

13
Knihovna univ. prof.
Dr. KARLA LAŠTOVKY

13-C-132/2

PP.

ZÁKLADY

PRÁVA KANONICKÉHO.

ČÁST DRUHÁ.

PRÁVO PLATNÉ.

SEŠIT PRVNÍ.

NAPSAL

JUD^{R.} KAMIL HENNER,

PROFESOR ČESKÉ UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE.

SEMINÁRNÍ
hist.-práv.

KNIHOVNA
oddělení

V PRAZE.

NAKLADEM VLASTNÍM. — KNIHTISKÁRNA „POLITIKA“.

1918.

VŠECHNA PRÁVA SE VYHRAZUJÍ.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY
STARÝ FOND 03299
Č. inv.:

Koupi od M. Karkovská
Darem od
v Kčs
Inv. čís.: 33.772
Sign:

ČESKÉ AKADEMII VĚD A UMĚNÍ
VĚNOVÁNO ZA PŘIJETÍ.

Základy práva kanonického jsou psány pro posluchače práv; nemají nahraditi přednášek, mají jim jen ulehčiti.

Studující bude míti po ruce směrnici a pomůcku; přednášky mají látku oživiti, osvětliti, posouditi de lege lata a de lege ferenda.

Vydáváme druhou část, právo platné, před částí první, jež má obsahovati dějiny práva kanonického. Důvod tohotu způsobu vydání je skutečnost, že platí nyní nový Kodex práva kanonického; nemáme však dosud jeho zpracování, ale musíme ho znáti, abychom pochopili nynější právní poměry církve katolické, hlavně vzhledem k budoucí úpravě poměru státu k církvi, která jistě se dostaví.

O vřdčích zásadách Základů promluvíme po jich ukončení.

Vydání Kodexu s poznámkami kardinála *Gasparriho* dosud nás nedošlo.

V Praze, 9. července 1918.

Dr. KAMIL HENNER.

O B S A H.

	Str.
Oddělení první: Úvod	1—30
§ 1. Církev a církevní právo	1—4
<i>Oddíl první: Prameny poznání církevního práva.</i>	
§ 2. Codex iuris canonici jako výlučný pramen poznání dnešního obecného práva církevního	4—8
<i>Oddíl druhý: Prameny vzniku církevního práva</i>	
§ 3. I. Právo božské	9—10
II. Nařízení církevní: 1. Zákony dané	10—16
A. Zákonodárství pro celou církev	10—12
§ 4. Zákonodárství papežské	10—11
§ 5. Forma papežských zákonů všeobecných	11—12
§ 6. B. Zákonodárství partikulární	12—13
§ 7. C. Některé všeobecné předpisy o církevních zákonech	14—16
§ 8. 2. Právo obyčejové	17—18
Zvláštní osvědčování zákonodárné moci obecné a partikulární	19—25
§ 9. 1. Reskripty	19—21
§ 10. 2. Privileje	21—23
§ 11. 3. Dispense	23—25
<i>Oddíl třetí: Některá všeobecná úvodní ustanovení kodexová</i>	
§ 12. 1. Příslušnost k ritu	25—26
§ 13. 2. Příbuzenstvo a švakrovství	26
§ 14. 3. Věk	27
§ 15. 4. Domicil a kvasidomicil	27—28
§ 16. 5. Právní osobnosti	28—29
§ 17. 6. Právní jednání	29—30
§ 18. 7. Počítání času	30
Oddělení druhé: Ústava církevní.	
<i>Pododdělení I.: Církevní ústava světská (neřeholní)</i>	
§ 19. Církev ve světle vlastním	31—32
§ 20. Členství v církvi	32—36
<i>Oddíl první: O kleru</i>	
§ 21. O kleru všeobecně	36—37
§ 22. O ordinaci všeobecně	38—39
§ 23. 1. Přísluhovatel svěcení (ordinans)	39—41
§ 24. 2. Ordinandus čili promovendus	41—42
§ 25. 3. Positivné náležitosti ordinandů	42—45
§ 26. 4. Iregularity a překážky ordinace	45—49
§ 27. 5. Některé formálnosti při ordinaci	49—51
§ 28. Příslušnost klerika k diecési (inkardinace a exkardinace)	51—52
§ 29. Práva a výsady kleriků	52—58
§ 30. Povinnosti kleriků	58—62
§ 31. Vrácení kleriků do stavu laického	62—64

	Str.
<i>Oddíl druhý: O jurisdikci a úřadech církevních všeobecně</i> . . .	65—72
§ 32. 1. Pojem a druhy jurisdikce	65—70
§ 33. 2. O církevních úřadech a beneficiích	70—72
<i>Oddíl třetí: Jednotlivé úřady církevní</i>	72—144
§ 34. Všeobecný přehled	72—73
<i>I. O nejvyšší moci v církvi a o její účastnících</i>	73—105
§ 35. 1. Papež	73—76
§ 36. Volba papežská	76—80
§ 37. 2. Sbor obecný	80—82
§ 38. 3. Kardinálové	82—87
§ 39. 4. Římská kurie	87—94
§ 40. A. Kongregace	87—92
§ 41. B. Soudy při kurii římské	92
§ 42. C. Oficia při kurii římské	93
§ 43. D. Familiares papežští	94
§ 44. 5. Legáti papežští	94—96
§ 45. 6. Patriarchové, primasové a metropolité	96—98
§ 46. 7. Sbory plenární a provinciální	98—100
§ 47. 8. Vikáři a prefekti apoštolští	100—102
§ 48. 9. Administrátoři apoštolští	103—104
§ 49. 10. Preláti nižší (praelati inferiores)	104—105
<i>II. O biskupské pravomoci a o její účastnících</i>	105—144
§ 50. 1. Biskupové	105—111
§ 51. 2. Koadjuťoři a auxiliáři biskupští	111—112
§ 52. 3. Synoda diecésní	112—113
§ 53. 4. Kurie diecésní	113—118
§ 54. a) Vikář generální	114—115
§ 55. b) Kanclér, notáři a archiv biskupský	116—117
§ 56. c) Examinátoři synodní a faráři konsultóři	117—118
§ 57. 5. Kapituly kanovnické	118—124
§ 58. 6. Konsultóři diecésní	124—125
§ 59. 7. Sedes impedita a vacans; vikář kapitulní	125—128
§ 60. 8. Venkovští vikáři	128—129
§ 61. 9. Faráři	129—137
§ 62. 10. Zástupci a pomocníci farní	137—140
§ 63. 11. Rektoři kostelní	140—141
§ 64. Dodatek. Vojenská organisace duchovní v Rakousku-Uhersku	141—144
<i>Oddíl čtvrtý: Úřady a beneficia po stránce věcné</i>	144—175
§ 65. A. Zřízení beneficií	144—145
§ 66. B. Změny a zrušení beneficií	145—149
§ 67. C. Udělení církevních úřadův a beneficií vůbec a	
1. per liberam collationem zvláště	149—154
2. Volba	154—157
§ 69. 3. Postulace	157—158
§ 70. 4. Patronát a) podle práva obecného	158—163
§ 71. Patronát b) podle práva rakouského	163—170
§ 72. D. Pozbytí oficií a beneficií	171—174
§ 73. <i>Dodatek: Ostatní církevní ústavy nekolegiátní</i>	174—175

ODDĚLENÍ PRVNÍ.

Úvod.

§ 1.

Církev a církevní právo.

Církev katolická je podle svého učení viditelná pospolitost všech, kdož jsou spojeni společnou vírou a tímž svátostmi za vedení Krista jako hlavy neviditelné a papeže, zástupce Kristova, jako hlavy viditelné, i vrchních pastýřů stanovených písmem.

V právu rozhoduje skutečnost, náleží-li příslušníci určitého vyznání ku společenstvu po právu zřízenému, ale nerozhoduje jednota dogmatická. Ježto katolíci přísluší k jednotnému právnímu svazu papežem řízenému, je katolická církev všeobecnou i po stránce zřízení.

Nový Kodex (can. 100) pokládá církev katolickou za právnickou osobnost: „Catholica Ecclesia et Apostolica Sedes moralis personae rationem habent ex ipsa ordinatione divina.“ Povaha právnické osoby přísluší církvi celistvé i podle zásad práva státního; lze k ní přihlížeti jako ke korporaci nebo jako k ústavu, rozhodně však nikoli jako k nadaci. Bližší provedení této věci patří do nauky o poměru církve ke státu.

Souhrn právních pravidel upravujících poměry církevní tvoří *právo církevní (objektivní)*. Ježto právní řád předpokládá v první řadě uznání morální převahy celku nad jednotlivými členy jeho a ježto stát není *vylučným* pramenem všeho práva, je i právo církevní právem po přesném slova rozumu, a to *ius sui generis*; odtud platí i podnes rozdíl *iuris utriusque* (*ius ecclesiasticum seu sacrum a ius saeculare sive civile*). Církevní právo sluje latinsky *ius ecclesiasticum* nebo *ius canonicum*, při čemž se užívá obou označení bez podstatných rozdílův (Cod. can. 27); ovšem znamená i nyní *ius canonicum* v první řadě souhrn předpisův vydaných zákonodárnou činností církevní; odtud sluje nový zákoník Codex *iuris canonici*. O vzniku a vývoji práva kanonického se mluví v části historické.

Mluví-li se o církevním právu jako o *ius sacrum*, myslí se na obsah a účel práva.

V církevním právu je podstatný rozdíl (*ratione originis sive fontis*) na *ius divinum* a *ius humanum*. Ono zahrnuje v sobě jako nepřestupitelnou hráz nezměnitelné základy veškerého života církevního, které tudíž všeobecně zavazují a z nichž výjimka nesmí nikdy býti povolena. *Codex iuris canonici* (can. 6, bod 6. a can. 27) různé *ius divinum* na *ius naturale* a na *ius positivum*. *Ius naturale* značí pravidla spočívající na zásadách vštípených člověku samým Bohem, tudíž na zásadách přirozených, hlavně etických, odpovídajících povaze i určení člověka, při nichž jde o základ víry a mravu, který nesmí býti pozměněn žádným lidským zákonem.

Ius divinum positivum jsou předpisy, které byly stanoveny na základě písma nebo božské tradice nejvyšší autoritou církevní jako božské, jako pravidla vydaná Bohem samým.

Proti *ius divinum* jest *ius humanum*, právo vydané zákonodárnou mocí církevní nebo vzniklé obyčejem; je to právo historicky se vyvinuvší a změnitelné, od kterého výjimka může býti připuštěna a jež zavazuje jen příslušníky církve.

Církev má dvojí úkol navzájem se doplňující. Jednak upravuje poměry jednotlivců k Bohu, jednak poměry jednotlivců mezi sebou a k církvi. První úkol vyplňuje obor náboženský, obor svědomí — *forum internum* čili *forum poli*. Předpisy vydané za druhým úkolem tvoří obsah t. zv. *forum externum* čili *forum fori*. Poměr *fori interni* k *forum externum* jest asi jako poměr morálky k právu. *Forum internum* jest ovládáno přísnějšími zásadami nežli *forum externum*.

V církvi katolické se nezachovává všude jedna a táž liturgie, ni jeden a týž církevní jazyk, ni jediná disciplína; církev katolická má v naznačených směrech různé *rity*. *Rity* katolické jsou tyto:

1. *Ritus* latinský (*Latina Ecclesia*, *Cod. can.* 1).

2. *Rity* východní č. orientální, to jsou *rity* východní církve sjednocené s Římem (*Ecclesia Orientalis*, *Cod. can.* 1).

Východní *rity* jsou tyto:

A) *ritus* arménský;

B) *ritus* koptický, a to

a) ryze koptický čili egyptský;

b) kopticko-ethiopský čili abesínský.

C) *ritus* řecký, a to

a) ryze řecký;

b) řecko-valašský;

c) řecko-rusínský;

d) řecko-bulharský;

e) řecko-melchitský.

D) *ritus* syrský, a to

a) ryze syrský;

b) syrsko-chaldejský;

c) syrsko-maronitský;

d) syrsko-malabarský (*ritus Soriano-Malabaricus*).

Ius ecclesiasticum occidentale sluje právo upravující právní poměry latinské církve, *ius ecclesiasticum orientale* právo upravující právní poměry východních ritů spojených s Římem.

Zde vykládáme pouze právo jmenované na prvním místě.

I v právu kanonickém se uplatňují rozdíly práva, známé z práva civilního, v tomto rozumu: *ius universale* (právo obecné, platné v celé církvi) a *particulare*, platné v určitém obvodu; *ius generale* (právo povšechné), jímž všichni věřící jsou vázáni, a *singulare* (zvláštní), jemuž jen určité druhy osob podléhají, jako na př. klerikové, řeholníci; *ius commune* (pravidelné, všeobecné), které stanoví normu pravidelně zachovávanou, kdežto *ius speciale* (výsada) obsahuje výjimku z pravidla pro určitý případ. Ale nutno míti na mysli, že přesně se nezachovává těchto rozdílů v kanonické doktríně ani v zákonech církevních, naopak že se užívá mnohdy bez rozdílů označení *ius universale* a *commune* i *ius commune* a *generale*.

Ius scriptum znamená právo zákonné, *ius non scriptum* obyčejové právo.

Valného významu nemá různění církevního práva na právo *vnější* (*ius externum*) a právo *vnitřní* (*ius internum*), podle toho, jsou-li jím uspořádány poměry církve katolické k jiným církvím a ke státům, neb upravují-li se poměry církve jako celku k jednotlivým členům nebo práva a povinnosti těchto členů.

Pro právo církevní se nehodí různění na právo *veřejné* a *soukromé*, *ius publicum* a *ius privatum*, nyní potírané i v právu světském, leda že veřejným právem se vyrozumívá (*ratione materiae*) právo dané veřejnou autoritou (proti právu smluvnímu) nebo právo všeobecné (*ius commune*) proti právu výsadnímu resp. výjimečnému nebo konečné právo, jež bylo vydáno v první řadě za účelem zvýšení blaha církve, kdežto *ius privatum* plyne ze smluv a sleduje blaho jednotlivcovo.

Nepřípustné je vůbec mluvit o *přirozeném* církevním právu protivou od práva *positivního* v tom rozumu, že určité zásady se stávají závazným právem proto, že se došlo k nim spekulací,

pokládanou za jediné rozhodující. Zcela něco jiného jest ovšem podrobovati dané právo filosofickým úvahám, by se klestila cesta lepšímu porozumění nebo lepší úpravě práva.

Nesmí se přehlédnouti vzhledem k historickému vývoji, že státové uspořádali mnohdy svým zákonodárstvím poměry, o nichž církev tvrdí, že by měly býti upraveny pouze jí; tím vytvořeno zvláštní *státní* právo církevní proti normám daným církví. Církev podle svého poměru ke státu buď *výslovně* uznává státní právo jako své *ius particulare (lex canonizata)*, buď *mlčky* se podrobuje, buď podle možnosti se opírá právu státnímu, čímž ovšem se vyvolávají třenice, po případě boj mezi oběma mocnostmi (o tom v nauce o poměru mezi státem a církví). V těchto výkladech přihlížíme také i k státnímu právu církevnímu platnému v Rakousku.

Poznámka. Literatura práva nyní platného jsouc teprve v začátcích, bude uvedena na konci druhé části tohoto díla. Literatura práva historického se uvádí v části první.

ODDÍL PRVNÍ.

Prameny poznání církevního práva.

§ 2.

Codex iuris canonici jako výlučný pramen poznání dnešního obecného práva církevního.

Výlučným a jediným zákoníkem pro dnešní obecné právo církevní je *Codex iuris canonici* Pii X. Pontificis maximi iussu digestus, Benedicti papae XV. auctoritate promulgatus, což se stalo v Římě o svatodušním hodě r. 1917 (27. května) publikační konstitucí „*Providentissima Mater Ecclesia*“ s právní účinností od svatodušního hodu r. 1918 (19. května). Konstituce tato jest adresována všem ordinářům a učitelům i posluchačům na katol. universitách a seminářích.

Kodex vyšel tiskem v *Acta Apostolicae Sedis* vol. IX, pars II. dne 28. června 1917. *Corrigenda et addenda* in *Codice iuris canonici* jakož i *Index analytico-alphabeticus* jsou obsaženy v *Appendix* vol. IX, pars II, *Acta Apost. Sedis* z 31. prosince 1917 (cf. reskript papežského státního sekretariátu ze 17. října 1917). Některá ustanovení Kodexu (počet nepatrná) vzešla rozhodnutím papežským ještě dříve v platnost než nastala všeobecná účinnost Kodexu (can. 859 § 2, 1108 § 3, 1247 § 1, 1250—1254; pak, ovšem pouze

pro kardinály 239 § 1, 240, 600 n. 3, 1189 a 1401) (cf. k tomu reskript papežského státního sekretariátu z 20. srpna 1917).

Nový Kodex vznikl z podnětu papeže Pia X., odtud také nese jeho jméno. Motu proprio jeho „*Arduum sane*“ z 19. března 1904 položilo základ k novému zákoníku. Vypracování bylo svěřeno zvláštní komisi, v níž zasedalo 16 kardinálů, sekretář, asistenti a přes 50 konsultorů v Římě; mimo to spolupracovalo množství kanonistů vlašských a cizích mimo Řím jako „*collaboratori*“; biskupové mohli vyslati kanonistu své důvěry nebo mohli splnomocniti nějakého římského konsultora. Postupně tajemníkem, referentem a předsedou komise byl *Petr Gasparri*, známý kanonický spisovatel, dřívější profesor v Paříži, od r. 1907 kardinál a nyní státní sekretář Benedikta XV. Vyžadováno bylo dobrých zdání na ordinářích volaných pravidelně na sbor obecný, a to před kodifikováním a pak po vypracování jednotlivých knih kodexových.

Nový Kodex obsahuje výhradně abstraktní předpisy, které celkem jsou stručné; řeč latinská vykazuje někdy moderní vazby, což ovšem nemůže překvapiti. Kodex je sice také rozdělen na pět knih, ale s obsahem podstatně jiným, než bylo obvyklo při starém *Corpus iuris canonici*. *Kniha první* vytýká „*normae generales*“, (úvod, církevní zákony, obyčej, počítání času, reskripty, privileje a dispense, can. 1—86). *Kniha druhá* pojednává „*de personis*“, a to o klericích, řeholnicích a o laických sdruženích (can. 87—725). *Kniha třetí* jedná „*de rebus*“ se šíří o svátostech, posvátných místech a svátcích, kultu božském, učitelském úřadu církevním, o beneficiích a o majetku církevním (can. 726—1551). Je patrné, že označení „*de rebus*“ nepřiléhá k obsahu, třeba znamenají „*res*“ prostředky, jichž užívá církev k dosažení svého cíle; ale prostředky tyto nejsou vyčerpány třetí knihou. *Čtvrtá kniha* „*de processibus*“ obsahuje řízení ve věcech sporných, manželských i trestních, řízení beatifikační i kanonisační, a zvláštní způsoby trestního řízení proti klerikům (can. 1552—2194). *Kniha pátá* jedná „*de delictis et poenis*“ po stránce všeobecné a zvláštní (can. 2195—2414).

Rozdělení toto připomíná nám základní zásadu systému, podle něhož jsou upraveny Instituce Gajovy a Justinianovy.

Podrozdělení knih není jednotné; kniha první má na př. jen 6 titulů mimo úvod; druhá až 5. kniha mají *partes*; některé *partes* se rozpadávají na *sectiones*, všechny *partes* na *tituli*, některé tituly ještě na *capita*, tato zase na *articuli*. Všechny tyto rozdíly nejsou však citačními, t. j. nebude se citovati podle nich, ježto jednotlivé články ve všech pododděleních, t. zvané *canones*, jsou veskrze

číslovány a jest jich 2414; podle nich citujeme zde jako citujeme moderní zákoník podle jeho článků nebo paragrafů. Přemnohé kanony mají ještě pododdělení na §§., které ovšem také se vytykají při citaci zrovna jako body (numeri), jsou-li v kanonech zvláště vytčeny.

Před textem zákoníku jest otištěna *Professio catholicae fidei*, jak byla stanovena Piem IV. r. 1564 a Piem IX. r. 1877 s dodatkem vzhledem ke sboru vatikánskému. Není přijata přísaha zvaná anti-modernistická, jak ji stanovil Pius X. r. 1910.

Na konci zákoníku jsou otištěna *Documenta*, t. j. osm konstitucí papežských Kodexem ponechaných v platnosti (*constitutiones reservatae*), a to konstituce: 1) Pia X. „*Vacante Sede Apostolica*“ z 25. prosince 1904 (o volbě papežské) a 2) „*Comissum Nobis*“ z 20. ledna 1904 (zrušení exklusivy při volbě papežské); 3) Lva XIII. „*Praedecessores Nostri*“ s připojenou instrukcí (*Regolamento*) z 24. května 1882 (pro mimořádné případy volby papežské, srovn. can. 160); 4) Benedikta XIV. „*Cum illud*“ z 14. prosince 1742 (o farním konkursu, can. 459, § 4.); 5) Benedikta XIV. „*Sacramentum Poenitentiae*“ z 1. května 1741 (can. 884, 904 zneužití zpovědi per sollicitationem); 6) Pavla III. „*Altitudo*“ z 1. června 1537; 7) Pia V. „*Romani Pontificis*“ z 2. srpna 1571 a 8) Řehoře XIII. „*Populis*“ z 25. ledna 1585 (can. 1125). Tyto 3 poslední konstituce jednají o manželstvích původně uzavřených mezi nekřtěnými osobami, kteréžto předpisy současně nabývají obecné platnosti.

Ráz celého Kodexu odpovídá reformačním snahám Pia X., chce docílit oživení duchovní správy a utužení církevní disciplíny; je to mírně zmodernisované právo staré. Poměr mezi státem a církví není *systematicky* upraven ani ne *zásadně* poměr k jiným církvím, patrně z obavy, by nevznikly nové potíže rázu politického. Dostí často poukazuje Kodex na ustanovení příslušného teritoriálního práva občanského. Věty dogmatického obsahu jsou jen přijaty, kde toho nutnost kázala.

Není-li opak výslovně stanoven, nezrušil nový Kodex, naopak ponechal v platnosti:

1. všechny liturgické předpisy (breviář, missale, rituale, can. 2.; srovn. k tomu na př. změnu provedenou v can. 1269 § 3);
2. všechny konkordáty (*conventiones*) uzavřené apoštolským stolcem (can. 3);
3. všechna dosud nabytá práva, privilegia a indulty (can. 4);
4. opačné obyčeje, v Kodexu zřejmě nezavržené, ale zachovávané alespoň sto let neb od nepamětných dob, jsou-li biskupové

přesvědčení o nutnosti jich dalšího trvání vzhledem k poměrům místním a osobním; jinak jsou zrušeny (can. 5).

Proti tomu se zrušují:

1. všechny staré zákony universální a partikulární, které se přiči novým ustanovením; leda že by o partikulárních zákonech bylo výslovně stanoveno jinak. (can. 6, bod 1);

2. všechny tresty bez rozdílu jich povahy, o nichž zmínky se nečiní v Kodexu (can. 6, bod 5);

3. všechny zákony o církevní disciplíně, o nichž v novém Kodexu se nečiní zmínky ani přímo ani nepřímou s výjimkou liturgických předpisův a předpisů zákona božího nebo přirozeného (can. 6, bod 6);

4. *všechn* opačný obyčej ať obecný ať místní, byl-li novým Kodexem výslovně označen jako zavržitelný; nesmí ovšem nikdy znova se tvořiti.

Z těchto ustanovení je patrné, že nový zákoník je formálně exklusivní, formálně výlučný, t. j. že platí nyní jen to, co je v Kodexu stanoveno, třeba obsahově týž předpis platil již dříve (can. 6, úvod): „*Codex vigentem huc usque disciplinam plerumque retinet, licet opportunas immutationes afferat*“. Tomu nasvědčuje i okolnost, že určité konstituce papežské byly zvláště vyhrazeny. Ostatně byla tato zásada výslovně uznána dekretem kongregace seminární a universitní ze 7. srpna 1917: „... *Codicem fore authenticum et unicum iuris canonici fontem, proptereaque tum in disciplina ecclesiae moderanda, tum in iudiciis et in scholis eo uno utendum esse*“ a „*Nulla ceterum, praeter Codicem, libro alumnos uti necesse erit*“.

Nové právo má býti oceňováno po rozumu starých předpisův a interpretace přijaté od uznanych spisovatelů, pokud se shoduje úplně nebo částečně se starými předpisy (can. 6, bod 2 a 3). Zavadí-li však nové právo odchylky, budiž přihlíženo k významu novoty (can. 6, bod 3). V případě pochybnosti, nenastala-li odchylka od práva starého, třeba se ho přidržeti (can. 6, bod 4). Tyto poukazy k právu dřívějšímu neznamenaají ovšem dalšího trvání práva toho ani ne podpůrně, nýbrž poskytují pouze interpretačního materiálu.

Při výlučné platnosti Kodexu není ovšem s podivěním, že kongregace seminární a universitní (viz shora) nařídila, že Kodex má býti základem výkladu práva církevního na katolických učelištích jí podrobených, a to pořadem legálním, t. j. kanon za kanonem má býti probrán; při jednotlivých institutech má býti podán historický vývoj; tedy mají býti dějiny spojeny s právem platným.

Kodex upravuje právní poměry církve latinské; zavazuje cír-

kev východní jen tam, kde jeho závaznost plyne z povahy věci (can. 1). Samozřejmě je, že Kodex nemohl ničeho měnit na *státním* právu.

Motu proprio papeže Benedikta XV. „Cum iuris canonici“ z 15. září 1917 ustanovilo komisi („commissio“ neboli „consilium“) za účelem autentické interpretace Kodexu (ad Codicis canones authentice interpretandos), a to podle vzoru, který byl zachován při vydání ustanovení sboru tridentského. V komisi této zasedá několik kardinálů, z nichž jeden jako předseda; dále jeden sekretář (ab actis) a několik konsultorů z kleru světského i řeholního, znalých práva kanonického; všichni členové jsou jmenováni papežem. Komise však má právo přibrati konsultory jednotlivých kongregací za příčinou podání dobrého zdání podle toho, o jakou věc jde. Komise tato jest *jedine* povolána k tomu, by autenticky interpretovala kanony Kodexu; jde-li však o důležitější věci musí býti slyšána kongregace, do jejíhož oboru náleží otázka, jež má býti rozhodnuta. Kongregace římské nemají nyní vydávati nových dekretů všeobecných, leda že by vážná nutnost toho vyžadovala. Kongregacím přířčen nyní především úkol, se starati o to, by předpisy Kodexu byly řádně zachovávány a úkol vydávati *instrukce provádějící* ustanovení kodexová. Instrukce tyto budou pojaty do dokumentu připojených ke Kodexu. Ukáže-li se v budoucnosti nutnost vydání *všeobecný dekret*, staniž se tak, ale odchyloval-li by se obsah jeho od Kodexu, budiž papež dříve o tom zpraven. Dekret takový papežem schválený musí býti postoupen komisi shora řečené, jejímž úkolem bude ho zredigovati na kanony. Bude-li dekret odchylný od předpisu kodexového, ustanoví komise, který kanon kodexový se nahradí novým zákonem. Bude-li však v dekretu uspořádána otázka, o níž Kodex nemá ustanovení, tu rozhodne komise, na kterém místě v Kodexu nový kanon se zařadí, a to tak, že dostane nový kanon číslo starého kanonu předchozího s dodatkem „bis“, „ter“ atd. proto, by starý kanon neměnil svého pořadí a by počet kanonů nebyl žádným způsobem měněn. Jakmile kongregace vydá příslušný dekret, ohlásí se to ihned v Actech Apostolicae Sedis.

ODDÍL DRUHÝ.

Prameny vzniku církevního práva.

Objektivní právo církevní prýští I. z nařízení božských, II. z nařízení církevních, která se zakládají 1. buď na zákonech a předpisech, vydaných církevní mocí zákonodárnou, 2. buď na obyčeji.

§ 3.

I. Právo božské.

Nařízení božská tvoří *ius*, zvané *divinum* v širším rozumu (cf. can. 1322 nsl.). Toto *ius* je podle can. 6 bod 6 a can. 27 buď *naturale*, buď *positivum*. Výklad k tomu byl dán již v §u 1. Formální rozdíl mezi *ius divinum naturale* a *positivum* je ten, že článek *iuris positivi* musí býti opřen buď o písmo svaté, buď o tradici božskou; toho se nevyžaduje u *ius naturale*. Ale jak *ius naturale*, tak i *positivum* je právo dané, a to Bohem samým. Celé *ius divinum* je vzhledem ke svému božskému původu základem církevním, odtud se nazývá také *ius fundamentale*. Žádný lidský zákon nesmí se přičítati božskému právu; i nejvyšší zákonodárné právo papežské je vázáno právem božským (can. 6, bod 6). Nastane-li pochybnost o dosahu a obsahu práva božského, musí je vymeziti nejvyšší autorita církevní, t. j. buď papež sám (bezprostředně a nezávisle), buď sbor ekumenický (prostředně a závisle na papeži). Papež je neomylný, učiní-li rozhodnutí jako nejvyšší učitel všeho křesťanstva (ex cathedra) v otázce víry nebo mravu křesťanského (Constitutio dogmatica I. de ecclesia Christi, concilii Vatic. sessio IV., cap. 4. a Cod. can. 1323 §§ 1—3). Rozhodnutí papežské resp. sborové nestanoví tudíž vlastním obsahem svým (doctrina definita) něčeho nového, dříve nebyvalého, nýbrž jen neodvolatelně zjišťuje (declarare, definire), co v předpisech božských třeba jen klíčilo nebo bylo nepřímo obsaženo.

Při *ius divinum positivum* opírá se prohlášení buď a) o písmo svaté, buď b) o tradici.

Ad a. *Zákon nový* (novum testamentum) zavazuje všeobecně; *zákon starý* (vetus testamentum) uznán jako pramen potud, pokud obsahuje základní mravouku božskou, kdežto jsou nezávazny předpisy obřadní a soudní. Sbor tridentský stanovil, které části písma sluší pokládati za autentické (Concilii Trid. sessio IV: decretum de canonicis scripturis). Latinský překlad sv. Jeronyma z poslední třetiny 4. století prohlášen Tridentinem za autentický; je to versio nebo translatio vulgata (Conc. Trid. sessio IV: decretum de editione et usu sacrorum librorum a conc. Vatic. sessio III., constitutio dogm. de fide cath. c. 2.).

Roku 1909 zřízeno v Římě zvláštní Pontificium institutum biblicum, jež blíže upravil papež Benedikt XV. r. 1916 (15. srpna). Od r. 1902 působí zvláštní komise *Consilium seu Commissio studiis Sacrae Scripturae provehendis*, již podřízeno je *Pontificium Consi-*

lium Vulgatae restituendae pro stanovení původního textu vulgáty.

Ad b. *Tradice* čili *podání* je:

α) *Traditio divina*, to jsou ústní nařízení Kristova, která nejsou obsažena v písmě svatém, ale jsou dosvědčena podáním sv. otců. Tradice tato jest nezměnitelná.

β) *Traditio humana*, to jsou ústní nařízení apoštolův (*traditio apostolica*) a jich bezprostředních a nejstarších nástupců (*traditio ecclesiastica*) jsouce dosvědčena svatými otcí neb obecnými sbory; tradice tato je změnitelná.

Traditio divina je (proti právu obyčejovému) původu božského, vztahuje se k zásadám víry a zachovává je, jest obmezena na církev učící a působí v celém území církevním.

II. Nařízení církevní.

Nařízení církevní zakládají se buď 1. na zákonech a předpisech, vydaných církevní mocí zákonodárnou, buď 2. na právu obyčejovém.

K č. 1. Zde sluší různiti A) zákonodárství pro celou církev a B) zákonodárství pouze pro určité obvody církevní.

A. Zákonodárství pro celou církev.

§ 4.

Zákonodárství papežské.

Pro celou církev vykonává zákonodárství (*ius universale*):

a) *Papež* sám a zcela nezávisle ve všech oborech; jedinou mezi jest *ius divinum*. Ustanovení papežem vydané (*pars dispositiva*) je zákonem. Ježto toto právo nejvíce se uplatňovalo, nazýváno církevní právo vůbec i *ius pontificium*, *papežské právo* (cf. can. 218, § 1, 2).

b) *Sbor obecný, concilium oecumenicum* (can. 228, § 1).

Papež a obecný sbor jsou dva různé podmínky nejvyšší moci církevní, ale obdařené nestejnou mocí, neboť usnesení (*decreta*) obecného sboru nabývají závaznosti teprve tenkrát, byla-li stvrzena papežem (*confirmatio essentialis*) a prohlášena po jeho rozkazu (can. 227).

Sboru kardinálskému nepřisluší moc zákonodárná ani ne, je-li uprázdněn stolec apoštolský; o jeho pravomoci v této době viz § 36.

Kongregace kardinálské nemají ovšem *samostatného* práva zákonodárského; mají-li výnosy jejich míti moc všeobecně závaznou,

musejí býti schváleny papežem. (Srovn. shora řečené motu proprio Benedicta XV. „Cum iuris canonici“ z 15. září 1917 a titulus I., cap. IV., konst. „Vacante Sede Apostolica“ Pia X.)

§ 5.

O formě papežských zákonů všeobecných.

Constitutio (apostolica) je nazván všeobecný zákon vydaný papežem *písemně*, při čemž papež sám promlouvá. Vydáno-li nařízení papežské příslušným náčelníkem kuriálního úřadu de mandato speciali, mluví se o *decretum*; tu papež nepromlouvá sám.

Podle *formy* dělí se *konstituce* papežské na *bullae*, *brevia* a prosté *litterae apostolicae*. Ale ani v Kodexu není platnost papežského zákona učiněna závislou na zachování určité formy; náležitá forma zákona ke stylu curiae. Nicméně sluší míti za to, že *všeobecné zákony* se nevydávají ústně, že tedy *oracula vivae vocis* jsou vyloučena, poněvadž lze předpokládati, že by v opačném případě zmínka o tom byla učiněna, a to tím spíše, že Kodex jen při privilegiích *výslovně* připouští, že může býti „*oretenus obtentum*“ (can. 79), což při platnosti privilegia jako legis specialis je pochopitelné. Privilegium ústně udělené stačí ostatně pouze ve foru svědomí; chce-li někdo uplatnití takové privilegium in foro externo, musí dokázati, že výsada tato byla mu udělena (can. 79).

Co do jednotlivostí platí:

α) *Bula* (bullae) je list papežský psaný na pevném pergameni slohem slavnostním, latinsky a nyní i obyčejným písmem; začíná jménem papežovým bez pořadí s přídavkem „*episcopus, servus servorum Dei*“. Datování je nyní obyčejně vytknutím kalendářního dne nebo podle svátku církevního a přidává se rok pontifikátu na př. Datum Romae apud S. Petrum die festo Pentecostes anno 1917, Pontificatus Nostri tertio (publikační konstituce Kodexu). Svědčí-li bula určité osobě, obsahuje formuli oslovující nebo pozdravující; jde-li o věc trvalého uspořádání, zní *ad perpetuam rei memoriam*. V případech obyčejných se přitiskuje pečeť v červeném vosku s hlavami apoštolů Petra a Pavla a se jménem papežovým okolo nich. Jen při důležitějších příležitostech se užívá starého způsobu přivěšením pečeti (buly) pravidelně olovené [sub plumbo], jejíž jedna strana má hlavy obou řečených apoštolův a strana druhá jméno papežovo, málokdy obraz nebo znak jeho s křížem. Buly jsou podepsány kardinálem kancléřem a kardinálem prefektem kongregace, kam věc přísluší. Exemplář takto podepsaný, pak druhý exemplář

papežem podepsaný uschovávají se v apoštolské kanceláři. Buly mají nyní se vydávati pouze při udělení konsistorních beneficí a oficií, při zřízení nových církevních provincií, diecézí a kapitol a při důležitějších aktech církevních. Expedice bul přísluší kanceláři apoštolské po příkazu kongregace konsistorní v rozsahu její příslušnosti nebo na zvláštní příkaz papežský (can. 260, § 1, 2).

β) *Breve* je papežský list psaný na tenkém, bílém pergameně, pravidelně latinsky slohem jednoduchým a začíná s označením papeže podle řadového počtu (Benedictus papa XV.). *Breve* má v červeném nebo zeleném vosku otisk prstenu rybářského, který představuje sv. Petra na loďce lovcího ryby; říká se proto: „sub anulo piscatoris“. *Breve* se vydává třetím odborem Sekretarie Status (can. 263, bod. 3.); podepsáno je kardinálem kancléřem nebo jeho zástupcem.

γ) *Litterae apostolicae* jsou výnosy nesoucí jméno papežovo (brevetti) vydané úřadem kuriálním na zvláštní rozkaz papežský nebo ze všeobecné plné moci; papež jich pravidelně nepodpisuje. Zhotoví-li papež sám příslušný list anebo podepíše-li jej, mluví se o *chirographum* (vlastnoruční list).

Motu proprio (decretum) je příčný výnos papežský vyšlý pravidelně z papežského podnětu; nepečetí se, ale podepisuje papežem.

Encyclicae (*litterae*) se nazývají (tištěné) okružní papežské listy svědčící všem ordinářům. Kopie papežských výnosů se ukládají do register.

Výnosy papežských úřadů nazvány jsou pravidelně *decreta*, pokud vydávají novou normu; *declarationes* jsou jejich interpretace zákonů. Rozdíl od papežského zákona je pouze formální: papežský zákon se uveřejňuje jako takový, kdežto výnos kuriální se ohlašuje jako nařízení příslušného úřadu papežského, při čemž se zmiňuje o papežském schválení (cf. can. 242 nsl.).

§ 6.

B. Zákonodárství partikulární.

Partikulární zákonodárství přísluší *iure proprio*, ovšem nikdy ne contra *ius commune*, nýbrž pouze praeter a secundum *ius commune*:

1. Sborům plenárním a provinciálním (can. 290); jich úchvaly se všemi spisy (*acta et decreta*) musejí však před prohlášením býti zaslány kongregaci Concilii do Říma (can. 291, § 1, 250, § 4) ku prozkoumání (*expendere et recognoscere, confirmatio acciden-*

talis). Sbor sám však stanoví způsob prohlášení i dobu, od kdy dekreta zavazují (can. 291, § 1). Dekreta zavazují pouze v příslušných teritoriích, z nichž jurisdikcionáři měli účastenství na sboru (291, § 2). Ale patriarchům, primasům, metropolitům jako takovým nepřísluší samostatná moc zákonodárná.

2. Biskupům přísluší potestas legislativa v diecézi (can. 335, § 1). Biskupské zákony působí ihned jejich prohlášením, leda že bylo něco jiného nařízeno; způsob prohlašování stanoví se biskupem (can. 335, § 2); pravidelně tak se děje v listech ordinariálních. Ježto je biskup na sboru *diecésním* sám jediným zákonodárcem, podpisuje také sám usnesení synodní, která, byvše prohlášena na sboru, ihned nabývají působnosti, leda že věc byla uspořádána jinak (can. 362).

Tutéž moc jako biskupové mají:

a) apoštolští vikáři a prefekti v okresích sobě svěřených (can. 294);

b) administrátoři apoštolští stále ustanovení (can. 315, § 1);

c) nižší preláti (*praelati inferiores, abbates vel praelati nullius*) v opatství nebo v prelatuře *nullius t. j. in territorio proprio, separato ab omni dioecesi, cum clero et populo* (can. 323);

d) kapitola kostela katedrálního až do ustanovení kapitolního vikáře a pak kapitolní vikář po dobu uprázdnění stolce biskupského (can. 435 a 436).

3. Legátům papežským (can. 265), ano i legátům a *latere* (can. 266) přísluší zákonodárná moc pouze, byla-li jim delegována (can. 266, cf. 267, § 1, bod 3 a § 2; 268).

O *ius condendi statuta* se mluví při řádech (*constitutiones religiosae, regulae* (can. 489, 593), kapitolách (can. 410), zbožných sdruženích (can. 689) a bratrstvech (can. 715). Zde jde však pouze o úpravu vnitřních poměrů; mluvíme o tom na příslušných místech.

Nauka o *konkordátech* náleží do poměru mezi státem a církví.

Rakouské zákonodárství státní si nevyhradilo přímého vlivu na úpravu zákonů církevních, která náleží do vnitřního oboru církevního. Papežské zákony nejsou podrobeny schválení státnímu. *Acta Apostolicae Sedis* mají zde volný průchod. § 16. zákona ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. ustanovuje pouze, že biskupové jsou povinni sdělit své výnosy (nařízení, instrukce, listy pastýřské atd.), když je vyhlašují, s politickou zemskou vládou, by je vzala na vědomost. Zaveden tudíž systém represivní, nikoli preventivní.

§ 7.

C. Některé všeobecné předpisy o církevních zákonech.

Aby zákon působil, musí být uveřejněn (can. 8. § 1). Papežské zákony a nařízení papežských úřadů se uveřejňují v Actech Apostolicae Sedis, která jsou označena jako *commentarium officiale* a vycházejí v Římě od r. 1909 jednou až dvakrát v měsíci, a to v sešitech (numeri), které mají datum, kdy vyšly. Jiný způsob uveřejnění může být výjimečně předepsán v určitých případech (can. 9). Účinnost zákona nastává pravidelně po uplynutí tří měsíců, počítaných ode dne, který jest udán na sešitu Act; zvláště by musilo být stanoveno, že účinnost má nastati hned nebo že *vacatio legis* má být kratší nebo delší (can. 9).

Kodex nemluví sice výslovně o *remonstračním* právu biskupů, t. j. o jich oprávnění poukázat k tomu, že zákon obecně vydaný se nehodí pro poměry diecézní a že by neměl tudíž působiti, ale není vyloučeno, by biskup tak učinil a se domáhal reskriptu papežského (viz dole nauku o reskriptech).

Zákon církevní může zavazovati určité osoby nebo kategorie osob kdekoli prodlévající (*lex personalis*), nebo zavazuje všechny osoby přebývající v určitém teritoriu (*lex territorialis*); domněnka svědčí teritorialitě zákona (can. 8, § 2).

Zákony působí do budoucnosti, nikoli do minulosti, leda že by zákon měl na mysli i minulé případy (can. 10), jako na př. působí příznivější zákon trestní i na minulé přečiny dosud nesouzené (can. 2226, § 2).

Zákonům ryze církevním jsou podrobeny jen osoby křtěné, užívající dostatečně svého rozumu, doplnily-li již 7. rok; zákonům však nejsou pravidelně podrobeny osoby, které nedosáhly tohoto věku, třeba nabyly užívání svého rozumu (can. 12).

Zákon povšechný (*lex generalis*) zavazuje všechny věřící, pro které byl vydán, ať jsou kdekoli (can. 13, § 1).

Partikulární zákon zavazuje jen ty, pro které byl vydán a kdož v příslušném okresu mají domicil nebo kvasidomicil (*de territorio*) a skutečně tam jsou (*in territorio*) (can. 13, § 2).

Ti kdo přechodně nejsou ve svém domicilu nebo kvasidomicilu (*peregrini*, can. 91), nejsou podrobeni partikulárním zákonům svého domicilu, pokud jsou ho vzdáleni, leda že by jich přestoupení mělo škodlivé následky ve vlastním teritoriu nebo že by byly zákony osobními; ale *peregrini* nepodléhají ani partikulárním zákonům místa pobytu, leda že běží o zákony upravující veřejný pořádek nebo formu

určitých jednání; ale povšechným zákonům (*generales*) platným v místě pobytu jsou podrobeni, třeba neplatí ve vlastním jich teritoriu. Kdo nemá nikde ani domicilu, ani kvasidomicilu (*vagi*, can. 91) jsou podrobeni jak povšechným (*generales*) tak i partikulárním zákonům platným v místě pobytu (can. 14, § 1, 2).

Výslovně musí to být vytčeno, má-li zákon činiti neplatným nějaké jednání (*lex irritans*) nebo činiti osobu nezpůsobilou k určitému jednání (*lex inhabilitans*, can. 11).

Je-li pochybnost o tom, zda-li zákon vůbec platí (i zákon právě vytčený), tu nezavazuje; je-li pochybnost, zda-li příslušný případ podroben ustanovení zákona, může biskup udělit dispensi, jde-li ovšem o případy, v nichž *dispense* pravidelně se uděluje Římem (can. 15).

Neznalost zákonů *irritantes et inhabilitantes* pravidelně z nich neomlouvá (*non excusat*, can. 16, § 1), to znamená, že příslušné jednání zůstává přes to neplatné, že jednající nevěděl ničehož o neplatnosti nebo nezpůsobilosti, na př. někdo vezme si sestřenicí za manželku, maje za to, že je to dovolené. Všeobecně se nepředpokládá neznalost neb omyl o zákoně, o trestu, vlastním činu nebo cizím činu všeobecně známém. Za to se předpokládá neznalost cizího činu ne všeobecně známého, pokud opak není dokázán (can. 16, § 2).

O *interpretaci* zákonů má Kodex tyto předpisy: autentická interpretace zákona (*interpretatio authentica* čili *necessaria*) přísluší tomu, kdo vydal zákon, jeho nástupcům v úřadě a těm, kdož byli obdrželi od nich moc interpretační (can. 17, § 1). Autentická interpretace provedená způsobem vyžadovaným pro vznik zákona (*interpretatio legalis*) má tutěž moc jako zákon sám. Vykládá-li interpretace pouze slova zákona o sobě jasná (*declaratio*), nepotřebuje publikace a působí nazpět; omezuje-li (*int. restrictiva*) nebo rozšiřuje-li zákon (*int. extensiva*) nebo vykládá-li interpretace zákon pochybný (*interpretatio per modum suppletionis*, po případě *comprehensiva*), tu musí být uveřejněna a nepůsobí nazpět (can. 17, § 2). Obyčej (t. zv. *consuetudo inhaesiva vel declarativa*) pokládán za nejlepší výklad zákona (can. 29, *interpr. usualis*). Interpretace učiněná jen v rozsudku nebo ve zvláštním nálezu (reskriptu) o určité věci, nemá moci zákona a zavazuje pouze v příslušném případě (can. 17, § 3).

O *způsobu* interpretace (*interpr. doctrinalis*) vytýká zákoník pouze tato pravidla: V první řadě buďtež zákony vykládány po pravém významu slov užitých v textu se zřetelem na souvislost (*interpr. grammaticalis, logica, systematica*); zůstane-li nejasnost,

třeba přihlížeti k místům paralelním v Kodexu, k účelu zákona (*ratio legis* a *ratio iuris*), k poměrům, za kterých zákon vznikl (*occasio legis*) a k úmyslu zákonodárce čili k jeho pohnutkám (*voluntas, intentio legislatoris*, can. 18).

Omezeně (*stricte*) budtež vykládány zákony stanovící tresty (jsouť *leges odiosae*) nebo stěžující volné užívání práv nebo stanovící výjimku (can. 19).

Can. 20 připouští *analogii legis* a *analogii iuris*; chybí-li v určité věci výslovný předpis zákonní — případ ukládání trestů je vyloučen —, budiž zásada přijata ze zákonů vydaných in similibus, ze všeobecných zásad právních zachovávaných cum aequitate canonica; po případě třeba přihlížeti ke stylu a praxi římské kurie, čímž míněn t. zv. *usus fori* po stránce formální (*stylus*) i hmotné (*praxis, auctoritas rerum similiter iudicatarum*); mluví se zde také o *consuetudo iudicialis*, poněvadž jednotejná rozhodnutí kuriální se vydávají pod záštitou nejvyššího zákonodárce, jehož souhlas mlčky daný je tím zajištěn.

Konečně nutno přihlédnouti ke *communis constansque sententia doctorum*, čímž míněni spisovatelé právníci, tedy kanoničtí, vážení u kuriálních úřadův a citovaní v rozsudcích a nálezech.

Je-li zákon vydán, aby se předešlo všeobecně nějakému nebezpečí, zavazuje i tenkrát, je-li v určitém případě jisto, že každé nebezpečí je vyloučeno (can. 21), na př. zákonem stanovená záповeď čísti určité knihy pro jich nebezpečný obsah.

Zákon později od příslušné vrchnosti vydaný ruší zákon předchozí buď stanoví-li tak výslovně neb obsahuje-li přímý jeho opak (*obrogatio*), buď uspořádá-li znovu celý obsah zákona předchozího (*abrogatio*). Zákon povšechný (*generalis*) neruší však práva partikulárního ani práva singulárního (tím méně speciálního), leda že by výjimka zvláště byla stanovena. Zásada tato neplatí však o Kodexu samém, jak shora již bylo výtčeno (can. 6, n. 1 a can. 22). Platí tedy všeobecně zásada; *Generi per speciem derogatur, non autem speciei per genus*.

V případě pochybnosti se nepředpokládá, že předchozí zákon je zrušen zákonem pozdějším, naopak mají oba zákony pokud možno býti sloučeny (can. 23); nový zákon je zde buď dodatkem dřívějšího (*subrogatio*) nebo mění jen určité ustanovení zákonní (*derogatio*).

Jednotlivá nařízení zavazují všude příslušné osoby, pro něž byla vydána, ale soudně nemohou býti vymáhána, i zanikají odpadnutím práva nařizujícího, leda že by byla udělena právoplatnou listinou neb u přítomnosti dvou svědkův (can. 24).

§ 8.

Právo obyčejové.

Kodex (can. 25) postavil v čelo ustanovení o právu obyčejovém větu: „*Consuetudo in ecclesia vim legis a consensu competentis superioris ecclesiastici unice obtinet.*“ Tím i pro právo obyčejové obhájena zásada, že *causa efficiens* jeho je pouze vůle církevního zákonodárce, tedy těch činitelů, jimž přísluší *ius legis ferendae*; přesvědčení nebo vůle *ecclesiae audientis* (věřících) o nutnosti určité zásady samy tudíž nikterakž nerozhodují. Nutný *consensus legislatoris* může býti udělen buď výslovně (*expressus*), buď mlčky (*tacitus*), což ovšem předpokládá znalost obyčeje, buď jako *consensus legalis*. *Consensus legalis* znamená, že zákonodárce schválí zákonem povšechně a napřed obyčej se vyvinuvší za podmínek jím samým stanovených. Mluví-li se o obyčeji jako právním pramenu, máme na mysli *consuetudo formalis sive iuris*, která plyne z *consuetudo materialis* čili z opětovného užívání určité zásady v právním pospoji (*consuetudo facti*).

Obyčej se různí vzhledem k místu platnosti na *consuetudo universalis* nebo *generalissima*, uplatňuje-li se v celé církvi; *particularis*, vzniká-li jen v některých obvodech církevních, a to *generalis*, platí-li v celé provincii, *specialis*, platí-li v oblastech menších.

V poměru k zákonu jest obyčej buď *secundum legem* (*consuetudo inhaesiva* vel *declarativa*; *optima legum* interpret: can. 29) buď *praeter legem* (*iuris constitutiva*), kde nastupuje místo chybného zákona, buď *contra legem*, čímž zákon se ruší neb alespoň pozměňuje.

Podle způsobu jest obyčej *iudicialis* a *extraiudicialis*. Prvý druh (*usus forensis*) je v církvi proto důležitý, že soudní a zákonodárná moc přísluší týmž jurisdikcionářům.

Aby *consuetudo* vznikla jako právní pramen, je třeba

1. by určitá zásada byla stále zachována (*consuetudo facti*) ve věci, která jest upravitelná církevním zákonodárstvím, a to zachována v *pospolitosti*, *communitas, quae legis ecclesiasticae saltem recipiendae capax est* (can. 26); tím vyrozumívá se jen pospolitost, která chová v sobě zákonodárce, která by tedy sama mohla zakročiti cestou zákonodárnou, třeba jen cestou autonomie (diecése, provincie, kapitola, klášter, sdružení církevně povolené). Nevyvolává se tudíž obyčej stálým zachováváním nějaké zásady právní u jednotlivců neb u komunit s povahou *societatis imperfectae*, jakými jsou n. př. farnosti, vikariáty, děkanáty, semináře, alumnáty. V tomto

Henn er. Základy práva kanonického II.

případě by se vývolalo nejvýše oprávnění ad instar privilegii; i mluví se o *consuetudo specialissima*.

2. Zachovávání musí se díti *opinio iuris sive necessitatis*, nesmí odpovídati pouhému mravu, zdvořilosti, libovůli, nýbrž musí odpovídati úmyslu se zavázati (*cum animo se obligandi*, can. 28).

3. Zachovávání zásady musí býti *rationabilis*; nesmí tudíž se přičítati právu božskému, ani přirozenému, ani pozitivnímu (can. 27, § 1), nesmí býti právem samým (jako *corruptela iuris*) zavržena, jak skutečně se stalo na mnohých místech kodexových (can. 27, § 2, n. př. can. 343 § 2, 346, 396 § 2, 403 atd.). Zásada musí tudíž se týkati poměru dovoleného a vykazovati všechny podmínky zákona církevního.

4. Byl-li *consuetudini facti* udělen souhlas zákonodárce, přeměňuje se na *consuetudo iuris*, jakmile tento souhlas je zjištěn. Jde-li o *consensus legalis*, musí býti prokázáno při *consuetudo contra a praeter legem*, že zásada byla zachovávána *per annos quadraginta continuos et completos* (*consuetudo longi temporis*, *consuetudo praescripta*); namířena-li *consuetudo contra legem*, jež obsahuje záповěď (nikoli zavržení) budoucích obyčejů, musí býti *centenaria* (*consuetudo longissimi temporis*) aut *immemorialis*, jejíž začátek nemá pamětníků (can. 27, § 1 a can. 28).

Právní obyčej jednou vzniklý ať *contra legem* ať *praeter legem* se ruší buď novým obyčejem opačným buď zákonem jej zrušujícím. Není-li však v novém zákoně výslovně jinak stanoveno, neruší se jím obyčej stoletý ani nepamětný; rovněž zákon povšechný neruší zvyků partikulárních (can. 30). O poměru nového Kodexu k obyčejům (can. 5) se jednalo již shora.

Vznikne-li však právní obyčej řádně, je co do účinnosti na roveň postaven zákonu. Ale přes to obyčej se jeví zřídlem méně cenným v praxi, ježto jeho jsoucnost může býti sporná. Je-li obyčej obecný, musí i soudce ho znáti; je-li obyčej partikulární a ne notorický, musí býti zvláště dokázán, poněvadž jde o otázku skutkovou. Průkazní prostředky nejsou ani nyní určité stanoveny; řídí se povahou věci. Nerozhodují ovšem procesní předpisy o dokazování skutečností, z nichž plynou subjektivní oprávnění. Soudce však rozhoduje sám o tom, zda-li strana dokázala podmínky obyčeje; *rationabilitu* jeho posoudí sám, poněvadž tato otázka jest otázkou právní.

O zvláštním osvědčování zákonodárné moci obecné a partikulární.

§ 9.

1. O reskriptech.

Reskriptem vyrozumíváme písemné vyřízení žádosti, zprávy nebo dotazu někým (*impetrans*) podaných na papeže nebo na jiného ordináře (*rescribens*) (can. 36, § 1). Není sice vyloučeno, by reskript obsahoval normu povšechnou, ale pravidelně uděluje pouze subjektivní oprávnění, nejvýše stanoví právo partikulární.

Reskripty papežské pravidelně se dělí na

1. *rescripta gratiae*, *rescripta iustitiae* a *rescripta mixta*. Reskript *gratiae* uděluje výhodu mimo právo všeobecné nebo proti němu (n. př. *beneficium*, *dispensi*). Reskript *iustitiae* poskytuje pravidelně výhodu při konání spravedlnosti podle práva všeobecného, n. př. soudce se deleguje, *restitutio in integrum* se uděluje. Reskripta *mixta* obsahují milost a souvisí současně se správou soudnictví (povolí se mimořádná instance soudní);

2. *rescripta secundum ius, praeter ius a contra ius*;

3. *rescripta temporaria a perpetua*;

4. *rescripta generalia* a *rescripta specialia* (can. 48).

Kdo má právo zákonodárné, může vydati reskript (can. 36, § 1).

O reskript může se ucházeti každý, kdo není právem výslovně vyloučen (can. 36, § 1) a kdo má způsobilost nabytí, oč žádá (can. 46). Reskripty papežské mohou býti uděleny i těm, kdož jsou postiženi censurou církevní (can. 36, § 2), ale o tom zvláštní zmínka musí býti učiněna v reskriptu samém (can. 2265, § 2, can. 2275, bod 3, can. 2283). Reskript může býti vyžádán i ve prospěch někoho jiného nežli žadatele třeba bez jeho souhlasu, ovšem může případně obdařený se zřící udělené milosti (can. 37).

Uděluje-li se reskript pod výminkou, musí výminka *zvláště* býti vytčena, by platnost reskriptu závisela na splnění jejím (can. 39). Výminky takové se vyznačují v latině: *si*, *dummodo* a pod. Reskript nesmí čeliti prbti uznanému právu objektivnímu ani subjektivnímu; výjimka musila by výslovně býti vytčena (can. 46).

Při vydání kteréhokoli reskriptu se předpokládá, že žádost se opírá o pravdivá udání (can. 40); pravdivost musí býti prokázána v době udělení při *gratia facta* a v době provedení při *gracia facienda* (can. 41). Žádosti za reskript nemají obsahovati ničeho, co by se přičilo pravdě; zamlčí-li se pravý stav věci, mluví se o *subreptio*,

úvedení něčeho falešného jest *obreptio*. Subreptio spáchaná ze zlého úmyslu (fraude vel dolo) a obreptio zakládají crimen falsi trestné podle velikosti provinění can. 2361, (výjimka při can. 45 a 1054). Reskript zůstává platný při obreptio, je-li aspoň jeden (hlavní) z uvedených důvodů pravý (can. 42, § 2); při subreptio, nezamlčuje-li se bod nutný podle praxe kuriální (can. 42, § 1; cf. can. 1054). Obsahuje-li reskript gratiae různé věci, zůstává platný pro věci vylíčené podle pravdy, kdežto reskript je neplatný tam, kde obreptio nebo subreptio jest jeho základem (can. 42, § 3).

Byla-li prosba zamítnuta nějakým úřadem papežským aneb ordinářem (biskupem, generálním vikářem), nemůže býti později platně splněna jiným papežským úřadem neb jiným ordinářem bez vědomí, resp. souhlasu toho, kdož prve odmítl vyhověti žádosti, a bez udání příčiny, proč odmítnutí se stalo; pouze Poenitentiaria může tak činiti vždy pro foro interno (can. 43, can. 44, § 1, § 2).

O výkladu reskriptů mluví can. 49 a 50.

Co do vykonatelnosti se různí reskripty na rescripta *in forma gratiosa* a *in forma commissoria*. První druh značí případy, kde milost přímo se uděluje (gratia facta) bez prostřednictví vykonatelova (exsecutor) nebo delegátova (can. 38, 51). Druhý druh značí reskripty, v nichž někomu se nařizuje výkon nebo dává moc k udělení milosti (ad gratiam faciendam).

Papežské reskripty bez *exekutora* se předkládají (praesentari) ordináři žadatelovu, je-li to zvláště nařizeno, jde-li o věci veřejného rázu nebo nutno-li zjistiti nějaké výminky (can. 51).

Nařizuje-li se reskriptem exekutorovi pouhý výkon, musí ho provéstí; od vykonání musí ustoupiti, je-li patrné, že reskript je neplatný pro subreptio neb obreptio, nebo že doložené výminky reskripční nejsou splněny, nebo že žadatel je v té míře nehodný, že by udělení milosti bylo zcela nevhodné; v tomto případě má exekutor ihned zastaviti exekuci reskriptu a podati zprávu reskribentovi (can. 54 § 1).

Přenechává-li se udělení milosti exekutorovi, má jednati podle svého vědomí a svědomí (can. 54, § 2).

Exekutor musí se řídití podle příkazu, jinak by byla jeho exekuce neplatna (can. 55). Zástupce může býti ustanoven, není-li opak zřejmý, přímo nebo nepřímě (can. 57, § 1 a 2). Exekuce reskriptů pro foro externo musí býti písemně provedena (can. 56). Byla-li exekuce přidělena určitému hodnostáři jako *takovému*, může i nástupce v hodnosti neb úřadě ji provéstí.

Taxy při provádění exekuce se stanoví provinciálním sborem

nebo na schůzi provinciálních biskupův, ale ovšem nutné je schválení stolcem apoštolským can. 59, § 2 a 1507, § 1.

Reskript pozbývá platnosti v těchto případech:

1. Zvláštním odvoláním nadřízené církevní vrchnosti; reskript trvá však potud, pokud odvolání se neohlásilo osobě, obdrževší reskript (can. 60, § 1).

2. *Výslovným* odvoláním *zákonním*; reskript tudíž trvá dále přes nový *reskribentův* zákon opačný nestanovící odvolání (can. 60, § 2).

3. Vydáním nového opačného zákona církevní vrchností reskribentovi nadřízenou (can. 60, § 2); na př. biskupský reskript pozbývá platnosti opačným zákonem papežským.

4. Uprázdňením stolce apoštolského nebo biskupského reskript pravidelně nezaniká, leda že by opak byl patrný z doložek připojených k reskriptu, nebo že reskript obsahuje plnou moc někoho, by udělil milost určitým osobám zvláště vytčeným a nebylo-li ještě ničeho podniknuto ve věci (can. 61).

5. Není-li reskript pouhou milostí, nýbrž jestli současně i privilegiem nebo dispensí, platí ještě předpisy o privilejích a dispensích (can. 62).

§ 10.

2. O privilejích.

Privilegium znamená přesně *lex specialis favorabilis*; nepřesně znamená i *ius singulare* (na př. privilegia cleri). Favor privilegii záleží v nějaké výhodě *contra* nebo *praeter ius commune*. I poskytnutá výhoda se nazývá privilegium (v subjektivním smyslu) a musí býti zrovna tak ceněna jako každé jiné oprávnění. Pokud není nic jiného stanoveno, pokládá se privilegium za trvalé (can. 70). Theorie rozděluje privilegia podle různých hledisek

1. na privilegia *contra* a *praeter ius commune* (can. 66, § 1); privileje *secundum ius commune* neodpovídaly by povaze výjimečného zákona.

2. *Favorabilia* a *onerosa*; ona obsahují pouhou výhodu, tato znamenají nějakou újmu někoho jiného nežli privilegovaného (can. 76); na př. vynětí kláštera z moci biskupské znamená zmenšení moci pro biskupa.

3. *Affirmativa* a *negativa*; ona poskytují určitou výhodu kladnou, tato osvobozují od nějaké povinnosti.

4. *Gratiosa*, *remuneratoria*, *conventionalia*; prvá se poskytují pouze z milosti, druhá na uznání zásluh, třetí předpokládají vzájemný závazek osoby výsadou obdařené.

5. *Personalia* (udělená určité osobě), *realia a mixta* (can. 72, 74, 75). *Věcnými* se vyznačují výsady poskytnuté nějakému místu (na př. kostelu), úřadu nebo hodnosti; *mixta* jsou udělená všem členům určité korporace.

6. *Motu proprio* a *ad preces* udělená.

7. *Privilegia scripta* a *oretenus obtenta* (can. 79), o čemž již se mluvilo při formě zákonů.

8. *Privilegia per se concessa* a *concessa ad instar*; tato se dělí zase na *a) concessa accessorie, relativa, b) aequae principaliter* (pariformiter), *absoluta*. *Per se* udělují se privilegia samostatně, t. j. bez každé souvislosti s privilejem jiným (*per directam concessionem*, can. 63, § 1). *Ad instar* čili *per communicationem* znamená, že privilegium někomu udělené se rozšiřuje na jiného (*cum aliis communicatur*), a to *relative (accessorie)*, že sdělené privilegium zcela závisí na prvním privilegiu, sdílí s ním všechny osudy; *absolute (aequae principaliter)* znamená, že udělené privilegium se rovná prvním svým obsahem privilegiu základnímu, ale je na něm zcela nezávislé co do dalšího trvání (can. 64, 65).

Udělování privilegií je výronem moci zákonodárné; pokud může církevní jurisdikcionář vydávat zákony, může i udělovat privilegia. Pouze papež může ovšem udělit privilegia *contra ius commune*. Mimo to lze nabytí privilegia jako subjektivního práva *per legitimam consuetudinem* ať *praescriptionem* (can. 63). Je-li někdo (na př. korporace) v držení privilegia sto let neb od doby nepamětné, má pro sebe domněnku (*praesumptio*), že privilegium bylo uděleno (can. 63, § 2).

K privilegiím *praeter ius* se počítají také obvyklé *facultates* (fakulty), ať se udělují trvale, ať na dobu určitou, ať na určitý počet případů (can. 66, § 1). Pokud není nic jiného stanoveno a nebylo přihlíženo k určité osobě, nezanikají fakulty apoštolským stolcem udělené biskupům a jiným ordinářům (can. 198, § 1), odpadne-li právo ordináře fakultou obdařeného, i kdyby je byl již vykonával; naopak fakulty přecházejí na nástupce v úřadě, ano příslušejí i vikáři generálnímu (can. 66, § 2). Fakulta udělená zahrnuje v sobě i plnou moc nutnou k výkonu jejího obsahu; odtud je při fakultách *dispensacích* zahrnuta i moc sprostovati od církevních trestů, které by byly závadou řádného nabytí *dispense* (can. 66, § 3). Privilegia mají být vykládána podle jejich znění i nemají být ani rozšiřována, ani omezována (can. 67).

V případě pochybnosti mají být privilegia vykládána jako *reskripty* (can. 50); ale vždycky musí se přihlížeti při interpretaci

k tomu, aby obdařený privilejem měl z něho nějakou výhodu (can. 68). Pokud není někdo z určitého důvodu k tomu zavázán, nepotřebuje užívati privilegia uděleného pouze v jeho prospěch (can. 69).

Privilegia zanikají:

1. *Privilegia* obsažená v novém Kodexu se odvolávají opačným novým zákonem povšechným (can. 71). *Privilegia* ostatní zanikají jako *reskripty* (can. 71, 60).

2. *Per renuntiationem, vzdáním*, bylo-li přijato příslušnou nadřízenou církevní vrchností (can. 72, § 1).

Každý jednotlivec může se zříci privilegia uděleného pouze v jeho prospěch (can. 72, § 2). Nikdo nemůže ovšem pro sebe se vzdáti privilegia, které bylo uděleno korporaci, hodnosti nebo místu (can. 72, § 3). Ale ani korporacím není dovoleno se vzdáti privilegia uděleného způsobem zákonným nebo bylo-li by vzdání nákor církve nebo někoho jiného (can. 72, § 4).

3. *Privilegia* zanikají jen tenkráté zánikem moci *jurisdikcionáře* je udělivšího; bylo-li to výslovně stanoveno, na př. slovy *ad beneplacitum nostrum* nebo podobně (can. 73).

4. *Osobní privilegia* zanikají smrtí osoby oprávněné (can. 74).

5. *Věcná privilegia* zanikají úplným zánikem věci nebo místa; kdyby však místo privilegované znovu bylo zřízeno do 50 let, oživne privilej (can. 75).

6. *Neužíváním* neb opačným užíváním nezanikají privilegia, nejsou-li nikomu na újmu. Je-li však privilej na něčí újmu, tu zaniká, nastane-li řádné promlčení nebo vzdání mlčky učiněné (can. 76).

7. *Privilej* zaniká, změnily-li se postupem času poměry podle názoru církevní vrchnosti tak, že privilej se zdá být škodlivým neb jeho užívání nedovoleným (can. 77).

8. *Uplynutím času* (can. 77).

9. *Vyčerpáním* povoleného počtu případů, pro něž privilegium bylo uděleno (can. 77). Případy č. 8. a 9. nenastávají v oboru *fori interni* (can. 207, § 2).

10. *Zneužíváním* někdo moci sobě příslušící z privilegia, má ho být zbaven; ordinář má dáti zprávu apoštolskému stolci, kdyby někdo hrubým způsobem zneužíval výsady jím udělené (can. 78).

§ 11.

3. O dispensích.

Dispensí vyznačujeme „*legis in casu speciali relaxatio*“ (can. 80), t. j. zrušení *účinnosti* zákona vzhledem k určitému po-

měru, který by jinak podléhal zákonnému pravidlu. Dispense tyto působí do budoucnosti, pro futuro a slují pravými dispensemi na rozdíl od nepravých dispensí, které působí pro praeterito (jsou to případy *convalidationis simplicis* a *sanationis in radice*), o nichž se mluví na příslušných místech. Udělení dispensí (*dispensatio*) se zakládá na zásadě, že *aequitas* musí zvítěziti nad *ius strictum* v případech mimořádných, což je zejména praktické při obecné platnosti práva církevního.

Dispensace je výronem práva zákonodárského a nikoli správního; Kodex vyjádřil tuto zásadu tím, že jednak zařadil titul o dispensích (I, 6) do pravidel o osvědčování moci zákonodárské, jednak výslovně prohlašuje v can. 80, že dispense může býti udělena zákonodárcem, jeho nástupcem v úřadě neb nadřízeným jurisdikcionářem (*ex potestate propria*), po případě těmi, jimž byla plná moc (*facultas dispensandi*) udělena vyznačenými činiteli (*ex potestate derivata*). Toto přenášení dispensační moci se děje buď jednotlivě nebo pro určité kategorie případův, a to na dobu napřed určitou; mluví se o *facultates dispensandi*, na př. *annuales*, *triennales*, *quinquennales*, *septennales*, *decennales*.

Právo dispensační přísluší v týchž mezích papeži a ordinářům jako právo zákonodárské. Vůbec nelze dispensovati od práva božského. Od povšechných zákonů dispensuje pouze papež. Podřízení jurisdikcionáři mohou tak činiti jen v jednotlivých případech, 1. bylo-li jim právo k tomu uděleno přímo nebo nepřímo, 2. kdyby obrácení na stolec apoštolský bylo obtížné, s prodlením bylo spojeno nebezpečí velké škody a jde-li o dispensi, která bývá pravidelně udělena apoštolským stolcem (*in casu perplexo*, can. 81). Jinak mohou biskupové a ostatní jurisdikcionáři dispensovati *iure proprio* od zákonů diecesních (can. 82); od zákonů vydaných sborem provinciálním a plenárním pouze tenkrát, běží-li o *jednotlivý* případ, a to ze spravedlivého důvodu (can. 82 a 291, § 2), jelikož usnesení sboru bylo schváleno papežem. Byl-li však zvláštní zákon vydán papežem pro jejich obvod, přísluší jim právo dispensační v týchž mezích, v jakých mohou dispensovati od zákonů povšechných (can. 82 a 81).

Jelikož faráři nemají zákonodárské moci, nemají ani práva dispensačního, leda že by jim bylo zvláště uděleno (can. 83), jako tomu je při dispensi od zachovávání nařízených svátkův a předpisův o postu, ovšem jen v jednotlivých případech a z důvodu vážného, a to i pro peregrini (can. 1245, § 1).

Protože časté dispense seslabují účinnost zákona, vyžaduje se

k dispensím vždycky důvodu spravedlivého a vážného, při čemž třeba přihlížeti k důležitosti zákona, od něhož se dispensuje, jinak by dispense udělená od nižšího jurisdikcionáře byla nedovolená a neplatná (can. 84, § 1). Příslušný zákonodárce nebo vyšší jurisdikcionář může tudíž dispensovati platně i bez dostatečného důvodu; licite se to však děje jen *důvodně*.

Je-li pochybnost o dostačitelnosti důvodu dispensačního, je přece dovoleno za dispensi žádati a může býti udělena dovoleně i platně (can. 84, § 2). Jelikož samo *udělení* dispense se pokládá jako „*vulnus legis*“ a je *contra ius*, musí proto dispense býti omezeně vykládána (can. 84; cf. can. 50); témuž pravidlu podléhá *moc dispensační* udělená pro *jednotlivý* případ (*facultas dispensandi*, can. 84).

A *contrario* toho ustanovení plyne, že *moc dispensační všeobecně* udělená na určitou kategorii případův připouští rozšiřovací interpretaci.

Jde-li o dispensi, jejížto účinek se jeví trvale neb opětovně (*quae tractum habet successivum*, *dispensatio multiplex* proti *unica*, na př. *beneficiát* obdrží dispensi od residenční povinnosti pro *nemoc*), tu se končí výhoda dispensační 1. úplným a zjištěným odpadnutím příčiny (*nemocný se uzdraví*) a pak 2. všemi způsoby, kterými zaniká oprávnění nabyté privilegiem (can. 86), neboť *dispensatio* se pokládá za *privilegium contra ius concessum*.

ODDÍL TŘETÍ.

Některá všeobecná úvodní ustanovení kodexová.

§ 12.

1. Příslušnost k ritu.

Příslušnost k ritu (viz § 1 výkladů) se posuzuje podle toho, v jakém kdo byl pokřtěn. Toto pravidlo neplatí, byl-li někdo pokřtěn od duchovního jiného ritu buď podvodně, buď z naléhavé příčiny, poněvadž kněz vlastního ritu nebyl po ruce nebo bylo-li dáno povolení na základě apoštolské dispense, by kdo podle určitého ritu byl pokřtěn, aniž by však k němu měl příslušet (can. 98 § 1).

Klerikové nesmějí žádným způsobem sváděti k tomu, by laicníci přijímali ritus východní nebo naopak (can. 98 § 2).

Bez povolení apoštolského stolce nesmí nikdo přestoupiti na

jiný ritus nebo vraceti se k ritu dřívějšímu po provedeném dovoleném přestoupení (can. 98 § 3).

Ale manželka jiného ritu, než ku kterému manžel přísluší, smí přestoupiti k ritu svého muže buď při uzavírání manželství, buď během jeho; a bylo-li manželství rozloučeno, může volně se vrátiti k dřívějšímu svému ritu, leda že by bylo jinak stanoveno partikulárním právem (can. 98 § 4).

Třeba dlouholetá zvyklost přijímati večeri Páně podle cizího ritu nemá za důsledek změnu ritu (can. 98 § 5).

Rakouská praxe posuzuje vystoupení z ritu a přistoupení k ritu jinému jako vystoupení z církve a přistoupení k církvi jiné, ježto rity mají samostatnou organizaci. Praxe odtud se řídí předpisy mezikonfesního zákona z r. 1868 o změně příslušnosti k církvi. (Rozhodnutí správního soudu u Budwiňského č. 12107.)

§ 13.

2. Příbuzenství a švakrovství.

Pojem příbuzenství (consanguinitas) je týž jako v právu civilním. Příbuzenství se počítá per lineas et gradus (can. 96 § 1).

V linii rovné (in linea recta) platí právní pravidlo: tot gradus, quot generationes (computatio civilis) a tomu odpovídající počítací pravidlo: tot gradus, quot personae, stipite dempto (nebo dempta una; can. 96, § 2).

V linii příčné neboli pobočné (in linea transversa, obliqua) se počítá v kanonickém právu jako v židovském a německém právu podle parentel. A jako počítací pravidlo vytyká (can. 96, § 3). computatio civilis ale jen v jediném pokolení při stejné vzdálenosti od společného předka a pouze ve vzdálenějším pokolení při stejné vzdálenosti od společného předka.

Švakrovství vzniká pouze z platného manželství, ať byla soulož vykonána čili nic (can. 97, § 1) a je poměr pouze mezi manželem a příbuznými manželčinými a mezi manželkou a příbuznými manželo-vými (can. 97, § 2), což ovšem důležitá změna zejména v právu manželském.

Ale kdežto v civilním právu římském platila zásada „affinitatis gradus nulli sunt“, počítají se jak linie, tak stupně při švakrovství i praví se, že příbuzní mužovi jsou v téže linii a v témž stupni sešvakření se ženou, v jakém jsou příbuzní s mužem a naopak (can. 97, § 3).

§ 14.

3. Věk.

I v církevním právu má věk vliv a význam v právním postavení osob. Za zletilou (*maior*) se pokládá osoba, která doplnila dvacátý prvý rok svého života; všechny mladší osoby se nazývají *minores*. *Puberes* (dospělí) jsou mužští *minores*, doplnili-li 14. rok věku svého; ženské *minores*, doplnily-li rok 12. Osoby mladší než 14 resp. 12 let jsou *impuberes* (nedospělí). *Impubes* před dokonáním 7. rokem se nazývá *infans*, *puer* nebo *parvulus* (dítě); o něm se má za to, že ještě sebe neovládá. Předpokládá se, že nabývá užívání svého rozumu teprve ten, kdo již dokonal sedmý rok.

Dětem jsou na roveň postaveni, kdož trvale nejsou mocni svého rozumu (can. 88, §§ 1—3).

Osoba zletilá může plně vykonávatí svá práva; nezletilec zůstává při výkonu svých práv podroben moci rodičů nebo poručníků, vyjmouc ony případy, kde právo ho vyjímá z moci otcovské (can. 89).

§ 15.

4. Domicil a kvasidomicil.

Místo, na kterém kdo prodlévá, má veliký význam v právu, zejména v otázce příslušnosti úřadů. V tomto směru se vytyká především *domicil* a *kvasidomicil*.

Domicilium vzniká úmyslným trvalým pobytem v místě nějakého církevního obvodu, a to až do nutného odchodu, nebo skutečným prodléváním desítiletým (can. 92, § 1) bez úmyslu trvalosti.

Quasidomicilium vzniká pobytem v místě nějakého církevního obvodu, a to s úmyslem vytrvati zde alespoň větší část roku, pokud dříve nenastane nutnost odchodu, nebo protáhne-li se pobyt skutečně na delší část roku (can. 92, § 2).

Domicilium nebo *quasidomicilium* ve faře neb v obvodu faře napodobeném se nazývá *paroeciale*; v jiných oblastech církevních (v diecési, apoštolském vikariátu neb apoštolské prefektuře): *dioecesanum* (can. 92).

Osoba přebývající ve svém *domicilu* se nazývá *incola*, ve *kvasidomicilu* *advena*; opouští-li někdo jen *dočasně* *domicil* nebo *kvasidomicil*, sluje *peregrinus* v místě nynějšího svého pobytu; kdo nemá ani *domicilu* ani *kvasidomicilu*, se nazývá *vagus* (can. 91).

Nutný *domicil* má podle svého muže manželka od něho právoplatně nerozvedená, duševně chorý podle svého kurátora, nezletilý podle *domicilu* toho, jehož moci je podroben (can. 93).

Všichni nezletilci od 7. roku a žena právoplatně od muže nezvedená mohou nabytí vlastního *quasidomicilu*, žena však rozvedená může mít i samostatný domicil (can. 93).

Farář a ordinář se určují každému domicilem nebo *quasidomicilem* (can. 94, § 1). Farář a ordinář místa dočasného pobytu jsou příslušní pro toulavé osoby a pro ty, kdož mají pouze *diocésní* domicil nebo *quasidomicil* (can. 94, § 2 a § 3).

Domicilu a *quasidomicilu* se pozbývá odchodem z místa trvalého pobytu s úmyslem se nevrátiti; pravidla o nutném domicilu (can. 93) tím se nemění (can. 95).

Zvláště ještě se vytýká místo původu (*locus originis*) a místo narození (*locus nativitatis*). Místo *originis* dítěte i neofyta je místo, kde má otec domicil nebo *quasidomicil* v době, kdy dítě se narodilo; je-li dítě nemanželským nebo pohrobkem, rozhoduje domicil nebo *quasidomicil* matčin (can. 90, § 1). Pro děti osob toulavých (*vagi*) je místem původu samo místo narození; pro dítě odložené místo, kde bylo nalezeno (can. 90, § 2).

§ 16.

5. Právní osobnosti.

Církevní právo zná také vedle osob fyzických osoby právnícké (*personae morales*), byly-li zřízeny veřejnou autoritou.

Kanonické právo různí právnícké osoby na *collegiales* (korporace) a *non collegiales*; k těmto počítá kostely, semináře, benefícia (can. 99). Tento pojem „*non collegiales*“ se kryje celkem s civilním pojmem ústavu, resp. nadace.

Podle učení katolického jsou církev katolická celistvá a Apostolice Sedes právníckými osobami *na základě samého božského nařízení* (can. 100).

Všechny ostatní právnícké osoby nižšího řádu (*inferiores*) nabývají povahy této buď *samým předpisem právním*, buď *zvláštním udělením* od příslušné církevní vrchnosti, a to formálním dekretem pro účel náboženský nebo dobročinný (can. 100, § 1). Jde-li o zřízení právnícké osobnosti kolegiální (korporace), musejí základ její tvořiti alespoň tři osoby (can. 100, § 2). Všechny právnícké osoby jsou v ochraně právní postaveny na roveň nezletilcům (can. 100, § 3).

Jde-li o právní jednání právníckých osob kolegiálních (korporací), platí tato pravidla, pokud není nic jiného stanoveno obecně nebo partikulárně: korporace se usnází hlasováním, i platí usnesení podle absolutní většiny hlasujících; při čemž neplatné hlasy se nepočí-

tají. Bylo-li dvakrát hlasováno bezvýsledně, rozhoduje při třetím hlasování relativní většina. Byl-li stejný počet hlasů při třetím hlasování, rozhoduje předsedající svým hlasem (*dirimuje*) nebo, jde-li o nějakou volbu a předsedající svým hlasem nechce *dirimovati*, buďž pokládán za zvoleného ten, kdo je starší podle svěcení, podle vykonání slibu řeholního nebo podle věku (can. 101, § 1, bod 1).

Týká-li se však nějaká věc všechněch jako jednotlivců, musí býti schválena všemi (can. 101, § 1, bod 2).

Právní jednání ústavů (osob právníckých *non collegiales*) se řídí podle zvláštních předpisů, jak partikulárních, tak obecných (can. 101, § 2).

Právnícké osoby jsou podle povahy své věčné; však zanikají, jsou-li zrušeny příslušnou vrchností nebo kdyby nepůsobily po sto let (can. 102, § 1). Zbude-li třeba jen jedna osoba z nějaké korporace, tu všechno právo přechází na ni (can. 102, § 2).

§ 17.

6. Právní jednání.

Právní jednání je neplatné, bylo-li kýmkoli učiněno z vnějšího násilí (*ex vi extrinseca*), jemuž nebylo lze se opřít (can. 103, § 1). Jednání podniknuté z vážného strachu a nespravedlivě nebo podvodně vyvolané (*ex dolo*), je platné, není-li právem něco jiného předepsáno. Avšak jednání takové může býti zvráceno soudcovským rozsudkem buď k žádosti strany poškozené, buď z úřední povinnosti *per actionem rescissoriam* (can. 103, § 2 a can. 1684—1689).

Omyl činí jednání neplatným, nastal-li v podstatě jednání nebo v poměrech, bez nichž by jednání nebylo započato; jinak jest jednání platné, leda že právo stanovilo opak. Při smlouvách může omyl zavdati příčinu k *actio rescissoria* (can. 104).

Má-li nějaký církevní představený zapotřebí k určitému jednání souhlasu (*consensus*) nebo dobrého zdání (*consilium*) některých osob, platí tyto zásady: Vyžaduje-li se souhlasu, jest jednání neplatné, vykonáno-li proti danému nálezu; vyžaduje-li se pouze dobrého zdání, stačí k platnosti, vyslechne-li představený příslušné osoby. Ačkoli představený není právně zavázán, by se řídil podle nálezu třeba souhlasně učiněného, tož přece mnoho dbej nálezu a neodstupujž od něho bez rozhodujícího důvodu dobře uváženého (can. 105, bod 1).

Vyžaduje-li se souhlasu nebo dobrého zdání více osob najednou, mají tyto osoby býti řádně svolány, aby projevíly svůj názor; ne-

dostatek řádného svolání nevadí, když opomenutí přece byli přítomni (can. 105, bod 2 a can. 162, § 4). Dotazující představený může podle svého uvážení a podle důležitosti věci přidržeti osoby k tomu, by přísahaly, že zachovají tajnost (can. 105, bod 2). Přirozeně musejí všichni dotázaní projevit svůj názor věrně a poctivě při veškeré úctě k představenému (can. 105, bod 3).

§ 18.

7. Počítání času.

V církevních zákonech stanoví se přirozeně mnohdy čas pro vznik, trvání a zánik nejrůznějších poměrů. Kodex má v can. 31—35 podrobné předpisy o počítání času; z těchto pravidel vytkneme jen vůdčí hesla vynechávající jednotlivosti, které lze seznati nahlédnutím do Kodexu, zejména běží-li o stanovení času a quo a ad quem.

Rozdíl mezi tempus continuum a utile je týž jako v právu civilním (can. 35). Den má 24 hodin počítané od půlnoci; týden má dní 7 (can. 32, § 1), měsíc 30, rok 365, leda že by bylo předepsáno, že mají se počítati podle kalendáře (can. 32, § 2). Počítají-li se hodiny denní, rozhoduje *pravidelně* obecný způsob místní (can. 33, § 1). Počítá-li se čas ku plnění smluvních závazků, lze se řídití podle civilního práva platného v příslušném teritoriu, leda že by smlouvou bylo něco jiného stanoveno (can. 33, § 2).

ODDĚLENÍ DRUHÉ.

Ústava církevní.

PODODDĚLENÍ I.

Církevní ústava světská (neřeholní).

§ 19.

Církev ve světě vlastním.

Již shora bylo vytčeno, že církev pokládá sebe za právnickou osobnost (can. 100). Účelem církve jest udržeti a rozšířiti náboženství Kristem založené; odtud je církev *societas religiosa*, její cíl je svatý (*societas sancta*). Vzhledem k tomu, že církev je na zemi zřízena, že má zevní znak příslušenství ve křtu, že užívá zevních prostředků k dosažení nadpřirozených milostí a vůbec že má zevní zřízení, se pokládá za *societas visibilis a externa*.

Církev nemá jednotných členů: členem církve se stává sice každý, kdo je pokřtěn, ale mezi věřícími se různí dva stavy: stav klerikální (*clerus, clerici*) a stav laikální (*laici*); onen je povolán ku řízení církve, tento pouze ku poslušnosti. V tomto směru je církev *societas inaequalis*, a to tím více, že i mezi kleriky jsou různé stupně nadřízení a podřízení: *societas hierarchica*. Církev má v papeži svou nejvyšší hlavu a svého nejvyššího vladaře; odtud říká se o ní, že je *societas monarchica*, při čemž však nesmí býti přehlédnuto, že vladařská moc přísluší i biskupům, ale podřízeným papeži.

Církev nepotřebuje ku svému bytí žádné cizí pomoci, nýbrž je vybavena vlastními prostředky tak, že učiní zadost všem povinnostem jí uloženým od zakladatele: *societas perfecta*.

Cíl, za kterým církev jde, pokládá za nejvyšší mezi veškerým snažením lidským, neboť má sprostředkovati vykoupení lidstva z hříchu a bídy: *societas suprema, summa*. Tento nejvyšší cíl je věčný, trvalý, odtud *societas perpetua*, a jelikož cíl je stále týž ve

svých základech, je *societas immutabilis*; pravda Kristem zjevená má v církvi ochránkyni neomylnou: *societas infallibilis*.

Ježto je pravda jen jediná, může být církev jen jediná (*societas unica*) a její činnost za uhájení jediné pravdy je nutná: *societas necessaria*.

Církev je společností světově zřízenou pro všechny lidi (*societas universalis, catholica*).

Hlavní znaky církve, zevní a zřejmé (*notae*) jsou: jedinnost, svatost, katoličnost a apoštoličnost (*una, sancta, catholica, apostolica*).

§ 20.

Členství v církvi.

Prostého členství v církvi se nabývá *křtem*; křtěný nabývá účastenství na všech právech a povinnostech křesťanských, které potud trvá, pokud tomu nevádí zvláštní překážka nebo trest církevní (can. 87.).

Podáme zde nejhlavnější předpisy o křtu, ačkoli Kodex má je v knize třetí (část první, titul první, can. 737—779.). Činíme tak z ohledů didaktických, zrovna tak, jako když se mluví o ordinaci hned při kleru a nikoli při správě svátostí, kam ovšem obsahem svým náleží.

Křest lze udělit pouze jednou, ježto vtiskuje nesmazatelný znak (*characterem imprimit*) (can. 732, § 1.). Vznikne-li důvodná pochybnost, zda-li křest byl udělen vůbec, nebo zda-li platně, budiž udělen opět pod výminkou, že nebyl řádně udělen (can. 732, § 2.). Užívá-li se při křtu všech předepsaných obřadů, mluví se o křtu slavnostním (*baptismus sollemnis*), jinak o neslavnostním č. soukromém (*non sollemnis, privatus*; can. 737, § 2.). Máme-li na mysli úkon svěcení, je řádným *přísluhovatelem* slavnostního křtu kněz (can. 738, § 1.), mimořádným jáhen, má-li k tomu povolení od ordináře nebo faráře, které při neodkladném křtu se předpokládá (can. 741.). Vzhledem k vykonávání pravomoci jest udělení křtu vyhrazeným právem faráře *domicilu* nebo *kvasidomicilu*, nebo jiného kněze, obdrževšího k tomu povolení od faráře neb ordináře, které při neodkladném křtu se předpokládá (can. 738, § 1.).

Kdokoli může udělit křest *neslavnostní*, má-li jen řádný úmysl křtít a užije-li správně hmoty a formy; podle možnosti buďtež přibráni dva svědci neb alespoň jeden, aby udělení křtu mohlo být prokázáno. (can. 742, § 1.).

Rodiče nemají křtít svých vlastních dětí, leda v případě ne-

bezpečí smrti, není-li nikoho, kdo by mohl křtít (can. 742, § 3.). Jde-li o křest dospělého, budiž věc podle možnosti ohlášena ordináři (can. 744.).

Dospělým vyrozumívá se zde každý, kdo může již užívatí rozumu svého; stačí, když z vlastního rozhodnutí může žádati o křest (can. 745, § 2, 2. bod); předpokládá se, že děti nabývají svého rozumu dovršením 7. roku (can. 745, § 2, bod 1. a 88, § 3.). Dětem jsou na roveň postaveni, kdo jsou *amentes* již od dětství, nechť mají věk kterýkoli (can. 745, § 2, bod 1.). Způsobilým ke křtu je pouze člověk dosud nekřtěný a živý (can. 745, § 1.).

Dítě rodičů nevěřících (nekřesťanských) dovoleně se křtí i proti vůli jich, je-li v takovém nebezpečí, že podle řádného uvážení hrozí mu smrt, než nabude vlastního rozumu (can. 750, § 1.). Mimo nebezpečí života dítě dovoleně se křtí, je-li postaráno o jeho katolickou výchovu a svolí-li k tomu rodiče nebo poručníci, neb alespoň jeden z nich, nebo není-li jich vůbec, anebo byli-li pozbyli svého práva k dítěti nebo nemohli-li ho žádným způsobem vykonávat (can. 750, § 2.).

Táž pravidla platí, jde-li o dítě kacířů nebo rozkolníků, (kteří vůbec nebyli katolíky) nebo katolíků provinivších se odstoupením, kacířstvím nebo rozkolem (can. 751.).

Dospělý má být pokřtěn jen tenkrát, chce-li křest vědomě a je-li řádně připraven (can. 752, § 1.).

Pravidelně má být udělen křest slavnostně; z vážných důvodů může ordinář dovolit, by při křtu dospělých bylo užito obřadů předepsaných při křtu dětí (can. 755.).

Děti mají být křtěny podle ritu svých rodičů (can. 756, § 1.). Patří-li jeden rodič k ritu latinskému, druhý k ritu východnímu, budiž dítě pokřtěno podle ritu otcova, leda že by privilegiem bylo něco jiného stanoveno (can. 756, § 2.). Je-li pouze jeden rodič katolíkem, budiž dítě křtěno podle ritu jeho. (can. 756 § 3.).

Soukromě může křest být udělen jen při nebezpečí smrti (can. 759, § 1.). Výjimečně může ordinář povolit soukromý křest, jde-li o kacíře, kteří se křtí v dospělém věku pod výminkou (can. 759, § 2); tu jde totiž o případy, kdy nemohla se prokázat ani platnost ani neplatnost křtu uděleného kacíři obracejícímu se nyní na pravou víru.

Faráři mají bdít nad tím, aby uděleno bylo křtěnému jméno křesťanské; kdyby toho nemohli dosíci, nechť připojí ku jménu uloženému rodiči ještě jméno nějakého svatého a nechť zapíší obě jména do knihy křtěných (can. 761.).

Při slavnostním křtu vystupuje i *kmotr*; dá-li se to lehce provést, má tomu tak býti i u křtu soukromého; doplňuje-li se soukromý křest ceremoniemi slavnostního křtu, budiž příbrán kmotr, nebyl-li již při křtu soukromém; avšak z kmotrovství při tomto křtu nevzniká žádné příbuzenství duchovní (can. 762, § 1, 2), kterým se vyrovnává pouze poměr mezi křtencem a křtícím a mezi křtencem a kmotrem (can. 768 cum baptizato baptizans et patrinus).

Opakuje-li se křest pod výminkou, vzniká duchovní příbuzenství jen tenkrát u kmotra, byla-li jedna a táž osoba kmotrem při obou křtech (can. 763, § 2). Podle možnosti má vždycky táž osoba jako kmotr při opakovaném křtu výmínečně býti přítomna, jinak není kmotra třeba (can. 763, § 1).

Budiž příbrán pouze jeden kmotr, třeba jiného pohlaví než-li je křtěný; nejvýše buďte příbráni za kmotry jeden muž a jedna žena (can. 764). Vlastnosti kmotrův jsou vytčeny v can. 765 a 766.

Úkolem kmotrův je vynaložiti vše, by duchovní jejich svěřenec žil povždy křesťansky (can. 769).

Děti mají býti pokřtěny co nejdříve; načež mají věřící často býti upozorňováni jako na vážnou svou povinnost (can. 770). Soukromý křest může býti v případě nutnosti udílen kdykoliv a kdekoliv (can. 771).

Slavnostní křest může býti udělen kdykoli; křest dospělých má však býti udělen, je-li to možno v den před hodem Božím velikonočním a svatodušním, a to v kostelích metropolitních nebo katedrálních (can. 772). Vlastní místo křtu slavnostního je křtitelnice v kostele nebo veřejné kapli (can. 773).

Budoucně má míti každý farní kostel svou křtitelnici; a všechny opačné statuty, privilegia a obyčeje se ruší; jen tam, kde jiné kostely již nabyly práva na společnou křtitelnici, zůstane to při tom (can. 774, § 1); ordinář může však pro pohodlí věřících dovoliti nebo naříditi, by křtitelnice byla postavena i v jiném kostele nebo ve veřejné kapli v obvodu farním (can. 774, § 2).

Vsokromých domech nemá slavnostní křest býti udělován, leda v těchto dvou výjimečných případech: 1. když křtěni býti mají děti nebo vnuci vladařů nebo těch, kdo mají právo nástupnictví na trůn, kdykoliv o to řádně byli žádali; 2. dovolil-li to ordinář podle svého dobrého uvážení a podle svého svědomí z důvodu spravedlivého a vážného v mimořádném případě (can. 776, § 1). V těchto případech budiž křest udělen v domácí kapli nebo na nějakém jiném slušném místě, a to vodou svěcenou (can. 776, § 2).

Faráři mají zapsati jména křtěných v matriku křtěnců (baptis-

malis liber) bedlivě a bez veškerých průtahů, při čemž zmínka se činí o udělovateli, rodičích a kmotrech, i místu a dnu uděleného křtu (can. 777, § 1). U dětí nemanželských budiž zapsáno jméno matky, je-li její mateřství veřejně známo, nebo žádá-li sama dobrovolně za to písemně neb u přítomnosti dvou svědků. Jméno otcovo budiž zapsáno, žádá-li za to on u faráře buď písemně neb u přítomnosti dvou svědků nebo je-li otcovství jeho patrno z nějaké listiny veřejné. V ostatních případech budiž zapsáno nemanželské dítě jako dítě neznámého otce nebo neznámých rodičů (can. 777, § 2). V Rakousku musejí býti ovšem zachovávány předpisy státní, o nichž se vykládá ve právu správním.

Nebyl-li křest udělen od vlastního faráře nebo ne za jeho přítomnosti, má udělovač křtu co nejdříve o tom zpravití faráře příslušného podle domicilu křtencova (can. 778). K důkazu uděleného křtu stačí jediný svědek, prostý všech vad, neděje-li se tím nikomu újmy; přísaha samotného křtence stačí, přijal-li křest ve věku dospělém (can. 779).

Kdo byl pravoplatně pokřtěn, vstupuje tím do status ecclesiae communis, stává se členem stavu laického, *populus christianus, ecclesia audiens et obediens*. Tato příslušnost, nabytá křtem, je tudíž předpokladem i ke vstoupení do kleru, druhého stavu v církvi ustanoveného, který tvoří *ecclesia regnans*. Účastenství v kleru se nabývá podle božského nařízení *svěcením* (ordo, can. 948). Rozdíl mezi laiky a kleriky pokládán církví za dogma (ex divina institutione, can. 107). *Všeobecná* práva laiků záležejí v užívání všech prostředků stanovených k dosažení nadpřirozeného cíle, tedy n. př. mají laikové nárok na vyučování v náboženství, na účastenství ve všech milostech Kristem udělených, na připuštění do stavu klerikálního, vyhovují-li ovšem příslušným podmínkám. Těmto všeobecným právům odpovídají všeobecné povinnosti: přijetí křesťanské věro- a mravouky, užívání prostředků k dosažení křesťanských milostí a ctností, poslušnost k ustanoveným církevním představeným, poskytování příspěvků k vydržování bohoslužby atd. Jednotlivosti vyplynou teprve průběhem dalšího pojednání. Jelikož křest vtiskuje křtěnému znak nevymazatelný, zůstává zevní členství církevní (status) zachováno po celý život a končí pouze smrtí. Společenství (communio), t. j. účastenství na *právech* církevních zaniká věčně kacífstvím, rozkoem i odstoupením od církve, a formálně exkomunikací, t. j. vyloučením z církevního společenství.

O poměru státu k těmto věcem mluvíme na místě zvláštním. Za účelem dosažení plné křesťanské dokonalosti mohou laikové

i klerikové se spolčiti v řehole, t. j. ve sdružení, pěstující tři evangelické rady (poslušnost, čistotu, chudobu, can. 107). Tyto řehole mají svou zvláštní organizaci, zvláštní práva a povinnosti (*ius singulare*). Ale stav řeholní nezaujímá v církvi zvláštního postavení hierarchického. O řeholích mluvíme ve zvláštním oddělení.

ODDÍL PRVNÍ.

O kleru.

§ 21.

O kleru všeobecně.

Úkol kleriků záleží ve vedení věřících a ve službě božího uctívání (*ministerium cultus divini*). Do stavu klerikálního lze vstoupiti věřícímu pouze svěcením, a to podle samého ustanovení Kristova (can. 948). Svěcení sluje *ordo*, *ordinatio*, *sacra ordinatio*; udělení svěcení značí *ordinare*. Pokud z povahy věci nebo ze souvislosti textu zákona není nic jiného patrno, vztahuje Kodex označení tato na všechny stupně svěcení, i na biskupskou konsekraci, ano i na tonsuru (can. 950), ačkoli tato není žádným ordinačním stupněm, jestiž pouhým *praeambulum ad ordines*.

Tonsura čili „prima tonsura“ (tak i v Kodexu, česky postřížiny) je zvláštní vystřížení vlasů na hlavě „ad coronae speciem et similitudinem“, odtud se také mluví o „corona clericalis“, protože tonsurou vzniká na hlavě věneček vlasů. Tonsurou má zevně se označiti oddání stavu duchovnímu, *destinatio canonica*. Právo udělovati tonsuru má ten, kdo může udělovati nižší svěcení. Nikdo, ať stavu světského ať řeholního, nebudiž připuštěn k tonsuře před zahájením studia theologického (*ante inceptum cursum theologicum*, can. 976, § 1). Tonsura nemá býti udělena v týž den s některým nižším svěcením, naopak má mezi tonsurou a ostiariatem býti mezidobí (*interstitium*), stanovené podle uvážení biskupova (can. 978, § 2, 3). Přijetím tonsury se nabývá členství v kleru (can. 108, § 1) a připisuje se klerik do diecése (*incardinatur*), pro jejíž službu byl přijat (can. 111, § 2). Tonsura má býti stále nosena, pokud uznané národní obyčeje jinak nedovolují (can. 136, § 1). Svévlné nenosení tonsury je deliktem proti vlastním povinnostem stavu duchovního a trestným (can. 2379 a 136) stejně jako zanedbání předepsaného zevnějšího způsobu života.

Veškerá moc Kristem udělená apoštolům a jich nástupcům, by vedli a řídili církve, se nazývá *hierarchia* v *objektivním* smyslu,

nebo *sacer principatus*. *Hierarchii* v *subjektivním* smyslu se vyrozumívá souhrn osob, jimž řečená moc přísluší. Ale všichni klerikové nezaujímají stejného stupně; je mezi nimi poměr nadřízenosti a podřízenosti, jenž též se označuje jako *hierarchie* (can. 108, § 2). Tato *hierarchia* se jeví ve dvou směru, podle dvou mocí, kterými klerus byl obdařen, aby dostal svým úkolům. Řečené dvě moci jsou:

1. *Potestas ordinis*, t. j. plná moc k vykonávání úkonů ryze náboženských za účelem dosažení nadpřirozeného blaha lidského. Podle božského práva přísluší tato moc biskupům, kněžím a pomocníkům (*ministri*) (can. 108, § 3.) Ale z pomocníků jsou božského původu pouze jáhnové, ostatní jsou *iuris humani*. *Hierarchia ordinis* vykazuje různé stupně, při čemž vyšší stupeň má vždy vyšší moc než nižší. Všecky stupně tvoří však jen jednu svátost svěcení, *sacramentum ordinis* (can. 732 a *professio catholicae fidei*). Souhrn osob touto mocí obdařených jest *hierarchia ordinis*.

2. *Potestas iurisdictionis*, t. j. plná moc k zevní správě a vedení věřících. Podle božského práva přísluší tato moc nejvyššímu apoštolskému stolci (papežství) a biskupství jemu podřízenému. Církevním právem byly však ještě jiné stupně vytvořeny (can. 108, § 3). Souhrn osob, obdařených touto mocí, nazván *hierarchia iurisdictionis*. Mezi *potestas ordinis* a *iurisdictionis* panuje však souvislost a jednota.

Potestas iurisdictionis zahrnuje v sobě i *magisterium ecclesiasticum*, t. j. úkol učiti pravou víru (can. 1322 a násl.). *Jurisdictionis* zahrnuje v sobě *agenda*, *magisterium credenda*.

Přistoupení k církevní hierarchii se neděje na základě souhlasu nebo povolání lidu ani ne světské moci, nýbrž při stupních *potestatis ordinis* rozhoduje *ordinace*; při *potestas iurisdictionis* rozhoduje kanonické poslání (*canonica missio*), při papeži podle samého božského práva přijetí volby správně provedené (can. 109).

Mezi příslušníky hierarchie *iurisdictionis* a *ordinis* je zákonně stanoven pořad; přednost v postavení je nazvána *praecedentia*. *Pravidlem* má *precedenci*, kdo má vyšší postavení *iurisdikční*; *iurisdikce* zakládá přednost před postavením *ordinačním*; při stejnosti postavení rozhoduje zásada *starešinství* (*ancienita*), po případě věk fyzický. Detaily jsou stanoveny jednak všeobecně v can. 106 a zvláště na různých místech Kodexu. Těchto ustanovení však nepodáváme, ježto se vymykají z rámce naší knihy.

§ 22.

O ordinaci všeobecně.

Svěcení má různé stupně, a to nižší (ordines *minores*, jinak též nazvané *inferiores*, non *sacri*) v pořadu vzestupném: ostiarius, lectoratus, exorcistatus a acolythatus; vyšší (ordines *maiores* vel *sacri*, též *superiores*) jsou v témže pořadu: subdiaconatus (podjáhenství), diaconatus (jáhenství) a presbyteratus (kněžství) (can. 949). Svěcení biskupské se nazývá consecratio episcopalis a není samostatným stupněm svěcení (can. 950), pokládá se za extensio, perfectio, complementum presbyteratus. Kněží a biskupové tvoří sacerdotium. Biskupství, kněžství a jáhenství nazvána též ordines hierarchici, ordines iuris divini a udělují se per manuum impositionem. Ostatní stupně jsou ordines *non* hierarchici.

Nižší svěcení a podjáhenství nemají dnes celkem *praktického* významu; funkce s nimi spojené neudělují se samostatně i nejsou samostatně vykonávány; odtud také Kodex o těchto funkcích zvláště nejedná; jmenovaná svěcení se pokládají pouze jako průpravná ke svěcením vyšším. Ale ani úkol jáhnů není veliký; Kodex je označuje jako mimořádné (extraordinarii) přísluhovatele slavnostního křtu, a to na základě povolení ordináře nebo faráře (can. 741); totéž platí o podávání večeře Páně (can. 845, § 2). Ze svátostin smějí jáhnové konati jen žehnání (benedictiones), která se jim právem výslovně dovolují (podobně jako u lektorů, can. 1147, § 4). Právo ke kázání budiž uděleno mimo kněží pouze jáhnům, ostatním klerikům jen ojedinele a z vážných důvodů oceněných biskupem (can. 1342, § 1; cf. též 1274, § 2).

Úkol kněží je vytčen v Pontificale Romanum: offerre, benedicere, praeesse, praedicare et baptizare.

Úkol svěcení biskupského záleží hlavně v právu udělovati svěcení kněžské a bířmování, pak konati různé svátostiny (sacramentalia), a to světiti oleje, chrámy, oltáře, obětní nádoby a zvony a pak žehnati opaty a abatyše.

Pokud v užívání jsou exorcismy (t. j. zařikávání ďábla mocí jména božího a sv. kříže), mohou býti vykonány pouze těmi, kdož k tomu obdrželi zvláštní a výslovné povolení od ordináře (can. 1151, § 1). Povolení toto se uděluje nyní pouze kněží, vynikajícímu pobožností, rozvahou a čistotou života. Exorcismy, užívané při křtu, svěceních a žehnáních, mohou býti konány pouze řádnými (legitimi) udělovateli příslušných obřadů (can. 1153).

Ordinace uděluje ordinovanému zvláštní facultas spiritualis,

t. j. zvláštní způsobilost, vykonávati příslušný stupeň nabytý, a sice obdrží biskup, kněz i jáhen character indelebilis, t. j. znak nesmazatelný, jenž nezaniká ani odstoupením od křesťanství. Ordinovaný může však prakticky osvědčiti svou způsobilost ordinační jen tehdy, obdržel-li nějaký úřad, s kterým vykonávání ordinis je spojeno, neb obdržel-li zvláštní příkaz, *missio canonica*.

§ 23.

1. Přísluhovatel svěcení, ordinans.

Řádným přísluhovatelem svěcení jako svátosti (*minister ordinarius*) je konsekrovaný biskup (*vi solius ordinis*); mimořádným přísluhovatelem (*extraordinarius*) může býti i nebiskup (*deputatione*), jenž obdržel buď právem samým nebo zvláštním indultem od apoštolského stolce moc uděliti některé stupně svěcení (can. 951). Tak mají kardinálové právo udělovati tonsuru a nižší svěcení, má-li promovendus dimisorie vlastního biskupa (can. 239, bod 2).

Obdržel-li někdo nějaký stupeň svěcení od římského papeže, ke svěcení ovšem všeobecně oprávněného, nemůže býti nikým jiným dále (*licite*) vysvěcen, leda že apoštolský stolec byl někoho k tomu zvláště oprávnil (can. 952).

Konsekpace biskupská je vyhrazena papeži; biskup může vykonati tuto funkci, byl-li k tomu zvláště zmocněn papežem (can. 953). Biskup konsekратор má si přibrati dva jiné biskupy, by mu asistovali při konsekraci, leda že by apoštolský stolec v této příčině byl udělil dispensi (can. 954).

Trest na nezachování předpisův o příslušnosti je suspense ipso iure (can. 2370).

Aby ordinace byla udělena *dovoleným* způsobem, je třeba, by příslušný kandidát ordinace (promovendus čili ordinandus) byl ordinován od *vlastního* biskupa nebo na základě jeho právoplatných propustných listů (*litterae dimissoriae*, can. 955, § 1).

K ordinaci příslušníka ritu východního má biskup zapotřebi papežského povolení (can. 955, § 2). Kdo neoprávněně ordinuje cizího příslušníka, propadá suspensi od udělení svěcení na jeden rok, která je vyhrazena stolci apoštolskému (can. 2373, bod 1).
Jde-li o ordinandy *neřeholní čili světské* (*saeculares*), je příslušný biskup (can. 956):

1. racione domicilii una cum origine (promovendi; srovn. nauku o domicilu).

2. racione simplicis domicilii sine origine. V tomto případě

má promovend *pravidelně* přisezně stvrditi úmysl, setrvati navždy v diecési.

Totéž právo jako biskup má vikář a prefekt apoštolský, opat nebo prelát nullius (sc. dioecesis), mají-li sami konsekraci biskupskou (can. 957, § 1). Nemají-li však této konsekrace, mohou udělit tonsuru a nižší stupně svěcení vlastním svým příslušníkům ve vlastním teritoriu (can. 956); cizím příslušníkům pouze na základě propustných listův. Ordinance jinak udělená je *neplatná* (irrita; can. 957, § 2).

Litterae dimissoriae jsou listem, jímž vlastní biskup žádá nebo zplnomocňuje jiného biskupa, by udělil svěcení kandidátům, jimž ho sám tentokrát nemůže udělit, při čemž podává svědectví, že kandidáti jsou hodni a způsobilí. Pro světské kandidáty je uděluje:

1. biskup vlastní, jenž již byl se ujal držení své diecese (can. 334, § 3), třeba nebyl ještě konsekrován (can. 958, § 1, bod 1);

2. generální vikář na základě zvláštní plné moci biskupovy (tamže, bod 2);

3. kapitolní vikář za souhlasu kapitoly, trvá-li sedisvakance přes rok; průběhem roku pouze jde-li o ty, kdož by jinak pozbyli benefícia uděleného, nebo mají obdržeti beneficium neb určitý úřad, který má býti nutně osazen bez průtahu (tamže, bod 3). Nešetří-li kapitolní vikář těchto předpisů, propadá suspensi a divinis (can. 2409). Zamítl-li biskup propustný list, nesmí ho vydati kapitolní vikář (can. 958, § 2);

4. vikář a prefekt apoštolský, opat nebo prelát nullius, třeba nemají konsekrace biskupské, i při vyšších svěceních (tamže, bod 4).

Kdo může vydati propustné listy, může udělit i sám příslušné stupně ordinační, má-li ovšem moc ordinační (can. 959).

Propustné listy buďtež vydány jen tenkrát, jsou-li po ruce všechna vysvědčení, kterých zapotřebí k ordinaci samotné (can. 960, § 1, ve spojení s can. 993—1000).

Vyskytla-li by se po vydání listin propustných potřeba nových vysvědčení, nesmí se ordinovati, až i tato vysvědčení se předloží (can. 960, § 2, 3).

Každý biskup vlastní (proprius) může zaslati kterémukoli biskupovi *litterae dimissoriae*, má-li jen společenství s apoštolským stolcem; vyňat je biskup jiného ritu než ku kterému náleží promovend, leda že by apoštolský stolec byl povolil výjimku (can. 961).

Každý biskup může licite ordinovati cizího příslušníka, byl-li obdržel propustný list a je-li sám přesvědčen o pravosti listu, leda že by třeba bylo nových *litterae testimoniales* (can. 962 a 994, § 3).

Litterae dimissoriae mohou býti omezeny neb odvolány jich vydatelem neb jeho nástupcem; byly-li však jednou uděleny, nezánikají odpadnutím práva jurisdikcionáře je udělivšího (can. 963).

Jde-li o ordinaci *řeholníků*, platí tato pravidla:

1. Řeholní opat vedoucí správu, třeba nemá teritoria eximovaného může udělit tonsuru a nižší svěcení řeholníkům sobě podřízeným na základě profese aspoň jednoduché, a to, je-li sám knězem a obdržel-li řádně opatskou benedikci. Jinak je každá ordinace jím udělená neplatná, při čemž každé opačné privilegium se ruší; platná by byla jen, kdyby ordinující měl konsekraci biskupskou (can. 964, bod 1).

2. Eximovaní řeholníci nemohou žádným biskupem býti dovoleně ordinováni bez *litterae dimissoriae* vlastního vyššího představeného (can. 964, bod 2, srovn. can. 488, bod 8).

3. Tito vyšší představení mohou profesům jednoduchých slibů (can. 574) udělit *litterae dimissoriae* pouze pro tonsuru a nižší svěcení (can. 964, bod 3).

4. Ordinance všech ostatních alumnů kterékoli řehole se řídí podle práva platného pro neřeholníky, při čemž každý privilej se odvolává, který byl dán superiorům v příčině udělení *litterae dimissoriae* pro vyšší svěcení profesů s dočasnými sliby (can. 964, bod 4).

Superior řeholní musí zaslati *litterae dimissoriae* biskupovi diecése, v níž se nalézá klášter ordinandův.

Superior smí jen tenkrát zaslati jinému biskupovi *litterae dimissoriae*, svolil-li k tomu diecésní biskup vlastní, nebo je-li jiného ritu, nebo je-li nepřítomen, nebo nebude-li udělovati ordinance v zákonné době příští (can. 1006, § 2) nebo je-li diecése uprázdněna a nespravuje-li jí zástupce s konsekrací biskupskou (can. 966, 967).

Přestoupení předpisů vytčených jsou trestná jak u biskupa, tak i u řeholního superiora (cf. can. 2373, bod 4 a 2410).

§ 24.

2. Ordinandus čili promovendus.

Platně může býti ordinován pouze muž křtěný (can. 968); zcela nezpůsobilí (incapaces) jsou tudíž nekřtění a ženy jakož i ti, kdož skutečně se protiví ordinaci (can. 971); jejich ordinance byla by invalida (neplatná).

Aby někdo však mohl býti licite (dovoleně) ordinován, musí míti podle úsudku svého příslušného biskupa všechny vlastnosti předepsané právem, a nesmí býti stížen žádnou vadou (irregularitas)

a žádnou překážkou (impedimentum) (can. 968, § 1). Z neřeholníků může být ordinován jen ten, o němž vlastní biskup je přesvědčen, že je pro službu kostelní v diecési buď nutný, buď užitečný (can. 969, § 1). Je-li však nějaký příslušník diecése již určen pro budoucí služby v jiné diecési, ovšem po vykonané předchozí exkardinaci a inkardinaci, může být taktéž vysvěcen (can. 969, § 2).

Vlastní biskup nebo vyšší představený řeholní může svým klerikům z kteréhokoli důvodu kanonického i tajného zapověděti cestou mimosoudní přístup k ordinaci, při čemž ovšem je možný rekurs k apoštolskému stolci, a jde-li o řeholníka, jemuž přístup k ordinaci byl zakázán superiorem provinciálním, rekurs ku generálnímu náčelníku řádovému (can. 970).

Je těžkým proviněním, někoho nutiti do stavu klerikálního jakýmkoli způsobem a z jakéhokoli důvodu a rovněž tak někoho odtud odvracet, kdo je kanonicky způsobilý (can. 971).

Kdo chtějí být ordinováni, mají již od útlého věku být přijati do seminářů (seminaria minora pro pueris litterarum scientia imbuendis, can. 1354, § 2); ale všichni mají být v semináři alespoň po celou dobu studií theologických (seminaria maiora pro alumnis philosophiae ac theologiae vacantibus (can. 1354, § 2). Jen mimořádně může biskup ve zvláštních případech povolití výjimku (can. 972, § 1).

Ti, kdož chtějí být ordinováni a dovoleně mimo seminář se zdržují, mají být svěřeni pobožnému a způsobilému duchovnímu, by nad nimi bděl a vedl je k pobožnosti (can. 972, § 2).

§ 25.

3. O pozitivních náležitostech ordinandů.

Kodex žádá na ordinandech splnění určitých pozitivních požadavků — *requisita* — a by byli *prosti určitých vad*. Vyžaduje se je jinými slovy splnění podmínek pozitivních a negativních. Ordinující nemá tudíž nikoho připustiti k ordinaci, kdo se nevykáže splněním pozitivních požadavků; ordinující má odmítnouti stíženou vadou, leda že by mohla být udělena dispense. U předpisů pozitivních Kodex neuvádí dispensy, i sluší mít za to, že nutno státi na jich splnění, pokud by v určitém případě nebyla výjimka stanovena papežem.

Tonsura a ordinace mohou být jen těm uděleny, kdož mají úmysl státi se kněžími a do nichž lze důvodně se nadíti, že budou kněžími hodnými (can. 973, § 1). Obdržel-li však někdo již některý stupeň ordinační, ale odmítá přijmouti stupně dalšího, nemůže být k tomu biskupem donucen, ani nemůže být od výkonu obdrže-

ných stupňů zdržován, leda že by mu vadila překážka kanonická nebo pro nějaký vážný důvod (can. 973, § 2).

Biskup musí mít mravní přesvědčení, že kandidát má kanonickou způsobilost ke svěcení; kdyby ordinoval někoho bez této jistoty, těžce by se prohřešil sám i měl by účastenství na cizích hříších (can. 973, § 3).

O náležitostech konsekrace biskupské mluví se při nauce o biskupech (can. 331).

Aby někdo mohl být *dovoleně* ordinován, buďtež vykázány:

1. udělené biřmování (can. 974, § 1, bod 1);
2. mravy, odpovídající stupni svěcení (tamže, bod 2);
3. kanonické stáří (tamže, bod 3). Podjáhensství nebudiž uděleno před dokonáním 21. rokem, jáhenství ne před dokonáním 22., kněžství ne před dokonáním 24. rokem (can. 975). Nedostatky věkové tvořily dříve irregularitatem ex defectu aetatis;
4. náležité vědomosti (can. 974, § 1, bod 4).

Na podjáhna nebudiž vysvěcen nikdo dříve než koncem 3. roku studia theologického, na jáhna ne dříve než začátkem 4. roku studií, na kněze ne dříve než po uplynutí polovice téhož 4. roku (can. 976, § 2).

Studium theologické nemá být dokončeno soukromě, nýbrž na učilištích k tomu stanovených (cf. can. 1365 a 976, § 2). Později seznáme, na kolik je v Rakousku studium na theologických fakultách a na theologických učilištích diecésních i státem upraveno.

Nedostatky v této příčině tvořily dříve irregularitatem ex defectu scientiae.

5. Předepsaný postup svěcení od nižších k vyšším; zakázány jsou ordinace přeskočné (per saltum, abusus ordinationis, can. 974, § 1, bod 5, a can. 977).

6. Zachování mezidobí (interstitium) (can. 974, § 1, bod 6). V mezidobí mají ordinovaní se cvičiti ve výkonu obdrženého svěcení podle nařízení biskupova. Interstitia mezi jednotlivými nižšími svěceními se ustanovují biskupem podle volného uvážení. Mezi posledním nižším svěcením (akolythát) a prvním svěcením vyšším (podjáhensství) má uplynouti alespoň jeden rok, mezi ostatním alespoň 3 měsíce, leda že by potřeba nebo prospěch církve něčeho jiného vyžadovaly. Ostatně nemají nikdy nižší svěcení v týž den být udělena s podjáhensstvím ani ne dvě svěcení vyšší; nižší svěcení nemají být udělena najednou. Každý opačný obyčej se zavrhuje; výjimku může povolití jednotlivě jen papež (can. 978, §§ 1—3).

7. Kanonický titul, jde-li o vyšší stupeň svěcení (can. 974,

§ 1, bod 7). Prohřešení proti tomuto předpisu se trestá ipso facto suspensí ordinujícího od udělení svěcení na rok, která je vyhrazena apoštolskému stolci (can. 2373, bod 3). Titulem kanonickým se vyrozumívá zajištění výživy ordinandů.

Pro kleriky *světské (neřeholní)* se uznává:

1. titulus beneficii; v jeho nedostatku
2. titulus patrimonii nebo
3. titulus pensionis (can. 979, § 1);
4. podpůrně titulus servitii dioecesis, resp.
5. titulus missionis (can. 981, § 1).

K č. 1. *Titulus beneficii* není v Kodexu blíže určen, ani ne titulus patrimonii ani pensionis. Podle can. 6, bod 2 a 3 jsme poukázáni na právo před Kodexem platné. Při titulu beneficii musí *církevní* beneficium býti v klidu držené. Zřeknutí beneficia, na které klerik byl ordinován, je neplatné, vyjma že o tom výslovně učinil zmínku a že byl nahradil jiný zákonný titul ordinací se svolením ordinářovým (can. 1485).

K č. 2. *Patrimonium* znamená důchody z *vlastních* nemovitostí, aniž musí se sáhnouti na základní jmění. Ordinand musí býti v klidném a nepopřené držení patrimonii. Patrimonium nesmí býti zcizeno ani zavazeno beze svolení ordinářova. Praxe však dopouštěla i patrimonium v movitostech, byly-li zcela zajištěny.

K č. 3. *Titulus pensionis* záleží v důchodu z *cizího* jmění, které nesmí býti zcizeno bez povolení ordinářova. Za dostatečné se pokládaly v praxi zajištěné důchody ze jmění movitého, zejména z veřejných dlužních úpisův.

O těchto třech titulech stanoví can. 979, § 2 všeobecně, že musejí býti jednak zcela zajištěny pro celý život ordinovaného, jednak dostatečné pro jeho přiměřenou výživu, a to podle norem vydaných od ordinářů vzhledem na různé místní a časové potřeby a poměry.

Pozbyl-li by ordinovaný titulu, na který byl vysvěcen, má se postarati o jiný (*subrogatio tituli*), leda že by podle úsudku biskupova bylo o jeho přiměřenou výživu jinak postaráno (can. 980, § 1).

Kdo bez apoštolského povolení vědomě vysvětil nebo dal vysvětit svého příslušníka bez kanonického titulu, musí mu, strádá-li, poskytnouti potřebné výživy až do té doby, kdy bude jinak o ni postaráno. K téže výživě jsou povinnováni i nástupci v úřadě (can. 980, § 2).

Každá úmluva čelící proti tomuto závazku biskupovu je neplatná (can. 980, § 3).

K č. 4 a 5. Není-li splněn žádný z titulů dosud vypsanych, může ordinátor se spokojiti titulem *servitii dioecesis vel ecclesiae*, resp. *titulem missionis*.

Titul *servitii dioecesis vel ecclesiae* záleží v tom, že ordinand přísežně se zaváže, že navždy bude sloužiti v diecési neb u určitého kostela. O *titulu missionis* se mluví tenkrát, zaváže-li se ordinand přísežně, že bude sloužiti jako misionář jsa podroben dočasnému místnímu ordináři v misijních zemích, které podrobeny jsou kongregaci de Propaganda Fide (can. 198, § 2, can. 982, § 1).

Ordinář, který ordinoval na jeden z posléze výtčených titulů, je zavázán, aby zaopatřil ordinovanému církevní beneficium neb officium nebo výpomoc dostatečnou k přiměřené výživě (can. 981, § 2). Jde-li o ordinandy *řádové* je dostatečný titul *paupertatis* čili *religiosae professionis sollemnis*, to znamená, že kandidát bude vydržován příslušným řádem resp. klášteřem (can. 982, § 1).

Je-li řeholník členem kongregace, ve které se konají pouze sliby jednoduché, však stálé, stačí mu, že bude vydržován kongregací; i jmenuje se titul *mensae communis* nebo *Congregationis* (can. 982, § 2). Ostatní řeholníci, kteří nejsou tudíž ani v rádech ani v kongregacích se sliby stálými, se řídí co do titulu podle nařízení platných pro kandidáty neřeholní čili světské (can. 982, § 3).

V Rakousku pozůstává titulus *mensae* spočívající na *náboženském fondu* (dvorský dekret ze dne 7. ledna 1792) a jest udílen místodržitelstvím k návrhu biskupovu těm, o něž by jinak nebylo postaráno. Tím se zabezpečuje kandidátům výživa z fondu náboženského i pro případ neschopnosti k vykonávání funkcí duchovních (t. zv. deficientům), nebylo-li by jinak o ně postaráno. Práva k tomuto zaopatření se nabývá v Rakousku teprve svěcením kněžským, nikoliv již nabytím podjáhenství. Ovšem musí kandidát splniti všechny podmínky, které jsou stanoveny k dosažení duchovního úřadu zákonem ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. (§ 15, § 2). § 2 vyžaduje rak. státního občanství, zachovalosti mravní i státoobčanské (pokud se týká způsobilosti zvláštní pro určité úřady).

§ 26.

4. O iregularitách a překážkách ordinace.

Závady ordinace jsou buď trvalé nebo dočasné. Trvalé se nazývají *irregularitates*, dočasné *impedimenta simplicia*. Komu vadí iregularita, nazván *irregularis*, komu vadí impedimentum simplex: *simpliciter impeditus* (can. 983, 987). Iregularity jsou na překážku

buď *svěcení* (antecedentes) buď *výkonu* obdržného svěcení (subsequentes). Svěcení nebo výkon jeho je při iregularitě nedovoleným, ale platným (can. 968, § 2). Iregularity vznikají buď ex defectu (nedostatkem) t. j. z tělesných nebo duševních (morálních) vad beze zření na provinění, buď ex delicto (z přečinu), tedy z osobního provinění. Jednotlivé důvody jsou v zákoníku taxative vypočteny (can. 983); odtud musejí býti vykládány omezeně.

a) *Ex defectu* jsou irregulares:

1. Nemanželští synové (defectus natalium, nativitatis), lhostejno, je-li jejich stav veřejně znám nebo tajný. Závada tato odpadá buď legitimací buď vykonáním slavných slibů řeholních (can. 984, bod 1).

2. Stížení vadou tělesnou (defectus corporis), pro kterou nemohou bezpečně sloužiti u oltáře pro ochromenost (debilitas) nebo ne slušně pro zpoivořilost (deformitas). Jde-li o iregularitu subsequens, to je dostavivší se teprve po vykonané ordinaci, tu vyžaduje se defektu vážnějšího, by byli vyloučeni od výkonu svěcení již obdržného; úkony, které by přes to mohly býti řádně činěny, budtež však i jim povoleny (can. 984, bod 2). Na této zásadě zakládá se teoretický rozdíl iregularit na *totales* a *partiales*, zdali totiž iregularita vadí vůbec každému svěcení nebo výkonu jeho nebo jen určitým svěcením, resp. jich výkonům.

3. Kdož jsou nebo byli stíženi padoucníci (epileptici), duševně choří (amentes) nebo ďáblem posedlí (a daemone possessi) (defectus rationis, ex defectu animi). Biskup však může povolit svým příslušníkům ordinovaným výkon stupně ordinačního, byli-li postiženi chorobami řečenými po ordinaci a uzdravili-li se zase bezpečně (can. 984, bod 3).

4. Bigami v tom rozumu, že uzavřeli postupně dvě nebo více manželství platných (can. 984, bod 4) (bigamia vera seu successiva, defectus sacramenti).

5. Kdo jsou stíženi *infamia iuris* (ex defectu famae) (cf. can. 2293, § 2: Infamia iuris illa est, quae casibus iure communi expressis statuitur; can. 984, bod 5 a 2294, § 1; na př. v případě can. 2343, § 1 bod 2 a § 2 bod 2: násilné ruky vztažení na papeže, na kardinála nebo legáta papežova).

6. Soudce, který vyřkl rozsudek smrti (can. 984, bod 6).

7. Kdo přijali úřad popravčího a jeho dobrovolní a bezprostřední pomocníci při vykonávání trestu smrti (can. 984, bod 7). Případy pod č. 6 a 7 se označovaly jako defectus lenitatis.

b) Irregulares ex delicto jsou:

1. Odpadlíci od víry (apostatae a fide), kacíři (haeretici), rozkolníci (schismatici) (can. 985, bod 1).

2. Kdož dali si udělit křest od akatolíků způsobem jakýmkoli vyjmouc případ naléhavé nutnosti (can. 985, bod 2).

3. Kdož se pokoušeli o uzavření manželství (neplatného) nebo uzavrou manželství pouze civilní, ačkoliv jsou sami nebo žena volená vázáni již svazkem manželským (bigamie po rozumu trestního práva) nebo jsou vázáni ordinací vyššího stupně nebo sliby řeholními třeba jednoduchými a dočasnými neb uzavírají manželství se ženou vázanou týmiž sliby (bigamia similitudinaria, ad similitudinem) (can. 985, 3).

4. Kdož se dopustili úmyslné vraždy (ex delicto homicidii) nebo vyhnali plod ze života mateřského a všichni, kdož při tom byli spolučinní (can. 985, bod 4).

5. Kdož sebe nebo jiné zohavili (ex delicto mutilationis) nebo se pokusili o samovraždu (can. 985, bod 5).

6. Klerikové vykonávající léčení nebo chirurgii sobě zakázanou, nastala-li z jich počínání smrt člověka (can. 985, bod 6) (dříve irregul. ex defectu lenitatis).

7. Kdož vykonávají úkon svěcení vyhrazený klerikům vyššího svěcení, ačkoli nemají příslušného stupně (abusus ordinis non recepti) nebo jsou vyloučeni od jeho výkonu trestem kanonickým osobním nebo místním, léčivým nebo pokutujícím (ex violatione censurae) (can. 985, bod 7).

Vytčené delikty dají vzniknouti iregularitě jen tenkrát, jsou-li současně gravia peccata, spáchaná po uděleném křtu (vyjma bod 2), na venek osvědčená ať známá (publica), ať tajná (occulta). Požadavek „gravia peccata“ vytyká zásadu, že iregularita není pouhým trestem za spáchaný skutek, nýbrž že přečin je svědectvím velmi nízkého smýšlení, které je v příkrém odporu s povznešeností stavu duchovního (can. 986).

e) *Časově nezpůsobili, simpliciter impediti* jsou:

1. synové akatolíků, pokud rodiče jich trvají ve svém omylu náboženském (can. 987, bod 1);

2. muži ženatí (987, bod 2) (dřívejší defectus libertatis);

3. kdož vedou úřad nebo správu klerikům jinak zapověděnou, z čehož musejí ještě podati účty; nezpůsobilost trvá až obdržení absolutorium (decharge) po ukončené správě a po učiněném vyúčtování (can. 987, bod 3) (dřívejší defectus libertatis);

4. otroci v pravém slova smyslu, dokud nebyli propuštěni na svobodu (can. 987, bod 4) (dřívejší defectus libertatis);

5. kdož ještě nevykonali řádné služby vojenské, k níž jsou povinnováni zákonem světským (can. 987, bod 5).

6. osoby nedávno pokřtěné (neophyti), pokud biskup jich neshledává dostatečně osvědčenými u víře (can. 987, bod 6) (dříve defectus fidei non confirmatae);

7. kdož jsou stíženi infamia facti (ex defectu famae, can. 987, bod 7; cf. can. 2293, § 3: infamia facti contrahitur, quando quis, ob patratum delictum vel ob pravos mores, bonam existimationem apud fideles probos et graves amisit, de quo iudicium spectat ad ordinarium).

Neznalost kterýchkoliv iregularit a impediment neomlouvá z nich (can. 988), to znamená, že iregularity a impedimenta nejsou tresty v technickém slova smyslu, nýbrž že jsou důvody nezpůsobilosti ke svěcení.

Jak iregularity, tak i impedimenta se množí z různých jich důvodů, nikoli však z opakování jednoho a téhož důvodu, vyjmouc případ iregularity z úmyslné vraždy (can. 989).

d) O dispensích z iregularit.

Jelikož iregularity a impedimenta se zakládají na ius humanum, je dispensa z nich zásadně možná i přísluší papeži. Výjimkou mohou ordináři sami nebo delegátem dispensovati své příslušníky ode všech iregularit z tajného přechinu vyjmouc případ úmyslné vraždy a vyhnání plodu (can. 985, bod 4) a vyjmouc případ, kdy zločin byl uveden na soud (can. 990, § 1).

U jmenovaných iregularit napotomních přísluší právo dispensační kterémukoli zpovědníku, jde-li o případy tajné a nálehavé, při nichž nelze ordináře vyhledati a hrozí-li nebezpečí značné újmy neb infamie, ale jen, aby kajicník mohl dovoleně vykonávati svěcení již udělené (can. 990, § 2).

V žádostech o dispensi musejí všechny iregularity a závady býti vytčeny; jinak by generální dispensa platila sice také pro vady zamlčené bona fide (ovšem s opětovou výjimkou úmyslné vraždy a vyhnání plodu can. 990, § 1, 985, bod 4), nikoli však pro vady zamlčené mala fide (can. 991, § 1).

Má-li býti dispensováno z úmyslné vraždy, musí i počet zločinů býti vyznačen pod trestem neplatnosti dispensa (can. 991, § 2).

Dispensa všeobecně udělená pro svěcení platí i pro vyšší svěcení; dispensovaný může obdržeti beneficia v konsistoři neosazovaná i se správou duší, ale nemůže se státi ani kardinálem, ani biskupem, ani opatem nebo prelátem nullius, ani vyšším představeným

v eximovaném řádu duchovním (religio cuius plerique sodales sacerdotio augentur can. 488, bod 4) (can. 991, § 3).

Uděluje-li se dispensa in foro interno, však ne cestou zpovědi, budiž písemně vydána a budiž v tajném seznamu kurie zapsána (can. 991, § 4).

§ 27.

5. Některé formálnosti při ordinaci.

I. Všichni ordinandí musejí sami nebo svými zástupci ohlásiti biskupovi nebo jeho zástupci ve vhodný čas, že chtí býti ordinováni (can. 992) a musejí při tom předložiti (can. 993):

1. vysvědčení o poslední ordinaci, a jde-li teprv o tonsuru, vysvědčení křestní a biřmovací.

2. vysvědčení o vykonaných studiích, nutných ku příslušnému stupni ordinačnímu (cf. can. 976).

3. vysvědčení o mravech, vydané ředitelem semináře nebo knězem, jemuž kandidát byl svěřen mimo seminář.

4. vysvědčení zachovalosti (testimoniales litterae) ordináře místa, kde ordinand tak dlouho se zdržoval, že zde mohl býti postižen nějakou závadou. Doba tato stanovena pravidelně po nabytí dospělosti na tři měsíce pro vojáky, pro ostatní na šest měsícův; avšak přenechává se posouzení biskupovu, chce-li míti jistotu i pro kratší dobu nebo pro dobu před dospělostí (can. 994, § 1).

Nemůže-li ordinář místní vydati vysvědčení zachovalosti, poněvadž zná kandidáta příliš málo, nebo se zdržoval kandidát na příliš mnoha místech různých diecésí, že nelze vůbec nebo jen stěží si zaopatřiti ono vysvědčení, tu může ordinář žádati na kandidátu alespoň doplňovací přísahy, že je prost závad (can. 994, § 2). Kdyby promovend byl býval *znova* v mezidobí od vydání vysvědčení až do udělení svěcení v témž teritoriu po čas shora řečený, jsou nutny opětné litterae testimoniales ordináře místního (can. 994, § 3). Nešetřil-li ordinator těchto předpisů (can. 993 a 994), tresce se suspensí od udělení svěcení, nastalou ipso facto a vyhrazenou apoštolskému stolci (can. 2373 bod 2).

5. Jde-li o *řeholníka*, je zapotřebí vysvědčení (litterae testimoniales) od vyššího představeného (can. 993, bod 5), který však má již ve svých dimisoriích dáti svědectví o tom, zda-li promovend vykonal sliby řeholní, jaká konal studia a jsou-li ostatní právní náležitosti splněny (can. 995, § 1). Má-li biskup již dimisorie s udaným obsahem, nepotřebuje pak testimoniales (can. 995, § 2).

Každý ordinandus musí se podrobiti zkoušce vzhledem k stupni,
H enner, Základy práva kanonického II.

jež má obdržeti (can. 996, § 1). Kdož mají obdržeti vyšší svěcení, musejí vykonati ještě zkoušku v předmětech theologických (can. 996, § 2). Jednotlivosti zkoušky této se ustanovují biskupem (can. 996, § 3). Zkoušku tuto posuzuje ordinář, jenž ordinuje vlastním právem nebo dává dimisorie; může však to přepustiti i biskupovi, jenž sám bude ordinovati, chce-li ovšem na sebe převzítí tuto povinnost (can. 997, § 1). Biskup ordinující cizího příslušníka může se spokojiti předloženými pravoplatnými dimisoriemi, jimiž se dosvědčuje, že kandidát byl zkoušen, jak náleží a že byl shledán způsobilým; ale vázán tím není; kdyby měl přesvědčení, že kandidát nevyhovuje, nemusí ho ordinovati (can. 997, § 2).

II. Jména ordinandů, vyjma řeholníky s trvalými sliby slavnými nebo jednoduchými, buďtež před udělením jednotlivých vyšších stupňův ordinacních veřejně vyhlášena ve farním kostele každého jednotlivého kandidáta; ale podle svého uvážení může ordinář buď zcela odstoupiti od tohoto prohlášení, buď naříditi, aby se tak stalo ještě v jiných kostelích, buď nahraditi ohlášení toto veřejným přibitím jmen kandidátů na dveřích kostelních po několik dnů, mezi nimi alespoň jeden den musí býti sváteční (can. 998, § 1).

Ohlášení má se státi o předepsaném dni svátečním (can. 1247, § 1) v kostele mezi mší (inter missarum sollempnia) neb o jiném dni a v době, kdy kostel je čtne navštíven (can. 998, § 2).

Kdyby průběhem šesti měsícův od prohlášení kandidáta ordinace nebyla vykonána, budiž ohlášení opakováno, leda, že by ordinář jinak rozhodl (can. 998, § 3). Všichni věřící jsou zavázáni, by ohlásili před ordinací závady vyšších svěcení ordináři nebo faráři (can. 999).

Chce-li ordinář, může ještě naříditi ohlašujícímu faráři, nebo jiné osobě úřední nebo soukromé, šetření o životě ordinandů (can. 1000, § 1, 2).

III. Byl-li někdo již na některé stupně ordinován podle ritu východního a obdržel-li od apoštolského stolce povolení ku přijetí ostatních stupňů podle ritu latinského, musí dříve podle tohoto ritu ještě obdržeti stupně, kterých neobdržel podle ritu východního (can. 1004), což se vysvětluje tím, že církve západní a jednotlivé rity východní nemají týchž stupňův ordinacních.

IV. Kodex má pak ještě podrobná ustanovení o duchovních cvičeních ordinandův (can. 1001), o ritech a ceremoniích při ordinaci (can. 1002—1005) a o času i místu ordinace (can. 1006—1009).

Po vykonané ordinaci buďtež jména jednotlivých vysvěcencův a jméno ordinujícího, pak místo a den ordinace zapsány ve zvláštní

knize, která se přechovává při úřadě ordinujícího, a všechny listiny sloužící za základ k jednotlivým ordinacím buďtež pečlivě uschovány (can. 1010, § 1). Všem vysvěcencům budiž vydáno hodnověrné vysvědčení o udělené ordinaci (*litterae formatae*); ti, kdož od cizího biskupa byli vysvěceni na základě *litterae dimissoriae*, nechť vydají ono vysvědčení vlastnímu biskupovi, by ordinace byla zapsána ve zvláštní knize v archivu přechovávané (can. 1010, § 2) Mimo to má místní ordinář zaslati zprávu o vykonání ordinace každého podjáhna faráři místa křestního, jde-li o vysvěcence z kléru světského, by ji poznamenal v knize křtěnců (can. 470, § 2); totéž má učiniti vyšší superior, jde-li o ordinaci řeholníků (can. 1011).

§ 28.

O příslušnosti klerika k diecési, o inkardinaci a exkardinaci.

Každý klerik musí býti příslušníkem (*adscriptus, adscriptio*) nějaké diecése nebo nějaké řehole (*religio*); klerikové toulaví nesmějí se připustiti žádným způsobem (can. 111, § 1). Přijetím tonsury klerik se připisuje neb inkardinuje (*incardinare*) diecési, pro jejížto služby byl ordinován (can. 111, § 2). Aby klerik mohl býti platně inkardinován *cizí* diecési, musí obdržeti listinu, podepsanou vlastním ordinářem a svědčící trvalému a bezvýjimečnému propuštění z diecése (*litterae excardinationis*, dříve se jim říkávalo také *litterae dimissoriales*, t. zv. „*Exeat*“); od biskupa cizí diecése musí obdržeti podobnou listinu, svědčící přijetí do svazku diecésního, a to trvalému a bezvýjimečnému (*litterae incardinacionis*, can. 112).

Zásada vázanosti k diecési byla v Rakousku již uznána dv. dekr. z 9. I. 1803, (sb. pol. zák., sv. 19., č. 5, str. 5). Exkardinace a inkardinace nemůže povoliti vikář generální beze zvláštní plné moci, ani ne kapitulní vikář, leda že uplynul rok po uprázdnění stolce biskupského a za souhlasu kapituly (can. 113.).

Exkardinace i inkardinace nastává:

1. obdržel-li klerik od ordináře cizí diecése *beneficium* se sídelní povinností za písemného souhlasu vlastního ordináře nebo s písemným jeho povolením, aby na vždy mohl opustiti diecési (can. 114, 112);

2. biskup může přijmouti *řeholníka* (*religiosus*, can. 488, bod 7), buď bezpodmínečně, buď na zkoušku na tři léta; v prvním případě je řeholník inkardinován diecési; v druhém případě může biskup prodloužiti dobu zkoušky, však ne přes druhé třiletí; nebyl-li pak

řeholník dříve propuštěn, zůstává diecési inkardinován po uplynutí času prodlouženého (can. 641, § 2).

3. Řeholník jest exkardinován vykonáním *trvalých* slibův ať slavných, ať jednoduchých (can. 115, 585).

Odůvodněné exkardinaci musí odpovídati inkardinace v jiné diecési; nový ordinář musí co nejrychleji zpravit dřívějšího ordináře o nastalé inkardinaci (can. 116).

Ordinář může povolit inkardinaci cizího klerika:

a) vyžaduje-li toho nutnost nebo prospěch diecése, při čemž musejí zachovány býti právní předpisy o kanonickém *titulu* ordináčním (can. 117, bod 1).

b) inkardinující ordinář musí míti jistotu o exkardinaci správně provedené a, je-li třeba, nechť si i soukromě mimo to zaopatří od exkardinujícího ordináře vhodné vysvědčení o dosavadním životě klerikově, zejména jde-li o kleriky jiného jazyka a jiné národnosti (can. 117, bod 2).

c) Klerik musí před ordinářem nebo jeho delegátem přísežně prohlásiti vůli, že chce býti navždy volným k službám v nové diecési podle norem kanonických (can. 117, bod 3). Předpisy tyto nejsou však spojeny s klausulí iritující (can. 11), proto zůstává inkardinace platnou i bez jich šetření.

§ 29.

O právech a výsadách kleriků.

I. Vzhledem ke zvláštním úkolům duchovním obdařila církev stav klerikální různými výsadami, aby ho učinila váženým a žádoucím. Výhody tyto se nazývají *privilegia clericorum* čili práva duchovní v subjektivním smyslu, která jsou udělena se zřením na celý stav (tedy *ius singulare*, nikoliv *ius speciale*), pročež jednotlivec nemůže se zříci těchto výsad pro svou osobu (can. 123). Nad těmito právy bdí nyní v Římě congregatio Concilii (can. 250, § 3).

Jednotlivý klerik pozbývá těchto privilegií, když je vrácen do stavu laického (can. 213, § 1) nebo když mu *trvale* bylo odňato právo nositi roucho klerikální, poněvadž se nepolepšil, ač byl deponován (can. 2304). Klerik opětně nabývá těchto privilegií, když mu řečený trest byl prominut nebo když byl zase připuštěn do stavu klerikálního (can. 123, 212, § 1, 2).

Nový Kodex vypočítává pouze práva a privilegia, jak následují:

1. Pouze klerikové mohou nabyti pravomoci, plynoucí z ordo

nebo z církevní jurisdikce; jen oni mohou obdržeti církevní beneficia a platy (*pensiones*) (can. 118).

2. Všichni věřící jsou povinni úctou ke klerikům podle jich různých stupňův a úřadů; kdyby někdo způsobil klerikům pozitivními činy neb úmyslným opomenutím potupu nebo pohrdání nebo zlehčení ve veřejném mínění (*iniuria realis*), dopouští se deliktu sakrilegia (*sacrilegium personale*; trest stanoven can. 2325). Ustanovení toto se nekryje se starým privilegiem *canonis*, poněvadž o zločinu *violentas manus in icere* se mluví zvláště v can. 2343; k němu can. 119 vůbec nepoukazuje, ani naopak, a nařízení can. 119 je ve souvislosti s úctou povinnou stavu duchovnímu, čemuž nasvědčuje i pojem *injurie* v užším smyslu jako *dolosa laesio honoris alieni*. Ustanovení can. 2343 se neposuzuje v Kodexu jako *privilegium clerici*, nýbrž jako případ deliktu *contra auctoritates, personas, res ecclesiasticas*, čímž také se vysvětluje zařazení do 5. knihy „*de delictis et poenis*“. Věc zůstává stejná, jen nazírání jest jiné.

3. Klerikové mají býti žalováni u církevního soudce ve všech věcech sporných i trestních, leda že by *partikulárně* jinak bylo stanoveno (can. 120, § 1). Kardinálové, legáti apoštolského stolce, biskupové i titulární, opatové nebo preláti *nullius*, nejvyšší představení řeholí *iuris pontificii* (can. 488, bod 3) a vyšší úředníci římské kurie nemají býti předvoláni světským soudem ve svých věcech úředních beze svolení apoštolského stolce.

Ostatní, kdož mají *privilegium fori*, potřebují povolení ordináře místa, ve kterém se projednává věc.

Ordinář má dáti toto povolení, zejména je-li laik žalobcem, a je-li důvod vážný a namáhal-li se ordinář marně, aby spory mezi stranami byly urovnány (can. 120, § 2).

Kdyby však nicméně byli předvoláni od světského soudce, který neměl napřed řečeného povolení, mohou se přece dostaviti v případě nutnosti, může-li tím býti větší zlo zažehnáno a byl-li příslušný představený o tom zpraven (can. 120, § 3).

Porušení těchto předpisů je trestné podle can. 2341.

4. Všichni klerikové mají býti osvobozeni:

a) od služby vojenské;

b) od osobních služeb (*munera*) a od veřejných světských úřadů, které jsou nepřiměřené stavu klerikálnímu (can. 121).

5. Klerikům, kteří se donucují učiniti zadost věřitelům, budiž ponecháno, čeho potřebují k slušnému živobytí podle zkušeného uvážení církevního soudce, při čemž ovšem zůstává nedotčen jich závazek, aby *co nejdříve* učinili zadost svým věřitelům (can. 122).

II. K těmto výhodám podle práva církevního připojujeme výhody *podle práva rakouského*, připomínající, že platí pro duchovní všechných církví a náboženských společností uznaných v Rakousku.

1. Zákonodárství rakouské nepokládá trestního provinění proti klerikům za zvláštní zločin, ale přihlíží k tomu při vyměřování trestu.

Zákon trestní ustanovuje v § 153, že uškození na těle, třeba jinak lehké, stalo-li se duchovnímu při vykonávání jeho povolání nebo pro toto povolání, je zločinem těžkého ublížení na těle. § 154 stanoví trest, a to žalář od 6 měsíců do 1 roku a v těžkých případech do 5 let.

2. *Co do privilegia fori*. Tato výsada není uznána v Rakousku, vyjma poklesky disciplinární a úřední. § 29 zákona ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. ustanovuje: „Zavede-li soud proti katolickému duchovnímu vyšetřování pro zločin, přečin nebo přestupek, má to oznámiti představenému církevnímu, který vykonává kázeň církevní nad tímto duchovním. Témuž představenému má také se poslati rozsudek vynesený i s důvody rozhodujícími. Při zatýkání katolických duchovních i při jich držení ve vazbě buď šetřeno všeho toho, čeho vyhledává vážnost náležející jich stavu“.

Ostatně pokládá *kurie* se strany své za dále platný rakouský konkordát z r. 1855, který uznával možnost žalovati kleriky u soudů státních.

3. *Privilegium immunitatis*.

a) O službě vojenské ustanovuje § 29 branného zák. z 5. července 1912 č. 128 ř. z.: *Kandidáti stavu duchovního* (ne prostě studující theologie), kteří jako takoví byli již asentováni, mohou ke své žádosti býti zařaděni do náhradní rezervy. Pro pokračování ve studiích theologických jsou sprostěni každé povinnosti vojenské jak v míru (od každé služby presenční, od prvního vojenského výcviku, od periodických cvičení vojenských, od kontrolních shromáždění), tak i ve válce. Totéž svědčí těm, kdož zahajují studia theologická před nastoupením služby vojenské nebo jsou novici v řádu duchovním; dále těm, kdo po skončené službě presenční se věnují studiím theologickým nebo v nich pokračují a hodlají se věnovati stavu duchovnímu.

Kdož jsou již vysvěceni na kněží nebo převzali úřad ve správě duchovní nebo v duchovním učitelování, se přeloží z náhradní rezervy do evidence zeměbranecké rezervy náhradní; v případě mobilisace vojenské a ve válce mohou býti upotřebeni ke kterékoliv duchovní správě vojenské, ovšem jen pokud jich povinnost vojenská trvá.

Z náhradní rezervy musejí býti vyloučeni a přidrženi k vykonávání služby presenční, kdož by se vzdali stavu duchovního před vyšším vysvěcením nebo před dosažením způsobilosti k duchovnímu úřadu, jakož i kandidáti, kteří by neobdrželi úřadu duchovního do lhůty stanovené příslušnými ministerstvy, nebo kteří ročně neprokáží, že výhody řečené jim příslušejí.

Zůstanou-li však osoby zmíněné podle vojenských předpisů v náhradní rezervě, musejí vždy se podrobiti vojenskému výcviku. Právo na jednoroční službu vojenskou, nabyté 1. říjnem asentního roku, zůstává vždy vyhrazeno; vystoupí-li ze služby presenční, posuzují se co do další povinnosti podle svého roku asentního.

Totéž platí, vystoupí-li z duchovního stavu, obdrževše vyšší svěcení nebo byvše ustanoveni v duchovním povolání. (Srovn. nařízení min. zeměbrany z 27. července 1912, č. 153 ř. z. §§ 17, 65, 104—107.)

Co do povinnosti *domobranecké* nařizuje ministerské nařízení z 20. června 1907 č. 150 ř. z., že vysvěceni katoličtí kněží a ustanoveni duchovní správci jiných uznaných vyznání vykonávají povinnost domobraneckou jenom ve svém povolání a podle potřeby polních kaplanů (tedy nikdy ne se zbraní v rukou).

b) Podle zákona ze dne 11. června 1879 č. 93 ř. z. odst. 7 § 10 osvobozeny jsou od ubytování vojska všechny nutné příbytky duchovních správcův a vyššího duchovenstva, všechny místnosti určené k bohoslužbě, jakož i úřední místnosti, dále kláštery ženské i kláštery mužské uzavřené klausurou.

c) Duchovní nejsou vůbec osvobozeni od daní; pravidelně nese jmění církevní všechna veřejná břemena. Hlavní výjimky jsou tyto:

Od daně *domovní* jsou osvobozeny kostely, farní budovy, obydlí biskupů, klášterní budovy žebravých řádů, vyjma budovy Dominikánů, pokud neposkytují nájemného nebo neslouží světským účelům.

Od daně z *důchodů (rentové)* jsou osvobozeny ústavy a fondy, které stát podporuje ročními příplatky, poskytovanými nikoli ze soukromoprávního titulu, a pak ústavy pro ošetřování nemocných, zaopatřování a podporování chudých, lidumilné a dobročinné ústavy, fondy ke stavbě kostelův a *veřejné* ústavy určené k vyučování: § 125 bod 3 a 4 zák. z 25. října 1896 ř. z. č. 220 ve znění zákona ze dne 23. ledna 1914 č. 13 ř. z.

Správcové duchovní jsou osvobozeni od *přirážek* k daním příjímým a vůbec od obecních daní až do obnosu 600 zl. (1200 K)

(§ 81 odst. 2 českého obecního řádu z 16. dubna r. 1864, č. 7 zemsk. v.).

Lékárny milosrdných bratří neplatí daní na základě cis. rozhodnutí z 2. května 1854 a k tomu § 6, I. odst. zák. z 25. října 1896 č. 220 ř. z.

Beneficia, kostely a korporace duchovní platí však každých 10 let poplatek za ztrátu poplatků vkladních při převodu vlastnictví, t. zv. ekvivalentní poplatkový, a to 3% z ceny věcí nemovitých a 1½% z ceny věcí movitých (pol. saz. 57 česk., 106 něm. B, e, 1, zákona z 13. prosince 1862 č. 89 ř. z.).

Jmění duchovních obcí, kostelů, synagog a modliteben, jakož i beneficí je v Čechách osvobozeno od školního příspěvku, který se ukládá na jmění podrobené ekvivalentnímu poplatku (zemský zákon pro Čechy z 8. června 1898 č. 38 z. v., § 12).

Od osobní daně z příjmu jsou osvobozeni duchovní správcové *vojenští* vzhledem ke svým aktivním platům; mají-li však mimo příjem daně prostý ještě příjem jiný, buďtež příjmy osvobozené od daně započteny do úhrnného příjmu poplatníka, by mohlo se posouditi, jaké berní výměře tento jiný příjem je podroben, nebo zdali snad od daně jest osvobozen, ježto veškerý příjem roční nepřesahuje 1600 korun (§ 154, bod 5 a § 155 novely o osobních daních z 23. ledna 1914, č. 13 ř. z.).

d) Duchovní nemusí přijmouti volby do obecního zastupitelstva (§ 20. českého obecního řádu z 16. dubna r. 1864), starostou obce ani nemůže býti (tamže § 36.) a může odmítnouti volby do komise odhadující daň z osobních příjmů (§ 187, odst. 1 zákona z 25. října 1896, č. 220 ř. z.); duchovní nesmějí býti porotci (§ 3 zákona z 23. května 1873, č. 121 ř. z.); duchovní nemohou proti své vůli býti přidrženi převzítí poručnictví a opatrovnictví (§ 195 a 281 obč. zák.); řeholním duchovním nemá se pravidlem uložit poručnictví § 192 obč. z. ve znění z r. 1914; zástupci církví nebo náboženských společností zákonně uznaných nemohou však odmítnouti povolání do rady poručenské; §§ 42—44 cis. nař. z 12. října 1914 č. 276 ř. z. (novela k obč. z.).

Duchovní jsou osvobozeni býti při trestním vyšetřování *svědky soudními* (§ 103 trestního řádu); duchovní nesmí býti vyslýchán jako svědek o tom, co mu kdo svěřil buď ve zpovědi buď jako duchovnímu s výhradou, by to zůstalo v tajnosti (§ 151 trestního řádu a § 320 civilního řádu).

4. *K privilegii competentiae.* Zde rozhoduje zákon z 21. dubna 1882 č. 123 ř. z., jenž se týká exekuce vedené na příjmy osob,

kteří jsou ve službě veřejné a osob po nich pozůstalých, dále zákon z 27. května 1896 č. 78 ř. z. (uvedení exekučního řádu) a zákon ze 17. května 1912, č. 104 ř. z., jehož některé hranice exekuční byly o 50% zvýšeny na dobu mimořádných poměrů vyvolaných válkou, a to nařízením veškerého ministerstva z 30. listopadu 1917, č. 461 ř. z.

Ze stálých služebních příjmů duchovních správců církví a společností náboženských zákonně uznaných, pak z příjmů plynoucích z obročí duchovních podrobena jest exekuci jen jedna třetina, a to s omezením, že exekutovi musí z celkové sumy těchto příjmů zůstatí netknutý roční důchod nejméně 2000 K (po dobu mimořádných poměrů 3000 K).

Jde-li o výživné ze zákona je předmětem exekuce celé služné, ovšem s tím omezením, že dlužníku musí zůstatí volným poloviční existenční minimum, t. j. nejvýš 1000 K, resp. 1500 K po dobu mimořádných poměrů, ovšem při platech ročních 3000 K nebo více; při příjmech menších než 3000 K musí zbýti polovina toho kterého platu, ale nejméně 800 K.

Jde-li o příjmy nebo pense *deficientů*, podrobena exekuci též jedna třetina s výhradou 1200 K (po dobu mimořádných poměrů 1800 K), a při pohledávkách pro výživné ze zákona omezuje se částka vyloučená z exekuce na *polovinu* této sumy, ale nejméně na pět set korun (při příjmech menších než 1200 K resp. 1800 K).

Téhož privilegia požívají učitelé škol konfesních, kteréžto školy sluší pokládati za ústavy kultu nějaké církve nebo společnosti náboženské zákonem uznané.

Z exekuce jsou úplně vyňaty poplatky, jež se platí správcům duchovním bezprostředně stranami z příčiny výkonů duchovních. Tyto poplatky, které byly udány ve faši, t. j. příznání důchodů, včítají se však při vypočtení částky exekucí podrobené (§ 3 zák. z r. 1882).

Též příjmy naturální se počítají v sumě odhadní při tomto vypočtení (tamže § 4). Pokud je částka nějaká vyňata z exekuce, potud jest i vyňata z prostředků zajišťovacích.

Platnosti uvedených předpisů nelze vyloučiti; právní jednání k tomu čelící nemá účinnosti (§ 7). Netknuta jsou tímto zákonem vydobývání pohledávek cestou administrační; částku touto cestou však vydobyitelnou sluší odečísti od příjmův exekuci podrobených.

Podle § 250 exekučního řádu (27. května 1896 č. 79 ř. z.) nemůže exekuce býti vedena na předměty sloužící bohoslužbě; dále ne na části sv. kříže a na ostatky, ovšem ale na jich zasazení, při čemž nesmí autentika býti porušena.

Podle § 251 odst. 5 téhož zákona ve znění podle císařského nařízení z 1. června 1914 č. 118 říš. zák. jsou z exekuce vyňaty slušný šat a předměty, jichž duchovní potřebují k řádnému vykonávání svého úřadu.

§ 30.

O povinnostech kleriků.

Klerikové jsou povinni vésti ušlechtlejší život nežli laikové, a to jak po stránce vnitřní, tak i vnější a mají vynikati příkladně ctí a spravedlivým životem (can. 124). Zvláště mají za dozoru biskupova:

1. po *stránce náboženské* se oddávají pobožnostem katolicky zavedeným (can. 125, bod 1. a 2.).

Všichni světší kněží mají po dobu biskupem ustanovenou alespoň v každém třetím roce se věnovati duchovním cvičením v nějakém jim určeném zbožném nebo řeholním ústavě; pouze ordinář může povolití výjimku v jednotlivých případech z příčiny vážné (can. 126).

2. Po *stránce všeobecně úřední* jsou všichni klerikové, zejména však kněží, zvláště zavázáni prokazovati svému ordináři úctu a poslušnost (can. 127). Kdykoli toho potřeba církve vyžaduje, musí klerik od biskupa přijmouti a věrně plniti úřad, leda že by ho zákonná závada omlouvala (can. 128).

Klerikové, obdrževše kněžství, nemají přerušiti studii, zejména ne theologických; mají horlivě se zdokonalovati v učení, které církev obecně přijala a mají bedlivě se vystříhati bezbožných novot a pavědy (can. 129).

Po ukončených studiích musí všichni kněží i když byli obdrželi farní nebo kanovnícké beneficium, se podrobiti alespoň po tři léta zkouškám v různých theologických disciplínách jim napřed vhodnou cestou oznámených, a to způsobem stanoveným od ordináře, který ovšem může prominouti zkoušku ze spravedlivého důvodu (can. 130, § 1). K lepšímu výsledku při zkouškách těchto budiž ceteris paribus přihlíženo při udělování úřadův a beneficií církevních (can. 130, § 2).

Kdo by bezdůvodně se vyhýbal těmto zkouškám, budiž k nim donucen ordinářem vhodnými tresty (can. 2376), neboť nekonání zkoušky je provinění proti vlastním povinnostem stavu duchovního.

V městě biskupském a v jednotlivých venkovských vikariátech budiž konány schůze duchovenstva o otázkách z morálky a liturgiky, a to častěji do roka ve dnech ordinářem ustanovených; jsou

to *collationes* nebo *conferentiae*. Na nich mohou podle úsudku ordinářova býti konána i jiná cvičení k utvrzení vědomostí a zbožnosti kleriků (can. 131, § 1.).

Bylo-li by těžko konati tyto konference, budiž zaslány písemné otázky podle pokynů, daných ordinářem (can. 131, § 2.).

Všichni světší kněží a řeholníci, třeba eximovaní, již vedou správu duchovní a ostatní řeholníci, kteří obdrželi od ordináře právo zpovídati, jsou povinni míti účastenství na těchto kolacích nebo zaslati písemné vypracování daných otázek, leda že by takové konference byly konány v jejich řeholních domech. Vynětí z této povinnosti by musilo výslovně napřed býti uděleno ordinářem (can. 131, § 3.). Kdo by se stranil těchto konferencí, budiž ordinářem potrestán podle volného uvážení; řeholníci zpovědníci nevedoucí správy duší, budiž suspendováni od zpovídání osob světských (can. 2377), neboť se dopouští přečinu proti povinnostem svého stavu.

3. *Co do manželství a obcování se ženami.* Klerikové vyššího svěcení nemohou uzavřiti manželství a jsou povinnováni zachovávat čistotu; jinak se dopouštějí sakrilegia; této povinnosti celibátní je prost ten, jehož ordinace byla uznána neplatnou pro vis ac metus (can. 132 a 214, § 1.).

Klerikové nižších svěcení mohou sice uzavřiti manželství, ale vystupují tím ipso jure ze stavu klerikálního, leda že by manželství jejich bylo neplatné pro vis ac metus (can. 132, § 2.).

Muž ženatý, který byl sice obdržel vyšší svěcení bona fide, ale bez papežské dispense, je vyloučen z výkonu těchto svěcení (can. 132, § 3.).

Žadný klerik nesmí míti u sebe ženy, o nichž by podezření mohlo vzniknouti; návštěva takových žen je přísně zakázána (can. 133, § 1.).

Klerikové smějí přebývati ve společné domácnosti jen s takovými ženami, u nichž přirozený svazek nepřipouští podezření, jako jsou na př. matka, sestra, teta a pod., neb u nichž osvědčená mravní počestnost spojená s pokročilejším věkem vylučuje každé podezření (can. 133, § 2.).

Ordinári přísluší úsudek o tom, zda-li spolubydlení nebo návštěvování žen, i nepodezřelých by mohlo zavdati příčiny k pohoršení v určitém případě. Tu je povinností ordinářovou, by zdržel duchovní od takového počínání (can. 133, § 3.).

Kdo by vzdoroval nařízení biskupovu, je pokládán za konkubináře (can. 133, § 4.).

4. *O způsobu života.* Obyčej společného života kleriků (*vita communis*) je chvalitebný a doporučitelný; kde je, má být zachován (can. 134).

Klerikové vyšších svěcení jsou povinni denně čísti breviář (*horae canonicae*) podle zvláštních schválených knih liturgických; povinnosti této jsou sprostěni, kdo byli navráceni do stavu laického způsobem zákonným (can. 213, 214; can. 135). Zejména beneficiáti mají plnit tuto povinnost (can. 1475 § 1); kdyby bezdůvodně tak nečinili, pozbývají užitek svého benefícia v poměru ke svému opomenutí, a to ve prospěch buď jmění kostelního buď biskupského semináře, buď chudých (can. 1475, § 2).

Všichni klerikové mají nositi oděv klerikální podle místních zvykův a předpisův ordinářových, jakož i tonsuru (*corona clericalis*), leda že by uznané národní zvyky jinak dopouštěly; vlas nechť nosí jednoduše (can. 136, § 1).

Prstenů nesmějí nositi, leda že by jim to bylo dovoleno právem neb apoštolským privilegiem (can. 136, § 2).

Klerikové *nižších* svěcení, kteří nenesí o své újmě bezdůvodně oděvu klerikálního ani tonsury a přes to, že byli ordinářem napomenuti, se nepolepšili do měsíce, se vylučují ipso jure ze stavu klerikálního (can. 136, § 3, can. 2379).

Počínají-li si tak klerikové *vyšších* svěcení, mají býti ordinářem naléhavě napomenuti a neuposlechnou-li, mají býti suspendováni od obdržených svěcení; „ob tacitam renuntiationem ab ipso jure admissam“ pozbývají nad to officia a benefícia, neuposlechnou-li do měsíce od napomenutí (can. 138, bod 7, 1413, § 2 a 2379).

Kdyby pak ještě vedli život neodpovídající stavu klerikálnímu, buďtež opět napomenuti; při zatvrzelosti buďtež deponováni po třech měsících, počítaných od posledního napomenutí (can. 2379).

Klerik nemá převzít bez vědomí ordinářova rukojemství, ani ne, má-li vlastní jmění (can. 137).

Klerikové nechť zcela se zdržují všeho, co se nesrovnává s jejich stavem: neslušných živností, hazardních her peněžních, nošení zbraní (leda při odůvodněné obavě), honby, hlavně štvanic, návštěvy hospod a podobných místností, leda že by nastal případ nutnosti nebo že ordinář byl dal odůvodněné povolení (can. 138).

Klerik má dále se vystříhati všeho, co se nedá sloučiti se stavem duchovním, ačkoli to není neslušné (can. 139, § 1). Sem patří: medicína nebo chirurgie (leda s apoštolským povolením); úřad veřejných notářů (vyjmouc při církevním úřadě); veřejné úřady spojené s výkonem světské jurisdikce nebo správy (can. 139, § 2).

Bez povolení ordinářova nepřijímejtež klerikové: správy laického jmění, světských úřadů s povinností vedení účtů, úřadu prokuratora neb advokáta, leda při soudu církevním a jedná-li se u soudu světského o vlastní věc nebo věc vlastního kostela; nemějtež účastenství při světském soudu trestním, jde-li o těžký trest osobní, ani nepodávejtež svědectví, leda v případě nutnosti (can. 139, § 3), čehož ovšem v Rakousku se neuznává.

Duchovní nemají ani se ucházeti ani přijímati volených poslaneckých míst ve *sborech zákonodárných* bez povolení stolce apoštolského v místech, kde vydán zákaz papežský, v jiných místech bez svolení vlastního ordináře a ordináře místa, ve kterém se koná volba (can. 139, § 4).

Při představeních, tancích a průvodech nebudtež přítomni, neslušejí-li se pro ně, nebo vyvolala-li by přítomnost jejich pohoršení, a to zejména ve veřejných divadlech (can. 140).

Duchovní nemají dobrovolně sloužiti ve světském vojstě, leda s povolením svého ordináře, by co nejdříve byli sprostěni služby vojenské (can. 141, § 1).

Klerik nižšího svěcení, který by dobrovolně sloužil u vojska, přestává býti klerikem ipso jure (can. 141, § 2).

Nikdy nemají klerikové se zúčastniti občanských válek a rušení veřejného pořádku (can. 141, § 1).

Klerikům se zapovídá provozovati osobně nebo prostřednictvím jiných peněžnictví neb obchod se zbožím, ať pro zisk vlastní, ať cizí (can. 142).

I když duchovní nemají benefícia neb officia se sídelní povinností, nemohou na delší dobu opustiti své diecése bez výslovného neb alespoň důvodně předpokládaného povolení vlastního ordináře (can. 143).

Kdo s povolením vlastního ordináře přišel do cizí diecése, zůstává inkardinovaným v diecési posavadní, může přece býti odvolán, je-li důvod k tomu dostatečný a šetří-li se přirozených ohledův. A biskup cizí diecése může *důvodně* odepřít klerikovi povolení dalšího pobytu ve svém obvodu, vyjmouc případ, že by mu byl udělil beneficium (can. 144).

5. *O vyznání víry* (*fidei professio* can. 1406—1408).

Každý klerik, který má obdržeti již subdiakonát, musí slavnostně vyznati víru podle formuláře schváleného papežem.

Kdykoli klerik obdrží nato kteroukoliv hodnost církevní neb úřad nebo beneficium církevní, musí opakovati řečené vyznání.

Této povinnosti musejí tudíž činiti zadost, kdož mají obdržeti

akademickou hodnost církevní, nebo mají převzít úřad učitele nebo rektora na seminářích nebo na církevních universitách nebo fakultách (tito po případě každoročně), kdož přijímají úřad církevního censora, úřad zpovědníka nebo kazatele neb úřad představeného v klerikálních řádech, kdož přijímají úřad v duchovní správě, nebo úřad konsultora, kanovníci, kapitulní a generální vikáři, všichni biskupové, vikáři a prefekti apoštolští, kardinálové, všichni účastníci kterýchkoli synod církevních (can. 1406). Každý takto povinnovaný musí vyznati víru osobně, a to u přítomnosti hodnostáře církevního, jenž k tomu je stanoven zákonem, tudíž nikoli před hodnostářem světským (can. 1407).

Každý opačný zvyk se zakazuje (can. 1408).

Kdo by nedostal řečené povinnosti, budiž napomenut, aby tak učinil do určité doby; zůstal-li by zatvrzelým, pozbývá z trestu úřadu, beneficia a hodností; v mezidobí pozbývá práva na důchody spojené se svým církevním postavením (can. 2403).

§ 31.

O vrácení kleriků do stavu laického (de reductione clericorum ad statum laicalem).

I. Ordinance jednou *platně* udělená nikdy se nezmaří (can. 211, can. 950). Mluví-li Kodex přes to o vrácení kleriků do stavu laického, má tudíž na mysli pouze *amissio ordinis impropria et externa*, ale nikoliv *amissio ordinis interna et propria dicta*. Pozbytí *ordinis* na prvním místě zmíněné znamená vlastně jen pozbytí dovoleného užívání nebo vykonávání moci plynoucí z ordinace a pozbytí práv a některých povinností, přiřčených klerikům ordinovaným. *Amissio interna* mohla by přirozeně nastati jen při oněch stupních ordinace, které se zakládají na *ius humanum*, jako je to při tonsuře, při nižších svěceních a při podjáhenství; *amissio interna* byla by zcela nemožná při jáhenství a kněžství (biskupství), poněvadž zde jde o ordinaci *iuris divini*, která vtiskuje *characterem indelebilem*.

Ale přes to Kodex má na mysli pouze *amissio externa* při všech stupních ordinace, a proto ani tonsura ani svěcení nikdy se neopakuje, i když klerik vrácený do stavu laického by měl být opět přijat do stavu klerikálního. Aby nové přijetí do stavu klerikálního bylo zjevné, konají se jen určité *ceremonie*, ale stupeň svěcení znova se neuděluje.

Vrácení do stavu laického se stává při *vyšších* vysvěceních papežským reskriptem (při dispensi) a dekretem (bez procesu) nebo

rozsudkem v případě vynucené ordinace (can. 214) a pak při trestu degradace podle can. 2305 (can. 211, § 1).

Klerik s nižšími svěceními se vrací do stavu laického:

- a) ipso facto z příčin v právu vytknutých (cf. can. 136, § 3, 141, § 2, 648, 2305, § 1, 2358, 2387);
- b) vlastní vůlí, když byl dříve o tom zpravil místního ordináře;
- c) rozhodnutím ordináře, nabyli-li po zralém uvážení přesvědčení, že klerik nemůže býti dále vysvěcen ku cti stavu duchovního (can. 211, § 2).

Kdo se navrátili do stavu laického, pozbývají tím úřadů, beneficí, práv a výsad klerikálních a nesmějí choditi v klerikálním rouchu, ani nositi tonsury (can. 213, § 1) i jsou sprostěni od čtení breviáře (can. 135).

Klerik vyššího svěcení je však vázán celibátem i nadále, leda že by byl býval donucen ke svěcení (can. 214; 213, § 1).

V případě právě zmíněném musí býti řádně dokázáno, že vyšší ordinace byla přijata z veliké odůvodněné bázně, že vysvěcenec po nastalém pomnutí strachu neschválil ordinace mlčky tím, že vykonával ordo, chtěje takto se podrobiti duchovním povinnostem. Je-li důkaz přesně proveden, vrátí se klerik rozsudkem soudcovým do stavu světského bez kteréhokoli závazku celibátního a beze závazku čísti breviář (can. 214, § 1).

Chce-li klerik navracený do stavu laického opětně vstoupiti do stavu duchovního, potřebuje při *nižších* svěceních povolení ordináře diecese, které byl inkardinován ordinací; povolení může se mu uděliti jen po bedlivém přezkoušení jeho života i mravův a po uplynutí zkušební doby stanovené ordinářem (can. 212, § 1).

Klerik s *vyššími* svěceními potřebuje k takovému navracení svolení apoštolského stolce (can. 212, § 2).

II. Kodex mluví o formální stránce řízení ve věcech ordinálních ve 4. knize v titulu XXI., can. 1993—1998. Není pochyby, že umístění toto je správné, ale mluvíme o této věci zde z důvodů didaktických.

Z dvou příčin lze vyvolati řízení ve věcech ordinálních (*causae contra sacram ordinationem*): buď se popírá platnost ordinace, buď se vystupuje proti závazkům z ní plynoucím.

Neplatnosti může se domáhati buď klerik sám, buď ordinář, jemuž je klerik podroben nebo v jehož diecesi byl ordinován (can. 1994, § 1).

Jde-li o nezávaznost povinností klerikálních (*nullitas onerum*), je legitimován k žalobě sám klerik, popírající závaznost onu (can. 1994, § 2).

V obou těchto případech nutno podati žalobu u kongregace de disciplina Sacramentorum; výjimečně se podává u kongregace Officii, tvrdí-li se totiž neplatnost pro podstatný nedostatek obřadový. Ta neb ona kongregace má stanoviti, zdali věc patří na pořad práva, nebo má-li býti rozhodnuto cestou správní (can. 1993, § 1).

Prijde-li věc na pořad práva, zašle ji kongregace sacramentorum na biskupský soud příslušný pro klerika v době ordinace, nebo ji zašle Officiu na biskupský soud diecése, ve které byla ordinace udělena. *Postup instanční* (gradus appellationis) je pak pravidelný jako v jiných sporech (can. 1594—1601; 1993, § 2).

Rozhodne-li se však kongregace pro řízení správní, rozhoduje sama po předchozím *informativním* procesu konaném u příslušného biskupského soudu (can. 1993, § 3).

Pořad soudní, resp. pořad formální, je týž, jaký se zachovává jednak v obyčejných sporech církevních, jednak ve věcech manželských, ovšem mutatis mutandis (can. 1995, cf. can. 1576, § 1).

Jako vystupuje ve věcech manželských defensor vinculi matrimonialis, aby hájil platnosti manželství, tak vystupuje zde defensor vinculi sacrae ordinationis s týmiž právy a povinnostmi — mutatis mutandis (can. 1996).

Kdykoli se podává žaloba ve věcech ordinačních, má klerikovi z opatrnosti se zakázati, by nevykovával obdrženého stupně ordinačního (can. 1997).

Aby klerik byl prost závazků plynoucích z ordinace, nutny jsou dva rozsudky stejně znějící (conformes) (can. 1998, § 1).

V řízení apelačním platí tytéž zásady, jako v procesu manželském (can. 1998, § 2; cf. 1986—1989).

To tedy hlavně znamená: defensor musí podati apelaci od prvního rozsudku, znějícího na neplatnost ordinace nebo nezávaznost klerikálních povinností; a kdyby toho neučinil, budiž k tomu pohnán ex officio iudicis. Uznáno-li na neplatnost ordinace, je povinností místního ordináře, starati se, by zápis byl učiněn o tom v knize křtěncův a v knize ordinovaných.

Rozsudky ve věcech ordinačních nevcházejí nikdy in rem iudicatas; a objeví-li se *důležité* nové důkazy, řízení musí býti obnoveno.

ODDÍL DRUHÝ.

O juristikci a úřadech církevních všeobecně.

§ 32.

1. Pojem a druhy juristikce.

A. Existenční podmínky církevní pospolitosti musejí býti trvale zabezpečeny církevní vládou, pro kterou se užívá výrazu *potestas iurisdictionis seu regiminis* a jež se pokládá jako zařízení božské (can. 196), jelikož Kristus odevzdal svým apoštolům a jich nástupcům moc, aby řídili církev. Juristikce tato se vztahuje ke všemu, čeho zapotřebí k dosažení cílů církevních.

Vláda církevní se jeví *formálně* trojím směrem, a to jako potestas legislativa, iudiciaria a coactiva (cf. can. 335, § 1).

Ale tyto potestates nejsou od sebe odděleny, jsou jen odstíny jedné a téže moci nerozdělené. Není vhodno přenášeti rozdíly státní moci na moc církevní, poněvadž tím povaha věci se zatemňuje. Juristikce může ovšem býti přímo vykonávána jen proti těm, kdož jsou podrobeni příslušné moci (can. 201, § 1).

Máme-li na mysli *předmět* juristikce, lze mluvit o *iurisdictione voluntaria* (non iudicialis) a *contentiosa* (iudicialis). *Prvá* (též administrativa) zahrnuje případy, kdy církevní vrchnost upravuje poměry věřících podle svého volného uvážení hlavně ku přání věřících samých. Sem patří *iurisdictione* zvaná *gratiosa*, osvědčovaná v udělování odpustků, privilejí a různých výhod. Sem sluší zařaditi potestas legislativa a gubernativa, osvědčovaná tím, že zákony se vydávají a provádějí, úřady se osazují, ano i tresty se ukládají, nepomohlo-li napomenutí.

Iurisdictione contentiosa (iudicialis, též *necessaria* zvaná) se osvědčuje při řešení sporů jak trestních, tak i mimotrestních v přesném postupu soudním.

Rozdíl tento se *předpokládá*, však nevykládá v Kodexu, (can. 201, § 2 a 3).

Co do *rozsahu*, mluví se o *iurisdictione universalis a particularis*, na př. moc papežská a moc biskupská.

Vzhledem k *podrobenosti* různí se *iurisdictione* na *immediata* a *mediata*. *Immediata* přímo se dotýká podřízeného, *mediata* se vztahuje bezprostředně pouze na církevní vrchnost, n. př. úřad metropolitů se osvědčuje v první řadě u biskupův a jich prostřednictvím teprv u věřících.

Potestas *voluntaria* může být vykonávána, pokud nic jiného nevyplývá ani z povahy věci ani z práva, i ve vlastním prospěchu (na př. moc dispensační, neboť se nevyžaduje zde rozdílnosti v osobě udělujícího dispensi a přijímajícího ji) i mimo teritorium nebo proti příslušníku nepřítomnému v obvodu působnosti (can. 201, § 3).

Potestas *judicialis* nemůže být vykonána ve vlastním prospěchu, neboť různost osob je zde nutná, a ne mimo příslušné teritorium, s touto hlavní výjimkou (can. 201, § 2): byl-li soudce násilně vypuzen ze svého obvodu nebo mu bráněno u vykonávání jurisdikce, může ji vykonávat i mimo svůj obvod a vynášeti rozsudky, zprávil-li o tom místního ordináře (can. 1637).

B. Mimo to Kodex sám mluví výslovně o těchto rozděleních jurisdikce:

I. *Jurisdictionis fori externi a fori interni seu conscientiae*; tato (interna) může být buď *sacramentalis* (*poenitentialis*), buď *extra-sacramentalis* (mimo pokání) (can. 196). Rozdíl tento je různěním *ratione fori*.

Jurisdictionis fori externi (externa) vztahuje se na obecné blaho věřících neboli církve, vykonává se veřejně *in facie ecclesiae* s výsledky právními a společenskými.

Jurisdictionis fori interni sleduje soukromé blaho věřících, jejich život duševní, uspořádání jejich poměr k Bohu i vykonává se pravděpodobně tajně. Rozdíl obojího fori je patrný, na př. z toho, že v oboru svědomí jsou trestny i tajné skutky, ano i myšlenky, kdežto v oboru práva mohou být trestny jen projevy myšlenek a zjevné činy. Tajná obžaloba, absoluce a zpovědní pokání účinkují jen pro *foro interno*.

Osvědčení moci jurisdikční pro *foro externo*, platí také pro *foro interno*, ale nikoli naopak (can. 202, § 1).

Moc udělená pro *foro interno* může být vykonána i pro *foro interno extrasacramentali*, nepožaduje-li se osvědčení ve svátosti pokání (can. 202, § 2).

Udělují-li se někomu moc bez vyznačení fori, vyznamenává se moc pro obojí forum, nevyplývá-li něco jiného z povahy věci (can. 202, § 3).

II. *Potestas iurisdictionis* může být: 1. *ordinaria*; 2. *delegata*.

K č. 1. *Ordinaria* je potestas, která podle samého práva je spojena s úřadem; *delegata* je svěřena osobě (can. 197, § 1).

Kdo vykonává v církvi *iurisdictionem ordinariam pro foro externo*, nazývá se *praelatus*, ať je mimo řeholi (*saecularis*), ať je

řeholníkem (*religiosus*). Za účelem vyznamenání (*honoris causa*) se uděluje některým klerikům titul preláta od apoštolského stolce, ačkoli nevykonávají jurisdikce (can. 110).

Potestas *ordinaria* může být zase buď a) *propria*, buď b) *vicaria* (can. 197, § 2).

Kodex však nepodává výkladu k tomu, co sluší vyznamenávat *iurisdictionem propriam* a co *vicariam*. Různění toto není nové, nýbrž přijaté z práva dřívějšího a tu sluší podle can. 6 bod 2 přidržeti se práva tohoto a vykládati je *ex receptis apud probatos auctores interpretationibus*. Jako taková autorita uznáno je z novějších *Jus decretalium* od Františka Xav. Wernze, jenž podává tento výklad: (Máme po ruce pouze 1. vydání 2. svazku, v Římě 1899, str. 7, pod IV.) *Propria* je potestas, která přirozeně plyne ze samotné jsočnosti církve jako pravé společnosti dokonalé a vykonává se církví samostatně v oboru vlastním, n. př. církev vyobcuje exkomunikací nehodné věřící neb odnímá úřad nedbalým farářům.

Vicaria je potestas, která je svěřena církvi zvláštním příkazem a vykonává se církví jako *in foro Dei*. Sem patří na př. neomylný výklad výroku Božího, odpuštění hříchův, udílení odpustků, sprostění od slibův a od přísahy, zrušení manželství platného, v němž soulož nebyla vykonána.

Není-li nic jiného stanoveno, vyznamenávají se v právu jménem „*ordinarii*“: (can. 198, § 1)

1. římský papež;
2. ve svých vlastních oblastech biskupové sídelní, opatové nebo preláti „*nullius*“, kteří jsou obdařeni mocí biskupskou ve zvláštním obvodu vyňatém z moci biskupské;
3. generální vikáři hodnostářů jmenovaných pod č. 2;
4. administrátoři, vikáři a prefekti apoštolští;
5. kdož prozatímne vedou vládu na základě zákonného předpisu nebo schválených pravidel, není-li hodnostářů shora řečených;
6. vyšší představení (*superiores maiores*) v eximovaných řeholích, kde většina členů je kněžského stavu (can. 488, bod 4 a bod 8).

Ordinarii loci nebo locorum jsou všichni vyjmenovaní pod č. 1—5, nikoli pod bodem 6 (can. 198, § 2).

Řádná jurisdikce nezaniká odpadnutím práva toho, kdo byl udělil úřad, s nímž jurisdikce je spojena, leda že by v udělení obsažena byla klausule: *ad beneplacitum nostrum* nebo podobná, či stanovil-li by zákon jinak (can. 183, § 2).

Řádná jurisdikce však zaniká pozbytím úřadu samého; juris-

dikce tato *odpočívá (silet)*, byla-li podána apelace, leda že by apelace měla jen výsledek devolutivní (can. 208, cf. 2264, 2284).

K č. 2. Majitel *řádné* pravomoci (ordinaria potestas iurisdictionis) může ji *přenést (delegare)*, přenesení samo *delegatio* na jinou osobu (delegatus) a to zcela, nebo z části, není-li jinak zvláště stanoveno (can. 199, § 1).

Potestas *ordinis* přidělená úřadu neb udělená osobě od příslušné vrchnosti církevní, nemůže být jinému postoupena, leda že by to bylo výslovně povoleno právem neb indultem (can. 210).

Delegace od apoštolského stolce udělená může být subdelegována buď v jednotlivém případě, buď stále, leda že delegace se stala vzhledem k určité osobě, nebo že subdelegace byla zcela zakázána (can. 199, § 2).

Delegace ad universitatem negotiorum (k veškerosti věci), udělená od ordinářů (mimo papeže), může také být subdelegována, ale jen v *jednotlivých* případech (can. 199, § 3).

Jinak může pouze se subdelegovati, bylo-li to zvláště dovoleno; ovšem subdelegace v podržené věci, s níž není spojeno konečné rozhodnutí, může vždycky nastati (can. 199, § 4). Pravidelně nesmí subdelegovaná moc být ještě jednou dále přenesena; výjimečně může to tudíž být dovoleno v jednotlivém případě (can. 199, § 5).

Řádná moc a delegace souborná (ad universitatem) budiž volně vykládána, každá jiná omezeně; s delegací je všechna moc udělena, bez ní by delegace nemohla být vykonána (can. 200, § 1). Kdo tvrdí, že má delegaci, musí to dokázati (can. 200, § 2).

Překročí-li delegát svou plnou moc, ať po stránce osobní, ať věcné, jedná neplatně (can. 203, § 1).

Za překročení plné moci však se nepokládá provedení delegace jiným způsobem, než jak delegant si představoval, leda že by způsob provedení byl delegantem stanoven jako podmínka (can. 203, § 2).

Obrátí-li se někdo na vyššího jurisdikcionáře s opomenutím nižšího, nezastavuje se tím potestas *voluntaria* nižšího jurisdikcionáře, ať již byla řádná nebo delegovaná (can. 204, § 1). Ale proto přece nevměšuj se nižší jurisdikcionář do věci přenesené na vyššího, leda že by příčina byla vážná a naléhavá; a v takovém případě budiž vyšší jurisdikcionář o věci ihned zpraven (can. 204, § 2, cf. can. 1048).

Obdrží-li víc osob delegaci pro jednu a tutéž věc, a vznikne-li pochybnost, zdali delegace byla udělena *in solidum* (jeden za

všechny, všichni za jednoho) nebo společně (*collegialiter*; všickni pospolu), tu platí domněnka solidarity při jurisdikci dobrovolné (*voluntaria*) a domněnka pospólnosti ve věci soudní (can. 205, § 1).

Při delegaci *in solidum* vylučuje všechny ostatní z jednání delegát, který dříve se ho podjal (*praeventione*, předstížením), leda že by byl později zaneprázdněn nebo nechtěl dále pokračovati v jednání (can. 205, § 2).

Je-li více delegátů *collegialiter* delegováno, mají všickni na jednu jednat pod neplatností, leda že by v mandátu bylo něco jinak stanoveno (can. 205, § 3).

Je-li více delegátů *postupně* jmenovaných, má vykonati jednání ten, jehož mandát je přednější a nebyl výslovně zrušen následujícím mandátem (can. 206).

Delegační moc *zaniká* (can. 207, § 1):

1. vykonaným příkazem;
2. uplynutím doby nebo vyčerpáním počtu případů, na který delegace zněla; tento způsob zániku neplatí při delegaci pro foro interno (can. 207, § 2).

3. zánikem účelu delegace;

4. delegantovým odvoláním, přímo oznámeným delegátovi;

5. delegátovým vzdáním, přímo oznámeným delegantovi a od něho přijatým;

6. delegace nezaniká pravidelně zánikem moci delegantovy; výjimkou však zaniká (can. 61):

- a) je-li v klausulích, připojených k reskriptu delegačnímu opak stanoveno;

- b) jde-li o udělení milosti určitým osobám v reskriptu zvláště vyjmenovaným, a věc zůstala dosud nevyřízena;

7. V případě delegace více osob *collegialiter*, zaniká delegační moc všech, odpadne-li z delegovaných jeden, leda že by reskript delegační stanovil opak (can. 207, § 3).

Připisuje-li se na základě *všeobecného* omylu někomu jurisdikce, které nemá ani v oboru právním ani v oboru svědomí, tu církev nahrazuje chybní jurisdikci, t. j. církev uznává výkony učiněné (can. 209).

Pravomoc taktéž se nahrazuje při jisté a pravděpodobné pochybnosti o její jsočnosti (tamže). Ale kněz propadne ipso facto suspensi a divinis, uděluje-li vědomě svátostnou absoluci bez příslušné jurisdikce a jest ipso facto suspendován od zpovídání, absolvuje-li od vyhrazených hříchův (can. 2366).

Poznámka. Kodex nezná třídění jurisdikce, které přišlo k plat-

nosti zejména v německé literatuře (*Hinschius, Kämpfe*). Podle této teorie se různí jurisdikce na řádnou (*ordinaria*) a mimořádnou (*quasiordinaria*) podle toho, je-li pravomoc spojena s úřadem stálým nebo s úřadem mimořádně se vyskytujícím (biskup — kapitulní vikář). Delegovaná jurisdikce se různí na zákonnou a simpliciter udílenou, je-li udílena zákonem nebo řádným jurisdikcionářem.

§ 33.

2. O církevních úřadech a beneficiích.

Kodex klade v čelo ustanovení o církevních úřadech definici *officii ecclesiastici*.

Officium se pojímá ve dvojitým smyslu: širším a užším. V širším znamená souhrn určité činnosti (*munus*), která se vykonává zákonným způsobem za účelem duchovním.

V užším smyslu jest officium souhrn určité činnosti, *pevně* stanovený nařízením božským nebo církevním, kterýžto souhrn se uděluje podle předpisů kanonických a obsahuje alespoň nějaké účastenství na církevní moci, ať plynoucí ze svěcení, ať z jurisdikce (can. 145, § 1).

Pokud není nic zvláště stanoveno, rozumí se v právu vždy officium v užším smyslu (can. 145, § 2).

Komu přísluší takové officium, nazývá se *persona ecclesiastica* v užším smyslu. Odtud druhá kniha Kodexu jedná de personis.

Beneficium ecclesiasticum je bytost právní (ens iuridicum) trvale ustavená nebo zřízená od příslušné vrchnosti, pozůstávající z officia a z oprávnění na braní důchodů z přínosu (*dos*) spojeného s officiem (can. 1409).

Ačkoli tedy officium může býti i původu božského, beneficium má vždy původ jen církevní.

Přínos, věno čili *výbavu* (*dos*) beneficiální může tvořiti:

1. samostatné jmění beneficiální (jako jmění nadační);
2. určité a povinné dávky na př. od nějaké rodiny nebo právnické osoby;
3. určité a dobrovolné majetkové příspěvky se strany věřících (*oblaciones*), které svědčí správci beneficia;
4. štolové poplatky (*iura stolae*) v mezích diecézního ustanovení neb uznaného obyčeje; konečně
5. přiděly chorové (v kapitulách), při čemž třetí část jich má býti z rozdělení vyloučena, pozůstávají-li všechny příjmy beneficiální v *chorových* příjmech (*chorales distributiones*, can. 1410).

Kodex zvláště vytýká tyto rozdíly beneficií:

1. *consistorialia* a *non consistorialia* podle toho, udělují-li se beneficia v kardinálské konsistoři nebo nikoli (can. 1411, bod 1).

Není-li nic jiného stanoveno má Kodex ve svých ustanoveních na mysli jen beneficia *non consistorialia* (can. 1413, § 1).

2. *saecularia* a *religiosa*, udělují-li se beneficia pouze duchovním světským nebo řeholním. Všechna beneficia zřízená mimo kostely nebo kláštery řeholníků se pokládají v pochybnosti za beneficia světská (can. 1411, bod 2).

3. *duplicia* nebo *residentialia* a *simplicia* nebo *non residentialia*, mají-li beneficiáti zachovávatí residenční (sídelní) povinnost, čili nic (can. 1411, bod 3).

„Beneficia simplicia“ jsou v *rakouských předpisech* mnohdy beneficia nekurátní (srovn. č. 5).

4. *manualia*, *temporaria* neb *amovibilia* a *perpetua* nebo *inamovibilia*, podle toho, udělují-li se beneficia na odvolání nebo trvale (can. 1411, bod 4).

5. *curata* a *non curata*, je-li s nimi spojena správa duší (*cura animarum*), čili nic.

Podle výměru dosud podaného *nejso* tudíž beneficii, ačkoli mají s nimi podobu (can. 1411, bod 5):

1. farní vikarie (*vicariae parociales*) trvale nezřízené (can. 1412, bod 1);

2. „laická“ kaplanství, která totiž nebyla zřízena příslušnou vrchností církevní (can. 1412, bod 2);

3. hodnosti koadjutorů s právem nástupnictví nebo bez něho (can. 1412, bod 3);

4. osobní platy (*pensiones personales*, can. 1412, bod 4);

5. dočasné komendy (*commendae temporariae*), t. j. příjmy z nějakého kostela nebo kláštera někomu udělené s výhradou, že — nebude-li ho — příjmy zase se vrátí ke kostelu nebo klášteru (can. 1412, bod 5).

Kodex má co do zevní úpravy pozoruhodnou zvláštnost, že totiž místně má odděleny předpisy o oficiích a o beneficiích.

O oficiích mluví Kodex v can. 145—195 (v knize II., pars I., sectio I., tit. IV.), o beneficiích v can. 1409—1488 (v knize III., pars V., tit. XXV.). Oddělování toto sleduje patrně účel, aby povaha, důležitost i význam církevních úřadů jako takových byly náležitě vytčeny a oceněny; ježto majetková stránka beneficiální má pro církev význam podřízenější, mluví se o nich jako o části majetkového církevního práva vůbec. Souvislost mezi oběma poměry vysvětluje z předpisu

can. 146, že při oficiích s povahou beneficiální sluší míti na paměti předpisy o beneficiích (can. 1409 sq.), kdežto zase při beneficiích vytýká can. 1413, § 2, že nutno také pamatovati na předpisy, obsažené v can. 147—195. V učebnici nelze zachovávatí tohoto odloučení, poněvadž by tím trpěl přehled, nutný pro začátečníka. Uznáváme také správnost pořadí, zachovávanou Kodexem tím, že jedná napřed o oficiích *in genere* a pak teprv *in specie*, poněvadž sluší mluvití in abstracto vždy dříve o obecných věcech a pak teprv o zvláštních, ale mluvíme zde dříve o jednotlivých jurisdikcionářích, opětne z didaktického hlediska, poněvadž začátečník bez těchto znalostí těžko se vpraví do nauky o oficiích a beneficiích.

ODDÍL TŘETÍ.

O jednotlivých úřadech církevních.

§ 34.

Všeobecný přehled.

Kodex jedná o jednotlivých úřadech církevních v 2. knize, 1. části a v 2. sectio: *de clericis in specie* (can. 215—486).

Kodex podává dříve stručný přehled o organizaci církevních úřadů, nežli mluví o úřadech samých.

Celá církev katolická je podřízena papeži; je rozdělena na jednotlivá území, a to na *provinciae*, zahrnující v sobě biskupské dioeceses, resp. opatství a prelatury *nullius*, *abbatiae* vel *praelaturae nullius* sc. *diocesis*, které nejsou žádnému biskupovi jako takovému podrobeny. Tyto obvody vykazují pravidelnou organizaci, ale Kodex nemá pro ně zvláštního označení. V zemích misijních (*missiones*) se vyskytují apoštolské vikariáty (*vicariatus apostolici*) a prefektury apoštolské (*praefecturae apostolicae*); papežské moci přísluší zřizovati tyto obvody, pozměňovati, dělití, slučovati i rušiti hranice jejich (can. 215, § 1).

Diecéstí vyrozumívá se v právu nejen obvod biskupský, nýbrž i opatství nebo *praelatura nullius*, podobně jako výrazem „*episcopus*“ vyrozumívá se jak biskup, tak i opat nebo prelát *nullius*, leda že by něco jiného vyplývalo z věci nebo ze souvislosti textu zákonního (can. 215, § 2).

Obvod diecésní má býti rozdělen na oddělené obvody teritoriální (*fary*, *paroeciae*). Každému takovému obvodu má příslušetí zvláštní kostel s přidělenými věřícími a se zvláštním duchovním

představeným a správcem (*rector*, *pastor*), jemuž náleží *cura animarum* (can. 216, § 1, § 3).

Podobně mají býti rozděleny vikariáty a prefektury apoštolské; tyto obvody podobné farám se nazývají *quasi-paroeciae* (can. 216, § 2, § 3). Pravidelné rozdělení je tedy rozdělení teritoriální, geografické. Mají-li býti v určitém obvodu nebo v určité obci (*civitas*) zřízeny *fary* výjimečně vzhledem k různosti řeči resp. národnosti, je k tomu potřebí zvláštního apoštolského povolení. Totéž platí, mají-li býti zřízeny *fary*, kde by příslušnost k nim měla se řídití příslušností k určité rodině, kde tedy rozhoduje poměr osobní (*paroeciae familiares* aut *personales*, na př. pro členy rodiny zakladatele nějakého kostela nebo pro členy panujícího rodu). Pozůstávají-li již takovéto *fary*, nesmí na nich nic býti měněno bez povolení papežského stolce (can. 216, § 4).

V každé diecési má býti více *far spiató* v jeden správní celek (*regio*, *districtus*), které se jmenují *vicariatus foranei* (venkovské vikariáty), *decanatus* (děkanáty) neb *archipresbyteratus* (archipresbyteráty) (can. 217, § 1). Zdá-li se toto rozdělení býti z různých důvodů nemožným nebo nevhodným, budiž o tom vyžádáno rozhodnutí apoštolského stolce, kterého ovšem není znova potřebí, dáno-li již v dřívějších dobách (can. 217, § 2).

I. O nejvyšší moci v církvi a o jejich účastnících.

§ 35.

I. O papeži.

I. Kodex vylučuje souvisle nejvyšší moc papežskou ve 4 stručných kanonech (can. 218—221). Stručnost tato nemůže ovšem překvapití, uvážíme-li, že papeži přísluší nejvyšší moc ve veškerých směrech církevní vlády, kterážto moc teprve se zjasňuje, předvádí-li se celý církevní život po stránce právní. Kodex tudíž nevyklučuje této moci souhrnně, nýbrž ponechává to příslušným místům v systému. Moc papežská nemohla býti Kodexem již zvýšena, ale byla mnohdy prohloubena a utužena.

Kodex označuje oficiálně papeže jako *Romanus Pontifex* a jako nástupce svatého Petra v primátu (prvenství). *Apostolica Sedes* značí jednak úřad papežský, jednak římské kongregace, soudy a úřady, jimiž papež obvykle vyřizuje věci celé církve (can. 7). Primát řečený je dvojí, jednak *primatus honoris* (prvenství čestné), jednak *primatus iurisdictionis*.

A) *Primatus honoris* není v Kodexu blíže vytčen, nepokládá se patrně tato věc za právní. Pro orientaci uvádíme toto:

1. *Odznaky důstojenství papežského* jsou: *pedum rectum*, t. j. rovná berla pastýřská, jež na hořením konci má kříž, jako symbol nejvyššího pastýřského úřadu, vykonávaného jménem ukřižovaného Krista; *mitra* biskupská při pontifikálních výkonech, jako znamení biskupské moci; *tiara* (triregnum), kterou papež se korunuje a již nosí při určitých slavnostech; je to mitra turbinata cum corona, t. j. pokrývka hlavy, povstávající z mitry biskupské a koruny; tiara jest odznak hodnosti velekněžské a královské.

Pallium, odznak nejvyšší moci kněžské, nosený vždy a všude při čtení mše. *Pallium* je pruh bílé vlny asi tři prsty široký, jehož konec splývá na prsa, druhý na plece; ozdobený je šesti kříži, vyšívanými černým hedvábím.

2. Tituly papežské jsou: papa; episcopus ecclesiae catholicae; episcopus, servus servorum dei; vicarius Jesu Christi, dominus Apostolicus, Pontifex maximus, summus universalis episcopus et patriarcha. Pouhým titulem je také hodnost papežská jako „Patriarcha occidentalis“ a „Primas Italiae“ (ani o nich Kodex se nezmiňuje). Papež se oslovuje: Sanctissime Pater, Sanctitas Tua.

3. Úctý vzdání. Jméno papežovo se uvádí na prvním místě v církevních modlitbách; holdování „adoratio“ se projevuje políbením ruky nebo kříže připevněného na obuvi.

4. Papež se uznává jako první mezi katolickými knížaty a jeho legáti a nunciové zaujímají při dvorech katolických první místo.

B) *Primatus iurisdictionis* znamená nejvyšší moc jurisdikční v celé církvi, a to jak co do magisteria, tedy co do učení o víře a mravech, tak co do disciplíny a vlády (can. 218, § 1). O papežském nejvyšším magisteriu bylo již mluveno při právu božském. Jeho ostatní jurisdikční moc se osvědčuje jak v oboru zákonodárném, tak soudním i donucovacím. Tato moc je řádná (ordinaria), bezprostřední (immediata), a to co do všech a jednotlivých kostelův a co do všech a jednotlivých pastýřův a věřících a je nezávislá na každé lidské moci (can. 218, § 2). Papež má ordo biskupský zásadně stejný s jinými biskupy. Ovšem osvědčování tohoto ordo (usus licitus) je širší právě vzhledem k universálnímu postavení papežskému.

Papež nabývá této nejvyšší moci jurisdikční iure divino ihned, jakmile přijal volbu pravoplatně vykonanou (can. 219). Všechna jednání důležitějšího významu, která jsou papeži vyhrazena buď svou povahou buď zákonem, se nazývají *causae maiores* (can. 220).

Mimo smrt *zaniká* moc papežská jedině vzdáním (renuntiatio); ku platnosti vzdání není třeba žádného přijetí, ani od kardinálův, ani od nikoho jiného (can. 221). Kodex nemluví o jiných důvodech zániku papežské moci; tudíž také neplatí (can. 6, bod 6).

Zvláštní zmínky zasluhuje okolnost, že Kodex nemluví výslovně o tom, že papež je biskupem římským (comarca di Roma) a metropolitou provincie římské. Že papež obojím zůstal i po vydání Kodexu, je přece patrné. Že papež je biskupem římským, plyne chceme-li z nejnovějšího práva doklady, z toho, že Kod. v can. 218 výslovně označuje papeže jako beati Petri in primatu successor, a všeobecně známo, že Petrův primát zakládá se na biskupství římském. Ostatně konstituce Pia X. „Vacante Sede Apostolica“ z 25. prosince 1904 zachovaná v platnosti mluví v n. 19. o Cardinalis in Urbe Vicarius, který právě zastupuje papeže v hodnosti římského biskupa. Biskupským kostelem je San Giovanni in Laterano.

Že papež jest arcibiskupem čili metropolitou římské provincie, není sice v Kodexu výslovně vytčeno, ale biskupské a metropolitní postavení papežovo je příklad přímo vykonávané jurisdikce na poli diecézním a metropolitním.

Kdo násilně vložil ruce na papeže (can. 2343, § 1) propadá exkomunikaci vyhrazené stolci apoštolskému specialissimo modo a jest ihned vitandus, jest ipso iure infamis a je-li klerik, musí býti degradován.

II. O církevním státu (papežském) Kodex na žádném místě vůbec se nezmiňuje, pokládáje patrně otázku tuto za otázku politickou, nikoli právní.

Podobně také se nemluví v Kodexu o udělování církevních řádů jako vyznamenání, ježto otázky tyto nenáleží do práva. Věci tyto byly ostatně Piem X. znova upraveny r. 1905 a 1907.

Poměr k Itálii upraven jest jednostranně italským garančním zákonem ze dne 13. května 1871, kterého ovšem římská kurie nikdy neuznala. Hlavní ustanovení řečeného zákona jsou tato:

Osoba papežova je posvátná a nedotknutelná (čl. 1.). Útoky proti papeži jsou trestány jako útoky proti králi (čl. 2.). Vláda italská uznává papeži všechny pocty, jež přísluší suverénovi v království italském a uznává čestná práva, přiřčená papeži katolickými suverény (čl. 3.).

Vyslanci papežští a vyslanci u papežského dvora mají stejná práva jako členové sboru diplomatického vůbec (čl. 11.); státním úřadům ani policii není dovoleno vstoupiti do budov papežských

za účelem vykonávání úředních povinností, leda se svolením příslušným (čl. 7.).

U papežských úřadův a kongregací, spravujících výlučně věci duchovní, nelze nikdy vykonati prohlídky nebo zabavení listin (čl. 8.).

Papež má úplnou volnost vykonávati svůj úřad a dáti přibíti církevní prohlášení na dveře basilik a kostelů římských (čl. 9.), to znamená volně uveřejňovati své výnosy.

Duchovní, kteří úředně mají účastenství ve výkonu papežské moci, nemohou proto býti doháněni k odpovědnosti vládou italskou (čl. 10.).

Cizinec, vykonávající v Římě duchovní úřad, má všechny osobní záruky, které přísluší italským občanům (čl. 10.).

Papež může zcela svobodně si dopisovati s biskupy a vůbec s celým světem katolickým a může si k tomu zřídit zcela neodvislé zřízení poštovní a telegrafní (čl. 12.).

Veškeré vědecké ústavy a ústavy, zřízené pro vzdělání duchovních v Římě a v biskupstvích suburbikárních (t. j. v okolí Říma), jsou zcela nezávislé na školních úřadech italských (čl. 13.).

Stát italský zaručuje též stolci papežskému stálou, nezcizitelnou, daně prostou, roční rentu 3,225.000 lirů (čl. 4.) Papežové ovšem nikdy nepřijali této renty.

K užívání ponechány jsou papežům apoštolské paláce Vatikánu a Lateránu se všemi k tomu náležejícími nemovitostmi a vila v Gandolfo s jejím okolím a příslušenstvím (čl. 5.).

§ 36.

Volba papežská.

I. Volba papežská se řídí výhradně konstitucí Pia X. „*Vacante Sede Apostolica*“ z 25. prosince 1904, což vyslovuje can. 160, čímž tato konstituce je zachována v platnosti, o čemž již shora v § 2. bylo mluveno. Papežskou volbu upravuje 2. titul konstituce, cap. I—VII, n. 27—91.

Volba papeže je *výhradním* právem sboru kardinálského. K ní jest oprávněn každý nesazený kardinál, jenž je v místě volby přítomen a ovšem byl již v konsistoriu *kreován*, třeba nebyl ještě učinil zadost všem podmínkám, předepsaným při jmenování (n. 30). Každý kardinál má k volbě se dostaviti (n. 35), voliti pod trestem exkomunikace *latae sententiae* (n. 37). Censury církevní neruší práva hlasovacího ani aktivního, ani pasivního (n. 29). Sbor obecný

nemá práva voliti papeže, ani přímo, ani nepřímo, neboť smrtí papežovou je sbor přerušen, až nový papež rozkáže jeho pokračování (n. 28).

Volba se koná v konklave, t. j. ve zvláště upravené místnosti, uzavřené i odloučené od každého styku zvenčí.

Všickni účastníci konklave jsou zavázáni zachovati úplnou tajnost o všech jednáních úředních pod trestem exkomunikace papeži k absoliaci vyhrazené (n. 51, 52). Nějaké sdělení je možné jen s povolením nového papeže (n. 53).

Po smrti papežově mají kardinálové římsí čekati deset dní na kardinály venkovské, pak se odebrati do konklave, kterého nesmějí opustiti před ukončenou volbou, leda v případě těžkého onemocnění (n. 36). Do konklave smějí později vkročiti pouze rekonvalescenti a kardinálové později přišedší.

Mimo kardinály jsou v konklave přítomni t. zv. konklavisté, t. j. jednak muži ve službách jednotlivých kardinálů (*familiares cardinalium*), kteří ho doprovázejí do konklave (pro každého 2, výjimečně s povolením 3 (n. 38), a jednak se přibírají z důvodů různých *alii officiales et ministri conclavis* (papežský sakristán s pomocníky, ceremoniáři, sekretář kard. kolegia, zpovědníci, lékaři s pomocníky a pak různí sluhové).

Kdokoli by tajně vkročil do konklave jest *ipso facto* zbaven všech vyznamenání, stupňův (*gradů*), úřadův a beneficí (n. 49). Konklavisté jsou vzati pod přísahu. Kardinálové přísahají, že zachovají zákony o volbě papežské. Veškeré sliby, úmluvy nebo přísahy, učiněné v příčině volby nebo pro případ zvolení, jsou zapověděny, nicotny a trestny (n. 82, 83).

Pasivní právo volební, t. j. právo zvolenu býti papežem, není blíže upraveno; konstituce „*Vacante Sede Apostolica*“ předpokládá volbu kardinála, neboť v n. 61 upravuje formu volebních lístků předpisuje jako stálou součást lístku volebního slova: „*eligo in Summum Pontificem Reverendissimum Dominum meum D. Cardinalem*“... a táž slova jsou vytištěna na formulářích připojených v zákoně.

Při počítání odevzdaných hlasů se mluví pak (n. 72) o tom, že každý volič má před sebou seznam všech kardinálů, by mohl připisovati hlasy.

Proti tomu lze ovšem poukázati, že bod 56 mluví o kompromisu, připouští mezi podmínkami kompromisními: „*an debeant nominare aliquem de Collegio vel etiam aliquem extra Collegium*“.

Poslední nekardinál byl zvolen papežem Urban VI. (1378—89); pak zvoleni byli jenom kardinálové.

Nikdo nesmí voliti sebe sama; hlas takový je neplatný. Si-
monie se tresce exkomunikací latae sententiae, nečiní však volby
neplatnou (n. 79). Neplatnou není volba papeže, při které by před-
pisy o konklave a o klausuře nebyly přísně zachovány (n. 47).

Volba papežova může se díti trojím způsobem:

a) *quasi per inspirationem*, t. j. jednohlasné provolání někoho
papežem po návrhu některého kardinála (n. 55).

b) *Per compromissum*, t. j. kardinálové delegují jednohlasným
usnesením své právo volební několika kardinálům (3, 5 nebo 7),
t. zv. *compromissarii*, kteří pak vykonají pravoplatně volbu písemně
podle direktiv sborem jim daných (n. 56).

c) *Per scrutinium* t. j. tajným hlasováním písemným. Zvolen
je, kdo obdržel aspoň dvě třetiny hlasův odevzdaných. Nemocní
kardinálové odevzdávají svůj hlas kardinálům zvláště k tomu zvo-
leným („*infirmarii*“). Nevedlo-li první hlasování k cíli, následuje
v týž den druhé *scrutinium*. Dřívější užší volba nazvaná *accessus*
jest odstraněna (n. 76).

Kontrola správnosti hlasování se provádí, proto jsou již hla-
sovací lístky zvláště upraveny; volí se skrutátoři a rekognitoři
volby.

Jiný způsob volby není uznán.

Panující papež nemůže podle platného práva designovati
svého nástupce. Nynější způsob osazování stolce papežského se
nezakládá ovšem na *ius divinum*.

Kdo pravoplatně byl zvolen, musí prohlásiti, přijímá-li volbu
čili nic. V kladném případě pravidelně ohlásí zvolený, jaké chce
míti jméno jako papež. Od přijetí volby začíná jurisdikce. Hned
následuje adorace kardinálů. Nejstarší kardinál jáhen oznamuje
volbu lidu.

Nemá-li zvolený kněžského nebo biskupského svěcení, bývá
vysvěcen a konsekrován kardinálem biskupem ostienským, jinak
jen se benedikuje. Něco později na to následuje slavná korunovace
s tiarou, od které doby počítají papežové svůj pontifikát.

Státové nyní nemají zvláštního práva na osazení stolce papež-
ského. Papež Pius X. vydal 20. ledna 1904 konstituci „*Commissum*
Nobis“, která je zachována konstituci „*Vacante Sede Aposto-*
lica“ v platnosti; zapovídá se kardinálům a všem konklavistům
(pod trestem exkomunikace latae sententiae zrušitelné specialí modo
novým papežem), že nesmějí žádným způsobem ani vykonávati ani

oznamovati exklusivy za nějaký stát, neboť kardinálové mají volně
a svobodně voliti podle svého nejlepšího vědomí a svědomí (n. 81).

„Exklusiva“ čili světské „Veto“ záleželo v tom, že určitý stát
směl svým kardinálem označiti jednoho kandidáta, který neměl býti
volen. Ale volba taková byla přece platnou.

Exklusiva příslušela dřívější říši německé, na jejíž místo na-
stoupilo Rakousko ve století 19., pak Francii (která ovšem od-
padla následkem odluky) a konečně Španělsku (ne Neapolsku ani
Portugalsku).

Konstituce řečená se předčítá v první schůzi kardinálů, konané
po úmrtí papežově, pak opětně po vkročení do konklave. Každý
kardinál nově jmenovaný musí přísahati, že zachová tuto konstituci.

Pro *mimořádné* případy papežské volby platí zvláštní před-
pisy vydané Lvem XIII. konstitucí „*Praedecessores nostri*“ z r. 1882
s instrukcí (Regolamento) zachovanou v platnosti konstitucí „*Vacante*
Sede Apostolica“. Všeobecné pravidlo je tu, že volba má se vyko-
nati tam a tenkrát, kde a kdy bude lze ji provésti úplně svobodně.
Kardinálové mohou se usnésti v těchto věcech třeba jen většinou
hlasů.

Volba může býti platně zahájena jen, je-li aspoň o jednoho
kardinála více přítomno, než činí polovina všech kardinálů v oné
době žijících.

V Římě nemusí volba býti nutně vykonána. Obyčejně se volí
tam, kde papež zemřel. Zvláštní pravomoc má v těchto případech
Camerarius.

Italský garanční zákon slibuje úplnou volnost konklave.

II. *Poměry za sedisvakance* jsou uspořádány I. titulem konsti-
tuce „*Vacante Sede Apostolica*“ cap. I.—V., n. 1.—26.

V době této pravomoc papežská nepřechází na sbor kardinál-
ský, jehož však povinností jest, hájiti práv a výsad papežského
stolce; ale sbor nemůže měniti zákonů církevních.

Sbor může ovšem vykládati předpisy konstituce „*Vacante*
Sede Apostolica“, při čemž rozhoduje po případě jeho majorita,
a může třeba jen majoritou vydati nařízení, jde-li o naléhavou věc,
která nedá se odložit na pozdější dobu (n. 1—5); hlasování při tom
je tajné.

V době sedisvakance se konají schůze kardinálů dvojího rázu:
jednak sedění sboru celého, jednak sedění komise kardinálské,
v níž zasedají vždycky camerarius a pak tři kardinálové, z nichž
jeden náleží biskupům, druhý kněžím, třetí jáhnům; tito tři kardi-
nálové se mění každého třetího dne podle ancienity.

Komise vyřizuje tedy běžné věci menšího dosahu, sbor vyřizuje věci důležitější.

Smrtí papežovou *nezanikají* tyto hodnosti: camerarius, poenitentiarius maior, cardinalis in Urbe vicarius, legáti, nunciové, delegáti apoštolští, papežský almužník (n. 12—21).

Kongregace mohou vykonávatí onu moc, která jim stále je přikázána a která může býti pokládána tamquam ordinaria a propria, ale jen ve věcech menšího významu. Je-li věc důležitá, budiž odložena do rozhodnutí nového papeže; nesnese-li věc odkladu, přikáže jí sbor kardinálský kongregaci, ke které by papež jí byl as přídělil, ovšem jen k provisornímu rozhodnutí (n. 22—25).

§ 37.

2. O sboru obecném (concilium oecumenicum).

Kodex mluví v 2. knize, první části, v sectio druhé a to v titulu 7. „de suprema potestate deque iis, qui eiusdem sunt ecclesiastico iure participes“.

Promluví v caput 1. o papeži, pojednává Kodex v caput 2. o sboru obecném; nepřidržel se tudíž dosud obvyklého oddělení synodálního života církevního; také nepokládá sborův, ani ekumenických za mimořádné činitele, nýbrž přihlíží k nim se stanoviska, že mají účast na nejvyšší moci církevní.

Z toho důvodu mluvíme i zde o sboru obecném.

Sbor obecný může se sejíti pouze byv svolán papežem (can. 222, § 1), což se děje zvláštním dekretem convocationis (can. 223, § 1, bod 4). Tím odbyta je kontroverse, zdali by sbor mohl se sejíti sám v dobách nouze bez papežského svolání.

Sboru předsedá buď papež osobně, buď jeho zástupce. Papež stanoví pořad jednání jak co do předmětu, tak co do formy. Papež může sbor přeložiti, odložiti, ukončiti a stvrditi úchvaly jeho (decreta) (can. 222, § 2).

Mezi účastníky sboru různí Kodex dvě skupiny; jedni mají suffragium deliberativum (hlas rozhodující), druzí consultivum (hlas poradný).

Na sbor se svolávají (vocantur) a mají suffragium *deliberativum* t. zv. concilii patres (can. 223, § 1), to jsou:

1. kardinálové, třeba nejsou biskupy;
2. patriarchové, primáti, arcibiskupové, sídelní biskupové, třeba nejsou ještě konsekrováni; jdeť zde o vykonávání jurisdikce, nikoli svěcení.

Biskupové titulární, jsou-li voláni na sbor, mají hlas deliberativní, není-li něco jiného výslovně stanoveno ve svolávacím dekretu (can. 223, § 2).

3. opati a preláti nullius.

4. abbas primas (t. j. nyní náčelník opatů řádu benediktinského); náčelní opatové (abbates superiores) klášterních kongregací (congregationum monasticarum) t. j. spojení více klášterů samostatných (sui iuris) pod jedním náčelníkem; nejvyšší náčelníci (supremi moderatores) vyňatých č. *eximovaných* řeholí klerikálních, t. j. takových, kde většina členů je kněžími (cf. can. 488).

Nejvyšší náčelníci jiných řeholí jsou účastní na sboru jen tenkrát, nařídil-li tak svolávací dekret.

Na sbor *mohou* býti také zváni (invitati) theologové a znalci kanonického práva, ale vždy jen s hlasem *poradným* (can. 223, § 3).

Ti, kdož mají podle práva *vždy* hlas deliberativní (can. 223, § 1), mají se dostaviti na sbor; jsou-li zaneprázdněni, nechť vyšlou zástupce (procurator) a omluví svou nepřítomnost (can. 224, § 1).

Je-li tímto prokurátorem někdo z pravidelných účastníků, má přes to jen jeden hlas; není-li jím, může býti přítomen pouze při seděních *veřejných*, však bez hlasu; při ukončení sboru má právo spolupodepsati jeho protokol (can. 224, § 2).

Z koncilních účastníků povinných nemá nikdo dříve opustiti sboru, nežli byl řádně ukončen, leda že by obdržel od předsedy sboru k tomu povolení, byla-li příčina jeho odchodu dříve zkoumána a schválena (can. 225).

Koncilní otcové mají právo činiti návrhy samostatné, ovšem musí býti napřed od předsedy sboru schváleny (can. 226).

Snesení koncilní (concilii decreta) nabývají závazné moci pouze tenkrát, byla-li papežem schválena a podle jeho rozkazu uveřejněna (can. 227). Tímto ustanovením je dána papeži konečná moc rozhodnouti o tom, pokládá-li usnesení za taková, aby mohla býti označena jako sborová.

Pravomoc sboru je pro celou církev nejvyšší, ale tak, že od rozhodnutí papežova není odvolání ke sboru (can. 228, § 1, 2), čímž superiorita papežova nad sborem jest uzákoněna.

Sbor obecný se *přerušuje*, kdyby v době jeho zasedání papež zemřel; sbor může ve svém jednání pokračovati, dal-li k tomu nový papež rozkaz (can. 229).

Jiných ustanovení Kodex nemá.

Z toho ovšem, že can. 224, § 2 mluví o *sessiones publicae*, je patrné, že zachován byl dosavadní způsob sedění veřejných, kde

konečně se hlasovalo a sedění neveřejných (*congregationes generales*), kde věci se projednávaly na základě návrhů vypracovaných v komisích (*congregationes speciales*).

Italský garanční zákon připovídá obecnému sboru (konanému na půdě italské) ochranu od každého rušení veřejným násilím (čl. 6) a vynětí z úředních výkonů státních úředníkův a policie italské (čl. 7).

§ 38.

3. O kardinálech; *sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales*.

I. Kardinálové tvoří senát římského papeže a jsou mu při vládě církevní nápomocni svou radou a pomocí (can. 230). Souhrn kardinálů tvoří sbor (*sacrum collegium*), který je korporací.

Kardinálních míst je 70.

Jsou tři stupně (*ordines*) hodnosti kardinálské; šest kardinálů náčelníků diecézí suburbikárních (can. 231, § 1) má stupeň *biskupský*: Velletri, Porto a S. Rufina, Albano, Frascati, Palestrina, Sabina.

Ostia, která byla dříve sloučena s Velletri, připadá nyní vždy kardinálu děkanu, jenž však tím nepozbývá biskupství suburbikárního dříve drženího; je to nařízená kumulace (can. 236, § 4).

Stupně *kněžského* je 50 míst; stupně *jáhenského* 14 (can. 231, § 1).

Papež přikazuje kardinálům kněžím určitý kostel římský (t. zv. *titulus*) a kardinálům jáhnům určitou diakonii v Římě (can. 231, § 2).

Stupeň kardinálský nesmí býti ztotožňován se stejnojmenným svěcením; stupeň (*ordo*) kardinálský znamená třídu, ale nikoli svěcení.

II. Papež jmenuje kardinály neomezeně, vyhovují-li požadavkům právním; vyhlédnutí kandidáti mají míti *kněžské* svěcení a zvláště vynikati učeností, pobožností a znalostí církevní agendy (can. 232, § 1).

Z kardinálské hodnosti jsou vyloučeni:

1. kněží nemanželského původu, i kdyby byli legitimováni následujícím manželstvím; všichni, jimž vadí kanonická iregularita nebo závada svěcení, a to i tenkrát, byli-li apoštolským stolcem dispensováni při svěcení nebo vzhledem k církevním hodnostem, třeba i hodnosti biskupské (can. 232, § 2, bod 1);

2. kdož mají třeba i z manželství platného děti nebo vnuky (tamže bod 2), z obavy totiž, že by starost o ně příliš zaneprazdňovala otce nebo děda;

3. kdož jsou příbuzní s některým žijícím kardinálem ve stupni prvním nebo druhém (tamže bod 3).

Kodex nemluví o kardinálech *korunních* (jmenovaných k návrhu některých katolických vladařů), poněvadž pokládá tuto věc za *politicum*.

Ani se nevytýká zřetel k řádům, ačkoli skutečně se uplatňuje, poněvadž má papež úplnou volnost jmenování a má rozhodovati nejlepší kvalifikace kandidátova.

Mnich, který se stal kardinálem (nebo biskupem, třeba jen titulárním) zůstává i nadále řeholníkem se všemi právy a povinnostmi svého řádu, ovšem vyjmouc ty, které se pokládají za neslučitelné s řečenou hodností (can. 627, § 1); je vyňat z moci svých představených a zůstává podroben jen papeži (can. 627, § 2).

Vzdá-li se kardinátu (nebo biskupství), musí kardinál mnich se vrátiti do svého řádu (can. 629), ale může si vyvoliti kterýkoli klášter svého řádu k pobytu; postrádá ovšem hlasu aktivního i pasivního (can. 629, § 1, § 2).

Jmenování kardinálů sluje *creare* (odtud kardinálové mnohdy nazváni *creaturae Papae*) a děje i uveřejňuje se v sedění kardinálském (*consistorium*).

Jelikož kardinálové mají právo nositi šat nachové barvy, nazývá se jich jmenování též „*promotio ad sacram purpuram*“ (can. 235).

Jmenováním nabývají kardinálové práva voliti papeže a všechněch zvláštních privilegií (can. 233, § 1).

Zvláštností je tak zvané *jmenování in petto* (*in pectore reservare*): papež ohlásí v konsistoři kardinálské, že jmenoval někoho kardinálem, jehož jména však neudá; takto jmenovaný nenabývá zatím práv kardinálských, která mu naopak přísluší teprv uveřejněním; ale právo přednosti (*praecedentia*) přísluší mu ode dne, kdy nastala *reservatio in pectore* (c. 233, § 2). Jmenování takové se děje tenkrát, když na př. kandidát nemůže ještě nastoupiti místa kardinálského, poněvadž je ho třeba v jiném důležitém postavení, nebo se stává po případě z politických nebo diplomatických důvodů.

Kdo byl jmenován kardinálem jsa vzdálen kurie římské, má přísahati při odevzdání červeného biretu (*la berretta* = pokrývka hlavy ve formě neohybné čepice s několika vruby [cornua]), že se dostaví do roka k papeži, nebude-li mu vaditi uznaná překážka (can. 234).

Kdo by odmítl zmíněnou přísahu, pozbyl by hodnosti kardinálské *navždy* (can. 2397).

Pokud není v jednotlivém případě jinak stanoveno, pozbývá kardinál svým jmenováním *ipso facto* všech dosavadních hodností *beneficií* i *platův* (can. 235).

III. Znova upraveno jest *ius optandi (optio)* kardinálů (can. 236, § 1—4): je to právo kardinálů, žádati *uprázdněného* místa přednějšího; nárok takový se činí v konsistoři a musí papežem býti schválen.

Přednost nároku takového se zakládá v přednosti třídy kardinálské a v přednosti podle jmenování kardinálem; to znamená, že třída biskupská má přednost před třídou kněžskou a tato před třídou jáhenskou. V každé třídě rozhoduje ancienita; tož význam rčení: „*servata prioritare ordinis et promotionis*“ (can. 236, § 1).

Nejstarší kardinál kněz (podle ancienity) může tedy žádati uprázdněného místa kardinála biskupa, ale jen sídlil-li v době uprázdnění při kurii nebo sice byl od ní dočasně vzdálen, ale v úředním poslání, svěřeném papežem (can. 236, § 3).

Tato podmínka sídlení při kurii je stanovena pouze v naznačeném případě.

Kardinálové biskupové nemají opčního práva; o biskupství ostienském bylo již shora mluveno (can. 236, § 4).

Jinak může kardinál kněz žádati uprázdněného místa kněžského; a kardinál jáhen uprázdněného místa jáhenského.

Kardinál jáhen, který již po dobu celých deseti let byl v této hodnosti, může žádati o místo kardinála kněze (can. 236, § 1).

Přijde-li takto kardinál jáhen na místo kněžské, obdrží místo před všemi kardinály kněžskými, kteří po něm dosáhli hodnosti kardinálské (can. 236, § 2), čili platí mu *celá* doba kardinálátu.

IV. Náčelníkem sboru kardinálského je *děkan*, kterým je kardinál biskup nejstarší podle hodnosti ve třídě kardinálů biskupů; pravomoc nad ostatními kardinály mu nepřisluší, jest jen *primus inter pares* (can. 237, § 1).

Zástupcem děkana je *subdecanus*, t. j. kardinál biskup v této třídě druhý; on podle samého práva nastupuje v uprázdněnou hodnost děkanovu, při čemž je lhostejno, kde v době uprázdnění byl, zda-li při kurii nebo ve své diecési, nebo byl vyslán dočasně papežem za určitým úkolem (can. 237, § 2).

V. Kardinálové mají povinnost sídliti při kurii (v Římě) a nemají práva ji opustiti bez povolení papežova, pokud není zákonem připsána výjimka (can. 238, § 1).

Touže sídelní povinností jsou vázáni i kardinálové biskupové; ovšem netřeba jim povolení k návštěvě své vlastní diecése, kdykoli toho uznají potřebu (can. 238, § 2).

Všeobecně jsou vyňati ze sídelní povinnosti kardinálové, již mají jinou než suburbikánskou diecési; kdykoli však se dostaví do

Říma, musejí papeži se představit a nesmějí opustiti Říma, až když si byli zaopatřili povolení k odjezdu (can. 238, § 3).

VI. Can. 239, § 1. vypočítává 24 privilegií svědčících všem kardinálům od doby, kdy se stali kardinály v konsistoři; privileje tyto nejsou ostatně ani vyčerpány, ježto se ještě jiné vytykají na různých místech Kodexu.

My zde vytkneme jen ony privileje, které mají ráz jurisdikční a opomíjíme těch, které patří na pole působení kněžského v kostele, resp. spadají do oboru liturgie:

1. Kardinálové mohou sprostovati všech censur, mimo ty, jež byly papeži vyhrazeny *specialissimo modo* a které jsou uloženy na prozrazení tajemství kongregace Officia (can. 239, § 1, bod 1);

2. mají všechna čestná práva jako ordináři místní (tamtéž 16);

3. vydávají věrohodné svědectví *in foro externo* o tom, co papež ústně byl nařídil (tamže 17);

4. mají svatýňku (*sacellum*) sprostěnou od visitace ordinářovy (tamže 18);

5. mají právo volně nakládati důchody plynoucími z beneficí, a to i testamentem (tamže 19).

Pokud kterýkoli kardinál domicilující v Římě, nedaroval nebo testamentem nezůstavil nějakému bohoslužebnému místu nebo beneficiátovi nebo řeholníku posvátná náradí a všechny jiné věci stále sloužící bohoslužbě, připadají po jeho smrti sakristii papežské kaple beze zřetele k tomu, z jakých důchodů byly pořízeny.

Vyňaty z toho jsou prsteny a náprsní kříže i se svatými ostatky (can. 1298, § 1).

Při rozdělení řečených věcí má kardinál alespoň částečně dáti přednost oněm kostelům, které měl jako titul nebo jako komendu nebo které spravoval (can. 1298, § 2).

6. Mají přednost přede všemi preláty i patriarchy a papežskými legáty, ovšem nikoli, je-li legátem sám zase nějaký kardinál a pokud sídlí ve vlastním svém obvodu legačním; ale kardinál má jako *legatus a latere* mimo Řím přednost přede všemi hodnostáři (can. 239, § 1, bod 21).

7. Mohou udělovati tonsuru a nižší svěcení, má-li *ordinandus* dimisorie vlastního ordináře (tamže bod 22) a udělovati biřmování (bod 23).

Titul „*eminentissimus*“ (Eminenci) není zvláště vytčen, ale zůstal i nadále, poněvadž běží o honor a ne o *ius*.

Vojenské stráže a jednotlivé hlídky musejí v Rak. vzdáti

kardinálům vojenské pocty: nařízení armádního vrchního komanda z 2. V. 1853, č. 79 ř. z.

Kardinál děkan má privilegium ordinovati a konsekrovati papeže zvoleného bez ordinace nebo biskupské konsekrace, a v tomto případě užívá děkan pallia. Je-li nepřítomen kardinál děkan, přísluší tato výsada subděkanovi, a v jeho nepřítomnosti staršímu kardinálu biskupovi suburbikárnímu (can. 239, § 2).

Nejstarší kardinál jáhen (protodiaconus) vkládá v zastoupení papežském pallium arcibiskupům a biskupům, kteří mají právo na pallium (Pasov, Pavia, Pětikostelí, Trident, Würzburg) nebo jich zástupcům. On ohlašuje též lidu jméno nově zvoleného papeže (can. 239, § 3).

Jakmile kardinál biskup se ujal držení svého suburbikárního biskupství, je pravým biskupem své diecése a přísluší mu všechna práva biskupa sídlícího ve vlastní diecési (can. 240, § 1).

Ostatní kardinálové mají ve svých titulních kostelích a diakoniích nabyvše jich držení, všechna práva, která mají místní ordináři ve svých kostelích, ale nepřisluší jim soudnictví ani pravomoc *nad věřícími*. Ale oni mají ve svých kostelích právo nařizovati a řídit kostelní službu a vykonávati právo disciplinární a korekční (morum correctionem) nad osobami u jich kostelův ustanovenými (can. 240, § 2).

Kdo vložil násilně ruku na kardinály (nebo legáty papežské), propadá exkomunikaci vyhrazené stolci apoštolskému speciali modo, jest ipso iure infamis, a pozbývá z trestu beneficia, officia, dignity, platův a každého úřadu, který by v církvi měl (can. 2343, § 2).

VII. *Kolegiu* kardinálskému jako takovému jsou přikázány určité věci, jež vyřizuje v seděních, t. zv. *consistoriích*.

Kodex sice o nich výslovně nemluví, ale předpokládá je; mluví n. př. v can. 248, § 2 o „agenda in Consistoriis“ a v can. 1411, n. 1 o beneficia consistorialia quae in *consistorio* conferri solent.

Consistoria se svolávají papežem a jsou buďto *ordinaria*, *secreta*, pravidelná a tajná, neb *extraordinaria*, *publica*, mimořádná a veřejná.

Semipublica jsou vlastně dvě sedění, totiž veřejné a tajné, jež bezprostředně následují po sobě.

Veřejná consistoria se konají jen při zvláštních slavnostních příležitostech n. př. při papežských alokucích k celému křesťanstvu nebo při přijímání světských hodnostářů.

Tajná consistoria jsou pravidelná a v nich papež si vyžaduje

dobrého zdání kardinálů v jistých otázkách. Do tajné konsistoře přísluší jmenování kardinálův a všech vyšších hodnostářů církevních, organizace biskupství a vůbec nejdůležitější církevní věci. V seděních konsistorních se konají jen usnesení, neboť vlastní porady se dějí v komisích čili výborech, t. zv. *congregationes*.

§ 39.

4. O římské kurii.

Kurii římskou tvoří kongregace (*congregationes*), soudy (*tribunalia*) a úřady (*officia*) (can. 242).

Agenda a způsob projednávání se řídí podle předpisů, které papež vydal buď všeobecně, buď zvláště (can. 243, § 1). Zejména platí Pia X. Ordo servandus in sacris congregationibus, tribunalibus, officiis Romanae Curiae (= *normae communes*) z 29. června 1908 a *Normae peculiare* téhož Ordo servandus z 29. září 1908.

Přirozeno je, že všichni, kdož v kurii římské působí, jsou povinni zachovávatí úřední tajemství, pokud a v jaké míře je to jednotlivě stanoveno (can. 243, § 2).

Kurie může vyřizovati sama bez papeže všechny věci běžné sobě přikázané. Kdykoli však jde o věc důležitou nebo mimořádnou, mají náčelníci jednotlivých oddělení dříve o tom podati zprávu papeži (can. 244, § 1).

Papežského potvrzení nepotřebují rozsudky soudu zvaného Romana Rota a Signatura Apostolica. Za to musejí býti papežem schváleny všechny milosti a resolutiones, pokud obsahují výklady zákonů pochybných, leda že by *zvláštní* plná moc v této příčině byla udělena příslušným náčelníkům (can. 244, § 2).

Nastane-li spor o příslušnost mezi kongregacemi, soudy neb úřady kuriálními, ustanovuje papež po každé zvláštní komisi kardinálskou k rozhodnutí (can. 245).

§ 40.

A. O kongregacích.

Kongregace jsou komise nebo výbory ustanovené hlavně k vyřizování papežské agendy *správně*, ale přísluší jim mimořádně i soudnictví v určitých věcech. Celkem dají se srovnávat s ministerstvy státními.

Kongregacím přísluší přívlastek *sacra*. Náčelníkem kongregací je buď papež, buď kardinál jako prefekt.

Papež je předsedou kongregace Officii, Consistorialis a pro církev východní (can. 247, § 1; 248, § 1; 257, § 1); řízení přísluší tu kardinálu sekretáři. Každé kongregaci je přiděleno několik kardinálův a určitý počet úředníků (can. 246).

Jednotlivé kongregace jsou tyto:

1. *Congregatio sancti Officii* (can. 247). Jí přísluší:

a) ochraňování víry a mravu (tamže § 1), tudíž hlavně *dogmatická* stránka veškerých svátostí, odpustků, nových modliteb a pobožností (can. 249, § 1 a 258, § 2).

b) Výhradní soudnictví o kacířství a o církevních zločinech, jež vzbuzují podezření z něho, a to buď v první instanci, byly-li jí přímo předloženy, buď cestou apelace od soudu místního ordináře; jinými slovy Rota je zde vyloučena (tamže § 2).

c) Všestranné šetření o privilegiu Paulinum (viz právo manželské can. 1120—1126, cf. can. 1962), o manželské překážce *cultus disparitatis* (can. 1070, 1071) a *mixtae religionis* (can. 1060 nsl.), od nichž může jen tato kongregace udělovati dispensi. Každá věc sem příslušná musí být předložena Officiu, které podle svého uznání může ji přiděliti jiné kongregaci nebo Rotě (tamže § 3).

d) Officiu přísluší úkol dřívější samostatné kongregace *Judicis*, která byla Benediktem XV. Motu proprio „*Alloquentes*“ z 25./III. 1917 zrušena, což přešlo ovšem i do Kodexu (can. 247, § 4).

Officium má tudíž bedlivě prozkoumati knihy sobě oznámené a je případně zakázati a povolovati ze zákazu výjimky; ale Officium může samo z úřední povinnosti jakkoli zkoumati, zdali by některé spisy neměly být zakázány; úlohou Officia je též upozorňovati ordináře na povinnost, aby vystupovali proti knihám zkázonosným a podali o tom zprávu apoštolskému stolci (can. 247, § 4 a 1397).

Činnost Officia je tudíž jak soudní, tak i administrační.

2. *Congregatio Consistorialis* (can. 248). Kongregaci této přísluší:

a) připravovati agendu pro konsistoře kardinálské (can. 248, § 2).

b) V zemích *nemisijních* a pokud není třeba se dohodovati se světskou vládou (can. 255), zřizovati nové diecése, provincie, kapituly katedrální a kolegiální; děliti diecése již zřízené; navrhovati biskupy, apoštolské administrátory, koadjutory a auxiliáry biskupů, nařizovati kanonické šetření (*inquisitio seu processus*) o těch, kdož jimi mají se státi, prozkoumati výsledky tohoto šetření i zkouseti vědomostí navržených kandidátů (can. 248, § 2).

c) Kongregaci přísluší veškerý dozor nad diecésemi; odtud kongregace bdí nad zachováním povinností ordinářů; zkouší písemné zprávy biskupův o stavu diecézí, nařizuje apoštolské visitace a pro-

zkoumává jich provedení; v obou případech zasílá jednotlivým kongregacím ku přezkoušení věci, které jim zvláště příslušejí (tamže § 3).

Vzhledem k veliké agendě kongregace konsistorní zasedají v ní zástupci resp. konsultori Officia, kongregace studijní, kongregace pro mimořádné věci a sekretarie Status (can. 248, § 1). Toto přibírání zástupců z jiných kongregací je zajímavý zjev organizační; jednota vyřizování nemá být ohrožena, přísluší-li agenda do oboru různých úřadův.

3. *Kongregace de disciplina Sacramentorum* (can. 249).

a) Jí přísluší veškeré *zákonodárství* o správě všech svátostí, pokud tím se nezasahuje do agendy Officia (can. 247) a kongregace obřadové (cf. can. 253, § 2; can. 249, § 1).

b) Jí přísluší *správa*, tudíž i dispensování ve věcech manželství a ostatních svátostí i čtení mše, (can. 249, § 2), pokud něco není vyhrazeno jiné kongregaci.

c) Rozhoduje výlučně o tom, je-li odůvodněna dispense z manželství nekonzumovaného, jakož i o všem, co je s tím spojeno (cf. can. 1962, 1985).

Dále rozhoduje o platnosti manželství, pokud není třeba provedení procesu, rozhoduje o povinnostech vyšších vysvětců, prozkoumává otázky platnosti ordinace a ostatních svátostí.

Kdykoli uzná za dobré, může odkázati věc na Rotu nebo jiný příslušný soud (can. 249, § 3).

4. *Congregatio Concilii* (can. 250).

a) Jí přísluší veškerá správa kleru světského a věřících (can. 250, § 1).

b) Bdí, by předpisy křesťanského života byly zachovávány, po případě může od nich dispensovati. Má uspořádati právní poměry farářův a kanovníků, zbožných sdružení a spolkův, i závisí-li na řeholnicích nebo jsou-li zřízeny při jich kostelích nebo domech; kongregace má upravovati poměry zbožných odkazův a úkonův, mešních milostin, beneficí i oficií, majetku církevního, dále má stanoviti diecéšní dávky, taxy kurie biskupské a věci podobné. Kongregaci je vyhrazeno povolovati výjimky z podmínek stanovených k dosažení beneficí, přísluší-li jich osazení ordinářům; připouští narovnání u těch, kdož byli se zmocnili církevního jmění, třeba náležejícího řeholníkům; povolovati, by věřící nabývali církevního majetku, jenž byl zabrán mocí světskou (can. 250, § 2).

c) Kongregaci koncilní přísluší bdíti nad imunitami církevními, rozhodovati spory o precedenci se šetřením práv, příslušejících kongregaci řeholní a ceremoniální (can. 250, § 3).

d) Jejímú dozoru podrobeny všechny sbory, všechny biskupské sjezdy a konference, ovšem jen v územích nepodrobených Propagandě (can. 250, § 4).

e) Kongregace rozhoduje podle svého úsudku cestou správní spory vzniklé ve věcech sobě svěřených; uzná-li, že spory tyto patří na pořad práva, přikáže je příslušnému soudu (can. 250, § 5).

5. *Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita (de sodalibus religiosis* can. 251).

a) Jí výhradně přísluší řízení, správa, studium, majetek a výsady
 α) řeholníkův obojího pohlaví se sliby slavnými a jednoduchými;
 β) těch, kdož beze slibů vedou společný život po způsobu řeholním, jakož i
 γ) třetích řádů světských (tertií ordines saeculares), ovšem pokud věc nepodléhá Propagandě (can. 251, § 1); ale řeholníci jako takoví podléhají vždy kongregaci řeholní (can. 252, § 5).

b) Kongregace rozhoduje cestou správní všecky spory ve věcech sobě přikázaných, pokud nepatří na pořad práva před příslušným soudem a pokud se nedotýkájí věcí příslušejících k Officiu a ke kongregaci koncilní. Vznikne-li spor mezi řeholníkem a osobou neřeholní, může kongregace přepustiti spor jiné kongregaci nebo soudu (can. 251, § 2), a to zejména k žádosti strany.

c) Kongregace může udělovati řeholníkům dispense z práva obecného (can. 251, § 3; 247, § 5).

6. *Kongregace de Propaganda Fide* (can. 252).

a) Pravomoc této kongregace se vztahuje jednak na území, kde pravidelná organizace ještě není provedena, kde naopak trvá stav misijní; jednak se vztahuje na území, kde sice řečená organizace již je zavedena, ale není v některých směrech úplná (can. 252, § 3). Kongregace je tedy náčelním úřadem pro misije zřízené za účelem šíření evangelia a katolického učení (can. 252, § 1).

b) Aby kongregace mohla činiti zadosť svým úkolům, ustanovuje a odvolává úředníky a má vůbec moc zaříditi a provésti vše, co je nutné ve směru pod a) naznačeném (can. 252, § 1). Odtud má také dozor nad konáním sborů ve svých obvodech a právo přehlížeti úchvaly jejich (can. 252, § 2).

Též jsou jí podřízeny spolky kněžské a semináře s výhradným účelem vychovávatí misionáře (can. 252, § 3).

c) Aby nutná jednota ve správě byla zachována, musí Propaganda vznést na příslušné kongregace všechny věci věroučné, manželské a obřadové, ať jde o rozhodnutí neb jen o výklad (can. 252, § 4).

d) Řeholníci podléhají Propagandě jako misionáři; pokud však jde o řeholní poměr, podléhají řeholní kongregaci (can. 252, § 5)

7. *Kongregace sacrorum rituum* (can. 253).

a) Kongregace bdí nad vším a upravuje vše, co patří v nejužším slova smyslu k náboženským obřadům a k posvátným úkonům latinské církve; však sem nenáleží, co se dotýká ritu jen nepřímo na př. práva precedenční, o nichž má totiž býti rozhodnuto cestou soudní neb administrační (can. 253, § 1).

b) Kongregace může udělovati v příčině obřadův a posvátných úkonů vhodné dispense, vyznamenání a čestné výsady jak osobní i věcné, tak dočasné i trvalé, a má zabrániti zneužívání v této příčině (can. 253, § 2).

c) Kongregaci přísluší beatifikace (blahořečení) a kanonisace (svatořečení) služebníků božích (can. 253, § 3 a can. 1999, § 2).

Druhá část čtvrté knihy (can. 1999—2141) obsahuje podrobné formální předpisy „de causis beatificationis servorum Dei et canonizationis beatorum.“

d) Kongregaci svěřena agenda svatých ostatkův (can. 253, § 3).

8. *Congregatio Caeremonialis* (can. 254).

Tato kongregace upravuje obřady, které mají se zachovávatí v papežské kapli a při papežském dvoru, a pak posvátné úkony, které vykonávají kardinálové mimo kapli papežskou. Též rozhoduje tato kongregace otázky o precedenci jak kardinálů, tak vyslanců, které světské vlády vysílají k papežskému stolci (can. 254).

9. *Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis* (can. 255). Kongregaci přísluší zřízení, dělení a osazení diecézí, kdykoli nutno o těchto věcech jednati s vládou světskou. Mimo to se zabývá kongregace věcmi, které se předkládají k jejímu přezkoumání papežem, prostřednictvím kardinála státního sekretáře, zejména nutno-li přihlížeti k zákonům světským, nebo jde-li o smlouvy (konkordáty) s různými národy.

10. *Congregatio de Seminariis et Universitatibus studiorum* (can. 256). Kongregaci této podrobno vedení, disciplína, majetková správa a studium v seminářích, vyjmouc případy náležející k Propagandě. Ona má totéž právo i co do církevních universit a fakult, třeba jsou řízeny členy některé řehole.

Kongregace prozkoumává a po případě schvaluje zřízení nových těchto učilišť; poskytuje právo k udělování akademických hodností a stanoví příslušné normy; jde-li o muže vynikající zvláštní učeností, může sama udělití hodnosti tyto (can. 256, § 1).

Ježto semináře a university souvisí s agendou kongregace konsistorní, zasedá v ní sekretář řečené kongregace a její asesor mezi konsultory (can. 256, § 2).

11. *Congregatio pro ecclesia Orientali* (can. 257).

Do této kongregace přísluší vše, co se dotýká osob, discipliny a obřadů církvi východních, spojených s římskou církví (uniti orientales), a to i tenkrát, jde-li o věci rázu smíšeného, tedy o věci spojené s *latinskými* poměry ve směru osobním nebo věcném (can. 257, § 1).

Tato kongregace má proto všechna práva vzhledem k církvím východním, která přísluší ostatním kongregacím co do ritu latinského, vyjmouc jediné kongregaci Officii (can. 257, § 2).

Kongregace rozhoduje vzniklé spory pouze cestou správní; měla-li by však za to, že nutno je řešiti pořadem soudním, přikáže je soudu, který sama ustanoví (can. 257, § 3). (Srovn. k tomu Motu proprio Benedikta XV. „*Dei providentis*“ z 1. května 1917.)

Motu proprio Benedikta XV. „*Orientis catholici*“ z 15. října 1917 zřídilo „*institutum studiis rerum orientalium provehendis*“ v Římě a podřídilo je kongregaci pro ecclesia orientali. Institut tento je přístupný duchovním ritu latinského i ritu východního, *ale i duchovním orthodoxním*, t. j. s Římem nesloučeným.

§ 41.

B. O soudech při kurii římské.

1. *Sacra Poenitentaria*. Náčelník její se nazývá *Poenitentarius Maior*. a) Příslušnost jest obmezena na forum vnitřní, i také nevátostné. Tento soud uděluje výhradně *pro foro interno* milosti, osvobození, dispense, přeměnu, nápravu, odpuštění. *Poenitentaria* přetřásá otázky svědomí a rozhoduje o nich (can. 258, § 1).

b) Ona rozhoduje o všech otázkách užívání a udělování odpustkův; *Officiu* přísluší *dogmatická* stránka odpustků, nových modliteb a pobožností (can. 258, § 2).

2. *Sacra Romana Rota* a

3. *Signatura Apostolica* jsou nejvyšší soudní dvory v Římě, jichž vypsání však náleží do soudnictví (can. 259, cf. can. 1598 až 1605). Příslušnost jich se nedotýká ovšem ani Officia, ani kongregace obřadové.

Dne 29. června 1908 vydána *Lex propria sacrae Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae*. Dne 4. srpna 1910 vydal Pius X. *Regulae servandae in iudiciis apud sacrae Romanae Rotae Tribunal* a dne 6. března 1912 *Regulae servandae in iudiciis apud supremum Signaturae Apostolicae Tribunal*, které (can. 243, § 1) byly zachovány v platnosti, pokud *Kodex sám* neprovedl změn.

§ 42.

C. Officia římské kurie.

1. *Cancellaria Apostolica* (can. 260).

Předsedou její je kardinál jako *Cancellarius sanctae romanae ecclesiae*. Kancelář má vyhotovovati apoštolské listy nebo buly při udělení beneficí a oficií konsistorních, při zřízení nových provincií, diecézí a kapitul, jakož i při jiných důležitějších církevních jednáních (can. 260, § 1). Tyto listiny nebo buly mají býti vyhotoveny jen z rozkazu kongregace konsistorní o jednáních, náležejících k její kompetenci, nebo z rozkazu papeže o jednáních jiných (can. 260, § 2).

2. *Dataria Apostolica* (can. 261).

Její náčelník je kardinál jako *Datarius*. Datarie prozkoumává způsobilost kandidátů k beneficiím nekonsistorním, vyhrazeným apoštolskému stolci; datarie má povinnost vyhotovovati a vypravovati apoštolské listy o udělení řečených beneficí, činiti výjimky z podmínek stanovených při jejich udělování, pokud toto nepřisluší ordináři, a starati se o platy a povinnosti, které papež uložil při jich udělení.

3. *Camera Apostolica* (can. 262).

Předsedou je kardinál jako *Camerarius*. Camera má péči a správu statkův a majetkových práv apoštolského stolce, zejména v době jeho uprázdňení (viz shora § 36).

4. *Secretaria Status* (can. 263).

Náčelníkem je kardinál jako *Secretarius Status*. Sekretarie má tři odbory:

a) První odbor s náčelníkem sekretářem kongregace pro mimořádné věci církevní *rozhoduje* o věcech, které jmenované kongregaci musejí býti předloženy ku *prozkoumání* (cf. can. 255), kdežto ostatní věci se přenechávají zvláštním kongregacím podle jich povahy (can. 263, bod 1).

b) Druhý odbor, jemuž předsedá substitut, se zabývá pravidelnými věcmi, t. j. udělováním čestných vyznamenání (can. 263, bod 2).

c) Třetí odbor má na starosti vyhotovení brev a předsedá mu *Cancellarius brevium apostolicorum* (can. 263, bod 3).

5. *Secretaria Brevium ad Principes; secretaria Epistolarum latinarum* (can. 264).

Tyto sekretarie mají povinnost sestavovati latinské dopisy papežovy, které jí byly svěřeny papežem (can. 264).

§ 43.

D. Familiars papežští.

Can. 328 prohlašuje zásadu, že o familiárech papežských platí výsady, pravidla a tradice papežského domu, ať mají titulu prelátského čili nic. Odtud zmíníme se několika slovy o těchto familiárech, ačkoli Kodex sám bližšího nic nemá, odkazuje na dřívější poměry.

„Curia Romana“ je souhrnný název pro pomocníky papežské, v Římě zaměstnané při správě papežského úřadu. „Aula Romana“ bylo označení pro civilní správu papežskou, pokud stát církevní trval. Ke kurii patří mimo úřady shora vyjmenované ještě *preláti* a nižší *officiales*. K prelátům se počítají jednak všichni, kdož se účastní v jurisdikci in foro externo, jednak i ti, kdož mají pouze čestná práva (praelati honorarii). Různí se mezi *prelaturou iustitiae* a *prelaturou gratiae*.

Prvůj úřad prelátský zastávají patriarchové, arcibiskupové, titulární biskupové v Římě sídlící, prefekti jednotlivých oddílů římského biskupského vikariátu, sekretáři kongregační, někteří asesori, protonotarii, auditori Roty atd.

Čestní preláti vykonávají jen určité funkce sobě svěřené nebo mají jen osobní vyznamenání. Sem patří na př. praelati domestici Sanctitatis Suae, protonotarii supranumerarii. Čestnými preláty jsou i osoby mimo kurii prodlévající.

Úředníci kurie, ustanovení bez hodnosti prelátské, jsou nazváni *curiales*. Sem patří *advokáti* (advocati) jako právní pomocníci, *příbrani* stranou neb ustanovení ex officio (z úřední povinnosti); procuratores (prokurátoři), již *zastupují* strany při vedení sporův a při jiných jejich věcech. Prokurátoři bývají spojeni v collegiu. *Notáři* vydávají věrohodné osvědčení o jednáních soudních neb aktech jurisdikce dobrovolné. *Sollicitatores* obstarávají věci manipulační při jednáních sporných a *expeditores* při věcech mimosoudních. *Agentes* jsou druhem prokurátorů pro menší věci mimosoudní a bdí nad výkonem věcí soudních v zájmu stran, aby ničeho se neproměškalo.

§ 44.

5. O legátech papežských.

Kodex klade v čelo ustanovení o legátech papežských větu, že římský papež má právo, nezávislé na světské moci, vyslati kamkoli své vyslance, a to buď obdařené církevní jurisdikcí, buď bez ní (can. 265). Provedení tohoto práva církevního bude v praxi

ovšem vyžadovati souhlasu příslušné státní moci, by legát případně vyslaný mohl také skutečně působiti, a to zejména tenkrát, byl-li vyslán se zvláštní jurisdikcí církevní, která by měla snad zasahovati do církevních poměrů v příslušném státě. Věc tato jest ovšem politicum a závisí na dočasném poměru státu k církvi.

Kodex různí tři druhy legátů:

1. *Legati a latere* (can. 266). Hodností touto může pouze kardinál býti obdařen. Pravomoc naň přenesená jest ovšem vždy jen delegovaná a může obsahovati celou jurisdikci papežskou. Kodex označuje to slovy, že je takový legát tamquam alter ego (pontificis). Obsah plné moci se řídí však vždy příslušným mandátem papežským. Od moci papežské, která je řádná, se různí moc legátova tím, že je delegovaná a že může se osvědčovati jen v určitém, teritoriálně vymezeném obvodu (legacii).

2. Legáti, již se vysílají jako

a) *nunciové* neb *internunciové* (can. 267).

To jsou stálí diplomatičtí zástupci; kvalitatívního rozdílu mezi nimi není. Nunciové se vysílají pravidelně do Rakousko-Uherska, Bavorska, Belgie, Brasílie, Portugalska a Španělska; počítáni jsou v právu mezinárodním do první třídy diplomatů (ambassadeur). Internunciové se vysílají n. př. do Argentiny a Chili.

Jejich úkolem je bdíti nad poměrem mezi státem a církví a pak nad poměry církevními, o nichž mají podávati zprávu papeži.

Tento obor jich působnosti je řádný (can. 267, bod 1, 2, 3).

Mimo to mívají mimořádnou plnou moc, která je však vesměs povahy delegované (can. 267, bod 3).

b) *Delegati apostolici* jsou vyslanci papežští nediplomatičtí; jejich řádný úkol záleží pouze v dozoru nad církevními poměry v příslušných zemích jim vykázaných; vedle toho mohou míti mimořádnou plnou moc zvláště papežem udělenou (can. 267, § 2).

Legátové nesmějí zasahovati do volného vykonávání jurisdikce místních ordinářův (can. 269, § 1).

Pokud není jinak stanoveno v příslušných papežských listinách, trvá úřad všechněch *legátů* dále i při uprázdnění papežského stolce (can. 268, § 1).

Úřad legátův *zaniká*:

α) vyplněním mandátu;

β) odvoláním legátovi oznámeným;

γ) zřeknutím legátovým, jež bylo papežem přijato (can. 268, § 2).

3. *Legáti titulární* (nati) jsou biskupové vyznamenání titulem

apoštolských legátů vzhledem ke svému biskupskému stolci, z čehož jim však nevyplývá výsadní právo (can. 270).

Titul tento přísluší n. př. arcibiskupu pražskému, salcurskému, ostříhomskému, hnězdensko-poznaňskému.

§ 45.

6. Patriarchové, primasové a metropolité.

I. Kodex nemá ustanovení o jurisdikci patriarchův a primasů; poukazuje pouze na *ius particulare, které zachovává v platnosti*. Podle *ius commune* je patriarchát a primát pouhý titul, s nímž spojeno čestné právo a právo přednosti (can. 271). Patriarcha má přednost před primasem, primas před arcibiskupem, arcibiskup před biskupem (can. 280).

Biskup má *ve svém obvodu* přednost přede všemi arcibiskupy a biskupy, ovšem ne před kardinály, papežskými legáty ani vlastním metropolitou (can. 347; cf. can. 106).

Patriarcháty latinské a východní jsou tyto: v *Konstantinopoli*; v egyptské *Alexandrii* ritu latinského a koptického; v syrské *Antiochii* ritu syrského, maronitského, latinského a řecko-melchitického; pak v *Jerusalémě*. Další patriarcháty jsou: *Babylonensis Chaldaeorum, Ciliciae Armenorum, Indiarum Occidentalium* (v Toledu) *Indiarum Orientalium* (v Goe).

Patriarchové ad honorem jsou v *Lisabonu* a v *Benátkách*.

Hodnost *primasa* mají n. př. arcibiskupové *salcurský* (primas Germaniae), *malnesský* čili *mechelnský* (pro Belgii), *hnězdensko-poznaňský* (pro Polsko).

Pražský arcibiskup má titul primasa království Českého na základě obnoveného zřízení r. 1627 (Primas Bohemiae).

Arcibiskup *ostříhomský* má jako primas uherský skutečnou jurisdikci; svolává totiž na synody uherské biskupy sobě podřízené, rozhoduje ve svém obvodu apelace proti rozsudkům metropolitův a vykonává jurisdikci nad uherskými opatstvími, která jsou vyňata z moci biskupské.

II. Náčelníkem církevní provincie je *metropolita* čili *arcibiskup*; Kodex nečiní mezi nimi rozdíl.

Hodnost tato je spojena s biskupským stolicem podle ustanovení papežského (can. 272).

Metropolita má tudíž dvojí postavení: jako biskup ve vlastní diecési a jako náčelník provincie (can. 273). Diecése podrobené

jemu jako metropolitovi se nazývají diecésemi sufragánními (dioceses suffraganeae), a biskupové suffraganei (can. 274).

Někteří biskupové nepodléhají svazku metropolitnímu; jsou *eximováni z moci metropolitovy*, na př. kníže biskup krakovský. O jejich účastenství na sboru provinciálním viz § 46.

Výhradná práva metropolitní v diecésích sufragánních jsou tato (can. 274, bod 1—8):

1. Metropolita osazuje uprázdněná místa, neosadil-li jich sufragán v době právem stanovené bez závažné překážky, ale jen v případě, že byla vykonána presentace od patronů (tamže bod 1).

2. Může udělit odpustky 100 dnův jako ve vlastní diecési (tamže bod 2).

3. Jmenuje vikáře kapitulního, opomenula-li tak učiniti kapitula diecéšní (tamže bod 3 a can. 432, § 2);

4. Metropolita dozírá k tomu, by víra a disciplína byly přesně zachovávány (cf. n. př. can. 338, § 4 co do sídelní povinnosti biskupské) a má podati zprávu do Říma o případných zlořádech (can. 274, bod 4).

5. Metropolita může visitovati diecési sufragánovu, jen zanedbal-li sufragán sám tak učiniti a byla-li visitace dříve od *apoštolského stolce* schválena (cf. can. 343, § 3).

V době visitace může však metropolita si počínati jako biskup ve vlastní diecési (can. 274, bod 5).

6. Metropolita může vykonávati ve všech kostelích i eximovaných pontificalia jako biskup ve vlastním kostele (tamže bod 6).

7. Metropolita je druhou instancí soudní; odtud může přijímati apelace od rozsudků konečných nebo mezitímních s významem konečných a vynesných v první instanci (tamže bod 7; cf. can. 1594, § 1).

8. V první instanci může rozhodovati metropolita, jde-li o majetkové spory biskupovy, jeho mensy nebo biskupské kurie, ovšem nebyla-li věc za souhlasu biskupova předložena sborovému soudu diecésnímu, v němž zasedají oficiál a dva starší soudci synodní (can. 1572, § 2; a can. 274, bod 8).

Moc arcibiskupská jak po stránce jurisdikční, tak i duchovní má symbol v *pallium* (can. 275), za které musí arcibiskup žádati, by uznal svou podřízenost. Pallium se uděluje Římem arcibiskupovi pouze ad personam a pouze pro určitou provincii. Pallium je nezcizitelné a klade se s arcibiskupem do hrobu. Kodex má podrobné předpisy o palliu v can. 275—279.

Arcibiskupové mají titul „Excellentissimus et reverendissimus“, Vaše arcibiskupská Milosti.

V Rakousku zasedají všichni arcibiskupové na sněmích zemských a jsou členy panské sněmovny.

Arcibiskupové pražský a olomoucký, pak gorický, ostrihomský, salcpurský a vídeňský mají titul knížete (princeps archiepiscopus); těm přísluší titul: Vaše knížecí arcibiskupská Milosti, Reverendissimus ac celsissimus dominus archipraesul (archiepiscopus) et princeps. Metropolitům je v Rakousku zaručena kongrua 37.800 K.

§ 46.

7. O sborech plenárních a provinciálních.

a) Sbory plenární (can. 281—282).

Ordináři více církevních provincií mohou se sejíti ve sboru plenárním, obdrževše k tomu povolení od papeže, který ustanoví svého legáta, by svolal sbor a jemu předsedal (can. 281).

Sbory takové se konaly dříve jen v misijních zemích nebo v zemích mimoevropských, které měly ještě částečně ráz zemí misijních (n. př. sbory konané v Baltimore 1852, 1866 a 1884). Dnes jsou sbory tyto zavedeny všeobecně.

Na sbor plenární se dostavují s hlasem rozhodujícím (cum suffragio deliberativo) jmenovaný legát apoštolský, metropolitě, sídelní biskupové, apoštolští administrátoři diecézí, opatové a preláti nullius, vikáři a prefekti apoštolští a vikáři kapitulní. Sídelní biskupové mohou za sebe vyslati koadjutora neb auxiliára (can. 282, § 2).

Biskupové titulární, přebývající v obvodu, z něhož ordináři se scházejí, musejí se dostaviti na sbor, byli-li pozváni legátem papežským; pak mají hlas rozhodující, leda že by při svolání sboru něco jiného bylo výslovně stanoveno (can. 282, § 2).

Na sbor mohou býti pozváni ještě klerikové jak světští tak řeholní, kteří však mají pouze hlas poradný (suffragium consultivum can. 282, § 3).

b) Sbory provinciální (can. 283—286).

V jednotlivých provinciích budiž sbor provinciální konán alespoň každý dvacátý rok (can. 283).

Metropolitě svolává sbor a předsedá mu; je-li důvodně zaneprázdněn, nebo je-li stolec arcibiskupský uprázdněn, přejímá tento úkol sufragán, starší co do nabytí sufragánního biskupství (can. 284, bod 2).

Sbor se koná vždy v provincii; předsedající zvolí místo slyšev všechny, kdož mají právo se dostaviti s hlasem rozhodujícím;

nejsou-li zvláštní překážky tomu závadou, nebudiž kostel metropolitní opomenut (can. 284, bod 1).

Biskupové, kteří nepodléhají žádnému metropolitovi, opati a preláti nullius, arcibiskupové bez sufragánů mají si zvoliti nějakého sousedního metropolitu jednou pro vždy, jehož provinciálního sboru chtějí se účastniti, neučinili-li tak již dříve po předchozím schválení stolce apoštolského (can. 285).

Dalšími účastníky s hlasem rozhodujícím jsou všichni ordináři z provincie, kteří byli shora jmenováni jako účastníci sboru plenárního, vyjmouc ovšem legáta papežského, který není na sboru provinciálním (can. 286).

Titulární biskupové, přebývající v obvodu provincie, mohou býti předsedou pozváni na sbor, a to s hlasem rozhodujícím, ovšem souhlasili s tím alespoň většina účastníků s hlasem rozhodujícím; jinak je možno povolati je pouze s hlasem poradným (can. 286, § 2).

Pouze s hlasem *poradným* mají účastenství:

1. dva kanovníci (nebo dva konsultóři) volení kapitulou katedrální (nebo konsultory diecézními) v každé diecézi, jejíž ordinář jest účastníkem sboru (can. 286, § 3).

2. Vyšší představení *duchovních* řeholí vyňatých (cf. can. 488, bod 4 a 8) a klášterních kongregací (congregationum monasticarum, cf. can. 488, bod 2), sídlící v provincii, musejí býti na sbor pozváni a se dostaviti neb ohlásiti sboru, jaká překážka je od toho zdržuje (can. 286, § 4).

3. Duchovní světští nebo řeholní, *po případě* zvaní na sbor (can. 286, § 4).

Předpisy, společné oběma druhům sborů (can. 287—291).

Účastníci oprávnění k hlasování mají vyslati prokurátora, vadí-li jim překážka v účastenství, kterou však musí prokázati (can. 287, § 1).

Je-li toto zastupování svěřeno členu s hlasem rozhodujícím, přece neposkytuje druhého hlasu; je-li zástupcem někdo, kdo nemá jinak účastenství na sboru, má jen hlas poradný (can. 287, § 2).

Předseda určuje pořad jednání, opatřiv si k tomu na sboru *provinciálním* souhlasu účastníků rozhodujících.

Předseda zahajuje, přenáší, odročuje a ukončuje sbor (can. 288).

Kdo má povinnost účastenství na sboru, nesmí ho opustiti o své újmě, leda z důvodu vážného, který se schvaluje legátem resp. na sboru provinciálním účastníky rozhodujícími (can. 289).

Účastníci s hlasem rozhodujícím (Patres) mají pilně prozkoumat a se usnésti na tom, co by vhodně prospělo zmohutnění víry,

utužení mravu, odstranění zlořádův, odklizení sporů, zachování neb uvedení jednotné discipliny v každém obvodu církevním (can. 290).

Po ukončení sboru má předsedající zaslati protokoly a úchvaly apoštolskému stolci, neboť nemohou býti dříve vyhlášeny, než byly prozkoumány a schváleny kongregací Concilii.

Účastníci sboru (Patres) sami se usnášejí na způsobu vyhlášení dekretů (usnesení) a na době, kdy zavazují (can. 291, § 1).

Koncilní dekreta prohlášená zavazují v celém obvodu zastoupeném koncilem; ordináři místní mohou od nich dispensovati jen výjimečně v jednotlivých případech z důvodu vážného (can. 291, § 2).

c) *Schůze biskupů* (conventus) (can. 292). Není-li jinak apoštolským stolcem stanoveno, má metropolita a v jeho zastoupení nejstarší sufragán (cf. can. 284) o to se starati, by místní ordináři se sešli alespoň každý *pátý* rok v ustanovený čas u metropolitě neb u jiného komprovinciálního biskupa a radili se, co by v diecésích mělo se provésti, aby náboženství se povzneslo, pak aby vše připravili, o čem by mělo se jednati na budoucím sboru (can. 292, § 1).

K těmto poradám mají se dostaviti také eximovaní biskupové, opati a preláti nullius a arcibiskupové bez sufragánův, a to u metropolitě, kterého si byli zvolili pro účastenství na sborech jednou pro vždy (can. 285, 292, § 2). Na schůzi určí se vždy místo budoucí porady (can. 292, § 3).

§ 47.

8. Vikáři a prefekti apoštolští.

I. Zvláštní organisace se vyskytuje v obvodech, kde pravidelná hierarchie není zavedena a kde nejsou ještě zřízeny diecése. V čele obvodů větších je *vikář* apoštolský, (jeho obvod nazván vikariát, vicariatus); v čele obvodů menších (praefectura) je *prefekt* apoštolský. Vikář a prefekt jsou jmenováni apoštolským stolcem. Aby mohli se vykázati svým posláním, obdrží vikář list apoštolský a prefekt obdrží dekret (patentes litterae) vydaný Propagandou (can. 293, § 1, 2).

II. Povšechně je postavení obou hodnostářů vyznačeno tím, že mají táž práva a tutěž moc ve svých obvodech, jako mají sídelní biskupové ve svých diecésích (can. 294, § 1). Oni mohou i bez biskupského svěcení udělovati *zejména* bířmování, tonsuru a nižší svěcení, ovšem jen ve svých obvodech a pokud zastávají zmíněný úřad; mohou konati i všechna žehnání biskupům vy-

hrazená až na pontifikálie (can. 294, § 2, cf. 782, § 3 a 957, § 2). Vikáři a prefektu přísluší čestná práva biskupů titulárních, mají-li biskupské svěcení; nemají-li ho, požívají práv a výsad protonotářův apoštolských de numero participantium (can. 308), zvláštního to druhu papežských prelátů v Římě.

Všichni misionáři (missionarii) jsou povinni se vykázati vikářům nebo prefektům listinami svědčícími jich misijnímu povolání a mohou pouze od nich obdržeti povolení vykonávati svůj úřad (can. 295, § 1, 2); i misionáři stavu řeholního jsou jim stejně podrobeni v misionářské činnosti (can. 296, § 1).

III. Vikář nebo prefekt mají urovnati, po případě rozhodnouti všechny spory vzniklé při správě duší; proti jich rozhodnutí je možný rekurs k apoštolskému stolci, však bez suspensivního účinku (can. 298).

Pouze vikáři apoštolští (ne prefekti) jsou zrovna tak jako biskupové povinnováni se dostaviti do Říma, by podali zprávu (*visitare limina b. apostolorum Petri et Pauli*); při vážné překážce mohou tak učiniti i prokurátorem, třeba v Římě prodlévajícím (can. 299, cf. 341).

Vikáři a prefekti jsou však povinnováni jako biskupové (cf. can. 340) podávati podrobné *písemné zprávy* o stavu svých obvodův, a to jak o klericích, tak i o laicích; zpráva tato musí býti spolupodepsána alespoň jedním z konsiliářů (can. 300, § 1 a can. 302). Mimo to jsou povinnováni zaslati apoštolskému stolci při ukončení každého roku misijní *statistiku*, tedy hlavně seznam osob na víru obrácených a pokřtěných, pak roční výkazy o přísluhování svátostmi současně se zprávou o věcech důležitějších (can. 300, § 2). Vikáři a prefekti nemají o své újmě opustiti obvodů sobě svěřených, a mají podobnou povinnost *visitační* jako biskupové (can. 301, § 1, 2).

Jako biskup má svou kapitolu na poradě, tak má si vikář a prefekt zaříditi *radu* alespoň ze 3 starších a zkušenějších misionářů (*consiliarii* can. 300, § 1) a má ve všech věcech důležitějších a obtížnějších si zajistiti jejich názor, a to alespoň písemně (can. 302).

Pokud se to jeví býti vhodným, mají vikáři a prefekti k poradě *svolováti* nejméně jednou v roce misionáře světské i řeholní neb aspoň význačné z nich, by mohli těžiti co nejlépe z jich zkušenosti a rady pro správu svého obvodu (can. 303). Tyto roční schůze poradní nemají nahraditi sborů; naopak mají býti konány sbory podle obdoby sborů plenárních (zde nazvaných i *regionales*), provinciálních a diecésních, (tyto ovšem pouze ve vikariátech apoštolských); odchylka od jmenovaných sborů je ta, že zde není

Handwritten notes:
 Vikáři a prefekti apoštolští
 1812 (Johann)
 1119, 1620, 1633, 1638, 1682

pro ně žádná doba stanovena a že jejich úchvaly musejí před prohlášením býti prozkoumány Propagandou (can. 304, § 2).

I předpisy o biskupském *archivu* mají býti zachovány (can. 304, § 1). Vikáři a prefekti mají věnovati pilný zřetel otázce *kněžského dorostu* z domorodců (can. 305). Mají též povinnost čísti mši pro populis sibi commissis, zejména o 11 určitých svátcích zvláště vytčených (can. 306). Nesmějí bez apoštolského stolce povolití misionářům od něho vyslaným, aby opustili navždy vikariát nebo prefekturu nebo se odebrali jinam, ani jich nesmějí odstraniti (can. 307, § 1).

Kdyby ovšem bylo vzniklo veřejné pohoršení, mají právo ihned odstraniti misionáře, vyslychše napřed svou radu a upozornivše možno-li řeholního náčelníka, pokud jde o řeholníky; zpráva o tom musí pak ihned býti podána apoštolskému stolci (can. 307, § 2).

IV. Nebyl-li koadjutor s právem nástupnictví ustanoven apoštolským stolcem, má vikář nebo prefekt hned po příchodu do svého teritoria jmenovati *provikáře* nebo *proprefekta* buď z kléru světského, buď z kléru řeholního (can. 309, § 1). Tito jmenovaní zástupci nemají jurisdikce, pokud úřaduje vikář nebo prefekt, mají leda jen pravomoc jim delegovanou. Kdyby vikáře nebo prefekta nebylo, nebo kdyby nemohli ani písemně vykonávati pravomoci své, a to pro zjetí, odstranění, vyhnanství nebo nezpůsobilost (cf. can. 429, § 1), tu provikář nebo proprefekt se ujme veškeré vlády, a to pokud apoštolský stolec neučiní nového opatření (can. 309, § 2). Jakmile tito zástupci nastoupili svůj úřad, musejí hned ustanoviti kněze, který by převzal jejich úkol, kdyby sami ho plniti nemohli (can. 309, § 3).

Kdyby náhodou se stalo, že nebyl nikdo stanoven zástupcem, tu pokládán za delegáta apoštolského stolce k vedení správy ten, kdo je senior ve vikariátu nebo prefektuře, t. j. ten, kdo je přítomný v příslušném obvodu a nejdřív byl se prokázal se svým misijním listem určovacím; a kdyby bylo více osob stejně kvalifikovaných, má přednost, kdo déle je knězem (can. 309). Každý, kdo takto převzal správu vikariátní nebo prefekturní, má o tom zpravit apoštolský stolec co nejrychleji (can. 310, § 1). Mezitím mohou ovšem užívati všechněch práv řádných i přenesených, která příslušela vikáři nebo prefektovi, leda že by šlo o práva udělená vzhledem k určité osobnosti.

Ačkoli byl někdo ustanoven jako vikář nebo prefekt na *určitou* dobu, má přece vytrvati ve své správě, pokud nový správce nebyl se uchopil úřadu, i kdyby stanovená doba byla již vypršela (can. 311).

§ 48.

9. O administrátorech apoštolských.

Apoštolští administrátoři se ustanovují pouze v diecésích kano-nicky zřízených, a to buď sede plena, t. j. při osazeném stolci biskupském, buď sede vacante, t. j. při jeho uprázdnění. Papež je ustanovuje pouze z důvodů vážných a zvláštních, a to buď *trvale*, buď *na čas* (can. 312).

Je-li biskupský stolec *osazen*, ujímá se apoštolský administrátor správy tím, že předloží svůj jmenovací list biskupovi a kapitule; při tom se předpokládá, že biskup je přítomen v diecési a není duševně chorý; sekretář kapituly nebo kancléř kurie sepíše o tom protokol (can. 313, § 1; 334, § 3).

Je-li biskupský stolec *uprázdněn* nebo biskup *nepřičetný*, nebo *mimo svou diecési*, administrátor uchopuje se správy tím, že předloží svůj jmenovací list kapitule, jak právě bylo shora vyloženo (can. 313, § 2; cf. can. 334, § 3).

Oprávnění a privilegia administrátorova se posuzují z listu jmenovacího, a není-li nic zvláštního v něm stanoveno, podle zákonných předpisů (can. 314). Zákon ustanovuje toto:

Je-li administrátor ustanoven *trvale*, má totéž právní postavení jako sídelní biskup (can. 315, § 1).

Je-li administrátor ustanoven *na čas*, má celkem též oprávnění a tytéž povinnosti jako vikář kapitulní, ale přes to, že stolec biskupský jest osazen, může přece *visitovati* diecési podle zákonných předpisů; jen nemá povinnosti čísti mši pro populo, jak to má činiti biskup (can. 315, § 2, bod 1). Čestná práva jsou pak též, jaká mají vikáři a prefekti apoštolští (cf. can. 308). I biskup přeložený na jiný stolec může býti administrátorem diecése, pokud nenastoupil na nový úřad; v tomto případě má ovšem takový administrátor všechna čestná práva sídelního biskupa (can. 315, § 2, bod 2).

Je-li administrátor ustanoven *při sedes plena*, je jurisdikce biskupa i jeho generálního vikáře přerušena (can. 316, § 1). Administrátor nepodléhá ovšem pravomoci biskupské, ale nesmí se vměšovati do osobních věcí biskupových, ani nesmí vystupovati soudně proti vikáři generálnímu z příčiny minulé správy (can. 316, § 2).

Brání-li se administrátorovi ve vykonávání jurisdikce, nebo *zemřel-li*, budiž apoštolský stolec o tom ihned zpraven. Je-li biskupství *uprázdněno* nebo *není-li biskup přičetný*, platí v době meztímní pravidla o sedes impedita, t. j. že biskupství nemůže býti pravidelně spravováno (cf. can. 429). Je-li však *biskup schopen*

správy, převezme ji sám, leda že by apoštolský stolec byl nařídil něco jiného (can. 317).

Úřad administrátorův nezaniká ani úmrtím papežovým ani biskupovým (can. 318, § 1). Úřad tento však zaniká, uchopil-li se biskup držení osiřelého biskupství (can. 318, § 2, cf. 334, § 3).

§ 49.

10. O prelátech nižších (praelati inferiores).

Církev katolická má 23 opatství a prelatury nullius (sc. dioecesis); v Rakousku je pouze cisterciácké opatství Mehrerau-Wettingen ve Vorarlberku a v Uhersku je benediktinské arcioopatství sv. Martina na hoře Pannonské. Jde tu o samostatný obvod, oddělený od diecése jak co do kleru, tak i co do věřících; preláti, kteří spravují obvod takový, nazváni jsou opati nebo preláti nullius (sc. dioecesis) podle toho, honosí-li se jejich kostel hodností opatskou nebo prostě prelátskou (can. 319, § 1). Aby mohlo se mluvit o opatství nebo prelaturě nullius v pravém slova smyslu, musí obvod jejich míti alespoň 3 fary. Takové útvary má na mysli Kodex. Jiné prelatury se řídí svým zvláštním právem (can. 319, § 2).

Opati a preláti nullius jsou jmenováni a dosazeni papežem; ale papež pouze stvrzuje volbu nebo povoluje instituci, přísluší-li volba nějakému sboru nebo má-li někdo právo presentační (can. 320, § 1). K hodnosti řečené vyžaduje se týchž vlastností, jakých je třeba u biskupa (can. 320, § 2). Pro platnost volby nějakým sborem se vyžaduje *absolutní* většiny hlasů, při čemž neplatné hlasy se nepočítají. Kodex nechal v platnosti partikulární ustanovení, podle kterého se vyžaduje po případě ještě většího počtu hlasů (can. 321).

Opat nebo prelát nullius se uvádí v držení svého úřadu tímž způsobem, jako biskup (cf. can. 334, § 3); před tím nemůže žádným způsobem se ujmouti správy (can. 322, § 1). Ti pak, kteří mají býti benedikováni z rozkazu papežského nebo z předpisů vlastní řehole, musejí si zaopatřiti benedikci od biskupa pravidelně do 3 měsícův od přijetí apoštolského listu (can. 322, § 2).

Řádná jurisdikce jejich rovná se zcela jurisdikci biskupské (can. 323, § 1).

Nemá-li prelát biskupského svěcení a byl-li po případě již benedikován, může vykonávati všecky úkony jako vikář a prefekt apoštolský (cf. can. 294, § 2); a mimo to může světit i kostely a oltáře nepřenosné (can. 323, § 2).

Vikáři generální se ustanovují jako při biskupech (can. 323, § 3; 366—371).

Opat nebo prelát má i kapitolu, a to buď řeholní buď světskou. Řeholní řídí se svými vlastními zákony a nařízeními; světská právem obecným (can. 324). Kdyby světská prelatura neměla kapitolu, volí se konsultori jako podle práva obecného (can. 326; cf. can. 423—428).

Uprázdnil-li se řeholní opatství nebo prelatura nullius, převezme správu kapitolu řeholní, nemají-li konstituace (řehole) jiného ustanovení; jde-li o světské opatství, nastupuje kapitolu kanovnická. Obě kapitolu jsou však povinnovány voliti do 8 dnů vikáře kapitulního (cf. can. 432 nsl.), který vede správu až do volby nového opata nebo preláta (can. 327, § 1).

Nastanou-li *překážky* v pravidelné správě, platí tytéž předpisy jako při sedes episcopalis impedita (can. 327, § 2; cf. can. 429).

II. O biskupské pravomoci a o jejích účastnících.

§ 50.

1. O biskupech.

A. Biskupové jsou nástupci apoštolů, postavení z nařízení božského v čelo určitých obvodů, které řídí s řádnou pravomocí, jsouce podřízeni vrchní moci papežské (can. 329, § 1).

B. Papež je jmenuje (nominare) svobodně (can. 329, § 2). Má-li nějaký sbor právo voliti biskupa, rozhoduje absolutní většina voličů, při čemž neplatné hlasy se nepočítají; je-li podle zvláštního práva třeba většího počtu hlasů, budiž předpis tento zachovávan i nadále (can. 329, § 3; cf. 321).

Biskupem může se státi jen duchovní způsobilý (idoneus); o tom rozhoduje jedině apoštolský stolec (can. 330 a 331, § 3).

Již při kongregaci *konsistorní* (can. 248, § 2) bylo poznamenáno, že prozkoumává (proces definitivní) *canonicas inquisitiones seu processus super promovendis* (proces informativní); všude, kde jde o součinnost se státem, nastupuje *Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis* (can. 255).

Požaduje se na kandidátu biskupství (can. 331, § 1, bod 1—5):

1. musí býti zrozen v platném manželství; nestačí ani legitimize napotomním manželstvím;
2. musí mu býti alespoň 30 let;
3. musí býti knězem alespoň již 5 let;

4. musí býti dobrých mravů, zbožný, horlivý, zkušený a způsobilý, aby mohl řídit příslušnou diecési;

5. musí býti doktorem neb alespoň licenciátem theologie nebo práva kanonického, kteréžto hodnosti měl nabyti na učilišti schváleném apoštolským stolcem, nebo musí býti dobře obeznámen v jmenovaných disciplínách. Je-li členem nějakého řádu, má míti od svých vyšších představených buď podobný titul, buď alespoň vysvědčení o plné způsobilosti.

I zvolený, presentovaný nebo designovaný musí míti vlastnosti právě vyložené (can. 331, § 2).

C. Právo voliti, presentovati neb určovati kandidáta biskupství, může se zakládati pouze na privilegium uděleném apoštolským stolcem (can. 331, § 2). Kdo byl takovým způsobem (třeba i světskou vládou) za kandidáta navržen, může jedině od papeže obdržeti kanonické ustanovení (provisio seu institutio), jímž teprve se stává biskupem uprázdněné diecése.

V *Rakousku* jmenuje (nominatio regia) pravidelně císař všechny biskupy i řecké biskupy v Haliči. Forma nominace není předepsána; císař vyslechne pravidelně biskupy téže provincie. Lvovského arcibiskupa ritu arménského jmenuje císař ze tří kandidátů, které volí synoda arménského duchovenstva (bula Pia VII. „Inter caetera privilegia“ z 20. září 1819.) Kapituly volí arcibiskupy salepurského a olomouckého, při čemž císař má právo dáti „exklusivu“ kandidátům neoblíbeným (olomoucký statut z r. 1826). Kandidáti jmenovaní císařem a volení kapitulou musejí obdržeti od papeže instituci, resp. konfirmaci, což se děje po provedeném procesu informativním při nunciatuře ve Vídni a po definitivním procesu v Římě.

Arcibiskup *salepurský* dosazuje *jménem papežským* biskupa diecése sekovské se sídlem ve Štýrském Hradci a biskupa diecése labudské neboli lavantské ve Štýrsku se sídlem v Mariboru, pak biskupy diecése krájské se sídlem v Celovci v Korutanech při každém třetím uprázdnění (v ostatních dvou případech nominuje císař). Arcibiskup je však povinen dosaditi personae gratae a oznámiti je císaři před jmenováním; oznámení do Říma není třeba (konvence s arcibiskupem salepurským z 19. dubna 1786 a § 3 zák. ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.)

Coadiutores cum iure succedendi se dosazují stejně jako biskupové.

D. Před kanonickou institucí nebo provisí musí kandidát vykonati vyznání víry před delegátem apoštolského stolce (can. 1406, § 1,

bod 3) a přísahu věrnosti k apoštolskému stolci podle formule jím schválené (can. 332, § 2).

Před konsekrací přísahají rakouští biskupové císaři věrnost u přítomnosti ministra kultu. Formule přísežná je táž, jaká byla v konkordátu (čl. XX.).

Kdo byl jmenován biskupem (i kardinál), musí do 3 měsícův od přijetí apoštolského listu přijmouti konsekraci biskupskou a během 4 měsíců má se dostaviti do své diecése, leda že by mu vadila uznaná překážka (can. 333; cf. 238, § 2).

Nedostál-li prvé povinnosti, nenabývá důchodů z biskupství, které naopak připadají jmění kostela katedrálního; a vytrval-li by po nové 3 měsíce v této nedbalosti, pozbývá ipso iure biskupství (can. 2398).

Aby biskup mohl řádně se uchopiti vlády ve své diecési, musí napřed se ujmouti držení kanonickým způsobem; do té doby nesmí nikterakž se vměšovati do vlády. Byl-li však někdo před svou designací za biskupa v diecési ustanoven jako vikář kapitulní, oficiál neb ekonom, může podržeti a vykonávati i nadále tyto úřady (can. 334, § 2).

Sídelní biskupové kanonicky se uchopují držení své moci tím, že předloží apoštolský list o svém jmenování v diecési buď sami buď zástupcem, a to kapitule katedrálního kostela u přítomnosti jejího sekretáře nebo kancléře kurie, který o tom sepíše protokol (can. 334, § 3).

E. Sídelní biskupové jsou bezprostřední a řádní pastýři v diecésích sobě svěřených (can. 334, § 1). Jim přísluší právo i povinnost spravovati diecési jak ve věcech duchovních, tak i majetkových, a to s pravomocí zákonodárnou, soudní a donucovací podle platných předpisů (can. 335, § 1). Biskupové musejí bděti nad zachováváním zákonů církevních; nemohou ovšem pravidelně dispensovati od zákonův obecných; o mimořádných dispensích mluveno shora v § 11 (can. 336, § 1; cf. can. 81). Biskupové mají pečovati o to, by se nezahostily zlořády v církevní disciplíně v nižádném směru ani u kleru ani u laiků (can. 336, § 2). Zejména mají věnovati kázání náležitou pozornost (can. 336, § 3; cf. 1327).

Celkem nutno vytknouti, že pravomoc biskupů byla Kodexem co nejostřeji stanovena jako centrální v diecési a že byla namnoze osamostatněna u porovnání s dřívějším právem.

Biskup není jen jurisdikcionářem, on je také veleknězem; odtud může vykonávati *pontificalia* v celé diecési i v místech eximovaných, to znamená vykonávati posvátné obřady, které vyžadují

podle předpisů liturgických odznaků pontifikálních, t. j. berly a mitry (can. 337, § 1 a 2). Mimo diecési nemůže biskup vykonávat pontifikálii, leda za souhlasu místního ordináře buď výslovného, buď alespoň důvodně předpokládaného, a jde-li o kostel vyňatý za souhlasu řeholního představeného (can. 337, § 1).

Biskup musí zachovávat sídelní povinnost v diecési i tenkrát, má-li koadjutora (can. 338, § 1). Mimo diecési nesmí být přes dva, nejvýš tři měsíce v roce, ať přerušeno ať nepřerušeno, a musí se postarat o to, by diecése nedoznala újmy v jeho nepřítomnosti. Podrobnosti o jeho nepřítomnosti v diecési jsou vyceny v can. 338, § 2, 3.

Byl-li by biskup přes 6 měsíců bezdůvodně vzdálen své diecése, má to metropolita (cf. 274, bod 4) oznámit papežskému stolci, a jde-li o samého metropolitu, musí tak učinit starší sídelní sufragán (can. 338, § 4).

Biskup je bezvýjimečně povinnován čísti pro své věřící mši o všech nedělích a svátcích; kdyby byl důvodně zaneprázdněn, má dáti se zastoupiti. Jednotlivosti jsou uvedeny v can. 339, § 1—6.

Biskupové jsou povinni každých 5 let podati papeži zprávu o stavu diecése podle formulářův stanovených apoštolským stolcem (can. 340, § 1).

Pětiletí jsou přesně stanovena a počínají se 1. lednem 1911 (can. 340, § 2).

Kdyby rok stanovený pro podání zprávy připadl zcela nebo částečně na první dvouletí od nastoupení vlády v diecési, nemusí biskup pro tentokrát podati zprávu (can. 340, § 3).

V týž rok, co podávají písemné zprávy, mají biskupové se dostavit do Říma, by projevili úctu hrobům apoštolů Petra a Pavla (*visitare limina apostolorum*) a mají se představit římskému papeži (can. 341, § 1).

Biskupům mimoevropským však se povoluje, aby se dostavili do Říma teprve každého 10. roku (can. 341, § 2).

Biskup má učiniti zadost této povinnosti sám nebo případným koadjutorem nebo způsobilým knězem, který sídlí v samé diecési, ale to jen z důvodů vážných, které musejí být schváleny papežským stolcem (can. 342).

Biskupové jsou povinni *visitovati* ročně svou *diecési*, a to buď celou, buď části její tak, aby alespoň každých pět let visitace celé diecése byla vykonána; mohou *visitovati* buď sami, buď generálním vikářem nebo někým jiným, jsou-li důvodně zaneprázdněni.

Účel *visitace* je zabezpečiti pořádek a vymýtit vše, co vadí spořádanému životu církevnímu (can. 343, § 1).

Biskup má právo si přibrati k *visitaci* dva duchovní i z kapituly katedrální nebo kolegiální jako průvodčí a pomocníky; on může si vyvoliti koho chce, při čemž se ruší kterákoliv opačná výsada nebo zvyklost (can. 343, § 2).

Neučinil-li by biskup zadost *visitační* povinnosti, nastupuje povinnost metropolity, o níž již shora bylo mluveno, cf. can. 274 bod 4. a 5.

Visitaci podrobeny jsou osoby (klerus, řeholníci, spolky, věřící), věci (posvátná nářadí, ostatky, obrazy svatých, semináře, majetek — kázání, správa svátostí) a posvátná místa (kostely, církevní budovy, hřbitovy) třeba vyňatá, jsoucí v obvodu diecésním, leda že by mohlo být prokázáno *zvláštní* vynětí z *visitace*, udělené apoštolským stolcem (can. 344, § 1).

Biskup může však *visitovati* eximované řeholníky jen v případech právem vycených (can. 344, § 2).

Visitator má si počínati jako otec, jde-li o nápravu; z jeho nařízení a rozhodnutí je možný rekurs, ale pouze s účinkem *devolutivním*.

Ve všech ostatních příčinách, kde jde o potrestání, musí biskup i v době *visitace* jednati podle norem právních (can. 345).

Biskup má vykonati *visitaci* s pečlivostí, však bez zbytečných průtahů; má dbáti toho, by zbytečným nákladem nikomu nebyl obtížným, by nikdo z účastníků *visitace* nepřijímal darův jakýchkoli, při čemž se zakazuje kterýkoliv opačný obyčej. *Místní* uznány obyčej rozhoduje i nadále o životních prostředcích poskytovaných účastníkům *visitace*, o nároku na mírné pohoštění a o výdajích cestovních (can. 346).

F. Diecése, jež kdysi byly katolickými, dnes jsou však v držení nevěřících (*in partibus infidelium*) nebo v držení nekatolíkův, osazují se nadále, ježto tím má být dáno ná jevo, že tento stav je pouze skutečný, nikoli právní. Biskupové zde ustanovovaní se nazývají *episcopi titulares* proti biskupům sídelním (*residentiales*).

Biskupové *titulární* nemohou vykonávat *jurisdikce* ve své (nominální) diecési, ani nemohou se uchopiti držení vlády (can. 348, § 1).

Nejsou ovšem povinnováni, ale očekává se, že z křesťanské lásky někdy budou čísti mši pro diecési svoji (can. 348, § 2). *Titulární* biskupové jsou činní jako světící biskupové u biskupů sídelních, a to jako pomocníci při vykonávání biskupského ordo, na př. při *biřmování* a *svěcení* kněžstva, nebo jsou v Římě činní jako *preláti kuriální* nebo mají samostatné postavení, jako na př. *polní*

vikář ve vojště rakouském. Mnohdy bývá současně titulární biskup vikářem generálním.

V Rakousku musí biskup titulární před papežským ustanovením býti oznámen císaři (výnos ministerstva kultu z 12. dubna 1901, č. 10.544).

Nemůže-li v Rakousku hlavní biskup vydržovati biskupa titulárního ze svých příjmů, bývá placen z náboženské matice.

V Uhersku jmenuje král i pouhé kněží biskupy, čímž jim udílí pouhý titul. Stává se to vzhledem k dřívějším uherským biskupstvím jsoucím nyní pod tureckou vládou.

G. Jako *čestná práva* mají biskupové jak sídelní, tak i titulární tyto přednosti, a to ode dne, kdy věrohodně obdrželi zprávu, že se stali biskupy:

1. Mají řadu privilegií co do čtení mší, co do odpustků, žeňhání, volby zповědníka, kázání (can. 349, § 1., bod 1.).

2. Mají právo nositi biskupské odznaky podle předpisů liturgických (can. 349, § 2.), sem patří: mitra neb infule, berla pastýřská, kříž náprsní, biskupský prsten; fialová čapka kněžská (pileolus) a fialový birret, pak zvláštní roucha.

Residenční biskupové mají nad to ode dne, kdy se uchopili držení svého biskupství, tato práva (can. 349, § 2., bod 1.—3.):

1. bráti příjmy z biskupské mensy;

2. udělovati 50denní odpustky v místech podrobených své jurisdikci;

3. postaviti ve všech kostelích diecésních trůn s baldachinem.

O tituluře biskupů Kodex nemluví.

Biskup se oslovuje: Reverendissime et illustrissime domine; česky: Vaše biskupská Milosti, nejdůstojnější pane. Je-li biskup v Rakousku tajným radou, má titul Excellence.

Mluvě o sobě užívá biskup v listinách názvu: Nos Dei et sedis apostolicae episcopus.

V Rakousku zasedají biskupové na sněmích zemských, majíce hlas virilní.

Někteří biskupové mají titul knížat (Reverendissimus ac cellissimus dominus — knížecí Milost), a to brixenský, krakovský, kráský, labudský, lublaňský, sekovský a tridentský, a tito biskupové knížata jsou členy sněmovny panské, jakož i vratislavský kníže biskup vzhledem ke své jurisdikci v rakouském Slezsku (§ 4. zák. o zastoupení říšském z 21. prosince 1867, č. 141 ř. z.).

Kongrua, t. j. nejmenší příjem biskupský, stanoven v Rakousku sumou 25.200 K.

Poznámka. O *vynětí* z moci biskupské (*exemptio*) mluvíme na příslušných místech, na př. při nižších prelátech, ústavách nekolegiálních, v právu řeholním.

§ 51.

2. O koadjutorech a auxiliárech biskupských.

Pouze papež může stanoviti biskupovi koadjutora (can. 350, § 1). Kodex různí tři druhy koadjutorů:

1. Koadjutor biskupův s právem nástupnictví (cum iure successionis (can. 350, § 2).

2. Koadjutor biskupův beze práva následnictví; tento se nazývá *auxiliaris* (can. 350, § 3).

3. Koadjutor daný biskupskému stolci (can. 350, § 2).

Práva koadjutora biskupova jsou patrna z papežského listu, jímž se ustanovuje (can. 351, § 1).

Není-li jinak v tomto listu stanoveno, má koadjutor, ustanovený biskupovi zcela nezpůsobilému, všechna práva a povinnosti biskupské; je-li však biskup způsobilý k vládě diecésní, má koadjutor jen tolik práv, kolik mu biskup svěřil (can. 351, § 2).

Biskup nemůže trvale jinému přenést, co koadjutor sám může a chce vykonati (can. 351, § 3).

Koadjutor ustanovený pro *biskupství* může vykonávati v diecési vše, co souvisí s ordo biskupským, vyjmouc ordinaci; v jiných věcech, tedy jurisdikčních, může jen tolik, kolik mu bylo svěřeno apoštolským stolcem nebo biskupem (can. 352).

Každý koadjutor musí předložiti biskupovi apoštolský list jmenovací, aby se uchopil držení svého úřadu (can. 353, § 1). Koadjutor s právem nástupnictví a koadjutor stolci biskupskému daný, musí mimo to předložiti onen list i kapitule (cf. can. 334, § 3, can. 353, § 2).

Pouze kapitule předkládá se onen list všemi koadjutory, nemůže-li biskup sám již ničehož konati (can. 353, § 3).

Každý koadjutor má povinnost sídliti v diecési jako biskup, a to zejména v době, kdy biskup má dovolenou podle ustanovení can. 338 (viz shora); on může opustiti diecési jen na krátkou dobu, svolil-li k tomu biskup coadiutus (can. 354).

Koadjutor s právem nástupnictví se stává ihned biskupem, jakmile stolec biskupský se uprázdnil, pro který byl ustanoven; ovšem musil dříve se uchopiti řádně držení koadjutorství, jak již bylo vyloženo (can. 355, § 1, cf. can. 353).

Úřad auxiliářův se končí, jakmile zaniká úřad biskupův, leda že by něco jiného bylo stanoveno v papežském jmenovacím listě (can. 355, § 2).

Byl-li však koadjutor ustanoven pro biskupství, úřad jeho trvá přirozeně i v době uprázdňení.

V Rakousku musejí souhlasiti s ustanovením koadjutora cum iure succedendi činitelé, kteří mají vliv při ustanovení biskupa, ježto by jinak jich právo se stávalo bezcenným.

§ 52.

3. O synodě diecéšní.

Biskup svolává a řídí synodu diecéšní; vikář generální pouze na zvláštní mandát; vikář kapitulní nemá vůbec toho práva (can. 357, § 1).

Synoda se koná pravidelně v katedrálním kostele, leda že by vážné důvody svědčily místu jinému (can. 357, § 2).

Synoda má se konati alespoň každý desátý rok a může se jednati na ní pouze o zvláštních zájmech kleru a věřících diecéšních (can. 356, § 1).

Kdyby biskup spravoval více diecézí z důvodů jakýchkoli, může svolati pouze jedinou synodu ze všech diecézí (can. 356, § 2), a to proto, že na synodě je pouze on jediným zákonodárcem, kdežto všichni ostatní účastníci mají jen hlas poradný (can. 362).

Na synodu se svolávají a mají se dostaviti (can. 358, § 1, bod 1—8):

- a) vikář generální;
- b) kanovníci kostela katedrálního nebo konsultoři diecéšní;
- c) rektor diecéšního semináře vyššího, t. j. určeného pro theology;
- d) venkovští vikáři;
- e) zástupce každého kolegiálního kostela, zvolený jeho sborem a z jeho středu;
- f) faráři místa, ve kterém synoda se koná;
- g) alespoň jeden farář z každého venkovského vikariátu, jenž má se voliti všemi, kdož tam vedou právě správu duší; zvolený farář má se postarati o zástupce v době své nepřítomnosti (cf. can. 465, § 4);
- h) opati, kteří vedou správu klášterní a jeden z náčelníků každého řádu klerikálního (s většinou totiž kněžskou, can. 488 bod 4), prodlévajících v diecési, ustanoven jsa k tomu provinci-

álem; je-li však sídlo provinciálovo v diecési, může provinciál sám se dostaviti.

Pokládá-li biskup za vhodné, může povolati na synodu ještě i jiné hodnostáře, a to i všechny kanovníky, faráře, náčelníky klášterní, ano i jednotlivé světské kněží své diecése, ovšem vyjma ty, kteří musejí zůstatí na faráech, by správa duší neosiřela.

Takto pozvaní mají stejný hlas ve všem jak ostatní účastníci, leda že biskup byl jinak stanovil při samém svolání (can. 358, § 2).

Kdož má se dostaviti na sbor, nemůže vyslati za sebe zástupce, je-li důvodně zaneprázdněn, ale má o tom zpravití biskupa (can. 359, § 1).

Biskup může donucovati nedbalé přiměřenými tresty k účastenství na sboru a je potrestati, leda že by šlo o vyňaté řeholníky, kteří nejsou faráři (can. 359, § 2).

Biskup může v přiměřené době před synodou jmenovati jednu nebo více komisí z diecéšního kleru a z místa, kde synoda se koná, by připravili věci, o nichž bude se jednati na synodě (can. 360, § 1). Před konáním schůzí synodních má biskup všem účastníkům odevzdati osnovu dekretův, o nichž bude se jednati (can. 360, § 2).

Navržené otázky mají v přípravných seděních býti podrobeny volnému projednání přítomnými za předsednictví biskupa nebo jeho zástupce (can. 361).

Pouze biskup podpisuje usnesení synodní; tato usnesení zavazují teprve, byla-li na synodě prohlášena, leda že by něco jiného bylo stanoveno (can. 362).

§ 53.

4. O kurii diecéšní.

Kurii diecéšní tvoří osoby, které jsou biskupovi nebo jeho zástupci nápomocny ve správě celé diecése (can. 363, § 1).

Sem patří vikář generální, oficiál, kancléř, promotor iustitiae, defensor vinculi (matrimonii), iudices synodales a examinatores, faráři konsultoři, auditori, notáři a podřízení zřízení (apparitores) (can. 363, § 2).

Pokud jmenované osoby mají význam pouze v procesu, mluví o nich Kodex ve 4. knize can. 1573—1593; o vikáři generálním, kancléři, notáři, examinátorech a konsultorech se mluví v 2. knize can. 366 nsl.; cf. can. 365.

Jmenování všechněch osob vyznačených se děje písemně (can. 364, § 1; cf. can. 159).

Jmenování musejí vykonati přísahu do rukou biskupových, že věrně budou konati svůj úřad, nehledíce k osobám, ale zachovávající právní předpisy a úřední tajemství (can. 364, § 2).

§ 54.

a) O vikáři generálním.

Vikář generální je církevní hodnostář, kterému přísluší úřadem samým (ne tedy delegací) v celé diecési jurisdikce ve věcech duchovních i majetkových, náležející jinak biskupovi právem řádným, s výhradou toho, co biskup sám sobě byl zachoval nebo co vyžaduje podle práva zvláštního splnomocnění biskupského (can. 368, § 1; k tomu poukážeme prozatím na can. 152; 357 § 1; 455 §§ 1, 3; 477 § 1; 686 § 4; 893 § 1; 958 § 1 bod 2; 959; 1104; 1155 § 1; 1162 § 1; 1283 § 2, 1285; 1303 § 3; 1414 § 3; 1423 § 1; 1432 § 2; 1466 § 2; 1487 § 1; 2220 § 2; 2236 § 3; 2314 § 2, o kterých případech mluvíme na příslušných místech).

Kodex má zde zření ke sporu, který panoval v literatuře kanonické o povaze moci generálního vikáře, zdůrazňuje, že obor působnosti vikářovy je stanoven zákonem a ne biskupem od případu k případu a pokládá proto jeho moc za ordinaria, jak projevuje v can. 366, kde o něm praví, „qui ipsum (sc. episcopum) *potestate ordinaria* in toto territorio adiuvet“.

Pokud není nic jiného stanoveno, přísluší generálnímu vikáři také provádění apoštolských reskriptů, které byly biskupovi vydány a dále mu přísluší ještě pravidelné fakulty, které byly místnímu ordináři uděleny apoštolským stolcem (can. 368, § 2, cf. can. 66, § 2).

Vikář generální má být biskupem ustanoven, kdykoli toho vyžaduje dobro správy diecésní (can. 366, § 1).

Ustanovení se děje biskupem nezávisle, pročez může biskup volně odvolati vikáře, z čehož plyne, že úřad tento není beneficium, nýbrž pouhé officium (can. 366, § 2).

Pravidelně má se ustanoviti pouze jeden vikář; výjimkou se ustanovují dva nebo více, vyžaduje-li toho různost ritu nebo rozsáhlost diecése (can. 366, § 3). Tak má na př. pražský arcibiskup generálního vikáře v Praze a v pruském Kladsku a vratislavský biskup má vikáře ve Vratislavi a v rak. Těšíně.

Je-li generální vikář nepřítomen nebo zaneprázdněn, může biskup ustanoviti zástupce (can. 366, § 3).

Je-li diecése řízena biskupem, má generální vikář býti kněz z duchovenstva světského a z diecése samé (can. 367, § 1, 3).

Vikáři má být nejméně 30 let, má být doktorem nebo licenciátem theologie nebo kanonického práva neb alespoň v těchto vědách velmi obeznámený (čestný doktorát) a v každém směru spolehlivý, zejména i v agendě diecésní obeznalý (can. 367, § 1). Vyloučen z hodnosti této je kanovník penitenciář, příbuzný biskupův, zejména v prvním stupni nebo v druhém dotýkajícím se prvního, pak farář nebo vůbec správce duší, vyjmouc případ nutnosti (can. 367, § 3).

Je-li diecése svěřena nějaké řeholi, může vikář být i kněz této řehole (can. 367, § 2).

Vikář má zpravit biskupa o všech důležitějších věcech diecésní správy a zejména o všem, co se stalo nebo má se státi k udržení disciplíny kleru a věřících (can. 369, § 1).

Vikář má spravovati diecési v záměru biskupském; tak zejména i při udělování milostí (cf. can. 44, § 2).

Je-li vikář biskupem, má všechny čestné výsady biskupů titulárních; není-li biskupem, má pouze výsady a odznaky titulárního apoštolského protonotáře (can. 370, § 2).

Jurisdikce vikářova *zaniká* jeho vzdáním (cf. can. 183—191), odvoláním biskupovým jemu oznámeným aneb uprázdněním stolce biskupského.

Jeho pravomoc se *přerušuje*, je-li přerušena biskupská pravomoc (can. 371).

V Rakousku musí biskup oznámiti správě kultové ustanovení generálního vikáře (§ 3. zák. 7. května 1874, č. 50 ř. z. a výnos min. kultu a vyuč. z 12. IV. 1901, č. 10.544).

Na pomoc generálnímu vikáři bývá partikulárně zřízen zvláštní úřad *generální vikariát* č. *oficialát*, *konsistor* neb *ordinariát*.

Kodex o tom nemluví. Asesory nebo konsistorními rady bývají kanovníci nebo duchovní, i laikové biskupem k tomu určení. Tím, že členové kapitul jsou přisedícími konsistorními, nahrazuje se v praxi často slyšení kapituly.

Titul konsistorních radů se uděluje mnohdy jako čestný. V rak. praxi politické se obracejí na ordinariát, jde-li o věci biskupovy, a na konsistor, běží-li o věci biskupské.

Skutečným radům konsistorním dává se titul „Reverendissime domine, vysoce důstojný pane“.

§ 55.

b) O kancléři, notářích a archivu biskupském.

Biskup má stanovit při své kurii nějakého kněze za kancléře, jenž bdí nad archivem a je vždy také notářem (can. 372, § 3).

Podle potřeby obdrží kancléř pomocníka, jenž se nazývá vicekancléřem (vicecancellarius nebo vicetabularius, can. 372, § 2).

Mimo kancléře notáře (can. 372, § 3) může biskup jmenovat ještě i jiné notáře; listiny jimi vydané nebo podepsané požívají veřejné věrohodnosti (can. 373, § 1).

Notáři se ustanovují v určité diecési buď ke všem jednáním nebo jen k jednáním soudním nebo jen za účelem sepsání listin nutných v určité věci (can. 373, § 2; 374, § 2).

V trestních věcech kleriků musí býti notář knězem, jinak mohou i laikové konati úřad notářský, kdyby nebylo duchovních na snadě (can. 373, § 3).

Kancléř a notáři musejí býti muži neposkvrněné pověsti a bez každého podezření (can. 373, § 4). Úřad jich jest odvolatelný; proto může je odstraniti nebo suspendovati, kdo je ustanovil, neb jeho nástupce nebo představený, ale nemůže tak činiti vikář kapitulní, leda se svolením kapituly (can. 372, § 5).

Listiny notářovy mají podati věrný obraz veškerého jednání (can. 374, § 1, bod 1—2). Notář vydává listiny u úřadu uložené a potvrzuje pravost jich opisů těm, kdož mají právo žádati o vydání jich (can. 374, § 1, bod 3 a 384, § 1).

Biskupové mají zříditi na místě bezpečném archiv (archivum nebo tabularium), v němž mají se přechovávat všechny listiny důležité v celé agendě diecésní; listiny mají býti vhodně uspořádány; budiž zřízen inventář čili seznam listin s krátkým jich obsahem (can. 375, § 1, 2; cf. can. 372, § 1).

Kodex uvádí pak v can. 376—384 velmi podrobné praktické předpisy o službě archivní a o bezpečnostních opatřeních, aby se předešlo ztrátě a poškození listin nebo neoprávněnému užívání jich. Z těchto předpisů uvádíme jen některé zvláště důležité: Z archivu není dovoleno vynášeti listiny bez souhlasu biskupova nebo generálního vikáře, a listiny vypůjčené mají býti zase uloženy po 3 dnech; jen ve výjimečných případech smí tato lhůta se prodloužiti ordinářem (can. 378, § 1).

Biskupové mají míti svůj tajný archiv nebo v obyčejném archivu alespoň zvláště uzavřenou skříň, jiným nepřístupnou a nepřenosnou, ve které se uschovávají listiny tajné; každoročně buďtež

co nejdříve spáleny listiny sepsané v trestních případech dotýkajících se mravu, byli-li příslušní vinníci již zemřeli neb uplynulo-li deset let od vydání rozsudku odsuzujícího, při čemž ve spisech se zanechá stručný obsah celé věci i s textem konečného rozsudku (can. 379, § 1).

Tajný archiv je přístupen pouze biskupovi; sede vacante má býti zapečetěn a kapitulní vikář má právo ho otevřít pouze u přítomnosti dvou kanovníků a sám do něho nahlédnouti, o čemž musí se zodpovídati biskupovi (can. 382).

Biskupové mají toho dbáti, by sestaveny byly dvojmo inventáře nebo katalogy archivů kostelů katedrálního, kolegiálních a farních, pak archivů bratrstev a posvátných míst; jeden exemplář má zůstatí ve vlastním příslušném archivu, druhý má se uschovati v archivu biskupském (can. 383, § 1).

Při vydání listin a jich opisů mají všichni, kdož pečují o archiv, zachovati všechny předpisy, vydané církevní vrchností, a v pochybných případech mají se obrátiti na ordináře místního (can. 384, § 2).

Každý, kdo sám nebo jinou osobou odcizil, zničil, zatajil nebo pozměnil listinu náležející biskupské kurii, propadá exkomunikaci vyhrazené simpliciter apoštolskému stoli a může nad to býti potrestán ordinářem odnětím officia nebo beneficia (can. 2405).

§ 55.

c) O examinátorech synodních a farářích konsultorech.

V každé diecési mají býti synodní examinátoři a faráři konsultori, kteří se ustanovují na synodě na návrh biskupův (can. 385, § 1).

Počet jich se přenechává rozváznému úsudku biskupskému, a to nejméně 4, nejvíce 12 (can. 385, § 2).

Úkol examinátorů záleží ve zkoušení kandidátů, kteří se ucházejí o faru a pak jsou činní, podobně jako též faráři konsultori v řízení, které se vede in nonnullis expediendis negotiis vel sanctionibus poenalibus applicandis, can. 2142 nsl. (bližší v procesu).

Táž osoba může býti examinátorem i konsultorem, ovšem ne v téže věci (can. 390).

Kdyby examinátoři nebo faráři konsultori zemřeli nebo jinak odpadli v době mezi dvěma synodami, má biskup ustanovit zástupce (*prosynodales*) vyslech dříve (*de consilio*) dobré zdání katedrální kapituly (can. 386, § 1). Totéž platí, kdyby synoda se nekonala (can. 386, § 2). Funkcionáři tito, ať ustanovení na synodě nebo mimo ni, odstupují z úřadu po uplynutí deseti let od nabytí jeho neb

i dříve, konala-li by se nová synoda. Ovšem mohou dokončiti jednání již zahájené a býti zase zvoleni (can. 387, § 1).

Zástupci vytrvají jen potud v úradě, pokud zastoupení by byli zůstali v úradě (can. 387, § 2).

Sesazení mohou býti od biskupa jen výjimečně z vážné příčiny a po dobrém zdání kapituly katedrální (can. 388).

Biskup může, však nemusí užiti examinátorů synodních při zkouškách, konaných za účelem připuštění kleriků k ordinaci a kněží ku prokázání způsobilosti býti zpovědníky nebo kazateli, a konečně i při zkouškách konaných v prvních třiletích s mladými kněžími (can. 389, § 2; cf. can. 130).

§ 57.

5. O kapitulách kanovnických.

I. Kapitula je kolegium kleriků, s povahou právnické osoby (korporace). Jsou dva druhy kapitul: kapituly *katedrální* při biskupském kostele (capitulum cathedrale) a kapituly *kolegiální* při nebiskupském kostele (capitulum collegiale, collegiatum na př. u Všech Svatých v Praze, na Vyšehradě a v Staré Boleslavi; v Kroměříži a v Mikulově). Oba druhy kapitul mají společný účel: zabezpečení slavnostnější bohoslužby v kostele.

Kapituly *katedrální* mají nad to podporovati biskupa při správě diecése jako jeho senát i rada a při uprázdněném stolci biskupském mají převzítí správu diecése (can. 391, § 1).

Biskup je povinnován *slyšeti* kapitolu (consilium) ve všech důležitějších věcech správy biskupské, které se vytknou na příslušných místech. Biskup je vázán na *souhlas* kapituly (*consensus*) pouze, jde-li o určité případy zcizení (can. 1532, § 3) i pronájmu a propachtování církevního majetku (can. 1541, § 2) a pak při restituci kapitulních hodností a zřízení kanovnických prebend (can. 394, § 2).

Kapitula *kolegiální* se nazývá capitulum insigne nebo perinsigne, má-li ten neb onen titul na základě papežského privilegia neb od nepamětných dob (can. 391, § 2). Tento titul příslušival již dříve některým kapitulám, které byly význačnými pro poměry místní, pro zvláštnost svých budov, pro počet kanovníků, atd.

Zřízení obou druhů kapitul (institutio, erectio), jakož i změny (innovatio) a zrušení (suppressio) jsou vyhrazeny stolci apoštolskému (can. 392).

Při každém kostele kapitulním mají býti ustanoveny hodnosti

(dignitates) a prosté kanonikáty, mezi které se rozdělí různé úřady. Z toho jde, že Kodex nerůzní již mezi dignitates a personatus a to proto, že samy dignitates mají jen *čestnou přednost*, neboť zvláštní *jurisdikce* pro foro externo jim dnes chybí. Dále mohou býti při kapitulách též jiná nižší beneficia jednotného stupně nebo různých stupňů (can. 393, § 1).

Kapitula jako *korporace* pozůstává z dignitářův a z kanovníků, leda že by něco jiného bylo stanoveno o dignitářích ve statutech kapitulních.

Do kapituly nenáleží nižší beneficiáti (mansionarii), kteří jsou ustanoveni na výpomoc kanovníkům (can. 393, § 2).

Kanonikáty bez přidělených požitků nemají býti zřízeny beze zvláštního povolení stolce apoštolského (can. 393, § 3).

Kapituly se dělí na capitula *numerata*, v níž je tolik obročníků (praebendati), kolik jest obročí (praebendae); capitula *non numerata* jsou kapituly, v nichž je tolik členů, kolik může slušně býti vydržováno z jich důchodův, a to podle úsudku biskupova po slyšení kapituly (can. 394, § 1).

II. *Zřízení dignit* (hodnosti) je vyhrazeno apoštolskému stolci, ale biskup má právo oživit *za souhlasu* kapituly dignity snad zrušené a přidati k obročím v kapitule již zřízeným jiná obročí, a to buď kanovnická, buď beneficiální (can. 394, § 2).

Dignity jsou v Rakousku různé jak počtem, tak i pojmenováním; na př. v Praze jsou 4 dignity: probošt, děkan, arcijáhen, scholastik; v Olomouci jest jich 5, děkan je zde první; v Litoměřicích a v Hradci Králové jest jen dignita jedna (děkan).

III. Zejména mohou biskupové provésti změny, aby *majetkové poměry kapitulní byly líp upraveny*. Shledá-li se totiž, že při kostelech katedrálních a při kapitulách kolegiálních s přívlastkem „insignia“ jsou obročí tak malá, že i s denními přiděly z společného majetku (distributiones quotidianae) nestačí ke slušnému životu kanovníků, mohou biskupové učiniti nápravu vyslechše kapitolu a zaopatřivše si povolení apoštolského stolce; náprava tato se děje buď

a) tím, že biskup provede sloučení (unio) několika jednoduchých beneficií s obročími; buď, nestačilo-li by to,

b) tím, že zruší některá obročí za souhlasu laických patronův; užítky zrušených obročí a důchody ostatních obročí se určí na denní přiděly; tyto přiděly se věnují menšímu počtu podílníkův, ale tak, aby přece jich tolik zbylo, kolik vhodně odpovídá nutné bohoslužbě a významu kostela (can. 394, § 3).

Kdyby však v kostelích katedrálních a kolegiálních nebyly

denní přiděly nebo kdyby byly příliš malé, mohou biskupové oddělití třetí část všech užitek, důchodův a příjmů z kapitulních úřadův a určití ji na denní přiděly (can. 395, § 1).

Nedaly-li by denní přiděly se zavéstí z kteréhokoli důvodu, má biskup stanoviti peněžité tresty na všechny nedbalé hodnostáře, kanovníky i beneficiáty, a to v té výši, aby odpovídaly přidělům a mohly je nahraditi (can. 395, § 2).

Přiděly přísluší pilným členům, při čemž se vylučuje každé podvodné srozumění a každá povolnost; mají-li hodnostáři příjmy oddělené od jmění nebo statků kanovníků, připadají jich propadlé přiděly ostatním hodnostářům přítomným, jinak kostelnímu jmění, má-li toho zapotřebí, nebo jinému posvátnému místu podle úsudku biskupova (can. 395, § 3).

Každá kapitula musí si podle svých statut ustanoviti jednoho nebo více censorů, jež se nazývají *punctatores*, aby denně zapisovali, kdo chybí při bohoslužbách, vykonavše dříve přísahu před kapitulou nebo jejím předsedou, že budou věrně plniti svůj úřad. Biskup může jmenovati k těmto zvoleným punktátorům ještě jiného. Kdyby punktátoři sami chyběli, má nejstarší z přítomných kanovníků je zastupovati (can. 395, § 4).

IV. *Udělování dignit* ve všech kapitulách je výhradním právem papežským (can. 396, § 1). Při dignitách jest *optio* zakázána t. j. právo žádati uprázdněného místa na základě starešinství v kapitule; opačný obyčej se odsuzuje a jen výjimkou jest *optio* tam přípustna, kde je stanovena zakládací listinou (can. 396, § 2).

Alespoň první hodnostář v katedrální kapitule má býti, možno-li, doktorem theologie nebo práva kanonického, jsou-li ovšem ostatní podmínky splněny (can. 396, § 3). Není-li nic jiného v statutech kapitulních stanoveno, přísluší dignitářům a kanovníkům podle pořadu precedence zejména tato práva i povinnosti (can. 397):

1. biskupa zastupovati ve vykonávání svatých obřadův o důležitějších ročních svátcích;

2. svolati kapitolu, jí předsedati a zaříditi službu chorovou, ovšem je-li dignitář sám ze středu kapituly (can. 397, bod 1; 4).

V. Každý kostel katedrální musí míti úřad kanovníka *theologa*, a možno-li i kanovníka *penitenciáře*. Kolegiální kostely, zejména s titulem insignes, mohou míti úřad kanovníka *theologa* a *penitenciáře* (can. 398, § 2). K tomu musí býti zvoleni kněží nejzpůsobilejší; přednost mají doktoři theologie, jde-li o *theologa*; *penitenciáři* mohou býti i doktoři práva kanonického. Těmto má býti již 30 let (can. 399, § 1). Že oba tito kanovníci mají se vyznamenávati bezúhonným

životem, vynikajícími mravy a učeností, rozumí se samo sebou; kde dosud konkurs byl zachováván při osazení, má i nadále býti ponechán (can. 399, § 2; tudíž také v Rakousku). *Penitenciáři* nesmějí současně zastávati jiného úřadu v diecési, s nímž je spojena jurisdikce pro foro externo (can. 399, § 3).

Úkol *theologa* spočívá v tom, že má v kostele vykládati svaté písmo, po případě jiné obory katolického učení o dnech a hodinách stanovených biskupem po vyslechnutí kapituly (can. 400, § 1). Z důležité příčiny může biskup kanovníku *theologovi* naříditi, by na místě výkladův v kostele, učil *theologickým* předmětům v semináři (can. 400, § 3).

Kanovník *penitenciář* má podle práva řádnou, však nepřenesitelnou moc, aby rozhřešoval i z hříchův a *censur* vyhrazených biskupovi; moc tato vztahuje se jak na cizí příslušníky přebývající v diecési, tak na diecesány prodlévající mimo obvod diecésní (can. 401, § 1).

Je-li s kapitulou spojena správa duší, budiž tato vykonána vikářem farním (can. 402; cf. 471).

VI. *Jednotlivá beneficia a kanonikáty* (ne dignity) v kostelech katedrálních a kolegiálních uděluje biskup vyslech kapitolu; kterékoli obyčejové právo opačné současně se zrušuje a kterýkoliv opačný privilej se odvolává. V platnosti zůstávají nadále jen opačné předpisy obsažené v *zakládací listině* a pak vyhrazené právo (reservace) papežské (can. 1435 a can. 403).

Biskup má uděliti kanonikáty jen *kněžím* vynikajícím učeností a bezúhonným životem (can. 404, § 1). Při tom mají míti přednost při stejné jiné kvalifikaci, kdož jsou doktorem theologie nebo práva kanonického, nebo kdož vykonávali chvalitebně úřad církevní nebo učitelský a pak ti, kdož při nově zavedených zkouškách novosvěcenců byli zvláště se vyznamenali (can. 130, § 2 a can. 404, § 2).

V Rakousku platí při ustanovování kanovníků tyto předpisy: Papež udílí v kapitulách katedrálních hodnost první (probošství nebo děkanství) a podléhá-li tato soukromému patronátu, hodnost druhou (§ 3 zák. z 1874, č. 50 ř. z.).

Papež přihlíží k doporučení císařovu (*commendatio*) učiněnému po slyšení biskupa diecésního. V Praze a v Olomouci volí sice kapitula prvního hodnostáře, ale volba se pokládá pouze za návrh, jenž musí dojíti teprve schválení císařského a zasílá se pak do Říma. Ostatní způsob osazování míst kapitulních určen ve stanovách kapitulních a jeví se buď jako jmenovací právo císařské, buď jako volba kapitulou, buď jako presentační právo soukromé, buď jako

Handwritten notes:
 Všechny tyto úřady, které jsou v kapitule, jsou v rukou biskupa, a pokud jde o cenzory, je třeba, aby byli z řad kanovníků, kteří jsou v kapitule, a pokud jde o penitenciáře, je třeba, aby byli z řad kněží, kteří jsou v kapitule, a pokud jde o theologa, je třeba, aby byl z řad kněží, kteří jsou v kapitule, a pokud jde o kanovníka, je třeba, aby byl z řad kněží, kteří jsou v kapitule.

jmenovací právo biskupské, buď jako právo opční. Kdož byli i císařem navrženi, resp. jmenováni, musejí teprve býti církevně insti-tuováni; jmenování poskytuje ius ad rem, t. j. nárok na ustanovení. Za šetření státních předpisů bude nutno přehlížeti stanovy kapi-tulní vzhledem ke can. 4, 396 a 403.

VII. Dignitáři, kanovníci a beneficiáti uchopivše se předepsanou cestou (can. 1443—1445) držení svého benefícia, ihned nabývají odznaků svého důstojenství, všech výsad, pak místa (scannum) v choru, práva na užitek a přiděly i hlasu v kapitule (can. 405, § 1, cf. 411, § 3). Před uchopením se držení úřadu jsou povinni vykonati vyznání víry (can. 405, § 2, cf. can. 1406—1408).

VIII. Biskup má právo jmenovati *čestnými* kanovníky kněží, jak diecéšní tak i mimodiecéšní po dobrém zdání (cum consilio) kapi-tuly, ke které kanovník má náležitosti; biskup má však užiti tohoto práva jen málokdy a opatrně; ani vikář generální ani kapitulní nemají tohoto oprávnění (can. 406, § 1). Jde-li o kněze z cizí diecése, musí biskup zaopatřiti si ještě souhlas cizího ordináře, a to pod trestem neplatnosti jmenování a musí mu oznámiti všechny odznaky a privilegia, jež kandidát má budoucně míti (can. 406, § 2). Počet čestných kanovníků zdržujících se mimo diecési, pro kterou byli jmenováni, má býti menší, nežli třetina kanovníků skutečných (can. 406, § 3).

Čestní kanovníci mají mimo čestná práva i místo v choru (can. 407, § 2). Kodex má pak podrobné předpisy o tom, kde a jak mohou býti uplatňována oprávnění čestná, jaká je precedence mezi různými kapitulami, jich hodnostáři, kanovníky i obročníky, jaké roucho mají nositi a pod. (cf. can. 407—409). Čestný kanonikát v Rakousku je vyznamenání udělené císařem zasloužilým kněžím, s čímž však zvláštní práva nejsou spojena.

IX. Každá kapitula má míti své *stanovy*, které musejí býti zachová-vány všemi členy kapitulními (can. 410, § 1). Stanovy správně kapitulou usnesené musejí býti stvrzeny biskupem, bez jehož schvá-lení nemohou později býti ani zrušeny ani změněny (can. 410, § 2). Nevyhověla-li by kapitula do šesti měsíců biskupskému nařízení, by sdělala stanovy, může biskup sám je kapitule stanovit (c. 410, § 3).

Kanovníci mají konati beze zvláštního pozvání pravidelná *sedění* věnovaná věcem svého kostela a kapituly; mimořádná se-dění (na základě zvláštního předepsaného pozvání) mohou se konati, kdykoli to uzná za vhodné buď biskup, buď předseda kapitulní, buď většina kanovníků (can. 411, § 1 a 2).

V kapitulách mají hlas kanovníci skuteční (čestní jsou vyloučeni)

a hodnostáři, tvoří-li spolu s kanovníky kapitolu (can. 411, § 3, cf. 393, § 2).

X. Biskup může si vyvoliti a podržeti dva členy z kapituly buď katedrální, buď kolegiátní, by mu napomáhali při funkcích kostel-ních a při službě diecéšní (can. 412, § 2).

Kodex má ustanovení důležitá pro službu kostelní, kterak kanovníci mají ji vykonávati, však to jsou věci po stránce právní méně rozhodující (can. 412, § 1, can. 413, 414, 416, 417, 419).

Ke *službě chorové (kostelní)* je povinen každý kanovník, však Kodex zná dva druhy případů, které osvobozují od této povinnosti; vypočítává 1. čtrnáct případů, kdy kanovník, ač nepřítomen při službě chorové, přece bere užítky *obroční a denní přiděly* (can. 420, § 1; § 2 má nad to ustanovení o distributiones *inter praesentes*) a 2. čtyry případy, kdy kanovník, ač nepřítomen při službě chorové, bere *pouze* užítky obroční bez denních přidělů (can. 421, § 1) resp. dvě třetiny přidělů, složených jak z denních přidělů, tak i z užitkův obročních, když totiž užítky obroční záleží pouze v přidělech nebo jsou tak malé, že nēdosahují ani třetí části přidělů (can. 421, § 2).

Každý kanovník a beneficiát povinnovaný k denní službě chorové má právo na dovolenou tříměsíční v jednom roce buď ne-přerušeně, buď přerušeně, nevyžadují-li stanovy vlastního kostela nebo platný obyčej delší služby; při čemž každý opačný obyčej se ruší (can. 418, § 1). V době dovolené odpadá každý druh přidělů, třeba by ostatní kapituláři k tomu svolili; kanovník má jen právo na užítky obroční nebo na 2 třetiny přidělů, skládají-li se všechny důchody obroční pouze z přidělů (can. 418, § 3).

Pouze od apoštolského stolce mohou obdržeti *indultum iubi-lationis* obročníci, kteří nepřerušeně a chvalitebně sloužili čtyřicet let při témž kostele nebo při různých kostelích téhož města neb aspoň při chorové službě diecéšní (can. 422, § 1). Kanovník *jubi-latus* má právo na užítky obroční i na přiděly, třeba inter praesentes, ačkoli nesídlí v místě benefícia, leda že by tomu bránily buď vůle zakladatelova nebo dárcova, buď stanovy kostelní, buď obyčej (can. 422, § 2).

Jubilovaný kanovník však nemá práva optandi, i uznáno-li právo toto v zakládací listině (can. 422, § 3).

XI. Je-li kostel katedrální nebo kolegiátní současně i farním, řídí se právní poměr mezi kapitulou a farářem normami kodexovými, leda že by něco jiného bylo stanoveno v privileji papežském nebo ve zvláštní úmluvě učiněné při založení fary a schválené ordinářem (can. 415, § 1). Podle Kodexu přísluší faráři (can. 415, § 2):

1. čísti mši pro lid věřící, v předepsaný čas kázati a vyučovati věřící v křesťanských základech;

2. opatrovati knihy farní a vydávati z nich výtahy;

3. vykonávati funkce vyhrazené faráři (cf. can. 462). Kapitule přísluší pouze vykonání pohřebných obřadův i čtení mše zádušní, když zemřel dignitář nebo kanovník, třeba jen čestný, nebo beneficiát;

4. vykonávati všechny ostatní funkce ne přesně farní, které pravidelně se vykonávají ve farách, není-li tím chorová služba ohrožena a nevykonává-li jich kapitula;

5. farář sbírá a rozděluje almužny poskytnuté ve prospěch přifařených (can. 415, § 2; 1—5).

Proti tomu přísluší kapitule (can. 415, § 3, 1—3):

1. opatrovati svátost oltářní;

2. bděti nad zachováním liturgických obřadů při funkcích vykonávaných faráři v kostele kapitulním;

3. starati se o kostel a spravovati jeho jmění se zbožnými legáty.

Kapitula a farář nemají si překážeti při funkcích sobě vyhrazených. Vznikl-li by spor, má místní ordinář rozhodnouti rozepří, při čemž musí především se starati o to, aby katechetské vyučování a výklad evangelia byly stále zajištěny v době pro věřící nejvhodnější (can. 415, § 4). Nejen že nesmí kapitula překážeti faráři ve vykonávání farní správy, kapituláři jsou nad to zavázáni ex caritate, aby faráři pomáhali tak jak ustanoví místní ordinář, zejména kdyby chyběli koadjutoři (can. 415, § 5).

XII. Proboštům a děkanům kapitulním (infulovaným) dává se titul: „Reverendissime, perillustris ac amplissime domine“, „vysoce důstojný pane probošte, děkane; kanovníkům kapitulním přísluší titul: „Reverendissime domine“, „vysoce důstojný pane kanovníku“.

§ 58.

6. O konsultářích diecézních.

Konsultáři diecézní jsou kněží ustanovení biskupem v těch diecézích, kde kapitula katedrální dosud nemohla býti zřízena neb oživena (can. 423). Konsultorů má býti aspoň nejméně šest, v diecézích s málo kněžími aspoň čtyři; všichni mají býti v městě biskupském nebo v místech nejbližšího okolí (can. 425, § 1) a mají se vyznamenávati zbožností, mravy, věděním a rozvahou (can. 423).

K úřadu svému se zavazují přísahou, že budou ho vykonávati věrně, nehledíce k osobám (can. 425, § 2).

Biskup jmenuje konsultory na tři léta (can. 424, 426, § 1).

Po projití každého tříletí může biskup povolati buď jiné konsultory, buď může potvrditi dřívější na nové tříletí (can. 426, § 2).

Odpadne-li nějaký konsultor z kterékoli příčiny, může biskup ustanoviti jiného, vyslech rady ostatních konsultorů; takto jmenovaný zůstane v úřadě až do uplynutí příslušného tříletí (can. 426, § 3).

Případne-li ukončení tříletí zrovna do doby uprázdnění biskupského stolce, zůstávají konsultáři v úřadě až do příchodu nového biskupa, který má provésti nové jich ustanovení do 6 měsícův od nastoupení (can. 426, § 4).

Kdyby však v době uprázdnění biskupského stolce nějaký konsultor zemřel nebo se zřekl, má vikář kapitulní po vyslechnutí rady ostatních konsultorů jmenovati jiného, kterému třeba stvrzení nového biskupa, by mohl vykonávati úřad sede plena (can. 426, § 5).

Plenum diecézních konsultorů má totéž postavení jako kapitula katedrální, kterou zastupuje (can. 427).

V tříletí jednotliví konsultáři nebudtež odstraňováni, leda z důvodu vážného a po úřadě s ostatními konsultory (can. 428).

§ 59.

7. Sedes impedita a vacans; o vikáři kapitulním.

I. Sedes episcopalis *impedita* znamená, že biskup je buď nezpůsobilý, buď uvězněn, buď vyhnán, že tudíž nemůže ani písemně jednat se svými diecézany.

Nenařídí-li apoštolský stolec v takových případech nic jiného, spočívá vláda diecézní u vikáře generálního neb u jiného církevního úředníka, který byl ustanoven biskupem (can. 429, § 1).

Z důležité příčiny může biskup delegovati v určitém případě i více duchovních, kteří by po sobě v úřadě následovali (can. 429, § 2).

Kdyby však tito zástupci chyběli nebo kdyby i jim bylo bráněno ve výkonu moci diecézní, kapitula katedrální má ustanoviti svého vikáře, který povede správu s mocí vikáře kapitulního (can. 429, § 3).

Kdo převzal správu diecése, má o tom zpravit apoštolský stolec co nejrychleji (can. 429, § 4).

Upadl-li biskup do exkomunikace, interdiktu nebo suspense, má metropolitá nebo v jeho zastoupení nejstarší sufragán (i kdyby šlo o metropolitu) ihned zpravit Řím, aby zařídil správu diecézní.

Metropolitovi přísluší totéž právo, jde-li o diecési nebo prelaturu, která si ho byla jednou pro vždy zvolila (can. 429, § 5; cf. 285).

II. Biskupský stolec se uprazdňuje:

1. smrtí biskupovou;
2. vzdáním, přijatým od papeže;
3. přesazením a
4. odnětím úřadu, oznámeným biskupovi (can. 430, § 1).

Až na udělení beneficí a oficií církevních vše zůstává v platnosti, co bylo vykonáno vikářem generálním resp. biskupem, pokud nebyli řádně zpraveni o příčinách vyvolávajících uprázdnění diecése (can. 430, § 2).

Byl-li biskup transferován, má do 4 měsícův se uchopiti držení nové své diecése; od kterého dne dřívější diecése jest uprázdněna. Do té doby má biskup ve své staré diecési:

1. práva a povinnosti kapitulního vikáře, při čemž moc generálního vikáře zaniká;
2. podrží čestné vysady biskupů sídelních a
3. běže užítky z biskupské mensy (can. 430, § 3, cf. 194, § 2).

III. V době uprázdnění přechází vláda v diecési na kapitolu katedrální, není-li snad přítomen administrátor apoštolský nebo nebylo-li Římem něco jiného stanoveno (can. 431, § 1).

Kapitula má pravidelně voliti kapitulního vikáře, a to do 8 dnův od zprávy o uprázdnění stolce biskupského; vikář má na místě jejím převzítí správu diecésní a má-li mu příslušetí též správa majetková, zvolí si jednoho nebo více spolehlivých ekonomů (can. 432, § 1).

Neučiní-li kapitula tak, jak bylo vylíčeno, připadá ustanovení vikáře metropolitovi; je-li však uprázdněn kostel metropolitní nebo metropolitní současně se sufragánním, připadá ono právo nejstaršímu sufragánu (can. 432, § 2).

Podobně to se má při diecésích eximovaných, opatstvích a prelaturách nullius; tu jest oprávněn metropolita, ke kterému byly řečené ústavy se připojily (can. 432, § 3, cf. 285).

Kapitula musí podati do Říma co nejrychleji zprávu o úmrtí biskupově, rovněž kapitulní vikář o svém zvolení (can. 432, § 4).

Zvolen může být pouze jeden vikář kapitulní; každý opačný obyčej je zavržen. Jinaká volba je neplatná (can. 433).

Volba vikářova se děje v sedění kapitulním (cf. can. 160—182) za šetření zvláštních předpisů kapitulních; k platné volbě je zapotřebí absolutní většiny, při čemž neplatné hlasy se nečítají (can. 433, § 2).

Táž osoba může být zvolena vikářem i ekonomem (can. 433, § 3).

Za vikáře kapitulního může být zvolen pouze kněz alespoň ve věku 30 let a nesmí být ani zvolen, ani nominován, ani presentován k uprázdněnému úřadu (can. 434, § 2).

Nebyly-li tyto požadavky splněny, má opětně metropolita, po případě nejstarší sufragán pro tentokráte zvoliti vikáře, neboť první volba je neplatná a všechna jednání neplatně zvoleného jsou po právu samém neplatná (can. 434, § 3).

Vikář kapitulní má být dále doktorem neb licenciátem theologie nebo práva kanonického neb alespoň v těchto oborech zcela zběhlý, mravů neposkrvněných, pobožný, učený a obratný (can. 434, § 3).

IV. Kapitula (do zvolení vikářova) a vikář mají řádnou pravomoc biskupskou jak ve věcech duchovních tak i majetkových, ovšem až na ta jednání, která jsou v právu výslovně zakázána (can. 435, § 1; k tomu sluší srovnati can. 357 § 1; 373 § 5; 406 § 1; 454 § 3; 492 § 1; 686 § 4; 893 § 1; 1303 § 3; 1423 § 1; 1487 § 1; 1590; o těchto případech mluvíme na příslušných místech).

Kapitula a pak vikář mají i právo provésti reskript apoštolský udělený biskupovi a vykonávati fakulty pravidelně udělované místnímu ordináři (cf. can. 66, 368, § 2, 435, § 2).

Kapitula, pak vikář mají právo udělovati kterémukoli biskupovi výkon pontifikálií v diecési; a je-li vikář současně titulárním biskupem, může sám je vykonávati s vyloučením užívání trůnu s baldachinem (can. 435, § 2).

Kapitula ustanovující vikáře nesmí sobě vyhraditi žádné jurisdikce a vůbec nemůže se vměšovati do pravomoci vikářovy (can. 437). Jakmile vikář vykonal *professio fidei* (cf. can. 1406—1408), nabývá ihned jurisdikce, aniž potřebuje nějakého schválení (can. 438).

Kapitulní vikář má co do precedence a čestných práv totéž postavení jako generální vikář (can. 439, cf. can. 370).

Pro rozsah moci vikářovy platí pravidlo „*sede vacante nihil innovetur*“ (can. 436); proto nesmí ani kapitula ani vikář ničeho konati, co by mohlo být na úkor právům diecésním nebo biskupským, zejména je vikáři kapitulnímu přísně zakázáno, by neodňal, nezatajil nebo nezměnil kterékoli listiny kurie biskupské (can. 435, § 3).

Vikář kapitulní musí ovšem sídliti v diecési a má povinnost čísti mši pro věřící (can. 440).

Nebylo-li jinak pravoplatně ustanoveno, mají vikář kapitulní a ekonom právo na kongruu stanovenou na sboru provinciálním

neb obyčejem obvyklou, která má se vzítí z příjmů biskupské mensy nebo z jiných požitků (can. 441, bod 1).

Ostatní požitky plynoucí v době sedisvakance budtež vyhrazeny biskupovi pro potřeby diecéšní, přísluší-li ovšem biskupovi sede plena (can. 441, bod 2).

Ekonom má vésti správu majetkovou, jsa podřízen vikáři kapitulnímu (can. 442).

V. Moc vikářova a ekonomova *zaniká*:

1. byl-li vikář neb ekonom odvolán stolcem apošt.;
 2. vzdá-li se, což musí ohlásiti kapitule; přijetí kapitulou není však nutné k platnosti;
 3. zemřel-li. Ustanovení nového vikáře neb ekonomu se děje stejným způsobem jako při ustanovení prvním (can. 443, § 1);
 4. uchopil-li se nový biskup držení svého úřadu (can. 443, § 2).
- Nový biskup musí žádati, aby kapitula, vikář kapitulní, ekonom a všichni úředníci se zodpovídali za veškerá svá jednání v době sedisvakance a musí potrestati každého, kdož byl při tom se provinil, i tenkrát, byl-li by snad obdržel od kapituly neb od delegátů kapitulních odpuštění a propuštění po provedeném vyúčtování (can. 444, § 1, § 2).

§ 60.

8. O venkovských vikářích.

I. Diecése biskupská je rozdělena na okresy nebo distrikty, zahrnující v sobě více far; tyto venkovské okrsky jsou nazvány různě: vikariáty venkovské, děkanáty, arcipresbyteráty, v Rakousku též okresní vikariáty atd. (can. 217, § 1).

Náčelník venkovského okresu se ustanovuje biskupem z kněží a nazývá se *vicarius foraneus*, *venkovský vikář* (can. 445). Kněz k tomu vyvolený musí býti toho hodný; zvláště se vybírá z farářů (can. 446, § 1).

Venkovský vikář nemá benefícia a je tudíž volně odvolatelný (ad nutum episcopi, can. 446, § 2).

Synoda provinciální nebo diecéšní může přisouditi vikáři zvláštní oprávnění; jinak však má vikář právo a povinnost bdíti nad tím, by v jeho okresu život církevní řádně se vyvíjel.

V tomto směru podléhají mu všichni klerikové jeho obvodu co do konání všech svých povinností po stránce náboženské a administrační (can. 447, § 1, bod 1—4).

Za tím účelem má vikář visitovati fary svého okresu v době biskupem stanovené (can. 447, § 2).

Onemocní-li těžce farář okresu vikářova, má vikář se postarati o to, by nemocný něčehož nepostrádal ani ve směru duchovním ani hmotném, by byl po případě slušně pohřben; by v době jeho nemoci neb úmrtí nic se neztratilo, co náleží příslušnému kostelu, zejména také ne knihy a listiny (can. 447, § 3).

Mimo to má vikář svolati o dnech biskupem stanovených kněží svého okresu na schůze (collationes, conferentiae), o nichž bylo mluveno již shora (cf. can. 131) a má jim předsedati; kdyby však takových schůzí bylo více na různých místech obvodu, má bdíti nad tím, aby *správně* byly konány (can. 448, § 1).

Není-li vikář sám farářem, má sídliti v obvodu vikariátu nebo na jiném blízkém místě, a to podle předpisů biskupem vydaných (can. 448, § 2).

Alespoň jednou v roce má vikář podati místnímu ordináři podrobnou zprávu o svém okresu (can. 449).

Vikář venkovský má svou zvláštní vikariátní pečeť (can. 450, § 1); má přednost přede všemi faráři a ostatními kněžími svého obvodu (can. 450, § 2).

Titulatura děkanů jest u nás: veledůstojný, „admodum reverende“.

II. Partikulárně bývají děkanové několika okresů ještě podřízeni vrchnímu dozoru děkanů starších, jejichž okres nazván komisariátem (na př. ve vratislavské diecési), archidiakonátem (v Uhersku), archipresbyterátem na př. v diecési olomoucké, brněnské, budějovické, královéhradecké a od r. 1910 pražské, kde archipresbyterům přísluší titul „Reverendissimus“.

Jiné označení pro okresy zmíněné je též „krajský děkanát“ neb „arciděkanství“ nebo děkanáty proti viceděkanátům.

Postavení arciděkanův, arcijáhnů k děkanům je totéž jako postavení děkanů k farářům.

V Čechách mají někteří hlavní správci duchovní čestný titul *arciděkanův* a jich benefícia se nazývají arciděkanstvími. Jsou v Bělině, Falknově, Kutné Hoře, Krumlově, Liberci, Plzni, Polici a v Horšově Týně.

§ 61.

9. O farářích.

I. Farář je náčelníkem fary, která mu byla udělena in titulum se správou duší v podřízenosti pod místním ordinářem. Farářem může býti buď kněz, buď církevní osoba právnická (can. 451, § 1).

Farářům jsou na roveň postaveni i nazývají se faráři:

Henner, Základy práva kanonického II.

1. quasi-parochi, to jsou správci tak zvaných quasi-paroeciae čili obvodů v apoštolských vikariátech a prefekturách (cf. can. 216, § 3);

2. zástupci farářovi, mají-li celou pravomoc farní (can. 451, § 2, bod 1, 2).

O kaplanech vojenských (militum cappellani) platí zvláštní předpisy papežské, ať jsou maiores nebo minores (can. 451, § 3).

Aby právnícká osoba mohla býti farářem je nutno, by fara byla s ní sloučena pleno iure, a to s povolením papežským. O tom případě se mluví při sloučení beneficí (can. 452, § 1, cf. can. 1423, § 2).

Právnícká osoba nemůže ovšem v tomto případě vykonávat sama správy duší, musí stanovit za sebe zástupce.

Tento zástupce má curam actualem, právnícká osoba curam habitualem (in abstracto) (can. 452, § 2, cf. can. 471).

II. Farářem má se státi pouze kněz dobrých mravův a všechněch vlastností, kterých se vyžaduje jak v právu obecném, tak v právu partikulárním (can. 453, § 1, 2).

Úřad faráře je sice zásadně trvalý; ale v případech zákonem stanovených mohou všichni faráři býti sesazeni (can. 454, § 1). Ale stálost farářů není stejná; je větší a menší; podle toho se různí faráři na inamovibiles a amovibiles.

Odstranitelnost (remotio) farářův inamovibiles je stanovena can. 2147—2156; odstranitelnost farářův amovibiles jest upravena can. 2157—2161 (cf. ovšem též can. 2162—2185), o čemž se mluví v právu procesním.

K odstranitelným patří:

1. quasi-parochi (can. 454, § 4), a to proto, že quasi-paroeciae jsou vůbec měnitelny;

2. faráři řeholníci jsou odstranitelní jak podle pokynu místního ordináře, tak i řeholního představeného, a to stejným právem bez vzájemného jich souhlasu, ovšem po vzájemném o tom oznámení; biskup i představený řeholní jednájí samostatně a nemusejí se zodpovídati ze svého jednání; volná jest ovšem stížnost do Říma, s účinkem pouze devolutivním (tamže, § 5).

Ostatní faráři jsou inamovibiles.

Stálé fary nemohou se přeměnit na nestálé bez papežského schválení; nestálé se přeměňují na stálé rozhodnutím biskupským po slyšení kapituly katedrální; tohoto práva nemá kapitulní vikář.

Nové fary mají býti pravidelně zřízeny jen jako stálé; nestálými mohou býti výjimečně pouze tenkrát, má-li biskup pro to

vážné důvody ve zvláštních poměrech místních a osobních, a to vždy jen po slyšení kapituly (can. 454, § 3).

III. Není-li osazení nějaké fary vyhrazeno papeži, má právo jmenovati (nominare) a dosaditi (instituire) místní ordinář; každý opačný obyčej se zavrhuje; v platnosti však zůstávají výsady volby nebo presentace (can. 455, § 1).

Je-li biskupský stolec uprázdněn nebo je-li mu bráněno (cf. can. 429), má kapitulní vikář nebo vůbec zástupce diecése tato oprávnění:

1. ustanovuje zástupce farní (cf. can. 472—476);

2. stvrzuje volbu nebo přijímá presentaci na uprázdněnou faru a dosazuje zvoleného nebo presentovaného;

3. osazuje fary volné kolace biskupské (liberae collationis), je-li biskupství aspoň již po jeden rok uprázdněno (can. 455, § 2).

Vikář generální má též práva jako biskup, spravuje-li diecési v době sedis impeditae (can. 455, § 3, cf. 429, § 1); ale jinak může generální vikář vykonávat práva kolační pouze na základě zvláštního mandátu (can. 455, § 3).

Při farách řeholních navrhuje řeholní představený podle svých předpisů místnímu ordináři kněze své řehole; biskup pak ho dosazuje, má-li předepsané vlastnosti (can. 456).

Příslušný místní ordinář jmenuje quasi-parochi ze světského kleru, vyslech své rady (consilium) (can. 457 a can. 302).

Místní ordinář má osaditi uprázdněnou faru do 6 měsícův ode dne, kdy se dozvěděl o jejím uprázdnění, leda že by zvláštní poměry místní a osobní přiměly biskupa k tomu, by odložil osazení (can. 458).

Místní ordinář je ve svém svědomí a po právu zavázán uděliti faru tomu, kdo je nejzpůsobilější, beze zření k určitým doporučeným osobám (can. 459, § 1).

Při posouzení způsobilosti sluší přihlížeti jak ku vědění, tak i ku všem vlastnostem, jichž třeba ku správě farní (tamže, § 2). Biskup má při tom přihlížeti ke všem zprávám, uloženým o kandidátu v biskupském archivu, a má si po případě zaopatřiti i tajné zprávy, třeba i mimo diecési.

Přednost mají při stejných poměrech ti, kdož se zvláště byli vyznamenali při zkouškách mladých kněží, konaných v prvních třech letech po vysvěcení (cf. can. 130, § 1, 2).

Mimo to musí biskup podrobiti klerika zkoušce sám a examinátoři synodními. Za souhlasu examinatorů může dispensovati od této zkoušky pouze ty kněží, kteří ve vědě theologické byli se vyznamenali (can. 459, § 3).

IV. Všude, kde před vydáním Kodexu se dělo osazování *konkursem* zvláštním nebo všeobecným, zůstane to prozatím při tomto zvyku; zejména se zachovává ustanovení papeže Benedikta XIV. „Cum illud“ z 14. prosince 1742 o konkursu zvláštním.

Konkursem (*concursum parochialis*) se vyznává, jak ucházení o místo uprázdněné, tak i zkouška při tom konaná. Vypsání konkursu se žádá při osazování benefií papeži vyhrazených, benefií volné kolace biskupské a benefií patronátu duchovního (ne patronátu laického ani smíšeného). Konkursu není zapotřebí při farách nestálých, při farách spojených *pleno iure*, při ustanovení kapitulních zástupců ve správě duchovní.

Bez konkursu lze osadit fary výměnou, pak fary chudé, nebo nepřihlásil-li se nikdo, nebo mohly-li býti spory způsobeny konkursem.

V jiných případech jest osazení bez konkursu neplatné. Konkurs nebo vyzvání uchazečů vypisuje biskup nebo kapitulní vikář.

Lhůta k podání žádostí odůvodněných není pravidelně delší 20 dnů. Vyjmouc řeholníky může každý duchovní i z cizí diecése se přihlásiti. Kdo však se dopustil přestupku, může býti biskupem vyloučen z konkursu. Partikulárních předpisů přísnějších nutno vždy šetřiti.

Biskup určí uchazečům o místo vypsané termín ke zkoušce. Zkušebními komisary jsou *examinatores synodales*, resp. *prosynodales*, o nichž bylo shora mluveno. Jim se doručí seznam kandidátů s přehledem dosavadního jich života.

Komise zkušební se skládá pravidelně ze tří komisařů za předsednictví biskupa neb jeho zástupce.

Zkouška *quoad scientiam* se koná písemně pod klausurou, pak ústně. Zkušebními předměty jsou nauky theologické po stránce praktické, ale posuzuje se i kazatelská způsobilost kandidátova, jakož i vůbec způsobilost duchovenská (*quoad vitam*).

V *Rakousku* se zkouší dogmatika, výklad sv. písma, morálka a pastorálka s liturgikou, právo církevní, katechese a žádá se celý rozvrh a částečné vypracování jednoho kázání, jakož i ústní přednes.

Posouzení kandidátů zní na způsobilost nebo nezpůsobilost, po případě většinou hlasů.

Kdo není spokojen s výsledkem konkursu, může rekurovati pravidelnými instancemi (metropolita, papež) do deseti dnův ode dne udělení úřadu, a to jak a *mala relatione* *examinatorum* za účelem své rehabilitace, tak i *ab irrationabili iudicio episcopi*, t. j. že biskup neudělil benefiia tomu, kdo je mezi aprobovanými *dignior*; rekurs je namířen tudíž proti *praelectio episcopi*.

Rozhodne-li metropolita stejně jako biskup, nelze dále rekurovati. V případě odchýlného nálezu může *praelectus* rekurovati. Rekurs nemá účinku odkládacího.

Podle práva obecného zkouška konkursní hledí vždy jen k benefiici uprázdněnému a musí se tolikrát opakovati, kolikrát někdo se uchází o úřad.

Jinak je tomu podle práva rakouského.

Předpisy o vypsání míst datují z doby Josefinské; biskupové mají ostatně indult papežský vždy na 10 let udělený, by mohli podle něho se řídit i církevně.

Předpisy o zkoušce farní jsou obsaženy v Nejvyšším rozhodnutí z 18. dubna 1850 a nařízení minist. kultu z 15. července 1850, č. 320 ř. z., ale státně se nevynucují.

V *Rakousku* lze různiti dva konkursy, všeobecný a zvláštní. *Všeobecným* konkursem se stanoví jenom způsobilost vědecká, *quoad scientiam* (zkouška konkursní).

Zvláštní konkurs (vypsání místa) je zaveden při každém uprázdnění benefiicia za tím účelem, aby nejhodnější kandidát byl dosazen.

Konkursní zkouška všeobecná č. generální se koná dvakráte do roka, na jaře a na podzim.

Zkoušce může se podrobiti každý kněz světský nebo řeholní, který je zachovalý a nejméně po tři léta plnil povinnosti správy duší nebo byl pět let zpovědníkem.

Kdo vykonal zkoušku, může se ucházeti po šest let o uprázdněná benefiicia. Po šesti letech však musí se podrobiti zkoušce znova, nebyli-li od další zkoušky *dispensován* biskupem po vyslechnutí *examinatorův*.

V *Rakousku* musejí dále všechna neřeholní (světská) benefiicia se správou duší kteréhokoli patronátu býti osazena na základě konkursu; tudíž i kdyby patronát příslušel klášteru, ano i při řeholních benefiiciích, je-li nutno je osaditi světskými duchovními; za to *není* třeba konkursu při jednoduchých benefiiciích, při výpomocných místech, která nejsou benefiiciemi a při řeholních farách inkorporovaných resp. sloučených, kde se dosazují řeholníci.

Vypsání míst je dále nutno při uprázdnění kanonikatů (§ 5, zák. 7. V. 1874, č. 50. ř. z.).

Způsobilost se zkouší jako podle zákonů církevních. Z aprobovaných kandidátů volí biskup nejhodnějšího při *libera collatio*; při patronátních benefiiciích presentuje patron způsobem, o němž mluvíme při právu patronátním.

Rekurs do deseti dnův ode dne propůjčení benefiicia jest obecnoprávní.

Pro vojenské faráře se koná zvláštní vojenský farní konkurs před zkušební komisí u apoštolského polního vikariátu ve Vídni (čl. XI. organických předpisův o vojenské duchovní správě z r. 1892 a nařízení říšského ministerstva vojenství z 22. dubna 1892, praes. číslo 1977).

V. Farář smí míti pouze *jednu* faru definitivně udělenou, mimo případ far sloučených aequae principaliter.

Ve fari může býti jen jeden farář, který skutečně vede správu duší. Každý opačný obyčej a každá opačná výsada jsou zavrženy (can. 460, § 1, 2). Správa fary náleží faráři od doby uchopení se držení (cf. can. 1443—1445); před uchopením tímto nebo průběhem něho musí vykonati vyznání víry (can. 461, cf. 1406, § 1, bod 7).

VI. Mezi farářem a jeho přifařenými panuje *přímus farní*, t. j. jen farář smí udělovati určité výkony svým přifařeným.

Vyhrazené výkony jsou tyto:

1. udělovati slavnostní křest;
2. donášeti veřejně svátost oltářní nemocným ve vlastní farnosti;
3. zaopatřovati těžce nemocné, pokud právo toto nepřísluší výjimečně někomu jinému (cf. can. 397, bod 3; 514, 848, § 2, 938, § 2);
4. ohlašovati svěcení kněžská a sňatky; asistovati při sňatcích a udělovati manželské žehnání;
5. pohřbívati mrtvé (cf. can. 1216);
6. žehnati domy na Bílou sobotu nebo v jiný den podle místního zvyku;
7. žehnati křtitelnicí na Bílou sobotu, konati veřejné procesí mimo kostel, žehnati mimo kostel slavnostním způsobem, vyjmouc případ, že jde o kostel kapitulní a kapitula sama vykonává tyto úkony (can. 462, bod 1—7).

VII. Farář má právo na dávky, které mu přiřkl buď obyčej, buď zákonní ustanovení (can. 463, § 1, cf. 1507, § 1).

Farář nesmí vymáhati větších dávek i byl by povinnován je nahraditi (can. 463, § 2). Vykonal-li někdo jiný farní výkon, patří dávky přece faráři, leda že jest jisto, že část přesahující taxu nemá mu připadnouti (can. 463, § 3).

Nemůže-li někdo platiti, nemá farář nikdy odmítnouti příslušného výkonu (can. 463, § 4).

Farář je povinnován vykonávati správu duší u všech přifařených, pokud nejsou zákonně vyňati; jen biskup může z vážného důvodu vyjmouti z duchovní správy kláštery a ústavy zbožné, které se

nalézají ve farnosti a nejsou již podle samého práva vyňaty (can. 464, § 1, 2). V Rakousku mají členové císařského domu svého *dvorního faráře*, který je vyňat z moci biskupské.

Farář má sídliti ve farní budově (domus paroecialis) blízko svého kostela; ordinář místní může z vážného důvodu dovoliti, aby farář jinde přebýval, není-li ovšem dům od farního kostela tak vzdálen, že by farní správa tím mohla doznati škody (can. 465, § 1).

Farář smí jednou v roce býti mimo faru dva měsíce, nepřerušene nebo přerušene, leda že by vážné důvody oceněné ordinářem vyžadovaly delší nebo jen kratší nepřítomnosti (can. 465, § 2).

Kodex má pak ještě celou řadu jednotlivých ustanovení v příčině nepřítomnosti farářovy (cf. can. 465, § 3—6).

Farář je povinen *čisti mši* pro své přifařené (*pro populo*). Jednotlivosti jsou v zákoníku zvláště uvedeny (can. 466, § 1—5).

Farář má konati služby boží, přisluhovati svátostmi, napravovati zbloudilé své ovečky, laskavě se starati o chudé a nešťastné a co nejhorlivěji má se věnovati výchově mládeže (can. 467, § 1), má napomínati své přifařené, by pilně chodili do farního kostela, by byli přítomni bohoslužbám a kázání (can. 467, § 2).

Farář má se starati o nemocné, zejména o ty, kdož jsou blízcí smrti, má svátostmi je posilniti a duše jejich Bohu doporučiti. (can. 468, § 1). Farář nebo jiný kněz asistující u nemocných může jim uděliti v nebezpečí smrti apoštolské požehnání a úplné odpustky (can. 468, § 2).

Farář má bděti nad tím, by v jeho farnosti ničemu se neučilo co je proti víře a mravům, zejména ve školách veřejných i soukromých (*pokud ovšem státní zákony dovolují takový dozor*), a má konati skutky lidumilnosti, osvědčovati víru a býti pobožným (can. 469).

Farář je povinnován vésti *farní knihy*, a to knihu křtěnců, bířmovanců, sňatkův a úmrtí; z těchto knih má farář koncem roku poříditi věrohodný opis a zaslati ho na biskupskou kurii (can. 470, § 3). Možno-li, má farář vésti i knihu o stavu svých přifařených (liber de statu animarum) a má všechny tyto knihy sepisovati podle zvyku církví schváleného a podle předpisu vlastního ordináře a pak má knihy bedlivě uschovávat (can. 470, § 1). V knize křtěnců má se také *poznámenati* přijaté bířmování, uzavřené manželství (ovšem ne matrimonia conscientiae cf. can. 1107), přijetí podjáhennství, vykonání slavného slibu řeholního a všechny tyto poznámky buďte vždycky přenášeny do křestní listiny (can. 470, § 2).

Farář má užívati farní *pečeti*, má míti *archiv*, ve kterém jmenované knihy se přechovávají současně s listinami biskupskými a jinými důležitými dokumenty. O všem tom má se přesvědčiti ordinář nebo jeho delegát při visitaci nebo v jiné vhodné době; a svědomitě má toho se dbáti, by nic nepřišlo do rukou cizích (can. 470, § 4).

VIII. V *Rakousku* je farářům ještě státními předpisy přikázáno hlavně vedení státních matrik (křestních, snubních a úmrtních) a tím evidence obyvatelstva, zejména mají faráři sestavovati seznamy jiných podrobených povinnosti branné a domobranecké, vydávati listy matriční pro vojenskou evidenci, vydávati výtahy z matrik, činí výtahy v příčině očkování, míti péči o nalezence, stvrzovati kvitance osob pensionovaných, kteří mají platy z veřejných pokladen, pokud výplata se činí přímo u nich, spolupodepisovati vysvědčení nemajetnosti a sepisovati tabely populační. Faráři jako vůbec matrikuláři mají povinnost podávati příslušným okresním soudům periodické seznamy o nemanželských porodech ve faře, § 15. I. novely k obč. z. z 12. října 1914 č. 276 ř. z. Farář má účastenství při péči o sirotky a nalezence a vydává vysvědčení mravnosti. Jednotlivosti se vykládají v právu správním.

Jmění *farních kostelů* spravují farář, farní obec a patron kostela (§ 42 zák. z 7. května 1874 č. 50). Jednotlivosti slíbil § 43; však dosud nejsou stanoveny. Jmění *beneficiální* spravuje farář za dozoru patronova a za vrchního dozoru biskupa a státu (§ 46 zák. cit.).

V *Rakousku* vykonávají někdy farní jurisdikci lokální kaplani, lokalisté (Lokalkapläne), což pochází z doby josefinské, kdy lokalie byly přeměněny na fary, mnohdy s nižší kongruou. Lokalie byly beneficia v obvodu farnosti, jichž povinnosti bývaly stanoveny fundacemi. Lokalisté jsou dnes postaveni na roveň farářům.

§§ 35—37 rak. zákona ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z. zaujímají stanovisko církvi neznámé, neboť mluví o zřizování *farních obcí* s korporačními právy. Všichni katolíci téhož obřadu bydlící v témž obvodu farním mají tvořiti farní obec. Ale slíbený zákon o ustanovení a o zastoupení obcí farních nebyl ještě vydán a proto mají až dosud zastupitelstva *obcí místních* (nikoli kdo jiný) obstarávati věci obcí farních (min. nař. z 31. prosince 1877 č. 5 ř. z. ex 1878), což po případě se přiči zásadám mezikonfesního zákona, poněvadž v místní obci mohou zasedati nekatolíci i nekřesťané. Správní soudní dvůr pokládá farní obce za právní podmět již existující, poněvadž nemá za to, že by mohly vzniknouti jen vydáním slíbeného zákona, a to proto, že § 52 zák. z 7. května 1874 č. 50 ř. z.

připouští nařízení ministeriální až do doby vydání zvláštních zákonů, při čemž § 52 cituje zvláště § 37 o farních obcích. A nařízení takové bylo skutečně vydáno. (*Budwiński* 1148 A, 1291 A). Zaujímá-li obvod farní obce více místních obcí, jsou příslušné místní obce vespolek orgánem farní obce a každá místní obec zastupuje farníky v ní bydlící (*Budw.* 3725 A); obor obcí v této příčině jest ovšem *přenesený*, nikoli samostatný (*Budw.* 13982).

IX. Faráři přísluší titul „veledůstojný pane, venerabilis domine“; v kontextu se užívá „Vaše velebnosti“. Farním úřadům dává se titul „důstojný“.

§ 62.

10. O zástupcích a pomocnících farních.

Kodex zahrnuje výrazem *vicarii parociales* jednak zástupce v pravém smyslu, tedy kněží, kteří zastávají místo jinak příslušící faráři a jednak kněží, kteří podporují faráře, tedy pomocníky jeho.

I. *Pravými zástupci* jsou:

1. Kněz skutečně vedoucí duchovní správu (*actualis cura*) jako „*vicarius*“ tam, kde fara je pleno jure spojena s nějakým klášterem, kostelem kapitulním nebo s jinou právnickou osobou. Vikáři vyměří biskup přiměřenou část příjmů (can. 471, § 1).

Vikáře *presentuje* příslušný řeholní představený nebo řečená kapitula neb osoba právnická; ordinář místní však ho *dosazuje*, shledal-li ho způsobilým (can. 471, § 2; cf. can. 459). Je-li vikář řeholníkem, jest odstranitelný jako farář řeholní (can. 454, § 5); všichni ostatní vikáři jsou stáli sice v poměru ku presentujícímu, ale od biskupa mohou býti odstraněni jako faráři, byl-li o tom dříve zpraven, kdo presentoval (can. 471, § 3). Vikář má výlučnou správu duší se všemi právy a povinnostmi farářů (tamže § 4).

V *Salcpursku*, jižním Tyrolsku a v *Gorici* jsou *Saecularvicare* jako duchovní správci neinvestovaní a odstranitelní, kteří však v praxi jsou pokládáni za *samostatné* duchovní správce.

2. Při uprázdněné faře je *vicarius oeconomus*, jehož místní ordinář dosazuje za souhlasu představeného, jde-li o řeholníka. Ekonom spravuje faru v době uprázdnění; část požitků se mu vyhradí pro přiměřenou výživu (can. 472; bod 1). Nežli se dosadí ekonom, převezme správu fary kooperátor; je-li jich více, první; jsou-li všichni v stejné hodnosti, službou starší; nejsou-li žádní kooperátoři, tedy farář nejbližší (podle rozhodnutí biskupského); de-li o faru svěřenou řeholníkům, představený kláštera (can. 472, bod 2). Kdo převzal správu fary má ihned zpravit místního ordináře

o uprázdnění fary (can. 472, bod 3). Vikář ekonom má též práva a tytéž povinnosti ve správě duší jako farář; všeho musí se vystríhati, co by mohlo býti na újmu práv farářových nebo práv farního benefícia (can. 473, § 1).

Ekonom musí podati novému faráři účty o příjmech a výdajích v době administrace (can. 473, § 2).

Je-li v Rakousku duchovní ustanoven administrátorem v spiritualích, není tím také nutně stanoven za administrátora v temporalích.

3. *Vicarius substitutus*, jenž zastupuje faráře v jeho nepřítomnosti (can. 465, §§ 4, 5) nebo faráře, proti kterému se provádí exekuce rozsudku znějícího na odnětí benefícia (can. 1923, § 2). Substitut má všechna práva ve správě duší, leda že by ordinář nebo farář něco si byli vyhradili (can. 474, 465, §§ 4, 5).

Vikáři dosud vyjmenovaní vystupují na místě faráře.

II. *Vedle faráře* vystupují jako jeho *pomocníci*:

1. Vikář *adiutor*, v případě, že farář je příliš stár, nebo vůbec nezpůsobilý, by mohl řádně zastávat svůj úřad, při čemž se předpokládá, že tímto způsobem bude postaráno o duševní blaho věřících (can. 475, § 4). Ukázalo-li by se však, že nemůže se vystačiti ani adjutorem, nastane remoční řízení (cf. can. 2147—2161). Ordinář ustanovuje adjutora na základě presentace od řeholního představeného; jde-li o faru svěřenou řeholníkům; přiměřená část příjmu se mu přiřkne, není-li jinak o něj postaráno (can. 475, § 1).

Adiutor vypomáhá buď ve všem, co by farář měl obstarávat, až na čtení mše pro populo, jež připadá faráři; buď podporuje faráře jen v určitých věcech, a pak práva a povinnosti se řídí podle listu jmenovacího (can. 475, § 2).

Je-li farář přičetný, vypomáhá *adiutor* za jeho zodpovědnosti podle listu biskupského (can. 475, § 3).

2. *Vicarius cooperator*. Je-li fara příliš veliká nebo je-li obava, že by farář sám nestačil, má biskup mu přidělití jednoho nebo více kooperátorův, jimž se určí přiměřený příjem (can. 476, § 1). Kooperátor se ustanovuje buď pro celou faru, buď pro určitou část fary (can. 476, § 2). Kooperátora z kleru světského ustanovuje biskup, nikoli farář, který však má býti slyšen (tamže § 3). Jde-li o kooperátory řeholní, navrhuje je ordináři řeholní představený, ovšem slyšev napřed faráře, přísluší-li mu vůbec toto právo podle konstitucí řeholních; ordinář ho pak schválí (tamže § 4). Kooperátor je povinen sídliti ve faře podle statut diecézních, chvalitebných zvyků nebo předpisu biskupova; ordinář má také se starati o to (cf. can. 134), aby bydlil v téže farní budově (tamže § 5).

Práva a povinnosti kooperátorovy se řídí podle nařízení diecézních, listův ordinářových a podle splnomocnění samého faráře. Není-li nic zvláště stanoveno, má kooperátor vždy podporovati faráře ve službě veškeré až na mši pro populo (can. 476, § 6). Kooperátor podléhá faráři, který má ho otcovsky uvést do služby, nad ním bdíti a aspoň jednou do roka podávati o něm zprávu ordináři (tamže § 7).

Ukázalo-li by se, že nelze vystačiti s kooperátory pro správu duší, má biskup přikročiti k rozdělení fary (*divisio, dismembratio*; cf. can. 1427; can. 476, § 8).

Působí-li v Rakousku pomocný kněz při filiálce, nazývá se „*expositus*“.

Vikáři ekonomové, substituti, adjutoři a kooperátory (tedy ne vikáři v pravém smyslu) se odstraňují, jsou-li řeholníky, zrovna tak jako faráři řeholní (cf. can. 454, § 5); jsou-li kněžimi světskými, jsou odvolatelní *ad nutum* biskupa nebo vikáře kapitulního; vikář generální musil by míti k tomu zvláštní mandát (can. 477, § 1).

Je-li však „*vicaria*“ (úřad zástupcův) beneficiem, tedy ne jen oficiem, může kooperátor býti odstraněn pouze cestou procesní, a to jak z důvodů, pro které faráři mohou býti odstraněni, tak i proto, že při vykonávání svých funkcí hrubě se provinil proti podřízenosti vůči faráři (can. 477, § 2).

III. V *Rakousku* musejí zástupci a výpomocní kněží činiti záležitost předpisům §u 2. zákona ze 7. května 1874, č. 50 ř. z. Ve státní správě se mluví o *založených (gestiftete)* místech výpomocných kněží tenkrát, je-li vydržování jejich zajištěno nadací. *Systemisovaná* místa jsou ona, jejichž nutnost při určité faře jest uznána jak církevně, tak i státně. Je-li nutnost taková uznána absolutně, může místo ono býti převzato zcela nebo částečně na fond náboženský (dekret dvorské kanceláře z 14. ledna 1836, č. 613).

Osobní kaplaní jsou výpomocní kněží, kteří pouze přechodně a osobně jsou ustanoveni na výpomoc nezpůsobilému faráři.

Zvláštní zmínky zasluhuje *deficient* podle práva rakouského. § 9. zák. z 7. května 1874, č. 50 ř. z., ustanovuje toto: „Stane-li se samostatný světský správce duchovní ke službě neschopným, rozhodnuto buď v dorozumění s příslušným úřadem státním i církevním, má-li se zřídití provisor (administrátor), nebo má-li se mu přidati kněz na výpomoc, anebo má-li správce duchovní k službě neschopný se vzdáti prebendy a převzítí do stavu deficientů.“

Zřízení „*administrátora*“ při neuprázdněném obročí je možné pravidelně jen při zámožnějších obročích, jelikož ustanovení jde

k tíži obročníka; obroči musí tudíž stačiti alespoň na kongruu (stanovenou nejnižší výměru příjmův) a na vydržování administrátorovo (dekret dvorské kanceláře z 15. března 1792 č. 228).

Deficient je duchovní, daný na odpočinek. Starší předpisy rakouské mluví také o polodeficientech (halber Deficient) tenkrát, když duchovní správce je nezpůsobilý ku zastávání svého úřadu na dobu sice delší, ale nikoli trvale. Podle dnešního práva však nelze mluvit o polodeficientech při duchovních správcích *samostatných*, naopak bylo by nutno se řídit podle ustanovení § 9. cit. zák., t. j. zřídit administrátora neb osobního kaplana.

Státní a církevní úřady mohou se dorozuměti, by duchovní správce se převzal do stavu deficientů jen tenkrát, nastala-li nezpůsobilost vlastním proviněním, při čemž se nepřihlíží k osobnímu jmění (§ 13. zákona z 19. září 1898, č. 176, ve spojení s § 4. článku I. zákona z 28. března 1918, č. 115 ř. z.). Úplná nezpůsobilost musí ovšem býti prokázána vysvědčením státně uznaným. Převzetí do stavu deficientů může se státi teprve tenkrát, zřekl-li se beneficiát svého benefícia.

By tak mohl učiniti, musí si dříve zajistiti převzetí do stavu deficientního; přiřkne-li se mu toto převzetí, resignuje a pak teprve se převezme jako deficient. (§ 16 výnosu min. kultu a financí 16. listopadu 1898, č. 205 ř. z.)

Místodržitelství rozhoduje o převzetí do stavu deficientů při nesamostatných duchovních správcích, ministerstvo kultu při samostatných.

Jde-li o případy zaneprázdnění duchovního funkcionáře, které nemohou se vřaditi pod § 9 zákona 7. května 1874 č. 50 ř. z., musí církevní vrchnost včas se postarati o náležitá opatření. Státního přivolení je třeba, žádá-li se pomoci na nějakém fondu veřejném nebo postaveném pod veřejnou správu nebo jde-li o trvalé obtížení prebendy (§ 10 zák. 7./V. 1874 č. 50 ř. z.).

Titul pomocných kněží jest: honorabilis nebo reverende, důstojný nebo velebný pane.

Kodex zná výraz cappellanus jen jako cappellanus associatum piarum, zbožných sdružení či bratrstev (can. 698), militum (can. 451, § 3) a religiosorum (can. 479, § 2, 529). O nich platí zvláštní předpisy, jež se vztýkají na příslušném místě.

63.

11. O rektorech kostelních.

Rektoři kostela jsou kněží, jimž svěřena správa nějakého kostela, který není ani farní, ani kapitulní, ani nenáleží domu ře-

holnímu (can. 479, § 1). Biskup jmenuje kostelní rektory volně; má-li kdo právo volby nebo presentace, přísluší biskupovi schválení (can. 480, § 1).

Náleží-li kostel k eximované řeholi (klášteru), jmenuje rektora sice představený klášterní, ale ordinář místní musí ho schváliti (can. 480, § 2).

Je-li kostel spojen se seminářem nebo s nějakým kolegiem duchovním, tu je příslušný představený *pravidelně* současně rektorem kostela (can. 480, § 3).

Rektor nemůže konati výkonů farních v kostele sobě svěřeném (can. 481). On sice může konati v kostele i slavné bohoslužby, zachováváje při tom platné fundační podmínky, ale bohoslužby nesmí býti na újmu farního úřadu. V případě pochybnosti rozhodne ordinář (can. 482).

Nabyli-li místní ordinář přesvědčení, že přiřazení nemohou pro velikou vzdálenost navštěvovati kostela farního, může pod těžkými tresty naříditi rektorovi, by konal ve svém kostele bohoslužbu v době věřicím příhodné, by oznamoval lidu dni sváteční a posty, by převzal katechesi a výklad evangelia (can. 483, bod 1).

Beze svolení rektora nebo beze svolení jiného zákonného představeného, alespoň důvodně předpokládaného, nesmí nikdo v kostele rektorském konati svatých úkonův. O kázáních v kostele buďtež zachovány všeobecné předpisy (can. 484, § 1, 2; cf. can. 1337—1342).

Rektor kostela musí pod autoritou místního ordináře a u zachovávání zákonných předpisův a nabytých práv bděti nad tím, aby kostel rektorský byl řádně spravován v každém směru (can. 485).

Ordinář místní může volně odvolati kostelního rektora, třeba od jiných zvoleného nebo presentovaného, a to z každého spravedlivého důvodu. Je-li rektor řeholníkem, nutno zachovati předpisy o odvolatelnosti farářů řeholníků (can. 486, cf. can. 454, § 5).

§ 64.

Dodatek. Vojenská organizace duchovní v Rakousku-Uhersku.

V Rakousku-Uhersku je zvláštní duchovní organizace ve vojště. Podle breve Klementa XIII. z 22. prosince 1773 a konstituce Pia VI. z 12. října 1778 jmenuje císař polního biskupa čili apoštolského polního vikáře, vicarius apostolicus čili castrensis, campestris, cappellanus maior (Apostolischer Feldvikar, Feldbischof, Armeebischof) jako náčelníka vojenské duchovní správy.

Jemu podřízeno jest ostatní zorganizované duchovenstvo vojenské římsko- a řecko-katolické. Organizace vojenského duchovenstva byla posléze provedena Nejv. rozhodnutím 25. srpna 1913 (cirkulární nařízení c. a k. vojenského ministerstva ze 17. září 1913, praes. č. 13.136, č. 177 věstníku).

Země rakousko-uherské jsou rozděleny na 16 duchovních okresů vojenských, jež se shodují s rozdělením na teritoriální okresy vojenské; v čele jich jsou polní superiorři (Feldsuperior).

Těmto superiorům jsou podřízeni vrchní kuráti (17) a polní kuráti (89). Vedle toho jsou 2 faráři v akademiích vojenských a 27 duchovních profesorův a 2 řecko-katoličtí polní arcikněží.

V případě potřeby musejí vypomáhati civilní faráři. Vikáři je přidána konsistoř se skládající z ředitele, z jednoho rady a tří tajemníkův. Úhrnem je 159 duchovních hodnostářů katolických, a to 144 římsko-katolických a 15 řecko-katolických.

Císař jmenuje všechny vojenské duchovní.

Pro námořnictvo jest ustanoven jeden námořní superior, jeden námořní farář nebo nadkurát a 9 námořních kurátů. (Nejv. rozh. z 31. října 1906. Srovn. Časopis kat. duchovenstva 1907, str. 69.)

Polní vikář určuje vůbec obor působnosti vojenských duchovních.

V době války se ustanovují duchovní podle potřeby ze středu duchovních povinných službou vojenskou; organizace je pak zvláště provedena. Rozsah vojenské duchovní jurisdikce se ustanovuje císařem (papežské breve z 18. prosince 1891).

Zemská obrana podrobena civilnímu duchovenstvu; jen v případě mobilisace vojska je rozšířena pravomoc vojenských duchovních na všechny osoby příslušející k mobilisované armádě v poli. (Nejv. rozh. 2. července 1906 a 21. června 1907, cirk. nař. minist. zemské obrany 26. července 1906, praes. č. 3087, č. 32 věstníku a 26. července 1907 č. 3342/pr., č. 25 věstníku.)

V Bosně a Hercegovině je zvláštní organizace duchovní správy v míru pro vojenské vyznavače řeckovýchodní (14 duch.), pro evangelické (12) a pro mohamedánské (5: mufti a imamové) (cit. Nejv. rozh. 25. srpna 1913).

Pro židy jest organizace provedena jen ve válce.

Pro orientaci stůjítež zde tyto jednotlivosti (srovn. k tomu instrukci kníž. arcib. konsistoře v Salcpurku o sňatcích válečných z 10. března 1916 v Archiv für kath. Kirchenrecht 1916, 96. svazek, str. 443 násl., zejména 445—448).

K vojenské duchovní jurisdikci náležejí (cf. § 17. služebního

předpisu pro vojenské duchovenstvo na zákl. Nejv. rozh. 2. září 1904 a cirkul. nař. říšsk. min. vojenství z 21. září 1904, praes. č. 6551, č. 124 věstníku):

a) všechny *aktivní* osoby c. a k. vojska, s vynětím členů Nejvyššího domu, pak osoby, obstarávající vojenské invalidovny, zejména sem patří:

1. všechny osoby nalézající se *trvale* v aktivní službě;
2. všichni *dočasně* aktivovaní;
3. všichni *gažisté* na dovolené, vyjmouc *gažisty*, kteří jsou *trvale* na dovolené a nejsou zařadění do žádné hodnostní třídy;
4. mužstvo *dočasně* na dovolené.

b) Manželky a nezletilé děti pod otcovskou mocí osob jmenovaných pod lit. a).

c) Osoby ve vojenských léčebných ústavech onemocnělé a osoby povolané k opatrování těchto nemocných.

d) Chovanci vojenských ústavů vychovávacích.

e) Přednostkyně a vychovatelky v ústavech pro výchovu dcer důstojnických a osiřelých důstojnických synů.

f) Trestanci ve vojenských trestnicích.

g) Příslušníci zemské obrany a domobrany, *pokud náležejí* k armádě v poli nebo jsou ve službě etapní nebo jsou ve vojenské posádce vyzbrojené pevnosti.

h) Branci povinnovaní podle branného zákona, kteří jsou povoláni při mobilisaci k službám rázu válečného.

i) Všechny osoby, které služebně doprovázejí sbor armádní a vojsko v poměru válečném.

k) Vojenští zajatci a rukojímí pod vojenským dozorem.

Mimo to patří pod vojenskou duchovní správu *pouze v době války* hlavně:

a) Civilní dělníci podrobení domobranecké povinnosti nebo přibraní na základě zákona o vojenských výkonech, pokud jsou u armády v poli nebo v etapě.

b) Všechny domobranecké teritoriální brigády, to jsou polní oddělení utvořené z domobranců, které výjimečně mohou býti poslány i do zázemí jako vojsko posádkové nebo k jiným vojenským účelům.

c) Polní četnictvo a četnický personál přidělený armádě v poli.

d) Osoby náležející sice k zeměbraně nebo k domobraně, pokud jsou přiděleny službou c. a k. vojsku.

e) Všechny sbory dobrovolnické (Freiwilligenkorps, Jugendschützenbataillone).

f) Příslušník zeměbrany nebo domobrany náležející k nějaké polní formaci zůstává pod vojenskou duchovní správou, i kdyby přišel do zázemí jako dovolenec neb uprchlík ze zajetí.

g) Příslušník zeměbrany nebo domobrany, který přišel nemocen do nějakého c. a k. vojenského sanitního ústavu, jenž jest vyňat z civilní jurisdikce duchovní.

Doplňovací sbory zeměbrany a domobrany patří vždy pod civilní jurisdikci.

ODDÍL ČTVRTÝ:

O úřadech a beneficích po stránce věcné.

§ 65.

A. Zřízení beneficí (*constitutio, erectio beneficiorum*).

Beneficia consistorialia, která pravidelně se udělují v konsistoři kardinálské, mohou býti zřízena pouze apoštolským stolcem (can. 1414, § 1). Jde-li o zřízení úřadů nekonsistoriálních je sice zásadně uznáno právo papežské, ale ordináři mohou tak činiti každý ve svém obvodu až na zřízení *dignit* kapitulních, které je vyhrazeno stolci apoštolskému (can. 1414, § 2, cf. 394, § 2). Zmíněné právo ordinářovo přísluší generálnímu vikáři jen na základě zvláštního mandátu (can. 1414, § 3). I kardinál může při vlastním kostele nebo diakonii zřídití beneficia, s nimiž správa, duchovní není spojena, leda že by kostel náležel klerikálnímu řádu vyňatému (can. 1414, § 4).

Kodex mluví o podmínkách zřízení beneficia vytyká pouze tyto:

1. Nutná je stálá a přiměřená dos, t. j. majetek, jehož důchody by stačily ke trvalému uhrazování nutných výdajů (can. 1415, § 1, cf. can. 1410). Záleží-li dos v penězích, má ordinář postarati se o to, by co nejdříve byly uloženy v jistých a plodonosných pozemcích neb obligacích (can. 1415, § 2), ovšem po vyslechnutí diecéšní správní rady (*dioecesanum administrationis consilium*, can. 1520). Kdyby však se nedostávalo přiměřené dos, může fara nebo quasi fara přece se zřídití, dalo-li by spolehlivě se předpokládati, že se dostane odjinud, čeho bude třeba (can. 1415, § 3).

2. Před zřízením buďtež svolání a slyšání ti, kdož mají při tom právní zájem (can. 1416). Právo veta se jim však nepřisuzuje.

3. Zřízení beneficí se staniž pravoplatnou listinou, kde musejí býti vytčena místo beneficia, dos beneficiální a práva i břemena beneficiátova (can. 1418).

4. Zakladatel beneficia může při založení určití výminky se přičítící právu obecnému, jsou-li ovšem slušné a nejsou-li proti povaze beneficia; souhlas ordinářův jest ovšem nutný (can. 1417, § 1). Výminky jednou připuštěné nemohou býti platně potlačeny nebo pozměněny ordinářem, leda že jde o změny ve prospěch církve za souhlasu zakladatelova nebo patronova (can. 1417, § 2).

V Rakousku žádá zákon ze 7. května 1874 č. 50 ř. z. (§ 20) schválení státního ke zřízení nových diecézí a osad farních, ke změně hranic jejich a ke zřízení, rozdělení nebo sloučení prebend, poněvadž tím současně se mění veřejný obor působnosti. Uvažování státních úřadů je v těchto případech *volné* (rozhodnutí správního soudu u *Budwiňského* 970 A. Návrh musí však vycházeti od úřadu duchovního. U farností příslušné je ministerstvo kultu (nařízení z 21. listopadu 1877, č. 19.360).

Má-li nová fara se zřídití, platí ještě dnes hlavní zásady obsažené v Josefově dvorském dekretu z 20. října 1782, kde se činí rozdíl mezi farou venkovskou a městskou; při tom se přihlíží k přístupnosti a vzdálenosti fary, množství osadníků, velikosti kostela a pod.

Ke zřízení *veřejné* kaple je zapotřebí povolení jak konsistoře, tak i místodržitelství; důvod ovšem musí býti vážný a vydržování kaple musí býti majetkově zajištěno.

O kaplích (oratoria) mluvíme ostatně později. Kodex má příslušná ustanovení v can. 1188—1196.

§ 66.

B. O změnách a zrušení beneficí.

Kodex uvádí tyto druhy změn a zrušení beneficí:

1. unio, sloučení;
2. translatio, přenesení;
3. divisio, dělení;
4. dismembratio, oddělení;
5. conversio, přeměnění;
6. suppressio, zrušení.

K č. 1. Unio, sloučení beneficí.

Unio beneficí je trojí:

a) *Exstinctiva*, a to:

α) dvě nebo více beneficí se zrušuje a na místě nich se zřídí jediné nové beneficium;

β) jedno nebo více beneficí se spojí s jiným beneficíem tak, že přestanou existovati (can. 1419, bod 1). — Beneficiu, které

takto vznikne nebo zůstane, přísluší všechna práva i břemena beneficií zrušených; nedala-li by se srovnati, pak práva výhodnější (can. 1420, § 1).

b) *Aeque principalis*; beneficia se spojí, ale zachovají si svou povahu, jakou měla před tím se všemi právy a břemeny, i nejsou sobě ani nadřizena, ani podřizena i udělují se pak ovšem stále jen jednomu a témuž správci (can. 1419, bod 2, 1420, § 2).

c) *Minus principalis*, čili *per subiectionem* neb *accessionem*; beneficia se udrží sice, ale jedno nebo více jich se podřídí jako příslušenství jinému beneficiu (hlavnímu) (can. 1419, bod 3). Tu se mluví pak o *beneficium principale* a *accessorium*. Klerik hlavního beneficia obdrží tím také *beneficium* vedlejší a musí plnit povinnosti obou (can. 1420, § 3).

Příslušným co do sloučení jest ordinář místní, nikoli však kapitulní vikář, ani ne generální vikář beze zvláštního mandátu, jsou-li splněny tyto podmínky:

1. že unioes jsou nutné neb očividně prospěšné;
2. trvalé (in perpetuum) (can. 1423, § 3);
3. že jde o unioes aeque nebo minus principaliter kterýchkoli farních kostelů mezi sebou nebo s beneficiem nekurátním, při čemž se předpokládá, že *beneficium* toto se stane akcesoriem při unio minus principalis (can. 1423, § 1);
4. že jde o unioes far s kostelem katedrálním nebo kolegiálním, který leží v obvodu farním, a to tak, že *důchody* farní plynou do jmění řečeného kostela, byla-li ovšem přiměřená část jich vyhrazena faráři neb jeho vikáři (can. 1423, § 2).

Ordináři *nemohou* však sloučiti

a) fary s *mensou* kapitulní nebo biskupskou, s kláštery, s kostely řeholními nebo s jinou právnickou osobou, ani ne s dignitami a beneficií kostela katedrálního nebo kolegiálního (can. 1423, § 2);

b) beneficia kurátní ani nekurátní na újmu dočasných držitelů bez jejich souhlasu;

c) *beneficium* patronátní s beneficiem volného osazení bez souhlasu patronova;

d) beneficia různých diecésí, i kdyby obě diecése byly spravovány jedním biskupem na základě unio aeque principalis; konečně

e) ani ne beneficia eximovaná nebo vyhrazená apoštolskému stolci s kterýmikoli jinými beneficií (can. 1424).

Can. 1425 vytýká případy sloučení, které se nazývaly v dřívějším právu *incorporationes*, kdežto však Kodex vůbec nezná tohoto výrazu. Jsou to:

a) unio fary s klášterem, ale *ad temporalia tantum*, to znamená že klášter pouze bere *důchody farní* (je tedy jen usufruktuářem, nikoli vlastníkem) a náčelník klášterní musí navrhopati místnímu ordináři kněze z kleru světského pro onen kostel, při čemž přiměřená část příjmů se mu poukáže (can. 1425, § 1).

b) Provádí-li se unio fary s klášterem *pleno iure*, t. j. quoad spiritualia et temporalia, fara se stává farou řeholní a řeholní představený může jmenovati (nominare) kněze ze svého kláštera pro vykonávání duchovní správy, ale ordinář místní ho schvaluje a ustanovuje; duchovní správce podléhá ordinářově pravomoci, moci korekční a visitaci ve všech věcech, které přísluší do správy duší (cf. can. 631).

Tyto druhy sloučení jsou však možny jen s povolením apoštolského stolce (can. 1425, § 1).

2. *Translatio beneficii* nastává, přenáší-li se sídlo beneficia z místa dosavadního na místo jiné (can. 1421).

Translaci povoluje biskup z těchž důvodů, z kterých povoluje sloučení, zejména přenáší-li sídlo světského farního beneficia do jiného místa téže fary. Ordináři mohou však přenést jiná beneficia se všemi užitky a břemeny na kostely mateřské nebo jiné kostely těchž míst nebo míst sousedních jenom tenkrát, sessul-li se kostel, při kterém byla zřízena a nemůže-li býti obnoven; při tom mají podle možnosti oltáře a oratoria býti zasvěcena týmž svatým (can. 1426).

Translace z místa na místo v téže faře se povolují *v Rakousku* pouze duchovními úřady (výnos min. kultu 21. června 1870 č. 5525).

3. *Divisio beneficii* značí vznik dvou nebo více beneficií z beneficia jednoho (can. 1421).

4. *Dismembratio* znamená oddělení části obvodu nebo majetku z určitého beneficia a jeho přidělení jinému beneficiu, zbožné nadaci nebo církevnímu ústavu (can. 1421).

K. č. 3 a 4. Ordináři jsou oprávněni dělit fary, zřizující při tom novou trvalou vikarii nebo faru, a to z důvodu kanonicky uznaného, ano i proti vůli rektorů kostelních a bez souhlasu lidu. Rovněž mohou tak oddělit obvod farní (can. 1427, § 1).

Kanonickým důvodem pro dělení a dismembraci farní je však pouze ten, že buď je přístup k farnímu kostelu velmi stížen, buď že je tak velký počet přífařených, že jejich duchovnímu dobru nelze hověti ani výpomocnými kněžími (cf. can. 476, § 1, § 8 a 1427, § 2).

Dělí-li biskup faru, má poukázati přiměřený příděl trvalé vikarii nebo faře nově zřízené za šetření zásad platných v majetkovém právu (cf. can. 1500); kdyby však odjinud neměl přídělů, má je

příkázati z důchodů mateřského kostela, jemuž dostatečné důchody musejí býti ovšem zachovány (can. 1427, § 3).

V tomto případě je trvalá vikarie nebo nová fara povinnována úctou k mateřskému kostelu způsobem, jak ordinář stanovil; křtitelnicе ovšem nesmí býti vyhrazena jen kostelu mateřskému (tamtéž § 4). Dělí-li se fara řeholní, nová trvalá vikarie nebo nová fara je světskou. Dělí-li se fara patronátní, je nová fara *liberae collationis* (can. 1427, § 5).

Místní ordináři mají provést změny dosud projednané pravoplatnou listinou vyslechše katedrální kapituly a ty, kdož mají na tom právní zájem, zejména rektory kostelní (can. 1428, § 1).

Bezdůvodně provedená změna je neplatná (tamže § 2).

Proti dekretu ordináře nařizujícího zmíněné změny je možný rekurs k apoštolskému stolci s výsledkem pouze devolutivním (tamže § 3).

Ordináři nemohou beneficíím uložit ani platy trvalé (*pensiones*), ani platy doživotní; pouze osazující nějaké beneficium mohou z důvodu spravedlivého a současně vytknutého uložiti beneficiátovi platy doživotní, není-li tím zmenšena *kongrua* (can. 1429, § 1).

Ordináři mohou farním beneficíím uložiti platy pouze ve prospěch faráře nebo vikáře odstupujícího od úřadu; platy tyto však nesmějí převyšovati třetí části příjmů farních po odečtení všech výdajův a nejistých příjmů (can. 1429, § 2). Platy uložené beneficíím ať papežem ať jiným udělovačem, zanikají smrtí oprávněného příjemce (*pensionarius*), který jich nesmí zciziti, leda že by to bylo výslovně dovoleno (can. 1429, § 3).

§ 21, odst. 1. zákona ze 7. května 1874 č. 50 ř. z. ustanovuje toto: Při přefaření jsou vyloučeni osadníci sprostěni odváděti dřívějšímu faráři příspěvky zakládající se na farní příslušnosti, leda že by se zakládaly na soukromoprávním titulu (na př. na smluvním ujednání-stran), nebo že by něco jiného bylo stanoveno při přefaření.

O takových vyděleních čili *excindacích* rozhoduje ministerstvo kultu. Správní soudní dvůr rakouský rozhodl na př., že ku příspěvkům §u 21. cit. zákona nepatří věcná břemena, ježto zavázání jsou majitelé pozemků jako takoví, ne jako příslušníci far.

Kdyby poměry vyvolané změnou obročí měly se zase zvrátiti, neuznává se na žádně straně právo na *restitutio in integrum* (*Budwiński* 5217). Řízení ve věcech stavebních břemen nemá nikdy býti sloučeno s řízením o vyfaření; vyfaření musí býti dříve skončeno, než-li může se přikročiti k řešení sporných otázek stavebních břemen (*Budwiński* 3887).

5. *Conversio* znamená přeměnu benefícia na jiný druh beneficíí (can. 1421).

Ordinář nemůže přeměňovati beneficíí kurátních na benefícia nekurátní, ani ne řeholních beneficíí na světská, ani světských na řeholní (can. 1430, § 1).

Naopak však mohou jednoduchá benefícia býti přeměněna místními ordináři na kurátní, nepřiči-li se tomu výminky stanovené zakladatelem (can. 1430, § 2).

6. *Suppressio*, úplné zrušení benefícia (can. 1421) nastává tenkrát, odpadly-li všechny podmínky dalšího trvání benefícia.

Ze změn dosud probraných jsou vyhrazeny apoštolskému stolci (can. 1422): *unio extinctiva*, *unio minus plena* a *pleno iure* (can. 1425), zrušení beneficíí a oddělení (*dismembratio*) jmění beneficiálního, aniž by současně vzniklo nové beneficium; *unio aequae principalis* a *minus principalis* řeholního benefícia s beneficiem světským a naopak; přenesení, dělení a oddělení řeholního benefícia.

§ 67.

C. O udělení církevních úřadův a beneficíí vůbec a 1. *per liberam collationem* zvláště.

I. Udělení církevního úřadu příslušným činitelem církevním se nazývá *canonica provisio* (can. 147, § 2.)

Udělení úřadu má se díti písemně (can. 159); ovšem není opomenutí tohoto předpisu důvodem neplatnosti provise.

Bez provise nemůže nikdo nabyti církevního úřadu (can. 147, § 1).

Proto také nemůže nikdo sobě samému uděliti benefícia (can. 1437). Církevní beneficium nemůže klerikovi proti jeho vůli býti platně uděleno, naopak musí je výslovně přijmouti (can. 1436).

Zmíněná *provisio* se stává několikerým způsobem:

a) *per liberam collationem* příslušného představeného;

b) *per institutionem*, předchází-li patronovo podání (*praesentatio*) (cf. can. 1448—1471), nebo předchází-li jmenování (*nominatio*) strany k tomu oprávněné;

c) *per confirmationem* po předchozí volbě;

d) *per admissionem* po předchozí postulatio;

e) pouhou volbou a přijetím zvoleného, nepotřebuje-li volba stvrzení, na př. při volbě papežské (can. 148, § 1, 2).

Stvrzení zvolených, připuštění postulovaných, dosazení presentovaných nebo nominovaných všeobecně předpokládá, že vlastní

ordinář shledal vyhlédnuté kandidáty způsobilými, třeba i zvláštní zkouškou, předepsanou zákonem nebo jím samým požadovanou (can. 149). Pouze papež není takto vázán.

Podmínkou platné provise je, by byl úřad uprázdněn (*vacans*, cf. can. 183, § 1); každé prohřešení se proti této zásadě činí provisi neplatnou, na čemž ničeho nemění uprázdnění později nastalé (can. 150, § 1). Ani příslibení neuprázdněných úřadů nemá právního účinku (can. 150, § 2).

Úřad platně uprázdněný může se osaditi, třeba ho držel někdo nesprávně; nutno jen úředně zjistiti tyto poměry a učiniti o tom zmínku v listu dosazujícím (can. 151).

II. Papež může osazovati zásadně beneficia v celé církvi a vhraditi sobě jich osazení v *určitých případech* (can. 1431). Podle práva nyní platného jsou papeži *vyhrazena stále* tato beneficia:

1. Místa *koadjutorů* při beneficích ať s právem nástupnictví, ať bez tohoto práva (can. 1433); výhrada tato nevztahuje se na místa zástupcův a pomocníků farních (can. 475, 476);

2. všechna beneficia osazovaná v konsistoři kardinálské (*consistorialia*) a všechny *dignity* kostelů katedrálních a kolegiálních (can. 1435, § 1; cf. can. 396, § 1);

3. všechna beneficia i kurátní, která se uprázdnila smrtí, povýšením, vzdáním a přeložením *kardinálů*, *papežských legátů*, *vyšších úředníků* při římských kongregacích, soudech a oficiích, *papežských familiárův* i čestných (can. 1435, § 1, bod 1);

4. všechna beneficia mimo římskou kurii, uprázdnila-li se smrtí beneficiátovou v *Římě* samém (can. 1435, § 1, bod 2);

5. beneficia neplatně udělená pro *simonii* (can. 1435, § 1, bod 3);

6. beneficia, jichž se dotkl (*manus apposuit*) papež sám nebo svým delegátem, t. j. prohlásil-li volbu beneficiátovu neplatnou, zakázal-li voličům přikročiti k volbě, připustil-li zřeknutí, povýšil-li, přeložil-li nebo sesadil-li beneficiáta, udělil-li beneficium jako komendu (can. 1435, § 1, bod 4).

Beneficia *manualia* a beneficia *patronátu laického* nebo *smíšeného* jsou jen tenkrát vyhrazena, stalo-li se tak výslovně (can. 1435, § 2).

O udělení beneficíi *římských* zachovávají se v platnosti zvláštní předpisy (can. 1435, § 3).

Je-li beneficium vyhrazeno stolci apoštolskému, nemůže nikdo z nižších jurisdikcionářů platně je osaditi (can. 1434).

III. *Jinak* mají zákonem uznaný nárok na osazení uprázdněných beneficíi *kardinálové* při vlastním kostele nebo vlastní diakonii, a místní ordinář ve vlastním teritoriu (can. 1432, § 1).

Vikář generální nemůže osazovati beze zvláštního mandátu; vikář kapitulní smí osazovati fary volné kolace pouze, je-li biskupský stolec alespoň rok uprázdněn (cf. can. 455, § 2, bod 3); jiných *stálých* beneficíi volné kolace nesmí osazovati (can. 1432, § 2).

Neosadil-li by ordinář beneficia do šesti měsíců, nabyv vědomosti o uprázdnění, připadá právo osazení *apoštolskému stolci*, nemá-li ovšem místní ordinář vážných důvodů pro odklad (can. 1432, § 3, a 458).

Osazuje-li někdo za jiného, jenž zanedbal osazení nebo nemohl ho provésti, nenabývá proto jurisdikce nad jmenovaným; naopak právní poměr jeho je takový, jako kdyby osazení bylo se stalo pravidelnou cestou (can. 158).

Jednoduchá officia církevní osazuje ordinář, nepřisluší-li toto právo někomu jinému; vikář generální je k tomu oprávněn jen na základě zvláštního mandátu (can. 152).

Není-li pro osazení officia zákonem stanoven termín zvláštní, má se státi do šesti měsíců, počítaných ode dne, kdy kolátor nabyl vědomosti o uprázdnění (can. 155, cf. can. 458).

V *Rakousku* se předpisuje ještě, že kdykoliv úřad nebo prebenda se uprázdní, musí to ihned býti oznámeno zemskému úřadu politickému (§ 11 zák. ze 7. května 1874, č. 50 ř. z.).

Znovuosazení uprázdněných církevních úřadův a obročí musí nastati pravidelně průběhem jednoho roku, počítaného od uprázdnění. Výjimečně může tato lhůta býti prodloužena za souhlasu zemské vlády (§ 12). Soukromé smlouvy o posloupnost v nějaký církevní úřad nebo prebendu jsou neplatny (§ 13).

IV. Na uprázdněný úřad může býti dosazen pouze klerik všech vlastností, požadovaných právem obecným i partikulárním nebo listinou zakládací (can. 153, § 1). Přednost má obdržeti ten, kdo je způsobilejší (tamže, § 2).

Osazení bez nutných vlastností kandidátových je neplatné, je-li neplatnost výslovně stanovena; jinak je provise platná, ale může býti zvrácena rozsudkem příslušné vrchnosti (can. 153, § 3).

Úřady s duchovní správou ať pro foro externo, ať pro foro interno, nemohou platně se uděliti klerikovi, který ještě nemá kněžství (can. 154).

Je-li zapotřebí určitého ordo pro nabytí nějakého beneficia, musí tak se státi před jeho udělením (can. 1474).

V *Rakousku* mohou býti prebendy kapitulní i všechna beneficia udělena pouze kněžím.

Šlechtictví platí jen tam za podmínku, kde ho fundace zvláště

žádá. Totéž stanovisko zaujímá i rakouské právo. Nejdéle trvala na šlechtictví kapitula olomoucká, však i ona znenáhla ustupovala. Úmluvou z r. 1880 mezi vládou rakouskou a papežským stolcem bylo stanoveno, že šlechtictví není zapotřebí při členech císařem jmenovaných, ale že ho třeba při členech volených kapitulou. R. 1894 usnesla se kapitula, že i zde není šlechtictví nutně zapotřebí, což r. 1898 kurie schválila; schválení státní ještě se nestalo.

Beneficia světská buďtež udílena klerikům světským, řeholní členům oné řehole, ke které beneficium patří (can. 1442).

Uprázdni-li se úřad resp. beneficium vzdáním držitelovým nebo rozsudkem znějícím na odnětí, nemůže příslušný ordinář platně udělití officia (beneficia) familiárům svým nebo familiárům resignujícího, ani ne příbuzným nebo sešvakřeným až do druhého stupně včetně (can. 157).

V Rakousku platí zásada, že o způsobilosti k nabytí církevních úřadův a obročí rozhodují státní zákony, pak církevní předpisy platné v jich rámci, a zakládací listiny v jednotlivých případech (§ 1 zák. 7. května 1874, č. 50 ř. z.). § 2. téhož zákona má všeobecné požadavky pro všechny církevní úřady a obročí, a to rakouské státní občanství, bezúhonné chování po stránce mravní a státoobčanské, a po případě zvláštní způsobilost, předepsanou státními zákony pro určité církevní úřady a obročí.

Týchž vlastností se vyžaduje u duchovních, kteří se povolávají k zastupování nebo provisornímu zastávání církevních úřadův neb obročí, nebo jen k výpomoci (§ 2).

O přijímání cizinců do stavu duchovního nebo do seminářů platí dosud výnos min. kultu a vyučování z 11. října 1859 č. 1351 a 25. listopadu 1873, č. 15323 u *Mayrhofera* IV., 1898, str. 79—80.

Odtud musejí i osoby vyhlédnuté na arcibiskupství, biskupství, na kanonikáty všechněch kapitul a na generální vikariáty se oznámiti státní kultové správě, nezakládá-li se osazení na zeměpanském jmenování nebo na volbě potvrzené zeměpánem (§ 3, odst. 2., zák. ze 7. května 1874, č. 50. ř. z.).

Osazení nesmí se státi, byl-li učiněn odpor na základě § 2. téhož zák. (§ 3, odst. 3). Stalo-li by se přece, pokládá se beneficium státně za uprázdňené se všemi následky.

O ostatních úřadech mluvíme v §u 71 u příležitosti rakouských poměrů patronátních, poněvadž věci úzce souvisí.

V. Všechna *beneficia* světská se udělují na doživotí beneficiátovo, leda že by výjimka byla stanovena při založení, neb obyčejem nepamětným nebo zvláštním indultem (can. 1438).

Nedají-li se *officia* sloučiti, t. j. jedním držitelem samotným zastávati, nazývají se *incompatibilia, neslučitelná* (can. 156, § 2).

Totéž platí o *beneficiích*; ovšem pokládají se za neslučitelná i ona beneficia, z nichž každé jednotlivé stačí na slušné živobytí beneficiátovo (can. 1439, § 1, 2).

Neslučitelná officia a beneficia nemají nikomu se udělovati trvale (can. 156, § 1, 2), ani ne jako titul, ani ne jako komenda (can. 1439, § 1). Kdyby klerik nabyl pokojného držení nějakého druhého úřadu nebo beneficia neslučitelného s prvním, avšak přece by se odvážil podržeti i první proti předpisům právě uvedeným, pozbývá ipso iure *obou* officíí nebo beneficíí (can. 2396).

Chce-li tudíž někdo míti právo na ponechání si *obou* officíí nebo beneficíí, musí udělení druhého úřadu se díti na základě výslovného udání o držení prvního v žádosti k apoštolskému stolci nebo musí býti připojena klausule derogační při udělení, ježto jinak mělo by se za to, že klerik mlčky se vzdal úřadu prvního, uchopuje se držení úřadu druhého, neslučitelného s prvním (can. 156, § 3; 188, bod 3; dvorské dekrety z r. 1785 zapověděly v Rakousku kumulaci beneficíí kurátních).

VI. Církevní beneficia mají se udělovati beze zmenšení (can. 1440; cf. can. 1429, §§ 1, 2).

Sražka z užitků, kompensace a placení se zavrhuje jako simonické, mají-li býti konány klerikem v době provise ve prospěch kolátora nebo patrona (can. 1441).

Obdržev beneficium má beneficiát se uchopiti jeho držení, ale ovšem ne o vlastní újmě; při tom má vykonati vyznání víry (can. 1443, § 1).

U beneficíí nekonsistorních provádí místní ordinář *missio in possessionem* nebo t. zv. *institutio corporalis*; k tomu může delegovati i jiného kněze (can. 1443, § 2).

Tato *missio in possessionem* se staniž způsobem předepsaným partikulárně nebo pravoplatným obyčejem, leda že by ordinář písemně od toho dispensoval; v tomto případě dispense zastupuje uchopení se držení (can. 1444, § 1).

Ordinář místní ustanoví, kdy uchopení držení má se státi; uplynula-li doba marně, má ordinář prohlásiti beneficium za uprázdňené (cf. can. 188, bod 2), leda že by tomu bránil vážný důvod (can. 1444, § 2). Při uchopení držení je možné zastoupení, ovšem na základě zvláštního mandátu (can. 1445).

Od doby uchopení se beneficia přísluší beneficiátovi užívání všechněch práv, jak duchovních, tak i majetkových, spojených

s beneficiem (can. 1472). V Rakousku rozhoduje doba kanonické instituce co do nároku na skutečné příjmy obroční (dvorský dekret 7. listopadu 1836 a výnos min. kultu 22. února 1859, č. 2784).

Držení může vésti k *vydržení beneficia*; dokáže-li totiž beneficiát, že drží pokojně celá tři léta *bona fide*, ačkoli titul držení byl náhodou nesprávný, jen když nenastala při tom simonie (can. 1446) (dřívější regula cancellaria de triennali possessore).

Vyžaduje-li někdo beneficia na pokojném jeho držiteli a tvrdí-li, že beneficium určitě jest uprázdněno, tu musí v žalobě své označiti jméno držitelovo, dobu držení a zvláštní důvod, ze kterého je patrné, že držiteli *právo* na beneficium nepřísluší. Celý tento spor musí býti in petitorio řádně rozhodnut, aby beneficium mohlo býti uděleno žadateli (can. 1447). (Je to dřívější regula cancellaria de annali possessore.)

VII. *Rakouské* státní právo různí uvedení v duchovní oprávnění, spojená s úřady a beneficii, a uvedení v příjmy s nimi spojené (§ 7 zák. 7./V. 1874 č. 50 ř. z.).

První věc náleží příslušné církevní vrchnosti, věc druhá náleží státní správě kultové za součinnosti biskupův a farních obcí, a jde-li o soukromý patronát, také za součinnosti patronův kostelních.

Způsob této součinnosti má býti uspořádán cestou nařizovací po vyslechnutí biskupů, což však dosud se nestalo. V praxi však orgánové státní kultové správy se účastňují pouze při uvedení farářů, kteří jsou pod veřejným patronátem, a to jako jeho zástupcové, při čemž mají se přesvědčiti, že jmění kostelní a beneficiální je neztenčeno.

Jde-li o fary soukromého patronátu, zhotovují se nové inventáře kostelního a beneficiálního jmění u příležitosti uvedení v příjmy, a zasílá se jeden exemplář místodržitelství ke kontrole. Témuž účelu slouží výtahy z ročních kostelních účtů, které beze zření na patronát se zasílají místodržitelství. (Nejv. rozh. 3. X. 1858).

§ 68.

2. O volbě.

I. Pro církevní volby platí předpisy kanonů kodexových, *pokud nejsou zvláštní ustanovení v platnosti pro jednotlivá officia resp. beneficia* (srovn. na př. can. 160, 161, 162, 163, 168, 171).

Přísluší-li právo volby na uprázdněné beneficium neb officium nějakému *kolegiu*, má volba se vykonati do 3 měsícův od seznání

jeho uprázdnění; jinak by osazoval *libere* onen církevní představený, kterému přísluší právo potvrzení volby, resp. právo udělení (can. 161).

Předseda kolegia má svolati všechny voliče stanoveným způsobem, na místě a v době jim příhodné; osobní pozvání platně se uskutečňuje buď v místě jich domicilu, kvasidomicilu nebo v místě pobytu (can. 162, § 1).

Byl-li nějaký volič opominut (neglectus) a proto nepřítomen při volbě, je volba sice platná, ale může býti zvrácena na jeho zakročení příslušným duchovním představeným, a to i tenkrát, byla-li již confirmována, jen dokázáno-li, že rekurs byl podán alespoň do 3 dnův od zvědění o nastalé volbě (can. 162, § 2).

Jen tenkrát je volba *ipso iure* neplatna, bylo-li více než jedna třetina voličů opominuto (can. 162, § 3).

Byli-li nepozvaní přece při volbě přítomni, nevadí, že nebyli pozváni (can. 162, § 4).

Jde-li o volbu na úřad doživotně udělovaný, nemá svolání voličů před uprázdněním úřadu právního účinku (can. 162, § 5).

Stalo-li se pozvání řádně, přísluší právo volby těm, kdož jsou při ní přítomni; není dovoleno hlasovati ani zaslaným dopisem, ani zástupcem (can. 163).

Každý volič má jen jeden hlas, i kdyby z několika důvodů měl právo hlasovací (can. 164).

Kdo ke kolegiu nepřísluší, nemůže býti připuštěn k hlasování pod neplatností volby (can. 165).

Rovněž je volba *ipso iure* neplatná, do které by laikové byli se vměšovali, nešetříce kanonické svobody (can. 166).

Vyloučení jsou z hlasování (can. 167, § 1, bod 1—5):

1. kdož nemají způsobilosti k právním činům;
2. nedospělí;
3. kdož jsou postiženi censurou neb infamií iuris, ovšem na základě předchozího rozsudku deklaratorního neb odsuzujícího;
4. kdo založili sektu kacírskou nebo rozkolnickou, nebo kdo k ní veřejně příslušeli;
5. kdož nemají aktivního práva hlasovacího buď následkem platného soudcovského rozsudku, buď po právu obecném resp. partikulárním.

Kdyby někdo z takto vyloučených (1—5) byl připuštěn k volbě, jest jeho hlas neplatný; ale volba sama je platná, leda že by při odečtení jeho hlasu nebyl zvolený obdržel vyžádaného počtu hlasů, nebo že by byl vědomě připuštěn exkomunikovaný rozsudkem deklaratorním neb odsuzujícím (can. 167, § 2).

Kdyby některý volič byl sice přítomen v budově, kde volba se koná, ale nemohl býti přítomen při volbě samé pro chatrné zdraví, budiž hlasu jeho písemně vyžádáno skrutátory (can. 168).

Aby odevzdaný hlas byl platný, musí býti (can. 169, § 1):

1. svobodný; a proto je neplatný hlas, byl-li volič donucen k volbě podstatnou bází nebo podvodem, přímo nebo nepřímou;
2. tajný, nepochybný, bezpodmínečný, určitý.

Výminky před volbou připojené k hlasování se pokládají jako nedoložené (can. 169, § 2). Nikdo nemůže hlasovati pro sebe sama (can. 170). Před volbou zvolí se tajným hlasováním aspoň 2 skrutátoři z kolegia, nejsou-li určeni snad již vlastními stanovami; skrutátoři musejí přísahati současně s předsedajícím, je-li sám z kolegia, že věrně budou plniti svůj úřad a že zachovají vše v tajnosti, co se dělo ve schůzi, a to i po vykonané volbě (can. 171, § 1). Skrutátoři bdí nad správností volby, zejména odpovídá-li počet odevzdaných hlasů počtu voličův, a oznámí veřejně, kolik kdo obdržel hlasů (tamže § 2).

Je-li počet hlasův odevzdaných větší než-li počet voličův, jest volba neplatná (tamže § 3). Hlasovací lístky ihned se spálí, jakmile skrutinium je dokončeno nebo teprve po sedění, bylo-li v něm několikrát hlasováno (can. 171, § 4). O všech volebních jednáních zapisovatel sepíše protokol, jež podepíše zapisovatel, předseda a skrutátoři; protokol pak se uschová v archivu (tamže § 5).

II. Volba aklamací je nyní vyloučena; ale může se vykonati, není-li nic jiného právem předepsáno, i *per compromissum*, přenesou-li totiž voliči jednoduše a písemně pro určitý případ právo volby na jednoho nebo více způsobilých mužů, buď ze sboru samého, buď mimo sbor, kteří pak volí za všechny jako plnomocníci (can. 172, § 1).

Kompromisáři musejí býti kněžími, jde-li o volbu v kolegiu duchovním, jinak volba by byla neplatná (can. 172, § 2). Kompromisáři se řídí při volbě podle předpisů *iuris communis* o volbách; byly-li přípustné výminky přiloženy, musejí je zachovati. Výminky *contra ius* se pokládají za nedoložené (can. 172, § 3).

Je-li zvolen pouze jeden kompromisář, nemůže voliti sebe sama; je-li více kompromisářů, nemůže nikdo z nich přistoupiti svým hlasem k ostatním voličům ho, by taktó umožnil volbu (can. 172, § 4).

Kompromis zaniká a právo volby se vrací na kompromitenty: odvoláním od sboru, pokud volba není vykonána; nesplněna-li nebo nezachována-li nějaká výminka doložená ke kompromisu a byla-li volba vykonána neplatně (can. 173, bod 1—3).

III. Zvolen je ten, kdo má potřebný počet hlasů (can. 174,; cf.

can. 101, § 1 bod 1). Volba musí býti ihned oznámena zvolenému, který má prohlásiti alespoň do osmi dnův od přijetí zprávy, přijímá-li volbu čili nic; jinak pozbývá všeho práva z volby (can. 175), i kdyby později jinak se rozhodl (can. 176, § 1); ale může býti zase znova zvolen. Volba nová musí býti kolegiem vykonána do měsíce od oznámení, že odřekl (can. 176, § 1). Přijme-li zvolený volbu a není-li třeba jejího potvrzení, nabývá ihned plného práva; je-li třeba confirmace, nabývá zvolený pouze *ius ad rem*, t. j. má nárok na potvrzení, vyhovuje-li všem podmínkám (can. 176, § 2). Před potvrzením nesmí zvolený se vměšovati do správy úřadu, ani do věcí duchovních, ani majetkových, a případné jeho výkony jsou neplatny (can. 176, § 3).

Kdo nešetří těchto předpisů, proviňuje se církevním zločinem trestným podle can. 2394; zejména je nezpůsobilý, by obdržel příslušný úřad.

Zvolený musí žádati u příslušného představeného za potvrzení do osmi dnův ode dne, kdy přijal volbu, a to buď sám, buď zastupcem. Jinak by pozbyl všeho práva z volby, leda že by prokázal, proč nemohl žádati včas za potvrzení (can. 177, § 1).

Představený musí potvrditi volbu, shledá-li zvoleného způsobilým a byla-li volba správně vykonána (can. 177, § 2). Stvrzení má se díti písemně (can. 177, § 3).

Jakmile zvolený byl potvrzen, nabývá pravidelně plného práva na úřad (can. 177, § 4).

Nebyla-li volba vykonána v době předepsané nebo zbaveno-li kolegium práva volby za trest, připadá svobodné osazení úřadu církevní vrchnosti, od níž volba by měla býti potvrzena, nebo již právo osazení přísluší postupem instančním (*successive*) (can. 178).

§ 69.

3. O postulaci.

Volen může býti jen ten, kdo má všechny předepsané vlastnosti; vadí-li vyhlédnutému kandidátu nějaká překážka, od které bývá dispensováno, mohou voliči svými hlasy si ho vyžádati (*postulare*) na vrchnosti, i jde-li o úřad, pro který volený nepotřebuje potvrzení (can. 179, § 1). Kompromisáři mohou jen tenkráté postulovati, bylo-li to výslovně řečeno v mandátu nebo kompromisu (can. 179, § 2). Aby postulace platila, musí pro ni býti většina hlasův, ano, konkuruje-li s volbou, vyžaduje se aspoň dvou třetin hlasů (can. 180, § 1).

Při postulaci se hlasuje slovem „postulo“ nebo slovem podobným; „eligo vel postulo“ znamená, že volič volí, nevadí-li překážka; jinak že postuluje (can. 180, § 2). Postulace musí aspoň v osmi dnech býti předložena vrchnosti, která jest oprávněna potvrditi volbu, má-li ovšem právo dispensovati od překážky; jinak by věc musila býti předložena papeži nebo jeho splnomocněnci (can. 181, § 1). Nebyla-li v době předepsané postulace předložena k potvrzení, stává se ipso facto neplatnou a voliči pozbývají pro tentokráte práva volby nebo postulace, leda že by dokázali, proč nemohli jednati jinak (can. 181, § 2). Postulovaný nenabývá postulační práva na připuštění; představenému je volno zamítnouti postulaci (can. 181, § 3). Voliči nemohou odvolati postulace jednou učiněné, leda že by představený s tím souhlasil (can. 181, § 4).

Zamítne-li představený postulaci, vrací se právo volby na kolegium, leda že by voliči vědomě byli postulovali kandidáta, jenž je stížen vadou neprominutelnou; v těchto případech přísluší provise představené vrchnosti (can. 182, § 1).

Byla-li postulace schválena (*admissio*), budiž to ohlášeno postulovanému, jenž musí se rozhodnouti podobně jako zvolený, chce-li přijmouti postulaci (can. 182, § 2; cf. can. 175). Stane-li se tak, nabývá ihned plného práva na úřad (can. 182, § 3).

§ 70.

4. O patronátu a) podle práva obecného.

I. Právem patronátním se vyrozumívá souhrn oprávnění i povinností, které přísluší z církevního připuštění katolickým zakladatelům kostela, kaple nebo *beneficia* a jich právním nástupcům (can. 1448).

Kodex vytyká tyto rozdíly práva patronátního (can. 1449):

1. *reale a personale*, podle toho, souvisí-li s vlastnictvím nemovitosti nebo přímo se vztahuje na osobu;

2. *ecclesiasticum, laicale, mixtum*, podle toho, je-li důvod, z kterého kdo nabývá patronátu duchovní, laický nebo smíšený;

3. *hereditarium, familiare, gentilitium, mixtum*, podle toho, přechází-li patronát na dědice vůbec, nebo na ty, kdož jsou členy rodiny nebo rodu zakladatelova, nebo na ty, kdož jsou současně dědici a z rodiny nebo z rodu řečeného.

II. Nejdůležitějším jest ustanovení Kodexu, že nelze budoucně žádným způsobem zřídití nového patronátu; předpisy Kodexu vztahují se tudíž pouze na patronátní poměry již vzniklé před vydáním jeho (can. 1450, § 1).

Místní ordinář může pouze:

1. věnovati dočasné nebo trvalé duchovní přímluvy (veřejné prosby) věřícím, kteří zcela nebo částečně vystavili kostely nebo založili beneficium, přihlížeje při tom k jejich štědrosti (can. 1450, § 2, bod 1);

2. připustiti zřízení benefícia s doloženou výminkou, by beneficium po prvé bylo uděleno klerikovi zakladateli nebo jinému klerikovi označenému zakladatelem (can. 1450, § 2, bod 2).

Místním ordinářům se ukládá za povinnost, působiti k tomu, by patronové se spokojovali s duchovní přímluvou čili s duchovními prosbami, třeba i věčnými pro sebe a pro členy své rodiny, na místě nynějšího práva patronátního, neb alespoň na místě práva presentačního (can. 1451, § 1).

Kodex zahájil těmito ustanoveními nové období práva patronátního; úmysl při tom je patrný: vymítní do budoucnosti zcela vliv patronů na církevní benefícia. Jako zejména za papeže Alexandra III. byl patronát prohlášen za výsadu církevní proti nárokům odvozovaným z vlastnického práva na kostelích, tak nyní seslabuje se patronát na výhody, které vůbec nesouvisí s organizací církevní. Ovšem Kodex nezrušil dosavadních patronátů, nýbrž vyloučil v budoucnosti pouze vznik nových patronátů tam, kde rozhoduje jediné právo církevní. S církevního stanoviska je tato změna ovšem pochopitelná, neboť znamená nový krok na osamostatnění církve hlavně vůči laickému živlu.

III. Kdyby nynější patronové nechtěli se přizpůsobiti novému směru, pak řídí se jejich právo následujícími zásadami (can. 1451, § 2).

A. Volby a návrhy lidu na benefícia, i farní, mohou býti trpěny jen tenkrát nadále, volí-li lid duchovního ze tří kandidátův označených místním ordinářem (can. 1452).

Právo patronátní *osobní* nemůže býti platně přeneseno na nevěřící, veřejné odpadlíky, kacíře, rozkolníky, přívržence tajných společností, zavržených církví, ani na exkomunikované rozsudkem deklaračním neb odsuzujícím (can. 1453, § 1). K platnému převodu *osobního* patronátu zapotřebí souhlasu ordinářova písemného; ovšem musejí býti zachovány podmínky zakladatelovy a předpis can. 1470, § 1 bod 4, o němž mluvíme níže (can. 1453, § 2).

Přechází-li nemovitost, s níž patronát je spojen na osobu nezpůsobilou ku převzetí osobního patronátu, je patronát zastaven (*suspensum manet*) (can. 1453, § 3).

Aby právo patronátní mohlo se uznati, je nutno je dokázati

věrohodnými listinami nebo jinými platnými důkazními prostředky (can. 1454);

B. Oprávnění patronova jsou tato:

1. navrhnouti (*praesentare*) duchovního ke kostelu nebo beneficii uprázdněnému (can. 1455, bod 1). O jednotlivostech tohoto oprávnění mluvíme pak ještě dleji.

2. Nárok na slušné *alimenty* z důchodů kostela nebo beneficia; při tom platí pak tyto zásady:

a) plnění jinakých povinností, ani slušná výživa beneficiátova nesmějí býti ohroženy;

b) musejí tudíž důchody býti dostatečné;

c) by patron byl schudl beze své viny;

d) tohoto oprávnění nepozbývá patron, ani kdyby byl se vzdal patronátu ve prospěch církve, a nepozbývá ho, byl-li nějaký důchod vyhrazen při vzniku patronátu, který důchod však nestačí k odstranění jeho chudoby (can. 1455 bod 2).

3. Patron má právo vztyčiti v kostele patronátním erb svého rodu nebo rodiny, je-li to místním uznaným zvykem; dále má přednost před všemi laiky při procesích nebo podobných úkonech, má právo na důstojnější místo v kostele, ale mimo presbyterium a bez baldachinu (can. 1455, bod 3).

C. Jednotlivosti presentace jsou podle Kodexu tyto:

Žena může sama vykonávati právo patronátní; nedospělci vykonávají je skrze své rodiče nebo poručníky; jsou-li tito jich zástupci a katolíky, zastavuje se prozatím právo patronátní (can. 1456).

Lhůta presentační je všeobecně stanovena na 4 měsíce, není-li prokázán překážky, a není-li kratší doba vymíněna při založení nebo zavedena platným obyčejem. Lhůta se počítá ode dne, kdy instituent zpravil patrona o uprázdnění beneficia a jde-li o beneficium konkursem osaditelné, kdy mu podal zprávu o kněžích v konkursu aprobovaných (can. 1457).

Nezachová-li se lhůta řečená, osazuje se kostel nebo beneficium volně pro tentokráte (can. 1458, § 1).

Nemůže-li býti rozhodnut do řečené lhůty spor, vzniklý o právo presentační mezi ordinářem a patronem, nebo mezi samými patrony, nebo mezi presentovanými o právo přednostní, osazení se odloží až do ukončení sporu, a ordinář zatím ustanoví správce (*oconomus*) kostela nebo beneficia uprázdněného (can. 1458, § 2).

V případě, že je několik jednotlivých osob patrony, mohou se umluviti o presentacích *střídavých* jak pro sebe, tak i pro své nástupce (can. 1459, § 1). Aby však tato úmluva byla platná, musí

ji ordinář písemně schváliti; schválení jednou udělené nemůže býti odvoláno proti vůli patronů (can. 1459, § 2).

Náleží-li právo patronátní *jednotlivým* osobám, které nemají úmluvy o střídání, jest onen presentován, kdo má většinu hlasů alespoň relativní, a má-li více kandidátů poměrně větší, však stejný počet hlasů, jsou všichni presentováni (can. 1460, § 2).

Vykonává-li se však právo patronátní *kolegiálně*, je presentován, kdo obdržel absolutně větší počet hlasů nebo třeba jen relativní většinu při třetím hlasování (cf. can. 101, § 1); byla-li však dvě skrutinia bezvýsledně vykonána a obdrželi-li někteří kandidáti ve třetím skrutiniu u porovnání s jinými většinu, ale všichni stejný počet hlasů, jsou tito všichni pokládáni za presentované (can. 1460, § 1).

Nabývá-li kdo z různých titulů práva patronátního, má při presentaci tolik hlasů, kolik má titulů (can. 1460, § 3).

Každý patron má potud *ius variandi*, pokud presentace jeho nebyla přijata, a to tak, že může navrhnouti jednoho neb i více kandidátů, najednou nebo postupně, zachová-li jen dobu předepsanou a nevylučuje-li pozdější presentací těch, které navrhl dříve (*variatio cumulativa*, ne *privativa*; can. 1460, § 4).

Nikdo nemůže presentovati sebe sama, ani nemůže přistoupiti k hlasům jiných patronů, by takto doplnil počet, nutný pro volbu své osoby (can. 1461).

Má-li se osaditi kostel nebo beneficium konkursem, nesmí ani laický patron presentovati nikoho jiného než-li klerika, který byl řádně aprobován v konkursu (can. 1462).

Presentovaný musí býti způsobilý v době presentace neb alespoň v době přijetí, a musí míti všechny vlastnosti vyžadované právem obecným, partikulárním nebo fundací (can. 1463).

Presentuje se místnímu ordináři, jehož je povinností posouditi, zdali presentovaný vyhovuje všem podmínkám (can. 1464, § 1), o čemž má bedlivě se přesvědčiti, třeba cestou tajnou (can. 1464, § 2, cf. 149).

Ordinář není vázán, by oznámil patronovi důvody, proč nemůže připustiti presentovaného (can. 1464, § 3).

Není-li presentovaný shledán způsobilým, může patron navrhnouti ve lhůtě presentační jiného kandidáta; ale když ani nyní presentovaný nebyl shledán způsobilým, osadí se pro tentokráte kostel nebo beneficium volně, nepodá-li ovšem patron nebo presentovaný rekurs k apoštolskému stolci do deseti dnův od oznámení zamítnutí.

Pokud rekurs není vyřízen, odkládá se kolace až do ukončení sporu a mezitím ustanoví ordinář po případě ekonom pro uprázdněný kostel nebo beneficium (can. 1465, § 1).

Presentace simonická je po právu samém neplatná a činí neplatnou následující instituci (can. 1465, § 2).

Byl-li však někdo řádně presentován a shledán způsobilým, má právo na kanonickou instituci, jakmile byl přijal presentaci (can. 1466, § 1).

Udělení kanonické instituce je výhradním právem místního ordináře; generální vikář mohl by tak činiti jen na základě zvláštního mandátu (can. 1466, § 2).

Je-li více způsobilých osob presentováno, zvolí ordinář způsobilějšího (can. 1466, § 3).

Není-li nějaká překážka závadou, má kanonická instituce kteréhokoli beneficia nastati do 2 měsícův ode dne presentace.

Kdyby presentovaný se vzdal před kanonickou institucí nebo byl zemřel, má patron opětně právo presentační (can. 1468).

D. Povinnosti patronovy jsou tyto:

1. upozorniti místního ordináře, má-li za to, že majetek kostelní nebo beneficiální se promrhává, při čemž ovšem nesmí se vměšovati do správy tohoto jmění (can. 1469, § 1, bod 1).

2. Patron má povinnost znova vystavěti kostel sesutý nebo poříditi opravy nutné podle úsudku ordinářova, nabyli-li práva patronátního z vystavění a nenáleží-li povinnost stavební někomu jinému (can. 1469, § 1, bod 2, cf. 1136).

3. Doplniti důchody, nabyli-li práva patronátního z dotování a poklesly-li důchody kostelní nebo beneficiální tou měrou, že by nadále nebylo lze vykonávati slušně bohoslužby kostelní neb udělovati beneficia (can. 1469, § 1, bod 3).

Pokud kostel je zpustlý nebo postrádá nutných oprav, nebo pokud příjmy nestačí (viz shora), právo patronátní odpočívá (can. 1469, § 2).

Učiní-li patron zadost všem povinnostem, uloženým od ordináře pod trestem ztráty patronátu, oživne právo patronátní; ne učiní-li tak, právo zanikne bez každého zvláštního prohlášení (can. 1469, § 3).

E. Mimo případ právě uvedený právo patronátní zaniká ještě způsoby těmito (can. 1470, § 1):

1. vzdáním patronovým buď zcela, buď částečně; újma však nikdy nemůže z toho vzniknouti kompatronům (tamže bod 1);

2. odvoláním patronátu apoštolským stolcem (tamže bod 2);

3. trvalým zrušením příslušného kostela nebo beneficia (bod 2);

4. nastalo-li vydržení proti právu patronátnímu (bod 3), t. j. t. zv. *usucapio libertatis* u biskupa; biskup popírá právo patronátní bona fide po dobu vydržecí, aniž patron tomu se vzpíral;

5. zánikem nemovitosti, s níž právo patronátní souviselo (bod 4);

6. vymřely-li rodina, rod, pokolení, kterým byl vyhrazen patronát podle listiny zakládací. V tomto případě právo patronátní se nestává z rodinného prostě dědičným, kde by vůbec se nepřihlíželo k rodu, a ordinář nesmí povolití darování patronátu někomu jinému (tamže bod 4);

7. slučuje-li se patronátní kostel nebo beneficium za souhlasu patronova s kostelem nebo beneficium volného osazení, nebo stane-li se kostel kolegiátním nebo řeholním (bod 5);

8. pokoušel-li se patron přenéstí patronát na někoho jiného simonicky;

9. stal-li se patron odpadlíkem, kacířem nebo rozkolníkem;

10. zmocnil-li se majetku a práv patronátního kostela nebo beneficia nespravedlivě nebo zadržoval-li je tak;

11. zabil-li nebo zohavil-li sám nebo pomocí jiných kostelního správce, nebo klerika, službou přikázaného kostelu nebo beneficium (tamže bod 6).

V tomto posledním případě zaniká patronát jak pro patrona tak i pro jeho dědice; v ostatních případech pozbývá patronátu sám (tamže § 2). Ke ztrátě této se vyžaduje rozsudku, třeba jen deklarčního (tamže § 3).

Právo patronátní pouze se *zadržuje*, t. j. nemůže býti vykonáváno, propadne-li patron nějaké censuře neb infamii iuris na základě rozsudku odsuzujícího nebo deklarčního (can. 1470, § 4).

IV. Kodex končí svá ustanovení o patronátu v can. 1471 prohlášením, že papežské indulty, udělené v konkordátech nebo mimo ně a vztahující se k presentaci na kostel nebo beneficium uprázdněné, nejsou základem práva patronátního, a že výsada presentace může býti jen omezeně vykládána ze znění indultu.

§ 71.

b) Patronátní poměry v Rakousku.

I. Ustanovení Kodexu o právu patronátním nezměnila ničehož na *státním* právu rakouském, pokud upravuje patronátní poměry. Odtud nutno se zmíniti o zvláštní úpravě rakouské.

O tomto předmětu důležitém v praxi, pojednává *Wahrmund*, *Das Kirchenpatronatrecht und seine Entwicklung in Österreich*, 2 díly (Vídeň) 1894—1896; *Týž* v 2. vyd. *Österr. Staatswörterbuch*, 3. sv. 1907, (Vídeň) str. 781 nsl. a *Mayrhofer*, *Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst IV.*, 1898, str. 114 nsl.

Patronátní poměry byly v Rakousku centralisticky upraveny za *Leopolda I.* v „*Tractatus de iuribus incorporalibus*“ z r. 1679 (geistliche Lehenschaft; *Codex austriacus I*, 581 nsl.); úprava tato odpovídá celkem tehdejšími normám církevního práva, ano poskytuje patronům ještě výhodnějšího postavení, nežli měli podle práva církevního. Ale znenáhla, zejména v 18. století toto stanovisko se zvrací v neprospěch patronů, kteří od začátku 19. stol. se pokládají patronátem stíženými, nikoli oprávněnými.

Převrat tento nastal jednak nepořádky patronovými, jednak státním poručníkováním.

Není tudíž divu, že brzy se ozývají v 19. stol. hlasy, toužící po vysvobození z břemen patronátních. Ale ani konkordát z r. 1855, ani zákon ze 7. května 1874, č. 50. ř. z. nepřivodily zásadních změn; § 32. zák. posléze řečeného odkazuje sice úpravu patronátních poměrů zvláštnímu budoucímu zákonu, který však dosud nebyl vydán. Myslílo se tenkrát na obligátní resp. fakultativní zrušení patronátu. Ale otázka finanční činí obtíže, odkud totiž by bylo lze zajistiti, co dnes činí obsah majetkových břemen patronátních; ani stát, ani země, ani obce nejsou s to, aby převzaly nová břemena; věc by vyžadovala úplného převratu ve vlastnictví a správě církevního majetku samého.

II. *Věcný* patronát má v Rakousku převahu; ale ani jeho práva ani povinnosti nezávisí na zápisu v pozemkových knihách (cf. čl. 9. mezikonf. zák.). Parcelace pozemků zapsaných v zemských deskách nemá potud vlivu na existenci patronátu, pokud vložka knihovni ještě trvá pro nemovitost. I nekatolíci mohou vykonávat věcný patronát.

Patronát k beneficiu a ke kostelu je totéž, není-li v určitém případě výjimka stanovena (výnos min. kultu a vyuč. 18. října 1856, č. 16.053); má-li však farní beneficium a kostel různé patrony, má patron beneficia presentaci, správa kostelního majetku přísluší patronu kostela; čestná práva příslušejí oběma.

Při různění patronátu je v Rakousku důležitý rozdíl mezi patronátem *veřejným* a *soukromým*, podle toho, je-li důvod jeho titul veřejnoprávní nebo soukromoprávní. Jako *veřejný* patronát se označuje patronát zeměpanský, patronát veřejných fondův a nadací a patro-

nát kamerálních obrocí (Kameralpründenpatronat), t. jest patronát, který pozůstává na vlastních státních statcích a doménách. Ostatní patronát je soukromý.

Patronát *zeměpanský* znamená dnes patronát, který přísluší zeměpánovi jako *takovému* (landesherrlicher, landesfürstlicher Patronat); patronát příslušející zeměpánu jako soukromé osobě sem se nepočítá i nevykazuje zvláštností. Dnešnímu právu je cizí zeměpanský patronát po rozumu theorie z konce 18. a začátku 19. století; stát si přisvojil při sekularisacích církevního majetku patronáty příslušející klášterům a kapitulám, ano i biskupská kolační práva; titul k tomu byl odvozován z domnělého osazovacího práva, plynoucího prý ze státní výsosti, práva to, které bylo označováno jako zeměpanský patronát. Konkordát z r. 1855 upravil v této příčině věc tak, že přiřkl císaři právo nominační na kanonikáty a fary, podřízené fondu náboženskému a studijnímu, což celkem bylo přijato i do zákona z r. 1874 (§§ 4—6), který má úpravu odpovídající duchu jeho.

Sluší dodati, že podle výnosu ministerstva kultu a vyučování z 11. prosince 1875, č. 17.818, správa veřejného patronátu přísluší tomuto ministerstvu v poslední instanci.

Agenda veřejných patronátů přísluší t. zv. patronátním komisařům, to jest orgánům politické správy, tedy okresním hejtmanům nebo jich zástupcům; výjimky z tohoto pravidla se stanoví od případu k případu.

Fojtní poměry (advocatia ecclesiae) dnes již v Rakousku nejsou následkem zrušení dominií císař. patentem ze dne 7. září 1848. Oprávnění fojtů přešlo na patrony (výnos minist. kultu a vyuč. 6. října 1861 č. 2661). Pouze v Čechách mluví se ještě o fojtních komisařech (Vogtei-Kommissär) při kostelech pod patronátem veřejného fondu; postavení jejich se rovná postavení patronátních representantů.

Fojtní komisaři se ustanovují v Čechách místodržitelstvím (nař. státního minist. 23. října 1862, č. 73. ř. z. a výnos minist. kultu a vyuč. 13. února 1897, č. 1499 (pouze pro Čechy).

V Rakousku je patronát možný na farách, filiálkách (rozhodnutí správního soudu u *Budwiňského* 12.130, 12.792, 3522 A a dv. dekr. 14. srpna 1793, *Kropatschek X.*, Nr. 2944), na kaplích, kostelech kolegiálních, beneficiích světských i řeholních, nikoli však na kostelech biskupských.

III. A. Jde-li o osazení církevních úřadův a obrocí biskupem diecézním, zůstává v platnosti právo označiti k nim osobu (designare), přísluší-li státu nebo někomu jinému z důvodů zvláštních (§ 4, 1. odst.).

Všechny církevní úřady a obročí, které nejsou pod soukromým patronátem a které jsou dotovány zcela neb částečně ze *státního jmění, náboženské matice* nebo z jiných *veřejných prostředků*, mohou býti uděleny pouze na základě presentace učiněné *státní mocí* (§ 4, 2. odst.).

Nejv. rozhodnutím z 19. prosince 1879 a nařízením ministerstva kultu a vyučování z 10. února 1880, č. 20.029 byla příslušnost státních úřadů kultových stanovena v příčině výkonu *presentace* (cf. § 4, odst. 3, zák. 7. května 1874, č. 50). I navrhuje (*presentuje*) nyní zemská vláda (místodržitelství), jde-li o obročí s ročním důchodem 1000 zlatých konv. m. = 2100 K (podle fase), a přistupuje-li se na kandidáta, navrženého biskupem na prvním místě; v každém jiném případě náleží *presentace* ministerstvu kultu a vyučování.

Způsob *presentace* je blíže určen v minist. výnosu z 29. ledna 1902, č. 23169 ex 1901, u *Mayrhofera*, 2. doplněk r. 1911, str. 336 a 337, pozn. 28.

Jde-li o osazení uprázdněných kanonikátův a světských (neřeholních) obročí se správou duší, musí býti vypsán konkurs (§ 5, odst. 1, o němž mluvíme shora v § 61).

Po vypsání konkursu je biskup povinnován oznámiti patronovi všechny uchazeče o uprázdněné obročí, i osoby non dignae; biskup ovšem podává vždy terno nejzpůsobilejších.

Každý patron má *písemně* oznámiti biskupovi vyvolenou osobu do čtyř měsícův, a to podle Kodexu, neboť uznává se za derogováno ustanovení dekretu dvorské kancel. z 18. června 1805, sbírky zákonů politických sv. 24, str. 154, že soukromí patronové duchovní i laičtí *presentují* do 6 neděl, je-li patron uvnitř říšských hranic, a do 3 měsíců, je-li mimo ně, a to od doby, kdy ordinář jim oznámil způsobilé kandidáty. Dnes se nepokládá za článek *státního* práva ani dřívější předpis, že by duchovní patron byl vázán ternem biskupovým, ani ostatní detailní předpisy církevní o *presentaci*; nutno jen jest, aby patron vyvolil někoho z kandidátův, označených biskupem za způsobilé.

Biskup musí pak oznámiti zemské vládě osobu vyhlédnutou, jde-li o případy *volné kolace*, o *presentaci* nevykonávanou ani císařem ani zeměpanským úřadem, o ustanovení farního správce při inkorporovaném (sloučeném) obročí (§ 6, 1 odst.), jakož i jde-li o *trvalé* ustanovení provisorův a administrátorův církevních úřadů (§ 10, 3. odst. cit. z.).

Zemská vláda má právo činiti biskupovi námitky, dovolávajíc se důvodů zákonem uvedených v § 2 (§ 6, odst. 2).

Nečiní-li zemská vláda námitek do 30 dnův od odeslaného oznámení, je pak možno ustanovení příslušného duchovního neb osazení inkorporovaného (sloučeného) obročí (§ 6, 3. odst.). Z námitek činěných zemskou vládou lze se odvolati k ministerstvu kultu (§ 6, 4. odst.). Nevyhoví-li ministerstvo odvolání, nesmí se provésti ani instituce, ani osazení (§ 6, 5. odst.).

Přísluší-li obci jako patronovi (§ 35, odst. 2, zák. 7. května 1874, č. 50) právo *presentační*, vykoná je, pokud není nic jiného zvláště stanoveno, obecní výbor, jemuž obecní představený podává terno ze způsobilých uchazečů, resp. to činí magistrát v městech se samostatným statutem; obecní výbor není však vázán ternem (výnos minist. vnitř. 17. dubna 1850, č. 77 zemsk. v.).

Zvláštní ustanovení platí pro případ, že statek náleží do konkursní podstaty; po trvání konkursu odpadá *presentační* právo a ordinář osazuje volně (nař. 28./IX. 1786 a dv. d. 6./IX. 1799).

Patron nemá práva vykonávati vliv při *osazení nižších kostelních služeb* (ředitel kůru, kostelník); pro takové oprávnění musil by býti v určitém případě *určitý důvod* (na př. prokázaný právní obyčej); právo dosazení přísluší pravidelně farnímu úřadu (čl. 15 státn. zák. z 21. prosince 1867, č. 142 ř. z.).

Dřívější poměry školního patronátu dnes pranic nerozhodují. Totéž stanovisko platí, kdyby šlo o návrhy činěné osobami jinými při dosazování na nižší kostelní služby.

To jest též stanovisko rak. administrativy i správního soudního dvora (*Budw.* 12243 a *Mayrhofer* IV, str. 90).

Odtud také patronové nejsou povinni přispívati na vydržování nižších kostelních služebníků (dv. d. 14. listopadu 1782).

Výlohy tyto nepřejímají se ovšem — leda v případech zvláště odůvodněných — na veřejné fondy.

Sumy, které *dříve* se vykazovaly učitelům za vykonávání kostelních služeb, mohou ovšem i nadále býti placeny na účet služeb těchto. Jinak připadá povinnost placení na farní obec. Zásadní ustanovení obsahuje výnos ministerstva kultu a vyučování z 30. ledna 1872, č. 809, č. 11 věstníku minist. (vydaný sice pro Dolní Rakousy, ale užívány i jinde).

I kdyby platy nižších kostelních služebníků plynuly z nábož. fondu, přece ustanovení jich náleží církevnímu úřadu; místodržitelství poukazuje pak pouze řečené platy; výnos minist. kultu a vyuč. z 22. prosince 1898, č. 33023 (u *Mayrhofera*, 2. svazek doplň. r. 1911, str. 337, pozn. 28).

B. Alimentační právo patronovo bylo i *Traktátem de iuribus*

incorporalibus I, § 13, stanoveno, ovšem jen všeobecnými slovy i pokládá se dnes za platné s podmínkou, že na ně uznaly jak církevní, tak i státní administrační úřady v té míře, jak jsou k tomu povolány při správě církevního majetku.

C. *O cura beneficii* sluší vytknouti:

Patron má býti pozván, by byl přítomen sám nebo zástupcem při sestavování ročních kostelních účtů, při pozůstalostním řízení po farářích a beneficiátech (dv. rozh. 13. března 1786, sb. pol. zák. sv. 10, str. 682); účet kostelní musí však se předložit patronovi. Patron má bděti nad řádným stavem kostelních budov a má oznamovati státním úřadům shledané vady. Žádosti o zeměpanské povolení zcizení nebo zavazení církevního majetku mají býti doloženy *dobrým zdáním* patrona nebo jeho zástupce (minist. nařiz. 20. června 1860, č. 162 ř. z.).

O způsobu správy jmění farních kostelův i farních obročí bylo již mluveno shora v § 61.

Patron má *spolupůsobiti* při uvedení beneficiátově do držení příjmů spojených s úřadem a obročím (§ 7, 2. odst. zák. z r. 1874).

Patron soukromý však nemá zvláštní povinnosti zastupovati kostel neb obročí při soudu. Za to ovšem finanční prokuratura zastupuje (nař. veškerého ministerstva z 9. března 1898, č. 41 ř. z., § 2, I, 9): „kostelní jmění (záduší) a jmění duchovních obročí, pokud jde o původní nadání kostela nebo duchovního obročí neb o integritu kmenového jmění, nebo spravují-li státní úřadové toto jmění, nikoli však mají-li při zřízených již kostelích nebo duchovních obročích běžné majetkové užítky býti zastupovány nebo dobývány; kromě toho ve státní správě jsoucí jmění zrušených duchovních ústavů, klášterův a společenstev, v Haliči však kmenové jmění duchovních ústavů, klášterův a společenstev vůbec“.

Ostatně požívá jmění církevní té ochrany státní, které požívají nadání obecně užitečná (§ 38 z. 7. května 1874, č. 50 ř. z., Nejv. rozh. 15. května 1841 a dekret dvorské kanceláře 21. května 1841, č. 541 sb. z. s.).

O stavebním břemenu patronátním mluvíme v majetkovém právu. Jen sluší zde již poukázati k zásadě § 32, odst. 2, zák. 7. května 1874, č. 50 ř. z., že břemena patronátní se vztahují pouze k určitému kostelu neb obročí patronátnímu, a že nemožou se zvětšiti, kdyby se rozmnožily duchovní potřeby příslušné osady.

V Čechách jsou práva patronova dále sahající, poněvadž „patronátní úřady“ mají bezprostřednou správu kostelního majetku za nepatrné účasti farářů.

IV. *O nabytí práva patronátního* je stanoveno v „*Tract. de juribus incorporalibus*“ I. § 8, (I, § 17), že každý, tudíž i žena může nabytí patronátu, je-li vůbec způsobilý k nabytí práv a že nabytí *původně* patronátu, kdo farní kostel nebo jiné duchovní beneficium založil, vystavil nebo poskytl k tomu zdarma pozemku. Je-li více osob účastněno, nabytí spolupatronátu.

Jelikož však dvorním dekretem 29. července 1791 bylo stanoveno, že právo presentační přísluší zeměpánu, nepřenesli zakladatel *presentačního* práva určitě na nějakou osobu, má se v literatuře (tak *Wahrmund*) za to, že bez výslovného vyhrazení práva presentačního se nabytí patronátu neúplného t. j. bez presentačního práva.

Mimo to je podle *Tract. I, § 18* možno původní nabytí patronátu *vydržetím*, které se pak řídí podle § 1472 a 1471 obč. z.: vyžaduje se tudíž 40letého držení a musí býti prokázáno, že v době té případ výkonu práva se udál alespoň třikráte a že požadované právo bylo také vždycky vykonáno.

Dotace kleru (vedoucího správu duchovní) z náboženského fondu není důvodem zakládajícím patronát (*Budw. 3522 A*).

V. *Derivativní* nabytí věcného patronátu nastává dědictvím a zcizením věci, s níž patronát souvisí, neboť patronát sdílí osudy hlavní věci, ale patronát sám o sobě nemůže býti zcizen. (*Tract. I, § 20*).

Propachtuje-li se nebo zastavuje-li se statek, s nímž patronát spojen, nepřechází výkon patronátu ani na pachtýře, ani na věřitele.

Zvláštní ustanovení má cí. nařízení z 18. února 1860 č. 44 a 45 ř. z. pro *israelity*. Pokud totiž israelita drží statek, s nímž je spojen patronát, odpočívá toto právo. Přes to zůstává israelický držitel zavázán k břemenům spojeným s patronátem. Na israelické pachtýře nemůže patronát se přenést. Správní soudní dvůr pokládá ustanovení toto za platné přes 2. odst. čl. 14. státn. z. z. 21./XII. 1867 č. 142 ř. z., jelikož presentačního práva nelze pokládati ani za oprávnění občanské, ani politické, nýbrž za oprávnění rázu církevního (*Budwiňski* č. 4 a min. nař. 28./V. 1876 č. 6534).

Proto právo patronátní pravidelně se vyhrazuje císaři, zcizuje-li se patronátní statek státní nebo zemský nekřesťanu, čímž věcný patronát se přeměňuje na osobní.

Osobní patronát se *dědí* buď posloupností testamentní, buď podle pravidel intestatních; někdy je vázán na členy určité rodiny (i. p. *familiare*). Dědici zemřelého patrona mají též práva, jako měl zůstavitel (*Tract. I, §§ 7, 19*).

Směna patronátu je možna za jiný patronát nebo za jinou duchovní věc (*Tract. I, § 21*).

Patronát se převádí též *translativním vydržením soudcovským přiřknutím*.

VI. Co do *zániku* patronátu se vytykají *zvláště* tyto případy:

1. Zřeknutí, ovšem s podmínkou, že břemena patronátní jsou zabezpečena;

2. prodej patronátu (z trestu);

3. tělesné týrání neb usmrcení faráře nebo beneficiáta;

4. osvojení si jmění farního nebo nadačního nebo jeho poškození (*Tract.* I, §§ 22 násl.), při čemž je stanovena dvojnásobná náhrada (dvor. dekr. 8. prosince 1759). Beneficium stává se tím volným, a to následkem rozsudku odsuzujícího;

5. nechce-li patron plnit svých povinností, zejména stavebních břemen; ačkoli právo zanikne, břemena nadále trvají (dv. dekr. 19. srpna 1783; 3. září 1784);

6. *usucapio libertatis* ordinářova po dobu 30 let při světském, resp. 40 let při p. duchovním (§§ 1472, 1479, 1484, 1485 obč. z.), ovšem musily se naskytnouti aspoň tři příležitosti výkonu.

VII. *Příslušnost úřadů* je stanovena nyní zákonem ze 7./V. 1874 č. 50 ř. z.

Při rozepři o to, jsou-li kostel neb obročí podrobeny patronátu nebo je-li *collatio libera*, má rozhodnouti řádným postupem instančním státní správa kultová, vyslechlší prve úřady církevní (jde zde po případě o *původní* nabytí patronátu).

Přirozeně musí tomuto rozhodnutí předcházeti šetření, poskytující stranám možnost zastávati svá stanoviska.

Jde-li však o to, *komu* přísluší patronát kostela neb obročí, rozhodne soudce; zde se předpokládá, že patronát je jistý (§ 33 cit. zák.), jde tedy o *derivativní* způsob nabytí na základě určitého titulu.

Státním úřadům kultovým přísluší rozhodovati pořadem instančním v rozepřích, vzešlých o nějakou *určitou* dávku neb jinou povinnost, již kdo žádá z příčiny patronátu. Dovozuje-li však patron, že je zcela nebo z části zproštěn dávek neb jiných povinností ze zvláštních důvodů soukromého práva (na př. patronem vymíněná povinnost sesamostatněného filiálního kostela, přispívati na stavební břemena kostela mateřského) má se rozhodnouti pořadem práva, a úřadům správním přísluší pouze učiniti opatření prozatímná, je-li toho třeba (§ 34 cit. zák.).

§ 72.

D. O pozbytí oficií a beneficií.

Oficia a beneficia se udělují příslušnou vrchností církevní; pozbyla-li tato vrchnost později svého práva způsobem jakýmkoli, nepozbývá se tím církevního úřadu, leda že by zákon zvláště stanovil opak nebo že při udělení bylo užito klausule: „*ad beneplacitum nostrum*“ nebo výrazu podobného (can. 183, § 2).

Oficií a beneficií se pozbývá:

1. vzdáním, *renuntiatione*;

2. odnětím, *privatione*;

3. odstraněním, *amotione*;

4. přeložením, *translatione*;

5. uplynutím doby napřed stanovené, *lapsu temporis praefiniti* (cf. can. 183, § 1 a 1413, § 2);

6. u *beneficií* přistupuje k tomu ještě *permutatio beneficiorum*, záměna beneficií (can. 1487, 1488).

K č. 1. *Renuntiatio* officii, jež se při beneficiích nazývá *dimissio* (cf. 184 nsl. a 1484—1486).

Kdokoli je mocen svého rozumu, může se vzdáti úřadu církevního z důvodu vážného, leda že by mu vzdání bylo výslovně zakázáno (can. 184).

Proto je neplatné *ipso iure* vzdání, bylo-li velikou bází nepravdělivě vyvoláno, nebo bylo-li následkem podvodu, podstatného omylu nebo simonie (can. 185).

Zřeknutí musí se díti osobně buď písemně, buď ústně před dvěma svědky nebo též prokurátorem na základě zvláštního mandátu; listina příslušná budiž uschována u biskupské kurie (can. 186).

Vzdání má se díti pravidelně do rukou toho, kým má býti přijato nebo není-li třeba přijetí, vůči tomu, od koho klerik přijal úřad nebo kdo zaujímá jeho místo (can. 187, § 1, 2).

Resignace učiněná laikovi je neplatná i trestná *ipso facto* *suspensí* a *divinis* (can. 2400).

Vzdání se předpokládá jako *tacita renuntiatio* při všechněch úřadech, takže nastává uprázdnění úřadu *ipso facto* a bez kterékoli prohlášení (can. 188, bod 1—8):

1. vykonal-li klerik *professionem religiosam*; tu uprazdňují se úřad farní po roce, ostatní beneficia po 3 letech (can. 584);

2. opomenul-li klerik nastoupiti udělený mu úřad v době k tomu stanovené buď právem, buď ordinářem;

3. přijal-li klerik nový úřad duchovní, neslučitelný s úřadem dosud drženým a nabyli-li jeho pokojného držení;

4. odstoupil-li klerik veřejně od víry katolické;

5. uzavřel-li manželství, třeba jen civilní;

6. podrobil-li se o své újmě vojenské službě (proti předpisu can. 141, § 1);

7. odložil-li klerik o své újmě roucho klerikální bez dostatečného důvodu a nepřijal-li ho opět do měsíce, ačkoli byl ordinářem napomenut;

8. opustil-li klerik nezákonně sídlo sobě vykázané a nevyhověl-li napomenutí ordinářovu v době k tomu stanovené, ani mu neodpověděl, ačkoli zákonná překážka mu nevalila.

Vrchnost církevní nemá přijímati resignace bez spravedlivého a přiměřeného důvodu (can. 189, § 1). Ordinář místní má do měsíce buď připustiti buď zamítnouti vzdání (can. 189, § 2).

Bylo-li vzdání zákonně provedeno, uprazdňuje se úřad, jakmile přijetí bylo oznámeno vzdávajícímu se (can. 190, § 1); proto musí vzdávající vytrvati v úřadě až do doby, kdy obdrží zprávu o přijetí resignace (can. 190, § 2).

Takové zřeknutí nedá se pak odvolati (can. 191, § 1).

Přijaté zřeknutí budiž v čas oznámeno těm, kdož mají právní zájem na udělení úřadu (can. 191, § 2).

Ordinář nemůže připustiti klerikovi s vyššími svěceními zřeknutí beneficia, leda by prokázal, že má odjinud, čeho potřebuje k slušnému živobytí (can. 1484). Zřeknutí beneficia, na jehož titul byl klerik ordinován, je neplatné, leda činí-li se zvláštní zmínka o tom, že klerik byl vysvěcen na tento titul a nahrazen-li za souhlasu ordinářova jiný ordinační titul (can. 1485). Biskup nemůže připustiti zřici se beneficia ve prospěch jiných nebo pod nějakou výminkou o budoucím udělení beneficia, neb o výplatě důchodů, leda že by šlo o beneficium sporné, a zřeknutí se stalo spornou stranou ve prospěch soupeře (can. 1486).

K č. 2. a 3. *Privatio* nastává buď ipso iure, buď z nařízení zákonního představeného (can. 192, § 1). Jde-li o úřad *trvalý*, nemůže ordinář sprostiti klerika úřadu, leda cestou procesu podle předpisu právního (can. 192, § 2). Jde-li o úřad *nestálý*, může býti uznáno na odstranění ordinářem podle volného uvážení z důvodu spravedlivého, a to i bez provinění úředníkovy; stačí, zachová-li se při tom přirozená slušnost a šetří-li se při *farách* nestálých příslušných předpisů. *Privatio* účinkuje teprve, byla-li oznámena vrchností. Z rozhodnutí ordinářova se poskytuje rekurs k apoštol-

skému stolci, ale pouze devolutivně (can. 192, § 3; srov. ještě na př. can. 2298 bod 6, 2299, 2396, 2397, 2398).

K č. 4. *Translatio* od úřadu na úřad může býti provedena jen vrchností, která má právo přijmouti resignaci, odstraniti církevního úředníka z úřadu a uděliti mu jiný (can. 193, § 1). Souhlasí-li klerik s translací, stačí pak kterýkoli důvod spravedlivý; děje-li se to proti vůli klerikově, vyžaduje se celkem téhož důvodu a téhož způsobu jednání, jakého se vyžaduje při *privatio*; při tom zůstávají v platnosti zvláštní předpisy o translaci farářů (can. 2162 až 2167; can. 193, § 2). Není-li nic jiného předepsáno ani všeobecně, ani zvláště, uprazdňuje se při translaci první úřad, uchopil-li se klerik řádně držení druhého úřadu (can. 194, § 1). Transferovaný má příjmy prvního úřadu až do doby, kdy se uchopil druhého (can. 194, § 1, 2).

Kdo zvolili, postulovali nebo presentovali klerika k úřadu, nemohou ho ani zbaviti úřadu, ani z něho odvolati, ani odstraniti, ani jinam přeložiti (can. 195).

K č. 6. *Záměna (permutatio)* dvou beneficíí může se státi pouze tenkrát, je-li to pro církev nutné nebo prospěšné nebo řádně odůvodněné, a není-li to v někoho neprospěch. Jde-li o beneficium patronátní, je zapotřebí souhlasu patronova; svolení se dává místním ordinářem; vikář generální musil by míti zvláštní mandát; kapitulní vikář nemá toho práva. Forma záměny je táž jako při resignaci (can. 186, can. 1487, § 1). Rozhodnutí ordinářovo musí se státi do měsíce. Záměna platí od okamžiku souhlasu ordinářova (can. 1487, § 2).

Osazuje-li apoštolský stolec jedno neb obě beneficia, nesmí ordinář připustiti záměny beneficíí (can. 1487, § 3).

Jsou-li zaměnitelná beneficia nerovná co do příjmů, nemohou býti vyrovnána výhradou užitekův ani placením peněz, ani směnou věcí cenných. Záměna může se státi pouze mezi dvěma beneficiáty, nikoli mezi více (can. 1488, § 1, 2).

O *rakouských* poměrech sluší vytknouti:

Dnešní právo uznává zásadu, že církevní úřad se uděluje církevní vrchností, tudíž že může býti odňat pouze jí samotnou, nikoli však státem. Proto ztráta úřadu, resp. beneficia, nenastává ipso iure odsouzením od státního úřadu, nýbrž zákon předepisuje, kdy státní správa kultová *musí* žádati za odstranění duchovního z úřadu nebo beneficia, a kdy za to *může* žádati (§ 8 zák. 7. května 1874, č. 50 ř. z.). První případ nastává, pozbyl-li majitel církevního úřadu nebo beneficia státního občanství rakouského, nebo

byl-li uznán vinným zločinu nebo vůbec trestných jednání, která vznikají ze ziskuchtivosti, urážejí mravopočestnost nebo vyvolávají veřejné pohoršení (§ 8 cit. 1. odst.).

Druhý případ nastává, choval-li se duchovní správce tak, že by se zdálo býti na škodu veřejnému řádu, byl-li by dále ponechán v úřadě církevním (§ 8 cit., 2. odst.). Odsouzení trestního zde se nevyžaduje. Totéž platí, přestoupil-li duchovní několikrátě předpisy štolové (§ 26, jenž cituje § 8). Stejně se nakládá s duchovními, kteří jsou povoláni k zastupování nebo provisornímu zastávání církevních úřadů nebo beneficí, nebo jsou určeni na výpomoc (§ 8, odst. 3), nebo jsou provisory (administrátory) církevního úřadu trvale ustanovenými (§ 10, odst. 3).

Nevyhoví-li církevní úřad v přiměřené lhůtě vládní žádosti, pokládá se úřad nebo beneficium za uprázdněné co do oboru státního, a vláda má se postarati o to, aby práce svěřené státními zákony řádnému duchovnímu správci, byly konány jinou osobností, ustanovenou od vlády, a to potud, až příslušný úřad církevní se osadí způsobem státně platným (§ 8, 4. odst.). Donucovací prostředky má státní správa ovšem podle §u 60. zákona cit. Týmž způsobem lze si počínati, nevykonává-li řádný správce duchovní prací shora řečených z nějaké jiné příčiny (§ 8, 5. odst.).

D O D A T E K.

§ 73.

O ostatních církevních ústavech nekolegiálních.

Útulky, sirotčince a podobné ústavy určené pro zbožnost nebo lidumilnost, ať rázu duchovního, ať světského, mohou býti zřízeny ordinářem a mohou jeho dekretem nabyti povahy právnické osobnosti (can. 1489, § 1).

Místní ordinář nemá schváliti těchto ústavů, leda že účel založení je sám o sobě užitečný a že byla poskytnuta dos dostatečná k dosažení vytčeného účelu (can. 1489, § 2).

Ředitel takového ústavu musí se starati o správu majetku jeho, a to v první řadě podle listiny zakládací; při tom je vázán týmiž povinnostmi a má též práva, která přísluší správci jiného církevního majetku (can. 1489, § 3).

V listině zakládací nechť zakladatel jednotlivě popíše celé zřízení ústavu, účel, dotaci, správu i užívání příjmův a budiž stanoveno, co má se díti s majetkem, měl-li by ústav zaniknouti (can. 1490, § 1).

Listina budiž vyhotovena dvojmo; jeden exemplář se zachová v archivu ústavu, druhý exemplář v archivu kurie (can. 1490, § 2).

Místní ordinář má právo i povinnost visitovati všechny ústavy tohoto druhu v diecési i tenkrátě, jsou-li právnickými osobnostmi, nebo jsou-li jakýmkoli způsobem vyňaty (can. 1491, § 1 a 2).

Jsou-li i ústavy řečené spojené s klášterem podrobeným právu papežskému (cf. can. 488, bod 3), jsou přece podrobeny biskupskému dozoru, pokud jde o vyučování náboženství, o mravy, o pobožnosti a posvátné úkony (can. 1491, § 2).

Ordináři musejí vždycky býti podávány výkazy o účtech, i jsou-li ústavy tyto vyňaty z jeho pravomoci a visitace, ať na základě založení, vydržení nebo výsady apoštolské (can. 1492, § 1).

Fundace nebudiž přijata, činil-li by zakladatel podmínku, že správci nebudou vázáni účtovat ordináři (can. 1492, § 2).

Místní ordinář musí bděti nad tím, aby zbožná vůle věřících, vyslovená při založení těchto ústavů, byla plně zachována (can. 1493).

Tyto ústavy mohou býti pouze s povolením apoštolského stolce zrušeny, sloučeny neb určeny k jinému účelu, než jak bylo zamýšleno při jejich založení, není-li ovšem nic jiného předepsáno v listině zakládací (can. 1494).

Příslušné předpisy státní se vykládají v právu správním.